

Abipolitseiniku seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus	2
1.1. Sisukokkuvõte.....	2
1.2. Eelnõu ettevalmistaja.....	3
1.3. Märkused	3
2. Seaduse eesmärk.....	5
3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs	9
Eelnõu 1. peatükk. Üldsätted	9
Eelnõu 2. peatükk. Abipolitseiniku staatuse andmine	29
Eelnõu 3. peatükk. Abipolitseiniku töökorraldus, tunnused ja õigused ning kohustused	51
Eelnõu 4. peatükk. Abipolitseiniku rakendatavad meetmed ning vahetu sund	64
Eelnõu 5. peatükk. Kriisirolliga abipolitseinik	123
Eelnõu 6. peatükk. Abipolitseiniku hüved ning tagatised	130
Eelnõu 7. peatükk. Abipolitseiniku distsiplinaar- ja varaline vastutus.....	135
Eelnõu 8. peatükk. Abipolitseiniku astme ülendamine ja alandamine ning staatuse peatamine ja staatusest vabastamine.....	137
Eelnõu 9. peatükk. Vastutus	144
Eelnõu 10. peatükk. Rakendussätted ja järelhindamine	147
4. Eelnõu terminoloogia	161
5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele ja kooskõla põhiseadusega.....	161
6. Seaduse mõjud.....	165
6.1 Abipolitseiniku pädevuse ja tegutsemisvaldkondade laiendamine.....	166
6.2. Luua abipolitseinikele paremad võimalused KorS-i meetmete kohaldamiseks	170
6.3. Suurendada abipolitseiniku väljaõppe mahtu ja täiendada väljaõppe sisu	173
6.4. Selge järelevalve abipolitseiniku tegevuse üle	177
6.5. Abipolitseiniku staatuse peatamine ning paindlikum vabastamine	179
7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud	182
8. Rakendusaktid	186
9. Seaduse jõustumine	186
10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon	186

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga kehtestatakse abipolitseiniku seaduse (edaspidi *APoIS*) uus terviktekst, mis vastab siseturvalisuse valdkonna strateegilistele arenguvajadustele ning ühiskonna ootustele siseturvalisuse avalike teenuste kiiruse, ulatuse ja kvaliteedi osas. Abipolitseiniku süsteemi arendamine on vajalik, et Politsei- ja Piirivalveamet (edaspidi *PPA*) koos abipolitseinikega suudaks tõhusamalt pakkuda siseturvalisuse avalikke teenuseid.

Eelnõu eesmärk on toetada politseiametnikke abipolitseinikega ja kujundada turvalisuspoliitikat ning luua täiendavaid võimalusi turvalisema riigi tagamiseks. Hoolimata abipolitseinike vastutusalade laiendamisest, täidab politsei üldkorrakaitseorganina jätkuvalt oma seadusjärgseid ülesandeid.

Abipolitseiniku seaduse sisuks on abipolitseiniku mõiste ja pädevuse määratlemine Eesti õiguskorras, abipolitseinikule esitatavate nõuete sätestamine, abipolitseiniku staatuse andmine, peatamine ja vabastamine ning abipolitseinike töökorraldus, hüved, tagatised, vastutus ja järelevalve. Ühtlasi sätestatakse eelnõus abipolitseiniku poolt rakendatavad riikliku järelevalve meetmed. Kuivõrd kehtivat abipolitseiniku seadust muudetakse enamike sätete osas, siis koostatakse uus seaduse terviktekst ning tunnistatakse senine abipolitseiniku seadus kehtetuks.

Probleemid ja lahendused, mida eelnõuga käsitletakse:

- 1) **Abipolitseinike piiratud võimalused PPA abistamisel:** Praegu saavad abipolitseinikud aidata peamiselt avalikku korda ähvardavate ohtude tõrjumisel. **Lahendus:** laiendada abipolitseiniku pädevust, võimaldades neil osaleda laiemalt PPA tegevustes. Luua paremad võimalused korrakaitseseaduse meetmete kohaldamiseks.
- 2) **Väljaõppe süsteem:** 40-tunnine baasväljaõpe ei võimalda abipolitseinikke piisavalt ette valmistada mitmekesisteks ülesanneteks. **Lahendus:** muuta väljaõpe süsteemsemaks ja integreerida see politseihariduse üldisesse mudelisse.
- 3) **Ebaselge staatusest vabastamise ja vastutuse regulatsioon:** Staatusest vabastamise menetlus ei vasta õigusselguse põhimõtetele ja järelevalve on ebaselge. **Lahendus:** teha vabastamise menetlus paindlikumaks, andes PPA-le kaalutusõiguse, ja muuta vastutuse ning järelevalve regulatsioon täpsemaks.

2024. aasta lõpu seisuga on PPA-s 1235 abipolitseinikku, kes aasta jooksul osalesid politsei tegevuses kokku üle 159 137 tunni. Lisaks vahetule politsei tegevuses osalemisele panustavad abipolitseinikud kokku igal aastal ca 30 000 tundi koolitustel ja treeningutel osalemisele. 2024. aasta kaheteistkümne kuu abipolitseinike töötundide arv kasvas 2023. aastaga võrreldes 30%. Järgnev tabel võtab kokku abipolitseinike arvu ja pädevused viimase viia aasta kohta. Tabel näitab, et abipolitseinike arv viimase viie aasta jooksul olulisel määral muutnud ei ole.

Tabel 1. Abipolitseinike arv ja pädevused (allikas PPA)

	2020	2021	2022	2023	2024
Abipolitseinike arv kokku	1236	1186	1109	1184	1235
Ennetuse abipolitseinikud	25	30	30	28	46
Iseseisva pädevusega	343	363	345	345	366
Tulirelva kandmise õigusega	332	418	435	476	502

Alarmsõiduki juhtimise õigusega	281	364	384	417	397
Elektrišokirelva kandmise õigusega	175	192	197	205	267

Muudatused mõjutavad abipolitseinikke ja PPA tegevust mitmel viisil. Pädevuse ja tegutsemisvaldkondade laiendamine ning suuremad volitused tõstavad abipolitseinike rolli olulisust ja mõju, mis on strateegiliselt kasulik PPA-le, kuid vajab läbimõeldud rakendamist. Väljaõppe mahu ja sisu täiendamine parandab oskusi ja karjäärivõimalusi, kuid eeldab paindlikkust ning ressursitarka planeerimist, et vältida ülekoormust ja kvaliteediprobleeme. Selgem järelevalve suurendab usaldust ja parandab juhtimist, samas kui paindlikum staatuse peatamine loob õiglasema süsteemi, võimaldades individuaalset kaalumist. Kokkuvõttes on enamik muudatusi abipolitseinikele olulised ja pigem positiivsed, samas kui PPA jaoks on need strateegiliselt kasulikud, kuid vajavad hoolikat rakendamist, et vältida administratiivset ja ressursikoormust.

Seadus on kavandatud jõustuma 2027. aasta 4. septembril.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi nõunik Nurmely Mitrahovitš (nurmely.mitrahovits@siseministeerium.ee), õigusnõunik Kristi Käsper (teenistusest lahkunud), õigusnõunik Marju Aibast (marju.aibast@siseministeerium.ee), nõunik Riita Proosa (riita.proosa@siseministeerium.ee), nõunik Ott Aarma (ott.aarma@siseministeerium.ee) koostöös Politsei- ja Piirivalveameti esindajatega.

Eelnõu abipolitseinike kaasamise kontseptsiooni on koostatud koostöös Justiits- ja Digiministeeriumi ja Politsei- ja Piirivalveametiga.

Eelnõu juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Jaanus Põldmaa (jaanus.poldmaa@siseministeerium.ee) ja õigusosakonna õigusnõunik Kertu Nurmsalu (kertu.nurmsalu@siseministeerium.ee).

Eelnõu on keeleliselt toimetanud osaühing Luisa Tõlkebüroo. Seletuskiri on keeleliselt toimetamata ning see toimetatakse keeleliselt pärast eelnõu kooskõlastamist eelnõude infosüsteemis.

Eelnõu ettevalmistamisele eelnesid töörühmade kohtumised, viidi läbi intervjuud kui küsitlused nii abipolitseinike kui politseiametnike seas. Eelnõu koostamisse kaasati lisaks PPA-le Eesti Abipolitseinike Kogu, Sisekaitseakadeemia (edaspidi SKA), Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Justiits- ja Digiministeerium esindajad.

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga. Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liigu õiguse rakendamisega.

Eelnõu väljatöötamise vajadus tuleneb „Siseturvalisuse arengukavast 2020–2030“¹ (edaspidi STAK), milles on ühe olulise tegevussuunana nimetatud vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste mitmekesistamine.

STAK-i üks olulisi eesmärke on suurendada igaühe panust turvalisuse tagamisse. Loodud on head eeldused suurendada elanike osalust enda ja kodukoha turvalisuse parandamises. Arengukavas on rõhutatud, et „[v]abatahtlikel on oluline roll siseturvalisuse tagamisel ja eeskätt ennetustöös“². Eesmärk on luua mitmekesised võimalused osaleda vabatahtlikus tegevuses ja tagada, et vabatahtlike kaasajad oleksid professionaalsed ning siseturvalisuse asutustes oleks olemas sobiv vabatahtlike koolitus- ja tunnustussüsteem.

STAK-i alaeesmärgi „Terviklikum ja igaühe panusel põhinev ennetustöö turvalisuse tagamiseks“ üks olulisemaid tegevussuundi on vabatahtliku tegevuse jätkusuutlikkuse kindlustamine, milleks on vaja:

- 1) luua senisest mitmekesisemaid võimalusi lüüa kaasa siseturvalisuse vabatahtlikuna, näiteks ennetustöös osalemiseks või muul moel vabatahtlike töösse panustamiseks;
- 2) tõsta asutuste ja vabaühenduste suutlikkust vabatahtlikke kaasata;
- 3) motiveerida vabatahtlikke toetuste ja tunnustavate tegevustega osalema ning tagada neile vajalik varustus ja töökeskkond.

STAK 2025–2028 programmi „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ on tegevus 2 „Siseturvalisuse vabatahtlike kaasamine“³, kus määratud ülesanneteks:

- 1) Asutustes on loodud võimalused vabatahtlikule panustada mitmekülselt, olemas on koolitus- ja tunnustussüsteemid.

Eelnõuga muudetakse järgmisi seaduseid:

- 1) alkoholiseadus (RT I, 09.01.2025, 20);
- 2) karistusregistri seadus (RT I, 05.07.2025, 8);
- 3) kohtute seadus (RT I, 14.03.2025, 24)
- 4) liiklusseadus (RT I, 09.01.2025, 11);
- 5) maksukorralduse seadus (RT I, 19.12.2024, 4)
- 6) meresõiduohutuse seadus (RT I, 17.04.2025, 29);
- 7) politsei- ja piirivalve seadus (RT I, 26.06.2025, 12);
- 8) päästeseadus (RT I, 06.07.2023, 68);
- 9) relvaseadus (RT I, 12.12.2024, 4);
- 10) riigipiiri seadus (RT I, 07.06.2024, 13);
- 11) tubakaseadus (RT I, 07.05.2025, 15);

---

¹ Siseministeerium. Siseturvalisuse arengukava 2020–2030.
[siseturvalisuse_arengukava_2020_2030_03.06.2021.pdf](#)

² Sealsamas, lk 20.

³ Siseministeerium. Siseturvalisuse arengukava 2020–2030, Lisa 1. Programm „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine 2025–2028“. [Lisa 1. Programm Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine 2025-2028.pdf](#)

12) tulumaksuseadus (RT I, 09.01.2025, 31)

13) vangistusseadus (RT I, 26.06.2025, 21).

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks [abipolitseiniku seadus](#) (RT I, 06.07.2023, 9). Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga. Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks ei vaja Riigikogu koosseisu hääلteenamust, sest ei muudeta ühtegi seadust, mis vajaks Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) § 104 järgi Riigikogu koosseisu hääлteenamust.

2. Seaduse eesmärk

Enne eelnõu väljatöötamist koostati ja kooskõlastati „**Abipolitseiniku seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus**“⁴ (edaspidi *VTK*). Selle raames selgitati välja kehtiva seaduse võimalikud rakendusprobleemid, kuid ka muud muudatusvajadused. VTK-le esitasid ministeeriumid ja koostööpartnerid märkuseid, mida eelnõu koostamisel on arvestatud. Üldiselt toetati abipolitseinike rolli ja vastutuse suurendamist, kuid rõhutati, et see peab toimuma koos põhjalikuma väljaõppe ja vastutuse täpsustamisega. Samuti sooviti tagada, et vabatahtlike kaasamine ei muudaks politsei põhiülesannete täitmist. Paljud märgitud probleemid ja ettepanekud võetud teadmiseks ning neid on eelnõu koostamisel arvestatud.

Eelnõu algatamine on tingitud vajadusest luua:

- 1) PPA-le laialdasemad ja paindlikumad võimalused abipolitseinike kaasamiseks ning
- 2) abipolitseinikele võimalused abistada politseid oluliselt enamates valdkondades kui täna.

Kavandatava seaduse eelnõu eesmärk on luua abipolitseinikele mitmekesisemad ja paindlikumad võimalused PPA abistamiseks. Muudatuste tulemusel suudab PPA tagada parema kvaliteediga siseturvalisust, sealhulgas tõhusamat tegutsemist kriisiolukordades.

Abipolitseinikud on tegutsenud Eestis alates 1994. aastast, kui võeti vastu esimene APoS, millega määrati kindlaks abipolitseinike staatus, eeldused, õigused ja kohustused vabatahtlikult politseitöös osaleda. Kehtiv APoS võeti vastu 24.11.2010 ja jõustus 01.01.2011. APoS-is on sätestatud abipolitseiniku õigused, kohustused ja tegevusala, et kaasata vabatahtlikke politsei tegevusse avaliku korra kaitseks ja turvalise ühiskonna tagamiseks. Aastate jooksul on PPA ja Siseministeerium seadnud eesmäärke uute abipolitseinike värbamiseks, uuendanud abipolitseinike väljaõpet ja täiendanud abipolitseinike teenistusse kaasamise korraldust. Samas on praktikas ilmnenud küsimusi, mis takistavad vabatahtlike potentsiaali täiel määral rakendamist.

Edasises on kirjeldatud põhimõtted, millest uue eelnõu väljatöötamisel lähtuti.

1. Abipolitseinik saab politseid abistada mitmekesiselt ja paindlikult võimalikult paljudes valdkondades.

Abipolitseinike regulatsioon on selle loomisest alates olnud suunatud klassikalisele politseitööle. Samas täidab PPA ülesandeid ka selliste eriseaduste alusel, nagu riigipiiri seadus (edaspidi *RiPS*), välismaalaste seadus (edaspidi *VMS*), väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus (edaspidi *VSS*), Euroopa Liidu kodaniku seadus (edaspidi *ELKS*) ja välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus (edaspidi *VRKS*), mille kohaselt ei ole

---

⁴ Eelnõude infosüsteem. [Abipolitseiniku seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus](#).

PPA Euroopa Liidu õiguse tähenduses mitte üksnes politseiasutus, vaid ka piirivalveasutus, immigratsiooniasutus ja viisasid väljastav asutus.

Arvestades, et PPA tegevus ei ole seotud ainult avaliku korra kaitse, riikliku järelevalve ja ohutõrjega, siis on eesmärk luua täiendavad võimalused abipolitseinikele osaleda ka nendes politsei tegevustes, mis on seotud nt:

- piirikontrolli ja riigipiiri valvamisega;
- kinnipidamiskohta paigutatud kinnipeetu üle järelevalve ja konvoeerimisega;
- järelevalvega, mille eesmärk on tuvastada Eestis ebaseaduslikku viibimist, elamist ja töötamist;
- turvamise- ja relvalubade väljastamisega ning nende üle järelevalve teostamisega;
- süüteo menetlust toetavates tegevustes;
- arendustegevustes;
- sisekoolituste ja treeningute ettevalmistamise ja läbiviimisega;
- kommunikatsiooniga ja muude tugitegevustega.

Seega tekib uue regulatsiooniga abipolitseinikul võimalus abistada politseid mitte ainult avaliku korra kaitseks riiklikus järelevalves, vaid erinevate politsei ülesannete täitmises. Sealjuures tekib võimalus abistada PPA toetavate tegevuste osutamisel, kuna ka nende lõppeesmärk on, et politsei saaks oma riikliku järelevalve ülesandeid täita paremini ja kiiremini.

2. Abipolitseiniku on võimalik kaasata kõikidel PPA teenistujatel, ametnikel ja töötajatel.

Arvestades seda, et kõik PPA ametnikud ei ole politseiametnikud Politsei ja Piirivalveseaduse (*edaspidi* PPVS) § 34 lõike 1 tähenduses⁵, siis uue APoLS eelnõuga laienevad valdkonnad, kus abipolitseinikud saavad PPA-d abistada. Seetõttu on vaja loobuda piirangust, et abipolitseinik, saab täita ülesandeid üksnes koos politseiametnikuga. Seega antakse õigus lisaks politseiametnikele ka PPA ametnikele ja töötajatele abipolitseinike kaasamiseks. Sellega laiendatakse oluliselt abipolitseinike võimalike kaasajate ringi, kaasates näiteks kommunikatsioonibüroos, logistikabüroos, personalibüroos, analüüsibüroos või teenindussaalides. Selle tulemusel tekib abipolitseinikel tulevikus võimalus oma vabatahtlikuks panustamiseks ka panust anda tulevikus mittekorrakaitselistes tegevustes.

3. Abipolitseinikud jaotatakse astmetesse vastavalt nende pädevustele ja väljaõppele.

Uue APoLS eelnõuga luuakse kolmeastmeline abipolitseinike süsteem. Kehtiva APoLS järgi saab abipolitseinikud tinglikult jaotada kolme kategooriasse: ennetuse abipolitseinik, koos politseiametnikuga politseitöös osalev abipolitseinik ning iseseisva pädevusega abipolitseinik.

I astme abipolitseinik – teda kaasatakse peamiselt mittekorrakaitselistes tegevustes, näiteks logistika, kommunikatsioon, analüüs, arendus, koolitus ja muud sarnased valdkonnad. Uus lahendus loob võimaluse, et aktiivsed kodanikud saavad ka kriisiolukordades politseid ajutiselt abistada. I astme abipolitseinikud toetavad politseid ülesannetes, mis ei vaja põhjalikku erialast väljaõpet. Neile ei kohaldata abipolitseiniku tervise- ja kehalise ettevalmistuse nõudeid. Abipolitseinikuks saamiseks peab I astme abipolitseinik esitama isikuankeedi, mille alusel viiakse läbi taustakontroll ja vestlus. Lisaks tuleb läbida

---

⁵ Politseiametnikku on määratletud PPVS-i § 34 lõikes 1, mille kohaselt on politseiametnik isik, kes on PPA, Kaitsepolitseiameti või sisekaitsealise rakenduskõrgkooli teenistuses politseiametniku ametikohal.

baaskoolitus. Enne konkreetse ülesande täitmist saab abipolitseinik vastava juhendamise ja instrueerimise. I astme abipolitseinikul puudub korrakaitseaduses ettenähtud meetmete ja vahetu sunni kohaldamise õigus.

II astme abipolitseinik – on abipolitseinik, kes sarnaselt kehtivale APoIS-ile võib tegutseda koos politseiametnikuga. Oluline on rõhutada, et **II astme abipolitseinik tegutseb alati koos PPA politseiametniku või PPA ametnikuga või töötajaga**. Ta võib abistada PPA-d ka nendes ülesannetes, mida täidab I astme abipolitseinik. II astme abipolitseinikuna on tal kohustus läbida erialane väljaõpe. II astme abipolitseinik peab vastama politseiametnikuga sarnastele tervisenõuetele, ning tema füüsiline ettevalmistus peab olema piisav, et võimaldada tal osaleda politsei tegevustes. II astme abipolitseinik valib valdkonna, milles ta soovib PPA-d abistada, ning läbib vastava väljaõppe. Valida saab järgmiste valdkondade vahel:

- välitöö – patrullimine, väljakutsete teenindamine, liiklusjärelvalve, isikute kinnipidamine ja otsimine ning isikukaitse.
- piirkondlik politseitöö – ennetustegevus, relva- ja tegevuslubade menetlemine ning järelvalve, veebipolitsei ülesanded ning töö alaealistega.
- menetlus – kriminalistika, süütegude menetlemise toetamine ja kriminaalpolitsei abistamine.
- piirivalve – kodakondsuse ja migratsiooniga seotud ülesanded ning piirikaitse.
- otsingu- ja päästetööd.

III astme abipolitseinik – tema pädevusse kuulub politsei abistamine tugitegevustes (nagu I astme abipolitseinik) ning politsei ülesannete täitmine koos politseiametnikuga (nagu II astme abipolitseinik). Lisaks võib III astme abipolitseinik **piiratud ulatuses iseseisvalt politseid toetada**. Sisuliselt vastab see roll tänases regulatsioonis sätestatud iseseisva pädevusega abipolitseiniku olemusele.

4. Iseseisva pädevusega abipolitseiniku pädevus ja olemus saab uue tähenduse.

Uue APoIS eelnõuga muudetakse seni kehtinud regulatsiooni, mis käsitleb iseseisva pädevusega abipolitseiniku (edaspidi *IPAP*) tegutsemisvõimalusi ja õigusi. **IPAP-ist kujundatakse uue APoIS regulatsiooniga III astme abipolitseinik**. Muudatuse tulemusel ei ole iseseisev tegutsemine enam piiratud üksnes liiklusjärelvalve ja avalikes kohtades käitumise nõuete üle järelvalve teostamisega, vaid lisaks tekib võimalus rakendada rohkemaid korrakaitseaduses (edaspidi *KorS*) sätestatud riikliku järelvalve meetmeid. Muudatused on vajalikud, et lahendada olukordi, kus IPAP patrull peab politseitöö käigus sündmuse lahendamiseks kutsuma kohale politseipatrulli ka siis, kui ta suudaks olukorra iseseisvalt lõpuni lahendada. See on eriti oluline piirkondades, kus politseipatrulli saabumine võib võtta kaua aega, ning neil juhtudel, kus patrulli kaasamine ei oleks otstarbekas. Näiteks on sellised olukorrad järgmised:

- isikusamasuse tuvastamine rahvastikuregistri kaudu;
- joobeseisundis isiku kainenema toimetamine;
- narkojoobe tuvastamine indikaatorvahendi abil;
- tõendusliku alkomeetri kasutamine.

Uue APoIS regulatsiooni järgi on III astme abipolitseinikule ette nähtud põhjalikum väljaõpe. Selle eesmärk on tagada abipolitseiniku parem ettevalmistus ning võimekus erinevates olukordades tegutseda. Isiku õigusi ja vabadusi oluliselt riivavaid meetmeid saab rakendada vaid politseiametniku korraldusel. Vastavad korraldused võivad olla antud, kas vahetult ja suuliselt või edastatud sidevahendi kaudu. Nõue on loodud riskide maandamiseks ja tagamaks, et tegevus toimub õigusaktide ning politsei nõuetele kooskõlas.

5. Abipolitseiniku väljaõpe muutub põhjalikumaks

Arvestades abipolitseinike tegutsemisvaldkondade laienemist, peab ka nende väljaõpe muutuma süsteemsemaks ja põhjalikumaks. Senine 40-tunnine baasväljaõpe (esimese astme õpe) ei ole piisav, et valmistada abipolitseinikke ette politsei abistamiseks erinevates ülesannetes, nagu patrull, piirkondlik politseitöö ja piiripatrull. Selline baasväljaõpe annab vaid algteadmised ja baasoskused. Baasväljaõpe muudetakse lühemaks, keskendudes ülevaate andmisele PPA kui organisatsioonist ja abipolitseiniku rollist. Pärast I astme väljaõppe läbimist saab abipolitseinik tutvuda põhjalikumalt PPA töövaldkondadega ning abistada politseid ilma korrakaitsete meetmete ja vahetu sunni kohaldamise õigusega. I astme väljaõppe läbimine on eeldus II astmele liikumiseks.

Korrakaitsetes tegevustes osalemiseks tuleb läbida II astme abipolitseiniku väljaõpe, mille maht suureneb 40-lt tunnilt 150 akadeemilisele tunnile. Õpitu kinnistamiseks ja vajalike oskuste omandamiseks on oluline praktika, mida praegu väljaõpe ei hõlma. Muudatuse tulemusel sarnaneb abipolitseinike väljaõpe politseiametnike väljaõppega: esmalt omandatakse õppes põhiteadmised ja -oskused, seejärel rakendatakse õpitut praktikas. III astme abipolitseinikuks saamisel tuleb samuti läbida koolitus ja sooritada arvestus, mis tõendab, et abipolitseinik suudab koos teise sama astme abipolitseinikuga täita politsei ülesandeid ilma politseiametniku otsese kohalolekuta. Eripädevuste saamiseks, näiteks alarmsõiduõiguse, tuli- ja elektrišokirelva kandmise õiguse või piirivalve valdkonnas tegutsemiseks, tuleb läbida täiendavad koolitused.

Abipolitseinike väljaõpe muutub pidevaks ja süsteemseks, arvestab võimalusega panustada erinevates PPA tegevusvaldkondades ning muutub praktilisemaks. Kui abipolitseinik asub õppima politseiametnikuks, võetakse varasema õpi- ja tökogemusena arvesse abipolitseinikuna omandatud teadmisi ja kogemusi. Sisekaitseakadeemia, kus juba praegu koolitatakse politseiametnikke, hakkab korraldama ka abipolitseinike väljaõpet. See tagab, et nii abipolitseinikud kui ka politseiametnikud saavad sarnase väljaõppe. Kuigi Sisekaitseakadeemia saab keskseks väljaõppeasutuseks, jäävad PPA ülesandeks sisekoolitused ja regulaartreeningud.

6. Abipolitseiniku tervisenõuded ja tervisekontroll saab olema sarnane politseiametnikega.

Muudatuse tulemusena sarnaneb abipolitseinike tervisekontroll politseiametnike omaga. Kui I astme abipolitseinik toetab PPA eelkõige sisetöodes nagu näiteks koolituste, arendustegevuste ja kommunikatsiooni valdkonnas, ei ole tal vaja läbida eraldi tervisekontrolli. Sarnane regulatsioon on ka kehtivas APoLS-is, mille kohaselt isikud, kes soovivad abistada politseid ainult süüteoennetuses, ei pea läbima kandideerimiselset ega perioodilist tervisekontrolli.

II ja III astme abipolitseinikele kehtestatakse politseiametnike sarnasemad tervisenõuded. Lisaks tehakse muudatus, et tervisekontrolli peab abipolitseinikuks astuda soovija läbima alles pärast temaga tehtud vestlust, mitte koos kandideerimise sooviavalduse esitamisega. See aitab isikutel vältida tarbetuid kulusi (nii raha kui ka aja osas), kui selgub, et nad ei kvalifitseeru abipolitseinikuks.

7. Abipolitseiniku staatusest vabastamine viiakse kooskõlla õigusselguse põhimõttega.

Kehtiv APoLS näeb ette, et abipolitseinik tuleb staatusest vabastada ilma kaalutlemiseõigusega, kui ta käitub sobimatult, rikub avalikus kohas käitumise nõudeid, tegutseb õigusvastaselt või ei vasta seadusega kehtestatud nõuetele. Uue APoLS regulatsiooniga antakse PPA-le rohkem

kaalutlusõigust abipolitseiniku vabastamise otsustamisel, määratledes konkreetsemad vabastamise alused ning kehtestades selged mehhanismid abipolitseiniku sobivuse hindamiseks. Selline lähenemine lahendab ka probleeme, mis võivad tekkida võrdsuspõhimõtte rikkumise tõttu. Näiteks võib juhtuda, et sama õigusrikkumise toime pannud politseiametniku ja abipolitseiniku suhtes saabuval erineval tagajärjel. Näiteks abipolitseinik vabastatakse staatusest, kuid politseiametnik saab noomituse.

Lisaks nähakse uue APoS-iga ette võimalus peatada abipolitseiniku staatus. See muudatus võimaldab organisatsioonil hoida oma ridades abipolitseinikke, kellel pole teatud aja jooksul võimalik politseid abistada, näiteks tervislikel põhjustel, lapseootuse tõttu või muudel isiklikel põhjustel, nagu põhitööga seotud kohustused või perekondlikud sündmused. Staatusest vabastamise asemel saab abipolitseinik võtta pausi, mille jooksul ei pea ta täitma iga-aastast täiendkoolituse kohustust ega sooritama laskmisarvestust, samuti ei pea ta selle perioodi jooksul uuendama tervisetõendit.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

VTK koostamise käigus kaaluti võimalust muuta kehtivat APoS-i, kuid jõuti järeldusele, et otstarbekam on koostada uus terviktekst. Põhjuseks on see, et kavandatavad muudatused on ulatuslikud ning APoS-i muutmine tooks kaasa suure hulga muudetud sätteid ja ülaindeksiga paragrahve, mis muudaks seaduse järgimise ja rakendamise keeruliseks. Kuna kogu regulatsioon vajab ajakohastamist, on normitehniliselt mõistlikum ja praktilisem koostada uus terviktekst, mis sisaldab nii kehtivast APoS-ist alles jäävat kui ka uut regulatsiooni. See lähenemine tagab selguse ja lihtsustab seaduse rakendamist.

Uue seaduse koostamise tõttu muudetakse veel 13 seadust, mis on loetletud seletuskirja punktis 1.3. Senine abipolitseiniku seadus tunnistatakse kehtetuks.

Eelnõu koosneb 72-st paragrahvist.

Eelnõu 1. peatükk. Üldsätted

Esimeses peatükis määratletakse abipolitseiniku astmed, pädevused ning politsei tegevuses osalemise põhimõtted, sealhulgas koos tegutsemine ja iseseisvalt tegutsemine. Esimeses peatükis sätestatakse seaduse reguleerimis- ja kohaldamisala ning eesmärk. Võrreldes kehtiva seadusega sätestatakse eelnõus seaduse eesmärk, milles on laiendatud tegevusvaldkonda, kus abipolitseinik saab politseid toetada. Varasemalt oli see piiritletud avaliku korra kaitsega. Laiema eesmärgi esiletoomine on oluline, et tagada seaduse rakendamise ja tõlgendamise kindel lähtepunkt ning määratleda valdkonna reguleerimise põhjused.

Eelnõu § 1 lõikes 1 sätestatakse seaduse reguleerimisala. Seaduses reguleeritakse abipolitseiniku õigused, kohustused, vastutus, pädevus ja tegevuse korraldus. Samuti täpsustatakse eesmärki kaasata isik PPA ülesannete täitmise toetamiseks turvalisema ühiskonna tagamiseks. **Lõikes 2** sätestatakse, et APoS-is ette nähtud haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seaduse sätteid, arvestades APoS-i erisusi. **Lõige 3** kohaselt riikliku järelevalve meetme rakendamisel muu seaduse alusel lähtub abipolitseinik muus seaduses sätestatust, arvestades käesoleva seaduse erisusi. Abipolitseiniku pädevused tulenevad eelkõige APoS-ist, kuid lisaks on näiteks liikluseaduses (edaspidi *LS*) antud abipolitseinikule pädevus teostada riiklikku järelevalvet. Õigusselguse tagamiseks on täpsustatud, et abipolitseinik lähtub erimeetmete kohaldamisel APoS-is sätestatust ka siis, kui ta kohaldab meedet mõne muu seaduse alusel. APoS-is reguleerimata juhul lähtub ta aga muus seaduses sätestatust. Nt annab LS-i § 196² lõige 1 liiklusjärelevalve teostajale (sh

abipolitseinikule) õiguse kohaldada erimeetmeid. APoS näeb aga ette erisusi abipolitseiniku pädevuses erimeetmete kohaldamisel.

Eelnõu § 2 sätestatakse abipolitseiniku definitsioon. Abipolitseinik on PPA-d vabatahtlikult abistav füüsiline isik. Võrreldes kehtiva APoS-iga, ei ole abipolitseiniku olemust muudetud. Muudatus seisneb vaid täpsustuses, et abipolitseinikud jaotatakse kolme astmesse.

7

Lõike 1 kohaselt on abipolitseinik isik, kellele on antud abipolitseiniku staatus ja, kes vabatahtlikult vabast ajast osaleb politsei tegevuses käesolevas seaduses ja teistes seadustes sätestatud alustel, tingimustel ja korras. Staatus andmisega kaasneb avaliku võimu teostamise volitus ning määratakse abipolitseiniku tegevuse olulisemad tingimused. Abipolitseiniku staatus andmiseks peab isik vastama kehtestatud nõuetele. PPA annab vastava haldusakti, millega volitatakse isikut täitma avaliku halduse ülesandeid. Seega algab ja lõpeb abipolitseiniku teenistussuhe avalik-õigusliku haldusaktiga.

Abipolitseinik täidab oma ülesandeid vabatahtlikult ja oma vabal ajal. See tähendab, et osaledes politsei tegevuses, ei saa ta samal ajal täita oma igapäevaseid tööülesandeid. Siiski on võimalik, et isik osaleb abipolitseinikuna politsei tegevuses oma tööajast, kui see on tööandjaga kokku lepitud. Sellisel juhul ei saa ta aga täita oma tööga seotud ülesandeid või kasutada tööst tulenevaid õigusi.

Käesoleva APoS eelnõu tähenduses tähendab politseitegevuses osalemine politsei ülesannete täitmise toetamist. Abipolitseinik saab politsei tegevuses osaleda ainult siis, kui PPA on teda selleks kaasanud ja talle konkreetse korralduse või ülesande andnud. See tähendab, et abipolitseinik ei saa hakata ilma politsei poolse kaasamiseta ülesandeid täitma. Selline korraldus aitab maandada riske, et isikute põhiõiguste ja -vabaduste piiramine ei toimuks abipolitseiniku omavolilise tegevuse tulemusel.

Kui abipolitseinik märkab õigusrikkumist ajal, mil ta ei ole PPA-lt saanud korraldust politseitegevuses osaleda, ei laiene talle abipolitseiniku õigused. Sellises olukorras saab ta tegutseda tavakodanikuna, kasutades igaühe õigusi, näiteks hädakaitse või hädaseisundi esinemisel. Kiirete reageerimist vajavate juhtumite korral saab ta helistada hädaabinumbrile 112 ning järgida saadud juhiseid.

Lõike 2 kohaselt jagatakse abipolitseinikud staatus alusel kolmele astmele, mille sisu ja põhimõtted on täpsemalt selgitatud seletuskirja eelnevates osades. **I astme abipolitseinik** on uus kategooria, mis sarnaneb kehtivas APoS-is nimetatud ennetuse abipolitseinikuga, kuid pakub senisest mitmekesisemaid abistamisvõimalusi. **II astme abipolitseinik** vastab oma olemuselt praegusele abipolitseinikule, kes abistab PPA-d koos politseiametnikuga. **III astme abipolitseinik** on oma olemuselt samaväärne praeguse iseseisvapädevusega abipolitseinikuga, kellele on antud ulatuslikumad volitused politseiliste ülesannete täitmisel.

Lõike 3 kohaselt võib lõikes 2 nimetatud kõrgema astme abipolitseinik täita madalama astme abipolitseiniku ülesandeid. Abipolitseiniku ülesanded, ehk temale antud pädevus on eelnõu § 4 toodud. See tähendab, et nt III astme abipolitseinik võib on toetada politseid tugi-, arendus- ja ennetustegevuses, mis on I astme abipolitseiniku pädevuses ning võib koos politseiga täita II astme abipolitseinikule lubatud ülesandeid nagu nt osaleda otsingu - ja päästetöös. II astme abipolitseinik võib samuti toetada politseid tugi-, arendus- ja ennetustegevuses, mis on I astme abipolitseiniku pädevuses.

Eelnõu § 3 sisustab politsei tegevuses osalemise.

Kehtiv APoS kohaselt on politsei tegevuses osalemine koos politseiametnikuga abipolitseiniku poolt abipolitseiniku pädevusse kuuluva ülesande täitmine või politsei ülesandel iseseisvalt APoS-is § 3 lõikes 2 sätestatud ülesande täitmine. Kehtiva APoS-i seletuskirjas on politsei tegevuses osalemist selgitatud järgmiselt: „Politsei tegevuses osalemine on koos politseiametnikuga abipolitseiniku poolt abipolitseiniku tegevusvaldkonda kuuluva ülesande täitmine politseiametniku juhendamisel või seadusega sätestatud ulatuses iseseisvalt politsei ülesandel avalikus kohas käitumise nõuete üle järelevalve teostamine ning vahetu kõrgendatud ohu tõrjumine.“

Käesoleva paragrahvi **lõige 1 sätestab abipolitseiniku osalemise politsei tegevuses**, mis **punkt 1** kohaselt on PPA politseiametniku või töötaja või ametniku (edaspidi PPA ametnik) toetamine käesoleva seaduse § 4 lõikes 1 nimetatud tegevustes. **Punkti 2** kohaselt on politsei ülesandel koos PPA politseiametniku või PPA ametnikuga käesoleva seaduse § 4 lõikes 2 nimetatud tegevuste toetamine. **Punkti 3** kohaselt politsei ülesandel iseseisvalt käesoleva seaduse § 4 lõikes 3 nimetatud tegevuste toetamine.

Esimese punktiga selgitatakse abipolitseiniku poolt politsei toetamist tugi-, arendus- ja ennetustegevuses. Säte näeb ette, et nendes tegevustes saab abipolitseiniku kaasata PPA politseiametnik, PPA ametnik või töötaja. Kehtiv APoS sellist regulatsiooni ette ei näe. Loogika seisneb selles, et töötaja ega PPA ametnik ei saa abipolitseinikule anda ülesannet, milleks tal endal pädevust ei ole. Säte ei ütle, et tegevusi tehakse füüsiliselt koos, küll aga ka siin kehtib põhimõte, et tegevus toimub juhendamisel ja vajadusel koos.

Näide: PPA personalispetsialist ei saa anda patrulli minevale abipolitseinikule ülesannet teostada avaliku korra järelevalvet Keila linnas, sest see ei ole personalitöötaja vaid politseiametnikust välijuhi pädevus.

Näide: PPA kommunikatsioonispetsialist juhendab abipolitseinikku sotsiaalmeedia postituse loomisel, määraes selle eesmärgi, sisu ja sihtrühma. Ta annab juhiseid sõnumi, visuaalide ja keelekasutuse kohta ning selgitab PPA kommunikatsioonipõhimõtteid. Abipolitseinik koostab esialgse postituse ja kogub materjalid, mille spetsialist üle vaatab, parandab ja annab tagasisidet. Kui postitus vastab nõuetele, saab see lõpliku heakskiidu ja avaldatakse. Koostöö tähendab juhendamist ja sisulist panustamist, mitte füüsilist koos töötamist.

Teise punktiga täpsustatakse, millised on need tegevusvaldkonnad, mida tehakse koos politseiametniku või PPA ametnikuga, kes ei ole politseiametnik. **Oluline on siin märkida, et kõik tegevused toimuvad vaid politsei ülesandel.** Politsei ülesandel tähendab, et abipolitseinik tegutseb politsei algatusel, juhendamisel või kooskõlastusel. Kõik abipolitseiniku ülesanded määrab politsei, lähtudes organisatsiooni vajadustest ja prioriteetidest. Politsei säilitab täieliku vastutuse ja kontrolli abipolitseiniku tegevuse üle, tagades nende seaduslikkuse ja kvaliteedi. Seega on abipolitseiniku tegevus lahutamatu osa politsei üldisest ülesannete täitmisest, mitte iseseisev algatus. Juhendamine võib toimuda nii vahetult kui ka sidevahendite kaudu.

Politsei mõistet reguleerib politsei-ja piirivalve seadus (edaspidi *PPVS*) § 1 lõige 2, mille kohaselt on politsei täidesaatva riigivõimu institutsioon Siseministeeriumi valitsemisalas. Politsei peamised ülesanded hõlmavad avaliku korra kaitset, piirihalduse korraldamist, merereostuse avastamist ja likvideerimist, otsingu- ja päästetööde korraldamist merel ning kodakondsuse ja migratsiooni valdkonna asjade haldamist.

Eestis on avalikus teenistuses erinevad ametikohad, millel on erinevad staatused ja õigused, sellest tulenevalt on ka uues APoS eelnõus eristatud, et millise astmega abipolitseinik saab milliseid tegevusi teha ja keda toetada. Siin on peamised erinevused:

- avaliku teenistuse seaduse (edaspidi *ATS*) § 7 lõike 1 kohaselt on **ametnik** isik, kes on riigiga või kohaliku omavalitsuse üksusega avalik-õiguslikus teenistus- ja usaldussuhtes. Seega on ametniku mõiste seotud avaliku võimu teostamise ülesannetega. **Politseiametnik** on **eristaatusega avalik teenistuja**, kelle töösuhe on samuti reguleeritud **ATS-iga**, kuid eraldi arvestatakse ka politsei ja piirivalveseaduse regulatsiooni. ATS § 7 lg 4 järgi võetakse **töötaja** ATS §-s 6 nimetatud ametiasutuses töökohale, millel **ei teostata avalikku võimu**, vaid tehakse üksnes avalikuvõimu teostamist toetavat tööd. Ametnikke ja töötajaid on 01.01.2025 seisuga PPA koosseisus 854 inimest (sh 517 ametnikku ja 337 töölepingulist). Levinumad ametikohad, kus töötavad ainult ATS-i ametnikud, on klienditeenindaja ja uurija abi. Levinumad ametikohad, kus töötavad ainult töölepinguga töötajad, on tõlk ja kokk-perenaine.

Lõige 2 täpsustab mida tähendab uue APoS kontekstis „koos osalemine“. Koos osalemine politsei tegevuses käesoleva seaduse tähenduses on I, II või III astme abipolitseiniku ja PPA ametnikuga või töötajaga **ühiselt ülesande lahendamine**.

Koos tegutsemise mõiste on sisuliselt sama, mis kehtivas APoS-is. See tähendab, et **koos tegutsemine eeldab PPA ametniku või politseiametniku juhendamist ja kontrolli, kuid ei nõua igakordselt füüsiliselt kontaktis olemist**.

Näide: patrulltoimkond võib koosneda politseiametnikust ja abipolitseinikust, kuid politseiametnik on see, kes juhendab ja suunab abipolitseiniku tegevust. Kui patrulltoimkond satub olukorda, kus õigusrikkuja püüab põgeneda, siis võib abipolitseinik püüda õigusrikkujat tabada maja ühelt poolt, samas kui politseinik püüab õigusrikkujat tabada maja teiselt poolt. Tegemist on koos ülesande lahendamisega, kus eesmärgini jõudmiseks on taktikaliselt vaja lõigata õigusrikkuja teekond mõlemast suunast.

Näide: politseireidi käigus vastutab ühe konkreetse lõigu avaliku korra tagamise eest kindel politseiametnik, kelle juhtimisele on allutatud viis abipolitseinikku. Politseiametnik juhendab, jagab konkreetseid suuniseid, lepib kokku suhtluskanali ja muu politsei taktika, mida on vaja jälgida ülesande lahendamisel, kuid ei ole füüsiliselt kõigi viie abipolitseinikuga koos.

Ühiselt ülesande täitmine tähendab, et abipolitseinik ja politseiametnik või ametnik tegutsevad koos eesmärgiga lahendada konkreetne olukord või ennetada võimalikke ohte. Abipolitseinik toetab politseid vastavalt oma õigustele ja pädevusele mitte ainult siis, kui probleem on juba tekkinud, vaid ka ennetustegevuses, avaliku korra kaitsmisel, turvalisuse tagamisel ja kogukonnas usaldusliku õhkkonna loomisel.

Lõike 3 kohaselt on abipolitseinik politsei tegevuses osalemise ajal, sealhulgas meetmete rakendamisel või vahetu sunni kohaldamisel, riigivõimu esindaja, kes tegutseb PPA nimel ja kelle seaduslikud korraldused on täitmiseks kohustuslikud. See õiguslik positsioon annab abipolitseinikule volitused ja kaitse, mis on vajalikud tema ülesannete täitmiseks, ning seab inimestele ja asutustele kohustuse järgida abipolitseiniku seaduslikke korraldusi. Ka kehtivas APoS-is on samad põhimõtted ja neid muudetud ei ole.

Kui isik osaleb politseitegevuses abipolitseinikuna, siis esindab ta riigivõimu, mis tähendab, et talle laienevad ka ametiisiku ja ametiseisundi nõuded korruptsioonivastase seaduse

(edaspidi *KVS*) ja karistusseadustiku (edaspidi *KarS*) tähenduses. KVS ja KarS reguleerivad ametiisiku mõiste, mille kohaselt on ametiisik füüsiline isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks ametiseisund sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel. Kuigi abipolitseinik ei ole teenistussuhtes avaliku teenistuse seaduse ega PPVS-i mõttes, on avaliku korra tagamisel antud talle politseiga võrreldavad volitused ning ta on PPA poolt volitatud haldusorgan. Ühelt poolt tähendab see seda, et kui abipolitseinik paneb toime teo, millega ta kuritarvitab talle omandatud ametiseisundit, siis vastutab seadusega ettenähtud korras. Teiselt poolt, kui tema kui ametiisiku suhtes on toimepandud rikkumine, siis on talle tagatud seadusega ettenähtud kaitse ja garantiid. KarS-i kommenteeritud väljaande järgi on võimuesindaja isik, kes talle antud volituste alusel on pädev teostama avalikku võimu ka väljaspool oma organisatsiooni.

Näide: Kui abipolitseinik on saanud politseilt ülesande teostada liiklusjärelvalvet või peatada konkreetne liiklust rikkunud sõiduk, peatab ta liiklusseadust rikkunud sõiduki ning kontrollib selle juhti ja tema dokumente, siis tegutseb abipolitseinik riigi nimel ja täidab politsei ülesannet. Juht on kohustatud abipolitseiniku seaduslikke korraldusi täitma, kuna abipolitseinik tegutseb riigivõimu esindajana.

Näide: Kui pommikahtluse korral on politsei kehtestanud kaubanduskeskusele viibimiskeelu ja abipolitseinik aitab seda keeldu jõustada. Abipolitseinik saab anda isikutele korralduse eemalduda ohualast, mis on isikutele täitmiseks kohustuslik.

Näide: APoS annab abipolitseinikule ettekirjutuse tegemise õiguse. Arvestades seda, et abipolitseinik on isik, kes osaleb vabatahtlikult oma vabast ajast politsei tegevuses seaduses sätestatud alustel ja korras, kuid ei ole politseiametnik, siis õigusselguse tagamiseks tuleb selgelt määratleda, et abipolitseinik ei täida politsei ülesandeid eraisikuna, vaid PPA nimel. See tagab selguse, et kui abipolitseinik teeb isikule ettekirjutuse, siis on see PPA tehtud ettekirjutus, mille kohta on võimalik esitada PPA-le vaie. Kui ettekirjutuse kohta esitatakse kaebus halduskohtusse, on menetlusosaliseks samuti PPA.

Lõige 4 näeb ette, et kui abipolitseinik ei vasta abipolitseinikule ettenähtud nõuetele, mis on sätestatud käesoleva seaduse § 5-s ja ei täida käesoleva seaduse §-s 16 ette nähtud väljaõppe kohustusi, on abipolitseinikul keelatud politsei tegevuses osaleda. Tegemist on võrreldes kehtiva APoS-iga uue sättega. Sättega kehtestatakse tingimused, mille täitmata jätmisel ei tohi abipolitseinik osaleda politsei tegevuses. Esiteks ei tohi abipolitseinik osaleda politsei tegevuses, kui ta ei vasta APoS eelnõu § 5 ettenähtud nõuetele ning teiseks kui ta ei ole läbinud kohtustulikku väljaõpet. Need tingimused ei pea koos esinema, st ka siis, kui abipolitseinik üksnes nõuetele ei vasta, puudub tal õigus politsei tegevuses osalemiseks. Piirang on vajalik selleks, et kui abipolitseinik tegutseb nt ilma vajaliku ettevalmistuseta ja teeb vea, võib see kaasa tuua õiguslikke tagajärgi nii talle endale, kolmandatele isikutele kui ka PPA-le.

Samuti, kui abipolitseinik, kellel on ülesande täitmiseks väljastatud tulirelv, ei läbi iga aastast lasketesti, siis on tal keelatud tulirelva kanda ja kasutada, va puuduste kõrvaldamiseks tegemata jäänud kohustusliku lasketesti sooritamisega. Sellest tulenevalt ei ole tal võimalik osaleda selliste ülesannete täitmisel, kus tulirelva kandmine on kohustuslik, nt patrullpolitseiniku paarilisena välitöös. Küll aga saab ta politseid abistada nendes tegevusest, kus ei ole vaja tulirelva kanda, nt ennetustegevus. Politsei tegevuses osalemine võib olla keeruline ja kui abipolitseinik ei ole saanud piisavat ettevalmistust või ei hoia oma oskusi ajakohasena, võib see põhjustada ohte nii temale endale kui ka teistele. Lisaks ei tohi

abipolitseinik osaleda politsei tegevuses, kui ta ei vasta ettenähtud nõuetele, nt ei ole läbinud perioodilist terviskontrolli, mille käigus hinnatakse, kas tema tervislik seisund võimaldab politsei tegevuses osaleda.

Eelnõu §-s 4 nähakse ette I, II ja III astme abipolitseiniku pädevused ja tegevuse eeskiri. Võrreldes kehtiva APoS-iga on abipolitseinike pädevusi muudetud. Varasemalt ei olnud I astme abipolitseiniku, mistõttu on selles osas loodud uus regulatsioon. II astme abipolitseiniku pädevusi on võrreldes kehtiva APoS-iga laiendatud nii, et ta saaks PPA-d mitmekesisemalt toetada erinevates valdkondades. Samuti on laiendatud III astme abipolitseiniku pädevusi, kes toetab politseid iseseisvalt. Siiski kehtib põhimõte, et iseseisva tegevuse võimalused on piiratumad, kui koos politseiga tegutsedes. Abipolitseinik on küll saanud väljaõppe, kuid see ei ole sama põhjalik kui politseiniku oma, mistõttu ei pruugi tal olla piisavat kogemust keerulistes olukordades tegutsemiseks. Seetõttu on seadusega ette nähtud, et ta saab rohkemates valdkondades politseid abistada just politseiametniku juuresolekul ja vahetul juhendamisel. Selline korraldus aitab säilitada avalikkuse usaldust õiguskaitseüsteemi vastu.

Lõige 1 kohaselt hõlmavad I astme abipolitseiniku pädevused politsei ülesandel politsei toetamist tugi-, arendus- ja ennetustegevustes. Eelkõige hõlmavad need tegevused järgmist:

- logistika toetamine;
- kommunikatsioon ja teavitustöö, sh ennetuskampaaniate ettevalmistamine;
- koolituste korraldamine ja läbiviimine;
- teenindussaalide klientide suunamine;
- analüüsitöö;
- tõlkimine ja keeleline tugi;
- koduteeninduse ülesannete täitmine⁶;
- arhiivihaldus ja asjaajamine;
- personalitööga seotud abistamine;
- muud asjaajamistööd.

Need ülesanded toetavad politsei igapäevast toimimist ja aitavad suurendada organisatsiooni efektiivsust.

Politsei ülesandel tähendab, et abipolitseinik tegutseb politsei algatusel, juhendamisel või kooskõlastusel. Kõik abipolitseiniku ülesanded määrab politsei, lähtudes organisatsiooni vajadustest ja prioriteetidest. Politsei säilitab täieliku vastutuse ja kontrolli abipolitseiniku tegevuste üle, tagades nende seaduslikkuse ja kvaliteedi. Seega on abipolitseiniku tegevus lahutamatu osa politsei üldisest ülesannete täitmisest, mitte abipolitseiniku iseseisev algatus. Seega on I astme abipolitseiniku tegevus alati politsei kontrolli all.

Järgnevalt on toodud mõned näited, mida I astme abipolitseinik saab aidata PPA-l teha.

- Abipolitseinik saab abiks olla staabitöös, nt on juhiabi, protokollija.
- Abipolitseinik saab aidata suulise tõlkimisega ressursimahukates toimingutes. Tõlketeenuse osutamise eelduseks on eesti keele ja võõrkeele valdamine vähemalt C1 tasemel.

---

⁶ Olukorras, kus liikumisvõimetu inimene ei saa oma tervises seisundi tõttu isikut tõendava dokumendi taotlemiseks ise teenindusse tulla, saab isik esitada PPA-le taotluse sõrmejälgede hõivamiseks taotleja viibimiskohas. Sellisel juhul tuleb PPA esindaja inimese viibimiskohta ja võtab seal tema sõrmejäljed.

- Abipolitseinik saab olla koolitaja, st saab oma igapäeva erialateadmisi ning oskusi PPA-ga jagada või aidata koolituste ettevalmistamisel ja korraldamisel.
- Abipolitseinik saab olla abiks logistilistes tegevustes:
  - sõidukite transportimine remonti ja hooldusesse;
  - asjade transportimisel;
  - toetada relvureid suursündmustel või õppustel, kus aitavad erivahendite, kaitsevestide transportimisel, väljastamisel, tagasivõtmisel, kontrollimisel, hooldamisel, ladustamisel jne.
- Abipolitseinik saab olla abiks teenindussaalides, et aidata tagada sujuv klienditeenindus suunates kliente järjekordade vahel, abistades biomeetria andmisel digikioskis ning tutvustada klientidele PPA erinevate kanalite kasutamise võimalusi (PPA iseteenindus, digikiosk, kliendarvuti, isikut tõendavate dokumentide kättesaamine Selveris jne).
- Abipolitseinik saab toetada kommunikatsiooni üksuse tegevustes, aidates teha postitusi sotsiaalmeedias või olla fotograaf.
- Spetsiifiliste oskuste ja teadmistega abipolitseinikku on võimalik kaasata analüüside koostamisel ning analüüsideks ja uuringuteks vajalike küsitluste ettevalmistamisel.

Eeltoodud näidete puhul ei ole vaja abipolitseinikul läbida põhjalikku politseilist või avaliku korra kaitsmist puudutavat väljaõpet. Eelkõige võib tekkida vajadus just kriisiolukordades I astme abipolitseinike kaasamiseks, kuna töömahud suurenevad või on nende täitmine aegkriitiline.

Lõige 2 loetleb II astme abipolitseiniku pädevuse. Selle kohaselt saab **II astme abipolitseinik toetada politsei koos Politsei-ja Piirivalveameti politseiametniku ja ametnikuga nende ülesandel**, lisaks käesoleva paragrahvi lõikele 1 järgmistes tegevustes:

- 1) avalikku korda ähvardava ohu ennetamises, väljaselgitamises ja tõrjumises ning avaliku korra rikkumise kõrvaldamises;
- 2) isikut tõendavate dokumentide taotluse vastuvõtmisel ja väljastamisel;
- 3) relvaseaduse ja turvategevuse seaduse alusel väljastatava loa taotluse menetlemiseks vajalikes toimingutes, välja arvatud loa väljastamise otsustamisel;
- 4) kinni peetud isiku saatmisel ja kinnipidamiskohas isiku kinnipidamisel;
- 5) kriisi lahendamisel hädaolukorra ohu, hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal;
- 6) merereostuse avastamisel ja piiriveekogu reostuse avastamisel ja likvideerimisel;
- 7) objektivalves;
- 8) otsingu - ja päästetöös;
- 9) riigipiiri valvamisel ja piirkontrollil, välja arvatud sisenemiskeelu otsuse tegemisel;
- 10) riiklikus järelevalves turvategevuse seaduses, relvaseaduses ja välismaalaste seaduses sätestatud nõuetele täitmise üle;
- 11) süütegude menetlemisel, välja arvatud menetlusotsuse tegemisel.

Järgnevalt on toodud selgitused, mida II astme abipolitseinik koos PPA politseiametniku ja töötajaga teha saab.

Punkt 1 alusel avalikku korda ähvardava ohu ennetamisel, väljaselgitamisel ja tõrjumisel ning avaliku korra rikkumise kõrvaldamisel. See tähendab, et abipolitseinik saab politsei abistada tegevustes, mille eesmärk on kaitsta avalikku korda, sõltumata kahju tekkimise tõenäosuslikust faasist, st ohuennetusest kuni korrarikkumise kõrvaldamiseni. Tegemist ei ole uue pädevusega, ka kehtiva APoS järgi on see abipolitseiniku pädevuses.

Kehtiva APoS-i § 1 lõikes 1 on sätestatud väga laialt APoS-i eesmärk kaasata abipolitseinikke politsei tegevusse avaliku korra kaitseks ja turvalise ühiskonna tagamiseks. Kehtiv APoS-i § 2 lõikes 2 on piiritletud, et politsei tegevuses osalemine on olukord, kus abipolitseinik täidab koos politseiametnikuga abipolitseiniku pädevuses ülesannet või politsei ülesandel iseseisvalt APoS-i § 3 lõikes 2 sätestatud ülesannet. Kehtiva APoS-i § 3 lõike 1 kohaselt on abipolitseiniku pädevuses politsei abistamine avalikku korda ähvardava ohu ennetamisel, väljaselgitamisel ja tõrjumisel ning avaliku korra rikkumise kõrvaldamisel.

Järgnevalt on mõned näited, kuidas ja kus II astme abipolitseinik saab abiks olla.

- Abipolitseinik ja piirkonnapolitseinik kohtuvad kohalike elanikega, et arutada nende muresid ja koguda teavet võimalikest probleemidest piirkonnas.
- Abipolitseinik osaleb koos politseiametnikuga avalikul üritusel, et ennetada ja ära hoida avaliku korra rikkumisi.
- Reidi käigus aitab abipolitseinik politseil tuvastada joobes juhte, toetades sellega liiklusohutuse tagamist.
- Abipolitseinik abistab politseiametnikku joobes isiku koju toimetamisel, tagades tema ja avalikkuse turvalisuse.
- Abipolitseinik sekkub koos politseiametnikuga bussiootepaviljoni lõhkumise takistamiseks, et ennetada vara kahjustamist ja tagada avalik kord.
- Abipolitseinik toetab politseid piirkiiruse ületajate avastamisel, aidates kaasa liiklusreeglite järgimisele.
- Abipolitseinik abistab politseid riiklike ja rahvusvaheliste kõrgete külaliste kaitsmisel, näiteks presidentide, peaministrite ja teiste tähtsate ametnike turvamisel.
- Abipolitseinik toetab politseiametnikku välisriigi presidendi kaitsmisel, sulgedes ristmikke, reguleerides parkimist ja tagades avaliku korra.
- Abipolitseinik ja piirkonnapolitseinik viivad läbi lähisuhtevägivalla juhtumite järelkontrolli, et hinnata olukorda ja vajadust edasiste meetmete järele.

Punkt 2 alusel isikut tõendavate dokumentide taotluse vastuvõtmisel ja väljastamisel.

Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. PPA on isikut tõendavate dokumentide seaduse alusel kümne erineva isikut tõendava dokumendi väljaandja. PPA teostab mitmeid olulisi tegevusi seoses isikut tõendavate dokumentide nagu ID-kaardi ja passi väljastamisega. Kõigepealt toimub dokumendi väljastamiseks taotluse vastuvõtmine ja kontrollimine. Selleks tuleb taotlus registreerida ja esitatud andmeid kontrollida. Abipolitseinik saab olla abiks nii taotluse vastuvõtmisel kui ka teatud ulatuses andmete kontrollimisel. Järgnevalt toimub õiguspärasuse ja sobivuse hindamine, ehk siis kas taotlejal on õigus dokumenti saada, seda abipolitseinik teha ei saa, seda teeb PPA. Sellele järgneb otsuse tegemine, ehk taotluse rahuldamine või tagasilükkamine, seda abipolitseinik teha ei saa, seda teeb PPA. Kui taotlus rahuldatakse, valmistatakse ette vastav dokument. See hõlmab dokumendi digitaalset või füüsilist koostamist, seda abipolitseinik teha ei saa, seda teeb PPA. Viimase tegevusena toimub dokumentide väljastamine, ehk isikule selle kätte andmine, toimetamine, saatmine ning siin saab abipolitseinik olla abiks.

Järgnevalt on mõned näited, kuidas abipolitseinik saab abiks olla.

- Politsei teenindussaalis võtab abipolitseinik taotluse vastu, kui isik taotleb uut isikut tõendavat dokumenti.
- Teenindussaalis tuvastab abipolitseinik isiku ja väljastab talle passi, järgides kehtivaid juhiseid ja protseduure.

- Koduteeninduses toetab abipolitseinik liikumisvõimetuid dokumendi taotlejaid, aidates neil saada vajalikke dokumente. Abipolitseinik võib koguda taotleja sõrmejäljed tema viibimiskohas, kui taotleja ei saa ise teenindussali tulla. Abipolitseinik võib toimetada isikut tõendava dokumendi taotlejale tema viibimiskohta, kui taotlejal puudub võimalus see ise vastu võtta.

Punkt 3 kohaselt relvaseaduse ja turvategevuse seaduse alusel väljastatava loa taotluse menetlemiseks vajalikes toimingutes, välja arvatud loa väljastamise otsustamisel. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. PPA tegevused füüsilise- ja juriidilise isiku relvaloa ning relvaseaduse (edaspidi *RelvS*) ja turvategevuse seaduse alusel väljastatava tegevusloa taotluse vastuvõtmisel ja väljastamisel hõlmavad mitmeid etappe, mille eesmärk on tagada, et loa saamine oleks õiguspärane ning lähtuks avaliku korra ja turvalisuse huvidest. Abipolitseinik saab abiks olla taotluse menetlemiseks vajaliku info kontrollimisel ja tõendite kogumisel, kuid loa väljastamise otsustamine ning loa väljastamine on politseiametniku pädevuses. See tähendab, et abipolitseinik saab abistada toimingutes, mis on vajalikud info kogumiseks (nt kontrollida isiku eluviisi ja käitumist, relva hoiutingimusi, osaleda relvaeksamikomisjoni töös jne), välja arvatud otsuste tegemine.

Punkt 4 järgi kinni peetud isiku saatmisel ja kinnipidamiskohas isiku kinnipidamisel. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. **Politsei töö kinnipeetud isikutega** hõlmab erinevaid ülesandeid, mis on seotud nii joobeseisundis kainenema toimetatud isikutega kui ka kuriteo toimepanemises kahtlustatavate, väärteomenetluse raames kinnipeetud isikute, sundtoodud isikute, kinnipeetud välismaalaste ning eelvangistuse ja aresti täideviimisega.

Kainenema toimetamine on riikliku järelevalve erimeede, mille alused tulenevad korrakaitseaduse (edaspidi *KoS*) § 42-st. Politsei võib isiku kainenema toimetada olulise ohu tõrjumiseks või juhul, kui see on vältimatu, et kaitsta isikut ennast või teisi. Joobes isikute kainenema toimetamisel ja nende järelevalves lähtutakse:

- korrakaitseadusest (*KoS* § 42);
- arestimaja sisekorraeskirjast;
- vangistuseseadusest;
- kinnipidamiskeskuse kodukorrast ning
- PPA (PPA) kinnipidamiskoha tööjuhendi nõuetest.

Arvestades, et kainenemas viibib aastas ligikaudu 15 000 isikut, vajab politsei abi nende turvalisuse tagamisel. Abipolitseinikud saavad siin olla olulised toetajad, aidates tagada nii kinnipeetute kui ka politseiametnike ohutuse. Joobes isikute ettearvamatul käitumise tõttu on oluline, et kinnipeetav ei vigastaks ennast ega teisi.

Politsei tegeleb ka teiste kinnipeetud isikutega lisaks kainenema toimetatutele, sealhulgas:

- kuriteos kahtlustatavad;
- väärteomenetluses kinnipeetud isikud;
- sundtoodud isikud;
- kinnipeetud välismaalased;
- isikud, kelle suhtes täidetakse eelvangistust või aresti.

Kehtiva APoS järgi piirduvad abipolitseiniku pädevused korrakaitseadusega, mistõttu ei saa ta osaleda vangistuseseaduse või väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusega (*VSS*) seotud tegevustes. Need hõlmavad näiteks kinnipidamiskeskuse tööd või kinnipeetavate

välismaalastega seotud toiminguid. Uue APoS eelnõuga tekib abipolitseinikel võimalus osaleda ka nimetatud tegevustes.

Järgnevalt on toodud näited, mida abipolitseinik saab uue APoS eelnõu alusel teha.

- Kui joobeseisundis isik toimetatakse kainenema arestimajja või arestikambrisse, saab abipolitseinik politseid abistada edasistes toimingutes, nt turvakontroll ja asjade läbivaatus ning raha, vääris asjade, esemete, ravimite ning dokumentide, mis võivad ohustada isikut ennast või teisi, hoiule võtmine.
- Abipolitseinik abistab arestimajas politseiametnikku kinnipeetava isiku viimisel videoistungile või arsti juurde.

Punkti 5 kohaselt kriisiolukorras ajal. Tegemist ei ole otseselt uue pädevusega, ka kehtiva APoS järgi saab abipolitseinik politseid abistada kriisi lahendamisel, kui tegevus on seotud avalikku korda ähvardava ohu ennetamises, väljaselgitamises ja tõrjumises ning avaliku korra rikkumise kõrvaldamises. Abipolitseinike tegevused politsei abistamisel kriiside lahendamisel sõltuvad kriisiolukorra liigist, politsei vajadustest ja abipolitseinike pädevustest. Abipolitseinike roll on toetada politseid ülesannete täitmisel, tagades avaliku korra, turvalisuse ning elanikkonna kaitse.

Avaliku korra tagamiseks kriisi olukorras saab abipolitseinik patrullida koos politseiametnikuga, kontrollida ja ohjata kogunemisi ja meelevaieldusi, suunata inimesi ohutusse kohta evakuatsiooni või liikluskorralduse raames. Abipolitseinike kaasamine kriiside lahendamisel aitab politseil keskenduda kriitilistele tegevustele, samal ajal tagades, et kõik tugitegevused ja avaliku korra ülesanded oleksid efektiivselt kaetud.

Punkti 6 kohaselt merereostuse avastamisel ja piiriveekogu reostuse avastamisel ja likvideerimisel. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. Abipolitseiniku roll on toetada PPA-d reostuse avastamisel ja vajadusel ka selle likvideerimisel, järgides politsei juhiseid ja ettekirjutusi. Merereostuse avastamine ja likvideerimine on küll kaitseväge ülesanne, kuid PPA ülesanne on osaleda merereostuse avastamises. Eelkõige tähendab see, et üks PPA lennuki peamisi funktsioone on merereostuse tuvastamine. Lisaks osalevad ka PPA veepatrullid merereostuse avastamises. Kui abipolitseinik on kaasatud veepatrulli liikmena merel, on tema ülesannete hulka kuuluv ka merereostusega seotud tegevus. See tähendab, et abipolitseinik võib aidata:

- merereostust vaadelda ja hinnata;
- teha visuaalseid ja tehnilisi vaatlusi;
- dokumenteerida reostust;
- edastada kogutud teavet vastutavatele asutustele.

Piiriveekogudel on reostuse avastamine ja likvideerimine PPA ülesanne. Kui abipolitseinik osaleb piiriveekogul toimuvates tegevustes, on tema ülesanded avastamise osas samad mis merel. Lisaks võib abipolitseinik piiriveekogul aidata reostuse likvideerimisel, sealhulgas:

- kasutada reostustõrje vahendeid;
- aidata reostust eemaldada ja asjakohaseid protseduure ellu viia.

Punkti 7 kohaselt objektivalves. Objektivalve hõlmab erinevate meetmete kavandamist ja rakendamist vastavalt ohuhinnangule, et tagada valvatava objekti ning selle territooriumi turvalisus ja vara säilimine. Objektivalvet saab teostada erineval viisil: mehitatud valve, tehniline valve, mobiilvalve ja kompleksvalve. Abipolitseinik saab koos politseiametnikuga teha erinevaid tegevusi objekti valvel. Politseiametnik ja abipolitseinik koos valvavad objekti kohapeal, et ennetada süütegusid ja ohte, sealjuures tagavad, et objektile ei pääseks volitamata

isikud. Politseiametnik ja abipolitseinik koos patrullivad määratud objekte kindlate intervallidega või juhusliku graafiku alusel. Politsei objektivalve aitab tagada avalikku korda ja ennetada kuritegevust, eriti seal, kus on suurem turvarisk või oluline avalik huvi (nt valitsushooned, kriitiline infrastruktuur, rahvarohked sündmused).

Näide: Abipolitseinik ja politseiametnik valvavad riiklikult tähtsat objekti, et tagada avalik kord ning vältida rünnakuid objekti vastu.

Punkti 8 kohaselt otsingu – ja päästetöös. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. Politsei ülesandeks, vastavalt PPVS § 3-le, on otsingu- ja päästetööde tegemine välislepinguga sätestatud Eesti päästepiirkonnas. Otsingu- ja päästetööd teeb selleks väljaõpetatud otsingu- ja päästeüksus (SRU- *search and rescue unit*), kes kasutab vajaliku tehnikaga vee- või õhusõidukit⁷. SRU koosneb vähemalt kolmest meeskonnaliikmest, kellest üks peab olema läbinud merepääste II astme koolituse ning kaks liiget vähemalt merepääste I astme koolituse. Erandjuhtudel võib reageerida ka kaheliikmelise meeskonnaga, kui veesõiduk on alla 6,5 meetri pikkune ning vähemalt üks meeskonnaliige on läbinud merepääste II astme koolituse.⁸ SRU koosseisu komplekteerimisel on määrav merepääste alane väljaõpe.

II astme abipolitseinikku saab koos politseiametnikuga kaasata otsingu- ja päästetöödele, kui abipolitseinik:

- 1) on läbinud vajaliku väljaõppe otsingu- ja päästetöödeks;
- 2) kasutab (PPA poolt välja antud) ohutus- ja isikukaitsevarustust;
- 3) hoiab oma pädevust regulaarsete täiendkoolituste läbimisega, mis on ette nähtud ka politseiametnikele.

Seega läbides lisaks abipolitseiniku väljaõppele ka vabatahtliku merepäästja I astme õppe võib abipolitseinik, olles kaasatud vee- või merepatrulli, osaleda otsingu- ja päästetöödel koos politseiametnikuga.⁹ Sarnaselt vabatahtliku merepäästjaga tuleb ka abipolitseinikul pädevuse säilitamiseks läbida täiendusõppe iga kolme aasta järel.

Otsingu- ja päästetööle reageeriv veesõiduk on varustatud vastavalt PPA peadirektori käskkirjale „Veesõidukite ja struktuuriüksuste, millede tööpiirkond on meri ja/või piiriveekogu, ohutusvarustuse nõuete ja ohutusvarustuse kontrolli standardi kinnitamine“ kehtestatud nõuetele. Lisaks on veesõiduki pardal ka spetsiaalne päästevarustus, mis vajalik inimeste päästmiseks, otsinguks jm seonduvaks ning meeskonna jaoks on ette nähtud isikukaitsevarustus (näiteks päästeülirikond, päästevest, kiiver jm).

Kui mere- või veepatrulli kaasatud abipolitseinikul on vabatahtliku merepäästja väljaõpe, võimaldab see kiiremini reageerida otsingu- ja päästetööde väljakutsele, kuna veesõiduki meeskond on ülesande täitmiseks komplekteeritud ja puudub vajadus naasta sadamasse meeskonnaliikmete vahetamiseks.

---

⁷ Vabariigi Valitsuse 30. juuni 2022. aasta määrus nr 65 „Otsingu- ja päästetööde tegemise kord Eesti päästepiirkonnas ning reostuse avastamise ja likvideerimise kord Eesti merealal ja piiriveekogudel“. - [RT I, 05.07.2022, 5](#)

⁸ Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori KK 10.07.2017 nr 1.1-1/95 „Vee- ja õhusõiduki valmisoleku ja reageerimise korra kinnitamine“. (asutusesiseseks kasutamiseks)

⁹ Nõuded vabatahtlikule merepäästjale on esitatud PPVS § 108⁶ ja täpsustatud siseministri määruses 12.09.2012 nr 10 „Nõuded vabatahtliku merepäästja kutsesobivusele ja füüsilisele ettevalmistusele, tervisenõuetele vastavuse kontrollimise korrale, välja- ja täiendusõppele, tunnistusele ning eritunnusele ja selle kandmise korrale“.

Punkt 9 alusel riigipiiri valvamisel ja piirikontrollil, välja arvatud sisenemiskeelu otsuse tegemisel. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS-i järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. Abipolitseinikud ei saa täna abistada politsei piirikontrollis ega riigipiiri valvamisel. Seda põhjusel, et Schengeni piirieskirjade kohaselt on piirivalveametnik spetsiaalse ettevalmistuse ja nõuetekohase väljaõppega professionaal. Samuti peab piirivalveametnikul olema riigisisene pädevus, et teha Schengeni piirieskirjades ettenähtud toiminguid ja rakendada vajalikke meetmeid. Probleem seisneb selles, et abipolitseinikel ei ole riigisisest pädevust, et teha Schengeni piirieskirjades ettenähtud toiminguid. Riigisisene pädevus teha vajalikke toiminguid ja õigus kohaldada riikliku järelevalve meetmeid on PPA-le, Maksu- ja Tolliametile ning Kaitsevägele antud RiPS-iga. Abipolitseinikud saavad praegu abistada PPA-d piiripatrullis, kus nende ülesanne on avaliku korra kaitse.

Arvestades, et rändevoog Euroopa Liidu välispiiridel on üha suurenenud ja suureneb ka edaspidi, on üha olulisem tagada välispiiride tõhus valvamine ja sealse piirikontrolli kõrge kvaliteet. Lisaks seadusliku rändevoo suurenemisele peab arvestama vajadusega tulla välispiiril toime hübriidrännakutega, nagu on Valgevene rakendanud Läti, Leedu ja Poola välispiiril. Muutunud julgeolekuolukorras peavad liikmesriigid abistama sõjapõgenikke ja olema samal ajal valmis uuteks hübriidrännakuteks, millega püütakse liikmesriike destabiliseerida. Arvestades muutunud julgeolekuolukorda tuleb leida juurde võimalusi, kuidas ka piirivalve valdkonnas saaks PPA kaasata juba olemasolevaid abipolitseinikke. Koos politseiametnikuga või tema juhistel piirikontrolli tegemisel ja piirivalvamisel osalemine ei eelda iseenesest uusi pädevusi, kuid eeldab vastavat väljaõpet. Eelnõu üheks eesmärgiks on õigusselguse tagamine ja seetõttu on PPA-d toetav roll ka selles valdkonnas eraldi nimetatud.

Punkt 10 järgi riiklikus järelevalves ELKS-s, turvategevuse seaduses, RelvS-s, VMS-s, VRKS-s ning VSS-s sätestatud nõuetele üle. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS-i järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses.

Turvategevuse seaduse (edaspidi *TurvaTS*) § 32 lg 1 järgi teostab riiklikku järelevalvet turvategevuse seaduses sätestatud nõuete täitmise üle PPA, abipolitseinik saab selles politseid abistada.

TurvaTS § 33 kohaselt võib PPA järelevalve teostamiseks rakendada KorS §-des 30–32 ja 50–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid kehtestatud alusel ja korras. See tähendab, et abipolitseinikul on politsei toetamisel õigus kohaldada neid meetmeid vastavalt uues APoS-is toodud erisustele. Abipolitseinik saab koos politseiametnikuga kontrollida, kas turvatöötajad vastavad seaduses sätestatud nõuetele. Näiteks peab politseiametnik kontrollima turvaobjekti, kust on tulnud teave, et seal tegutsevad väljaõppeta turvatöötajad, kes kannavad tulirelva, siis saab abipolitseinik olla politseiametnikule paariliseks. Nad võivad ülesanded jagada, et järelevalvet tõhusamalt läbi viia. Abipolitseinik tegutseb siin koos politseiametnikuga ja täidab järelevalveülesandeid vastavalt politsei juhistele.

RelvS-i § 88 lg 1 järgi teostab PPA riiklikku järelevalvet järgmistes valdkondades:

- füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt tsiviilkäibes olevate relvade, tulirelva osade ja laskemoona käitlemine;
- RelvS-i alusel tegevusluba omavad isikud;
- laskespordiorganisatsioonid ja laskespordiklubid;
- lasketiirude ja laskepaikade ohutusnõuete täitmine.

Abipolitseinik saab aidata politseiametnikku kontrollide läbiviimisel, sealhulgas dokumentatsiooni ülevaatamisel või füüsiliste tingimuste ja nõuetele vastavuse hindamisel (nt lasketiirude ohutus). RelvS-i § 88¹ lg 2 lubab PPA-l rakendada riikliku järelevalve käigus

korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 37–39, 41, 45, 48–53 sätestatud meetmeid. Uue APoS eelnõu kohaselt võib abipolitseinik politsei abistamisel nende meetmete kohaldamisel osaleda, tingimusel, et ta tegutseb politseiametniku otsese juhendamise all.

VMS-i § 296 lõige 1 kohaselt teostab PPA riiklik järelevalvet välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja Eestis töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle. Selle sätte raames hõlmavad PPA tegevused mitmeid ülesandeid, milles abipolitseinik saab politseid abistada.

Loetelus on nimetatud ka välismaalaste Eestis viibimist reguleerivad seadused, mille alusel tehakse migratsiooniajärelevalvet. PPA üheks oluliseks eesmärgiks on ennetada ja tõkestada Eestis ebaseaduslikku viibimist, elamist ja töötamist. Selle eesmärgi saavutamisel on abipolitseinikel piiratud võimalused, nad saavad osaleda eelkõige ennetustegevustes, kuna riiklik järelevalve selles tegevuses ei lähtu korrakaitseadusest. PPA õigus teostada riiklikku järelevalvet välismaalase Eestis ajutise viibimise, Eestis elamise ja Eestis töötamise ning Eestist eemalviibimise asjaolude üle tuleb VMS-i § 296 lõikest 1. Migratsiooniajärelevalvet on reguleeritud veel VSS-s, VRKS-s ja ELKS-s. Migratsiooniajärelevalves on PPA-l lubatud kohaldada KorS-i §-des 30–33 ja 45–53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Näiteks, kui kontrollitakse välismaalasi, rakendatakse KorS-i erimeetmeid esmajoones VMS-i alusel. Kui aga selgub, et välismaalane viibib riigis ebaseaduslikult, rakendatakse erimeetmeid edaspidi väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse alusel.

Järgnevalt on toodud mõned näited, mida abipolitseinik teha saab uue APoS eelnõu kohaselt:

- koos piirkonnapolitseinikuga saab abipolitseinik osaleda relvaomaniku kodukülastusel, kus tuleb teha nt kindlaks, kas isik hoiab relva ettenähtud tingimustes või kas relvaomaniku käitumine ja eluviis vastavad RelvS-s ettenähtud nõuetele.
- abipolitseinik saab koos politseiametnikuga osaleda kontrollkäigul ööklubidesse eesmärgiga teha kindlaks, kas lärmakaid isikuid korralekutsuvad turvatöötjad, kes ka sundi rakendavad, vastavad turvateenistuja nõuetele.
- koos politseiametnikuga osaleb migratsiooniajärelevalve reidil ehitusobjektidel, et tuvastada illegaalselt riigis töötavaid isikuid. Abipolitseinik saab aidata tagada objekti valvet ja takistada, et keegi ei lahkuks objektilt.
- koos politseiametnikuga osaleb reidil majutusasutustes, et tuvastada illegaalselt riigis viibivaid isikuid, selleks kontrollib ta isiku riigis viibimise alused.

Punkt 11 alusel süütegude menetlemise toetamisel, väljaarvatud menetlusotsuse tegemisel. Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses.

Abipolitseiniku pädevuses on koos PPA ametnikuga politsei abistamine **süütegude menetluses, välja arvatud menetlusotsuse tegemisel.** Tegemist on uue pädevusega, mis kehtiva APoS järgi ei ole abipolitseiniku pädevuses. Kehtiva APoS järgi ei saa abipolitseinikud olla abiks süüteomenetlust toetavate tegevuste elluviimisel. Süüteomenetluse valdkonnas on oluline, et sinna kaasatavad abipolitseinikud oleksid hoolikalt valitud ning neil peavad olema vajalikud teadmised ja oskused. Eriti hästi sobivad selleks endised politseiametnikud, kellel on varasem praktika selles valdkonnas. Süüteomenetluse valdkonnas kaasatavate abipolitseinike osas on vajadusel PPA-l õigus viia läbi täiendav taustakontroll ning hinnata abipolitseiniku sobivust. Süüteomenetlusesse kaasatud abipolitseinik peab olema läbinud sellekohase väljaõppe.

KarS § 3 järgi **jaguneb süütegu kuriteoks ja väärteoks.** Kuritegusid ja väärtegusid eristatakse teo raskusastme ja teo tagajärgede alusel. Kuritegu on süütegu, mille eest on

põhikaristusena ette nähtud füüsilisele isikule rahaline karistus või vangistus ja juriidilisele isikule rahaline karistus. KarS § 4 järgi jagunevad kuriteod omakorda kahte raskusastmesse: esimese ja teise astme kuriteod. Esimese astme kuriteod on süüteod, mille toimepanemise eest on karistuseks ette nähtud tähtajaline vangistus üle viie aasta või eluaegne vangistus. Teise astme kuritegude toimepanemise eest on karistuseks ette nähtud rahaline karistus või tähtajaline vangistus kuni viis aastat. Väärteod on kergemad süüteod võrreldes kuritegudega, siia alla kuuluvad nt liikluseeskirjade rikkumine, avaliku korra rikkumised või väiksemad vargused. Väärtegude eest on põhikaristusena ette nähtud rahatrahv, arest või sõiduki juhtimise õiguse äravõtmine.

Kui politsei on saanud süüteo teate või muu süüteo leitava teabe (kas siis kellegi vahendusel või ise otse avastades), tuleb esmalt välja selgitada, kas tegu vastab süüteo koosseisule, kas ei esine õigusvastasust välistavaid asjaolusid ning alles seejärel asuda süü küsimust analüüsima. Abipolitseinik saab olla enne menetluse alustamist süüteo koosseisule vastavate asjaolude välja selgitamisel ja kontrollimisel politseid toetavas ja abistavas rollis. Abipolitseiniku roll on siis olla politseile abiks nende asjaolude välja selgitamisel ja talletamisel.

Tõendeid kogutakse kriminaalmenetluse seadustikus (edaspidi *KrMS*) sätestatud korras. KrMS § 63 kohaselt on kriminaalmenetluse **tõend** - kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoiming, kohtuistung ja jälitustoiming protokoll või videosalvestis, samuti muu dokument ning foto või film või muu teabetalletus. Tõendamisel ja tõendite kogumisel väärteomenetluses järgitakse kriminaalmenetluse sätteid väärteomenetluse seadustikus sätestatud erisusi arvestades.

Politsei ülesanne kohtueelses menetluse on vastavalt KrMS § 62 selgitada välja tõendamiseseme asjaolud, ehk siis: 1) süüteo toimepanemise aeg, koht ja viis ning muud kuriteo tehilolud; 2) süüteo koosseis; 3) süüteo toimepannud isiku süü; 4) süüteo toimepannud isikut iseloomustavad andmed ja muud tema vastutust mõjutavad asjaolud. Abipolitseinik ei hakka iseseisvalt süüteomenetluse raames tõendit koguma, küll aga saab ta abiks olla tõendi vormistamisel, tõendi sisu ja vormi nõuete eest vastutab politseiametnik.

Oluline on see, et tõend oleks kogutud lubatud viisil. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi seisukoha järgi on tõend lubamatu siis, kui tõendi kogumise korda on oluliselt rikutud¹⁰. Seega abipolitseinikul ei ole pädevust ise tõendi kogumisele suunatud uurimis- või muud menetlustoimingut läbi viia. See tähendab, et abipolitseinik ei saa järgmiseid süüteomenetluse toiminguid teha: kuulata üle tunnistajat, kannatanut või kahtlustatavat, viia läbi vastastamist, ütluste seostamist olustikuga või äratundmiseks esitamist (pole lõplik loetelu). Kui abipolitseinik nt kuulab üle tunnistaja, siis on tõendi kogumise korda on rikutud ja tõendi usaldusväärsus seatud kahtluse alla.

KrMS § 146 lg 1 uurimis- ja muu menetlustoimingu tingimusi, käiku ja tulemusi kajastav protokoll koostatakse masina- või arvutikirjas või selgelt loetavas käekirjas. **Vajaduse korral kasutatakse selleks protokollija abi.** KrMS § 147 täpsustab, et protokollija aitab menetlustoimingu tingimuste, käigu ja tulemuste protokollimisel. **Seega saab abipolitseinik olla uurimis- ja muu menetlustoimingu protokollija.**

Näide: politseiametnik viib läbi ülekuulamist ja kasutab selle kirjapanemisel abipolitseiniku kui protokollija abi. Politseiametnik peab vastutama, et kirja saab

¹⁰ Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. septembri 2009. aasta otsus nr [3-1-1-52-09](#).

pandud see, mida üle kuulatav rääkis ja et kajastatud oleks tõendamiseseme asjaolud. Abipolitseiniku abi seisneb selles, et keerukatel või pikkadel ülekuulamistel saab politseiametnik keskenduda ülekuulamisele ning abipolitseinik protokollib.

KrMS § 31 kohaselt on PPA uurimisasutus ning nende ametikohtade loetelu, mida täitvatel ametnikel on õigus kriminaalmenetluses osaleda uurimisasutuse pädevuse piires, kinnitab PPA peadirektor, **seega saab abipolitseinikul olla vaid toetav ja abistav roll uurimise läbiviimisel.**

Näited:

- Abipolitseinik aitab politseiametnikul koostada nt sündmuskoha vaatluse protokollis juurde fototabelit. See tähendab abipolitseinik lisab fototabelisse juba sündmuskohast tehtud fotod, mida politseiametnik on välja valinud ja on juhendanud, millises järjestuses ja millised tuleb fotod tuleb lisada. Abipolitseinik on sellisel juhul tehniline tugi ning politseiametnik vastutab toimingute tulemuste eest.
- Abipolitseinik saab aidata tagada politseiametnikule uurimis- ja menetlustoimingute tegemiseks turvalise ala. Kui on toimunud nt liiklusõnnetus ja politseiametnik tegeleb sündmuskohal tõendite kogumisega – ülekuulamised, mõõtmised ja fotod, siis abipolitseinik saab tagada politseiametniku poolt kehtestatud viibimiskeeldu, et kõrvalised isiku ei tuleks politseiametnikku segama ega rikuks oma tegevusega tõendeid.
- Kui on toimunud nt liiklusõnnetus või mõni teine kuritegu, siis saab abipolitseinik olla abiks nii liiklusereguleerimisel kui teabe kogumisel või teha sündmuskohast fotosid. Fotoga talletatakse olukord.
- Kui sündmuse kohta on olemas näiteks mitme tunnine turvakaamera salvestus, siis saab abipolitseinik salvestust vaadata ja politseiametniku juhendamisel otsida välja huvipakkuv osa. Politseiametnik tuvastab tõendamiseseme asjaolud ja annab juhised abipolitseinikule, mida tuleb vaatluse protokollis kirja panna. Kirjeldava osa peab ütlema politseiametnik, mida ta näeb ja tajub. See kehtib ka sündmuskoha vaatluse tegemisel. Seega suurest andmemahust konkreetse, tõendamiseks vajaliku teabe väljaotsimine on tegevus, mis toetab politseid tõendi kogumisel vaatluse käigus.
- Abipolitseinik saab aidata tagada politseiametnikule uurimis- ja menetlustoimingute tegemise ajal politseiametniku turvalisust. Kui politseiametnik näiteks kuulab üle kahtlustatavat, siis abipolitseiniks aitab tagada politseiametniku turvalisust, olles ülekuulamise juures ja kooskõlas korrakaitseadusele ohtu tõrjuda.
- Abipolitseinik saab koos politseiametnikuga toimetada arestimajast isiku kohtuistungile või politseimajja ülekuulamisele. Sellisel juhul on abipolitseinik politseiametnikule toeks ja aitab vaadata, et kinni peetud ei põgeneks, ründaks või ennast ei vigastaks.
- Abipolitseinik saab koos politseiametnikuga toimetada kahtlustavana kinni peetud isiku meditsiiniasutusse vältimatu arstiabi andmiseks ja nad jääda sinna seniks valvesse, kuni isiku saab tagasi toimetada. See on vajalik, et tagada, et kahtlustatav ei põgeneks, ründaks või ennast ei vigastaks.

- Abipolitseinik saab koos politseiametnikuga toimetada lähisuhtevägivalla ohvri turvalisse paika.

Toodud näited ei ole lõplikud, kuid kokkuvõtvalt saavad abipolitseinikud abistada süüteomenetluse tagamisel jälitusmenetlusvälistes tegevustes. See võimaldab politseiametnikel keskenduda vahetult just uurimis- ja menetlustoimingute teostamisele ning tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisele. Abipolitseinik saab olla abiks tõendi vormistamisel, aga mitte ise neid koguda. Küll aga võib ta aidata vormistada uurimistoimingu protokolli ja lisasid.

Menetlusotsus tähendab menetlustoimingu käigus tehtud otsust, mis määrab kindlaks, kuidas konkreetne asi menetluses edasi liigub või millise lahenduse see saab. Politsei igapäevases töös tuleb ette nii väärteo-, kriminaal- kui ka haldusmenetluse raames tehtavaid menetlusotsuseid. Väärteomenetluses on politseiametnikul õigus otsustada, kas väärteomenetlus alustatakse, kas koostada väärteoprotokoll või hoopis lõpetada menetlus. Kriminaalmenetluses teeb uurimisasutuse ametnik, sealhulgas uurija, menetlusotsuseid enamasti määruse vormis. Sellised otsused võivad olla näiteks kriminaalmenetluse alustamise määrus, menetluse lõpetamise määrus või menetlustoimingut lubav määrus, nagu läbiotsimine või jälitustoiming. Need otsused on siduvad ja kujundavad edasist kriminaalmenetluse käiku. Lisaks väärteo- ja kriminaalmenetlusele tegutseb politsei sageli ka haldusmenetluses. Näiteks relvaloa väljastamine või kehtetuks tunnistamine, samuti liikluspiirangute kehtestamine on haldusmenetluse toimingud. Sellisel juhul käsitatakse politsei otsust haldusaktina. Menetlusotsuse olemuseks on see, et see on formaalselt siduv – see kas käivitab edasised menetlustoimingud või lõpetab menetluse.

KrMS toetab abipolitseiniku kaasamist süüteomenetluse tagamiseks juba täna. Abipolitseinike ei ole olnud varem süüteomenetlust toetavates tegevustes kaasata, sest kehtiva APoS järgi neil selleks pädevust ei ole.

Toodud näited ei ole lõplikud, kuid kokkuvõtvalt saavad abipolitseinikud abistada süüteomenetluse tagamisel jälitusmenetlusvälistes tegevustes. See võimaldab politseiametnikel keskenduda vahetult just uurimis- ja menetlustoimingute teostamisele ning tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisele. Abipolitseinik saab olla abiks tõendi vormistamisel, aga mitte ise neid koguda. Küll aga võib ta aidata vormistada uurimistoimingu protokolli ja lisasid.

KrMS toetab abipolitseiniku kaasamist süüteomenetluse tagamiseks juba täna. Abipolitseinike ei ole olnud varem süüteomenetlust toetavates tegevustes kaasata, sest kehtiva APoS järgi neil selleks pädevust ei ole.

Lõige 3 loetleb III astme abipolitseiniku pädevused tegevustes, kus ta tegutseb politsei ülesandel iseseisvalt. Võrreldes kehtiva APoS-iga on iseseisvalt tegutseva abipolitseiniku pädevusi teatud ulatuses laiendatud. Muudatuse tulemusel on III astme abipolitseiniku pädevuses lisaks lõigetele 1 ja 2 toetada iseseisvalt politseid järgnevates tegevustes:

1. avalikku korda ähvardava vahetu olulise ohu välja selgitamisel ja tõrjumisel;
2. avaliku korra rikkumise välja selgitamisel ja kõrvaldamisel;
3. liiklusjärelvalves;
4. objektivalves;
5. riiklikus järelvalves alkoholiseadus, tubakaseaduses üle;
6. riigipiiri valvamine;
7. piirikontroll, välja arvatud sisenemiskeelu otsuse tegemine;

8. isikut tõendava dokumendi väljaandmise taotluse vastuvõtmine ja dokumendi väljastamine.

Kehtiva APoS § 3 lõike 2 kohaselt võib abipolitseinik iseseisvalt teostada liiklusjärelvalvet ja järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuete üle ning tõrjuda politsei ülesandel avalikku korda ähvardavat vahetut kõrgendatud ohtu. Seega lisanduvad pädevused just riiklikus järelvalves alkoholiseadus, tubakaseaduses, narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ja nende lähteainete seaduse täitmise üle, samuti riigipiiri valvamine ja piirikontroll kui ka isikut tõendava dokumendi väljaandmise taotluse vastuvõtmisel ja dokumendi väljastamisel.

III astme abipolitseinik saab politseid iseseisvalt toetada vaid piiratud juhtudel ning ainult siis, kui tal on selleks vajalik ettevalmistus. **Piiratud juhud** tähendavad, et abipolitseinik võib iseseisvalt osaleda vähemates politsei tegevustes võrreldes nendega, mida saab teha koos politseiametnikuga. See tuleneb asjaolust, et paljud politsei ülesanded nõuavad eriteadmisi ja kogemusi, mida vabatahtlikelt ei saa eeldada.

III astme abipolitseiniku iseseisev tegutsemine

- III astme abipolitseinik saab teatud politsei ülesandeid täita koos teise III astme abipolitseinikuga, kui see on ülesande täitmiseks vajalik ja otstarbekas. Näiteks patrullimine või väljakutsele reageerimine.
- Teatud juhtudel võib III astme abipolitseinik täita politsei ülesannet ka üksi, kui see on turvataktikaliselt mõistlik ja ohutu. Näiteks ülesanded, kus puudub otsene oht abipolitseinikule.
- III astme abipolitseinik võib juhendada abipolitseinike praktikante, aidates neil omandada vajalikke oskusi ja kogemusi.

Punkt 1 kohaselt võib III astme abipolitseinik politsei ülesandel iseseisvalt politsei tegevuses osaledes tegeleda avalikku korda ähvardava vahetu olulise ohu välja selgitamise, tõrjumise ning avaliku korra rikkumise kõrvaldamisega. See tähendab, et abipolitseinik võib sekkuda olukordades, kus avalik kord on ohus või juba rikutud. Esmalt peab abipolitseinik tuvastama vahetu olulise ohu ja teeb kindlaks, kas on vaja tegutseda. KorS § 5 kohaselt tähendab **vahetu** olukorda, kus korrarikkumine leiab juba aset või on suur tõenäosus, et see kohe algab ning **oluline oht** on oht isiku tervisele, olulise väärtusega varalisele hüvele, keskkonnale või KarS 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht.

Näide: Iseseisvalt tegutsev abipolitseiniku patrull võib olla lähisuhtevägivalla sündmuskohale kõige lähemal, mistõttu saab ta juhtimiskeskuselt ülesande reageerida juhtumi lahendamisele. Abipolitseinikud jõuavad kiirelt reageerida ja olukorra kontrolli alla võtta kuni politsei saabumiseni.

Punkti 2 kohaselt avaliku korra rikkumise välja selgitamisel ja kõrvaldamisel. Ka kehtiv APoS annab iseseisva pädevusega abipolitseinikule õiguse teha järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuet, seega uue APoS eelnõuga selles osas muudatusi ei tule. Iseseisvalt tegutsedes saab abipolitseinik olla abiks tehes järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuete täitmise üle, mis on kehtestatud KorS peatükis 4. Eesmärk on hoida avalikku korda, turvalisust ja inimeste heaolu. Järgnevalt on toodud mõned näited, mida III astme abipolitseinik saab politsei ülesandel iseseisvalt teha:

- Kui avalikus kohas viibiv isik on alkoholi või narkootikumide mõju all ning käitub agressiivselt või häirib avalikku korda, saab abipolitseinik sekkuda ja rahustada isikut,

tuvastada joobeseisundi, vajadusel politsei korraldusel toimetada isiku kainenema, või süüteomenetluse läbiviimiseks kutsub kohale politseipatrulli.

- Kui avalikus kohas on lärm või lõhutakse vara, saab abipolitseinik sekkuda, lõpetada korrarikkumise, tuvastada korda rikkunud isikud, küsitleda neid ja kui on toime pandud süütegu, annab info politseile, kes sellega edasi tegeleb.

Punkti 3 kohaselt liiklusjärelvalves. Tegemist ei ole uue pädevusega, ka kehtiva APoS järgi on see iseseisvalt tegutseva abipolitseiniku pädevuses.

2024. aasta liiklusülevaate kohaselt halvenes liiklusolukord märgatavalt. Inimkannatanutega liiklusõnnetusi registreeriti kokku 1914, mis on 190 võrra rohkem kui 2023. aastal. Hukkunute arv kasvas 69-ni (+10 võrreldes eelneva aastaga) ning vigastada sai 2156 inimest (+214). Aasta jooksul oli vaid 12 päeva, mil ei toimunud ühtegi inimvigastatuga liiklusõnnetust. Surmaga lõppenud õnnetuste peamised põhjused olid ka 2024. aastal kiiruseületamine, joobes juhtimine, tuttavas keskkonnas liigse enesekindluse tundmine, pimedal ajal ja talvistes teeoludes sõitmine, tugev vihmaadu ja piiratud nähtavus.

Samuti mängisid rolli turvavarustuse ja nähtavust parandavate vahendite vähenemine kasutamise, manööverdusvead (nt tagurdamisel) ning liiklejate kehva füüsiline seisund.¹¹ Arvestades 2024. aasta liiklusülevaate näitajaid, kus liiklusõnnetuste ja hukkunute arv märgatavalt kasvas, on abipolitseinike panus liiklusturvalisusse eriti oluline. Iseseisvalt tegutsedes saavad nad suurendada oma nähtavusega liiklejate distsipliini, jälgida liiklusrikkumisi ja neile reageerida ning teha ennetustööd.

LS § 193 annab abipolitseinikule õiguse teha liiklusjärelvalvet liiklusseaduse alusel. III astme abipolitseinik saab liiklusjärelvalvet teostada nii jalgsi kui sõidukiga. Seega saab ta politseiautoga patrullides teostada liiklusjärelvalvet või ka jalgsi kontrollida kergliiklejaid. Liiklusjärelvalve eesmärgiks on tagada liiklusohutus ning kontrollida liiklusreeglite täitmist. Liiklusjärelvalvet tehes on abipolitseinikul õigus näiteks sõidukit kinni pidada, kontrollida juhi juhtimisõigust ja alkoholi sisaldumist väljahingatavas õhus, kontrollida sõiduki registreerimistunnistust, kindlustust, sõiduki tehnilist seisundit ja ülevaatuskehtivust.

Järgnevalt on toodud mõned näited, mida III astme abipolitseinik saab teha liiklusjärelvalves iseseisvalt politsei ülesandel:

- Abipolitseinik kontrollib sõidukijuhtide turvavarustuse kasutamist ja vestleb rikkujaga, vajadusel annab rikkujale politseiametnikule.
- Kui abipolitseinik märkab, et elektrilise tõukerattaga sõidavad korraga kaks isikut, saab ta peatada rikkujad ja selgitada ohutusreegleid, vajadusel annab rikkujad üle politseiametnikule.
- Abipolitseinik saab reguleerida liiklust liiklusõnnetuse korral.

Punkti 4 kohaselt objektivalves. See tähendab, et vähemalt kaks III astme abipolitseinikku saavad politsei ülesandel valvavata kindlaks määratud objekte, selleks võivad nad ka patrullida määratud objektidel kindlate intervallidega või juhusliku graafiku alusel.

Punkti 5 kohaselt riiklikus järelvalves alkoholiseadus ja tubakaseaduses nõuete täitmise üle. Kehtiva APoS-i järgi iseseisva pädevusega abipolitseinikule sellist võimalust ette ei ole nähtud, seega on tegemist uue pädevusega.

---

¹¹ Transpordiamet. [Liiklusaasta ülevaade 2024.](#)

Kehtiva alkoholiseaduse (edaspidi *AS*) § 49 lõige 5 järgi teostab riiklikku järelevalvet alaealise alkohoolse joogi tarbimise piirangute üle politseiametnik. Uue APoS eelnõuga antakse järelevalve tegemise õigus alaealise alkohoolse joogi tarbimise piirangute üle ka abipolitseinikule. Kehtiva tubakaseaduse (edaspidi *TubS*) § 32 punk 6 järgi teostab riiklikku järelevalvet alaealisele kohaldatava tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote tarbimise keelu ja piirangute järgimise üle politseiametnik. Uue APoS eelnõuga antakse järelevalve tegemise õigus alaealisele kohaldatava tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote tarbimise keelu ja piirangute järgimise üle ka abipolitseinikule. Sellest tulenevalt tekib uue APoS eelnõu järgi abipolitseinikule võimalus kontrollida, et alkoholi ja tubakatooteid ei ostaks ega tarbis alaealised ning kontrollida, et täisealised isikud ei müüks, ei pakuks ega annaks alkoholi ega tubakatooteid alaealistele.

Järgnevalt on toodud mõned näited, mida III astme abipolitseinik saab uue APoS eelnõu kohaselt iseseisvalt politsei ülesandel teha.

- Kui abipolitseinikud jalgsi patrullides tunnevad kanepile iseloomulikku lõhna lähikonnas oleva seltskonna juurest ning märkavad, et noored suitsetavad midagi kahtlast, võivad nad:
  - ✓ kontrollida, kas suitsetajad on täisealised;
  - ✓ küsitleda noori, et selgitada, mida nad suitsetavad;
  - ✓ kui isikud on toime pannud süüteo, annavad abipolitseinikud rikkujad üle politseipatrullile edasiste toimingute jaoks.
- Kui abipolitseinikud märkavad jalgsi patrullides, et noor, kellel on ilmsed alkoholi joobetunnused, tarvitab e-sigaretti ning vanem isik annab talle veel paar pudelit õlut, võivad nad:
  - sekkuda ja selgitada välja, kas tegemist on alaealisega, kes on alkoholihoobes;
  - vastavalt olukorrale tegutseda, näiteks kutsuda vajadusel kohale politseipatrull või politseiametniku korraldusel toimetada joobeseisundis alaealine turvalisse kohta;
  - kui tegemist ei ole alaealisega, anda korraldus lõpetada alkoholi tarvitamine avalikus kohas, mis on seadusega keelatud.

Punktide 6 ja 7 alusel saab abipolitseinik iseseisvalt PPA-d toetada riigipiiri valvamiselt ja piirikontrolli tegemisel, välja arvatud sisenemiskeelu otsuse tegemisel. Riigipiiri valvamisest reguleerivad Schengeni piirieskirjad¹² ja riigipiiri seadus. Riigi tegevuse riigipiiri valvamiselt saab jaotada kaheks: 1) patrull- ja vaatlustegevus piiripunktide vahelisel alal; 2) piirikontroll piiripunktis ehk isikute tuvastamine ja kontrollimine, kas isikule võib anda loa riigipiiri ületamiseks. PPA-l on edaspidi võimalik ressursi planeerimisel arvestada nn *abipiirivalvuritega*, kes on saanud samaväärse koolituse ja väljaõppe ning tohivad samas matus, välja arvatud sisenemiskeelu tegemine, ülesande täitmisse panustada.¹³ Kehtiv õigus võimaldab abipolitseinike piirivalvamisest kaasata¹⁴, kuid selgem sõnastus tagab õiguskindluse.

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieskirjad). – [ELT L 77, 23.3.2016, lk 1–52](#).

¹³ Riigipiiri valvav isik peab olema saanud nõuetekohase koolituse, sh piirikontrolli eeskirjade ja põhiõiguste kohta. Sisekaitseakadeemia pakub Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ameti (FRONTEX) õppekavade kohast väljaõpet.

¹⁴ [Vt Siseministeeriumi aramus eelnõule 631 SE](#). Riigipiiri valvamine mahutub laiemas PPA ülesandes alla ennetada, selgitada välja ja tõrjuda avalikku korda ähvardav oht ning kõrvaldada avaliku korra rikkumine.

Abipolitseinikele rolli täpsustamine piirivalvevaldkonnas ei muuda seniseid põhimõtteid ja selliste pädevuste täpsustamine abipolitseinikele ei ole põhiseadusega vastuolus. Jätkuvalt määratakse abipolitseinike ülesanded seaduse alusel ning põhiõigusi piiravate meetmete andmisel lähtutakse proportsionaalsuse põhimõttest.

Kehtiva APoS-i kohaselt võib abipolitseinik iseseisvalt teostada liiklusjärelvalvet ja järelvalvet avalikus kohas käitumise nõuete üle. Seega, võrreldes kehtiva seadusega ei anta politsei ülesandel iseseisvalt tegutsevatele abipolitseinikele täiendavaid korrakaitselisi volitusi vaid täpsustatakse õigusselguse eesmärgil valdkondi ja ülesandeid, mille raames selliseid volitusi võib kasutada. Oluline on ka märkida, et piiripunktide vahelisele alale maismaapiiril on RiPS-i alusel kehtestatud piiririba, millel viibimine on seadusega keelatud.

Võttes eelduse, et piiripunktid ja piiripunktide vaheline ala on asukohad, kus kehtib avalikust kohast erinev õigusrežiim (piirirežiim), tuleks järeldada, et abipolitseinike õiguste ja pädevuse täpsustamine riigipiiri valvamisel ja piirikontrolli teostamisel ei riiva isikute põhiõigusi ulatuslikumalt kui kehtiv seadus võimaldab. Oluline on ka märkida, et piirikontrolli ülesande tegemisel piiripunktis ei anta abipolitseinikele pädevust anda koormavat haldusakti (sisenemiskeeld).

Punktiga 8 alusel saab abipolitseinik toetada **PPA-d isikut tõendava dokumendi väljaandmise taotluse vastuvõtmisel ja dokumendi väljastamisel**. Eespool oli juba nimetatud, et II astme abipolitseinik saab isikut tõendavate dokumentide väljaandmisel PPA-d toetada koos PPA töötajaga. Õigusruum peaks pakkuma piisava pandilikkuse ka nendele abipolitseinikele, kes on saanud vastava väljaõppe ja on valmis tegema isikut tõendavate dokumentide väljaandmisega seonduvaid toiminguid iseseisvalt. Selle ülesande usaldamisel abipolitseinikule ei ole ohtu põhiõiguste riiveks (taotluse vastuvõtmise ja väljaandmisega seotud ülesandeid on antud üle ka eraõiguslikele juriidilistele isikutele halduslepingu alusel). Tegu on haldusmenetlusega, abipolitseinik teeb isikuga toiminguid isiku taotluse alusel. Taotluse vastuvõtmisel isik tuvastatakse ja kontrollitakse tema isikusamasus, samuti hõivatakse isiku biomeetrilised andmed (näokujutis ja sõrmejäljed sõltuvalt taotletavast isikut tõendavast dokumendist) ning isikusamasust kontrollitakse ka isikut tõendava dokumendi väljastamisel. Abipolitseinikuid ei saa kaasata isikut tõendava dokumendi väljaandmise otsuse tegemisele, sellist pädevust ei anta.

Lõikes 4 on sätestatud volitusnorm, mille kohaselt kehtestab siseminister määrusega abipolitseiniku eeskirja. Abipolitseinike tegevuse tõhusaks ja ühtseks korraldamiseks on oluline kehtestada valdkonna eest vastutava ministri määrusega konkreetsed eeskirjad.

Määrusega reguleeritavate valdkondade detailne sätestamine võimaldab paindlikult ja operatiivselt reageerida praktikas esile kerkivatele vajadustele ning muudatustele, mis võivad tuleneda nii õigusaktide arengust kui ka ühiskondlikest muutustest. Kehtiva APoS kohaselt on mitmed olulised aspektid juba määrustega reguleeritud. Näiteks sätestab seadus, et siseminister kehtestab määrusega abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise korra. Samuti on määrusega reguleeritud abipolitseiniku tervisenõuded, tervisekontrolli tingimused ja kord, tervisetõendi sisu ja vorm ning abipolitseinikuks saamist välistavate tervisehäirete loetelu.

Abipolitseiniku tegevuse eeskirja määrus sätestab mitmed olulised nõuded ja korrad, mis on vajalikud abipolitseinike tegevuse ühtlustamiseks ja tõhustamiseks. Esiteks määratakse kindlaks abipolitseiniku isikuankeedi andmete loetelu, tagades sellega kandidaatide kohta vajalike andmete kogumise standardiseeritud viisil. Samuti kehtestatakse kutsesobivuse nõuded ning nende kontrollimise tingimused ja kord, et hinnata kandidaatide sobivust

abipolitseiniku ülesannete täitmiseks. Väljaõppe nõuded on samuti määruses sätestatud, et tagada abipolitseinike piisav ettevalmistus oma ülesannete täitmiseks. Lisaks on määruses toodud nõuded abipolitseiniku tunnistusele, ametimärgile ja eraldusmärkidele, mis aitavad kaasa abipolitseinike selgele identifitseerimisele avalikkuse poolt. Oluline osa määrusest käsitleb relvade, laskemoona ja erivahendite käitlemise ning üleandmise nõudeid, et tagada nende ohutu ja seaduslik kasutamine. Perioodiliste tervisenõuete ning tervisekontrolli korra sätestamine on vajalik abipolitseinike tervisliku seisundi hindamiseks ja jälgimiseks. Kriisirolliga abipolitseinikele on määruses ette nähtud hüvitise ulatus ning selle taotlemise ja väljamaksmise kord, tunnustades nende panust kriisiolukordade lahendamisse. Samuti reguleeritakse lisapuhkuse andmise tingimusi ja korda. Lõpuks sätestatakse abipolitseiniku staatuse peatamise ning selle lõppemise või lõpetamise täpsem kord, tagades selged protseduurid erinevate olukordade jaoks.

Eelnõu 2. peatükk. Abipolitseiniku staatuse andmine

Teine peatükk käsitleb abipolitseiniku staatuse omandamisega seotud nõudeid ning väljaõppe ja kvalifikatsiooni tagamise protsessi. Esimeses jaos keskendutakse abipolitseinikuks saamise eeltingimustele, sealhulgas esitatavatele nõuetele ja kandideerimisdokumentidele. Samuti käsitletakse nõuetele vastavuse kontrolli ja taustakontrolli protsessi, sealhulgas andmete töötlemist ning allikate kasutamist nende kontrollide läbiviimisel. Teises jaos keskendutakse abipolitseiniku koolitusprotsessile, alates tervisekontrollist kuni väljaõppe, täiend- ja erialaõppeni. Eraldi rõhutatakse kriisivalmiduse väljaõpet ning väljaõppe korraldust. Peatükk annab tervikliku ülevaate vajalikest etappidest, mida tuleb läbida, et saada ja tegutseda abipolitseinikuna.

1. jagu Abipolitseinikule esitatavad nõuded ja nõutele vastavus kontroll ning taustakontroll

Eelnõu § 5-s kehtestatakse nõuded abipolitseinikule. Suuresti jäävad abipolitseinikule ettenähtud nõuded samaks, mis on ka kehtiva APoS-i järgi.

Mis jääb samaks ja mis muutub?

- **Vanuse ja kodakondsuse nõue:** Abipolitseinikuks võib saada täieliku teovõimega vähemalt 18-aastane Eesti kodanik.
- **Keeleastme nõue:** I ja II astme abipolitseinikul peab olema eesti keele oskus vähemalt B2-tasemel ning III astme abipolitseiniku keelenõue on C1. Kehtiva APoS järgi on iseseisva pädevusega abipolitseinikul kõrgem keele nõue.
- **Põhihariduse nõue:** I astme abipolitseinikul peab olema vähemalt põhiharidus ning II astmel vähemalt keskharidus või selle omandamine. Kehtiva APoS järgi on keskharidus nõutud alles iseseisva pädevusega abipolitseinikult.
- **Isikliku sobivuse nõue:** abipolitseinik peab olema käitumise ja kõlbluse poolest sobiv, ei tohi kahjustada PPA mainet ega ohustada enda ega teiste turvalisust, see nõue ka kehtivas APoS-is.
- **Tervis ja kehaline ettevalmistus peavad võimaldama politsei tegevuses osalemist.** I astme abipolitseinikule ei ole ette nähtud tervisekontrolli ja kehalise ettevalmistuse nõuete kontrollimise kohustust, sarnaselt kehtivale õigusele. Samas II ja III astme abipolitseinikud peavad vastama täpsemalt määratletud kehalise ettevalmistuse ja tervisenõuetele.
- **Eetilised ja distsiplinaarnõuded:** Uue regulatsiooniga lisandub nõue, et isik ei tohi olla viimase aasta jooksul vabastatud avalikust teenistusest distsiplinaarsüüteo tõttu

ning abipolitseinikuks ei saa isik, kes on esitanud valeandmeid või varjanud olulist teavet.

Lõikes 1 sätestatakse nõuded I astme abipolitseinikule.

Punkti 1 kohaselt on ta **täieliku teovõimega vähemalt 18-aastaseks saanud isik**. Kehtiva APoS järgi on abipolitseinikule esitatavate nõuete kriteeriumiks vähemalt 18 eluaastat. Teovõime all on mõeldud isiku võimet oma tegudega omandada tsiviilõigusi ja võtta tsiviilkohustusi, samuti muuta või lõpetada neid õigusi ja kohustusi. Täielikku teovõimet on võimalik tuvastada eelkõige vanuse (vähemalt 18-aastane) järgi. Samas ei pruugi kõik vähemalt 18-aastased isikud olla täieliku teovõimega. Tsiviilseadustiku üldosa seadus (edaspidi *TsÜS*) § 8 lg 3 alusel võib kohus otsustada, et isik on piiratud teovõimega. Tuleb arvestada, et kui isik on ka vähesel määral piiratud teovõimega, siis ta käesoleva punkti nõudele ei vasta. Seda on võimalik kontrollida rahvastikuregistri päringu kaudu.

Punkti 2 kohaselt on ta Eesti kodanik. Kehtiva APoS järgi on abipolitseinikule esitatavate nõuete kriteeriumiks Eesti kodakondsus. Eesti kodakondsuse nõue on ka politseiametnikel.

Punkti 3 kohaselt omab ta vähemalt **põhiharidust**. Abipolitseinikuks saamiseks on nõutav vähemalt põhiharidus, sama nõue on ka kehtivas APoS-is. Iseseisva pädevusega abipolitseinike puhul on kõrgem nõue ja neil peab olema keskharidus. I astme abipolitseinikule piisab ka edaspidi põhiharidusest, kuna tema ülesanded PPA abistamisel ei ole sedavõrd keerukad, et nõuaksid keskharidust. Lisaks ei ole I astme abipolitseinikul enamasti otsest kokkupuudet avalikkusega – tema tegevused on peamiselt suunatud organisatsiooni siseste ülesannete täitmise toetamiseks.

Punkti 4 kohaselt valdab **eesti keelt vähemalt B2-tasemel**. Kehtiva APoS järgi peab abipolitseinik oskama eesti keelt vähemalt B2-tasemel, välja arvatud iseseisva tegutsemisõigusega abipolitseinike puhul, kellelt nõutakse C1-tasemel keeleoskust. I astme abipolitseinikule piisab ka uue seaduse järgi vähemalt B2-astme eesti keele oskusest, kuna tema ülesanded PPA abistamisel ei ole nii keerukad, et vajaksid C1-astme keeleoskust. Lisaks ei ole I astme abipolitseinikul tavaliselt otsest suhtlust majaväliste isikutega – tema tööülesanded on suunatud peamiselt PPA organisatsiooni sisesele toetamisele. B2-astme keeleoskus võimaldab inimesel mõista pikemaid kõnesid ja ettekandeid, sealhulgas tuttava teema keerukamaid nüansse. Samuti suudab ta selgitada oma seisukohti aktuaalsetel teemadel, tuues välja erinevate arvamuste poolt- ja vastuargumendid. Selline keeleoskus on piisav, et I astme abipolitseinik mõistaks talle antud ülesandeid, täidaks need korrektselt ning vajadusel küsiks selgitusi.

Punkti 5 kohaselt on oma **isikuomaduste ja kõlbluse, usaldusväarsuse poolest sobilik osalema politsei tegevuses**. Peab arvestama sellega, et abipolitseinik võib sattuda avalikkuse kõrgendatud tähelepanu ja huvi all ning tema käitumisele esitatakse ühiskonna poolt kõrgendatud eetilisi ootusi.

Isikuomadused, mis abipolitseinike väärtustatakse, on eelkõige järgmised:

- **kohusetundlikkus:** suudab täita talle antud ülesandeid korrektselt ja vastavalt juhisteile;
- **ausus ja eetilisus:** tegutseb seaduste ja eetiliste põhimõtete järgi, vältides isikliku kasu taotlemist;
- **usaldusväarsus:** temale saab kindlalt usaldada politsei ülesandeid, teades, et ta täidab neid vastutustundlikult;

- **stressitaluvus:** suudab jääda rahulikuks ja tegutseda tõhusalt keerulistes või pingelistes olukordades, näiteks konfliktide lahendamisel;
- **tasakaalukus:** suudab hoida emotsioonid kontrolli all ka provokatiivsetes olukordades;
- **empaatia ja kuulamisoskus:** oskab suhelda erinevate inimestega, mõista nende muresid ja vajadusi;
- **selge eneseväljendus:** suudab edasi anda olulist teavet arusaadavalt ja korrektselt;
- **konfliktide lahendamise oskus:** suudab pinge olukorras säilitada rahu ja suudab rahumeelselt lahendada vaidlusi või probleeme;
- **paindlikkus:** suudab kohaneda erinevate olukordade ja ülesannetega;
- **õppimisvalmidus:** on valmis omandama uusi teadmisi ja oskusi, sealhulgas politsei tegevusega seotud väljaõpet;
- **diskreetsus:** hoidub politsei tegevuse või konfidentsiaalse teabe avaldamisest, järgides ametisaladuse nõudeid;
- **tolerantsus:** suhtub kõigisse inimestesse võrdselt, sõltumata nende taustast, usust või välimusest.

Nimetatud omadused tagavad, et abipolitseinik suudab täita oma ülesandeid vastutustundlikult, professionaalselt ja tõhusalt, toetades politseid erinevates tegevustes ja panustades ühiskonna turvalisuse tagamisse.

Kelle käitumine ja eluviis punkti 6 kohaselt ei kahjusta Politsei - ja Piirivalveameti mainet, ega ohusta enda ega teise isiku turvalisust ega riigi julgeolekut või avalikku korda.

Selle nõude eesmärk on tagada, et abipolitseinik on usaldusväärne, eetiline ja vastutustundlik inimene, kelle käitumine ja eluviis toetavad politsei missiooni avaliku korra ja turvalisuse tagamisel. See aitab hoida PPA mainet, suurendada kogukonna usaldust politsei vastu ja vältida olukordi, kus abipolitseiniku sobimatu käitumine võib kahjustada politsei tegevust või avalikkuse turvatunnet. **PPA maine kahjustamise vältimiseks** ei tohi abipolitseinik ise rikkuda seadusi. Abipolitseinik peab olema eeskujuks kogukonnale. Abipolitseinik ei tohi osaleda tegevustes või levitada teavet, mis võib kahjustada PPA mainet, näiteks ebasobivad sotsiaalmeediapostitused või avalikud konfliktid. **Abipolitseinikuks ei sobi isik, kes elab viisil, mis seab ohtu tema enda või teiste turvalisuse.** Näiteks ei sobi abipolitseinikuks isik, kes on sõltuvuses alkoholi või narkootikumide tarvitamisest või käitub agressiivselt, st füüsiline ja verbaalne vägivald ei ole aktsepteeritav käitumine. **Abipolitseinik ei tohi olla seotud kuritegelike organisatsioonide, äärmuslike poliitiliste liikumiste või muude gruppidega, mis ohustavad riigi julgeolekut.** Abipolitseinik peab oma tegevuse ja eluviisiga toetama turvalisust ja korda, mitte seda õõnestama. Eluviis, mis on seaduslik, stabiilne ja kooskõlas politsei väärtustega, tagab abipolitseiniku usaldusväärset.

Kes punkt 7 kohaselt ei tohi ta olla raskekujulise psüühika-, isiksuse- või käitumishäirega. See tähendab, et abipolitseinik peab olema vaimselt ja emotsionaalselt stabiilne, et tulla toime oma ülesannetega ja täita neid vastutustundlikult. Selle nõude eesmärk on tagada, et abipolitseinik suudab tegutseda turvaliselt, otsuseid langetada objektiivselt ning olla usaldusväärne nii politseile kui kogukonnale. Psüühikahäired, mis võivad oluliselt piirata isiku võimet adekvaatselt reageerida ja otsuseid langetada, ei ole sobivad abipolitseinikule.

Isiksusehäired, mis väljenduvad agressiivsuses, manipuleerimises või hoolimatuses teiste suhtes, võivad ohustada avalikku korda ja kahjustada seeläbi politsei mainet. Tervisliku seisundi hindamiseks võib olla vajalik arsti või spetsialisti hinnang, et kinnitada isiku sobivust

abipolitseiniku ülesannete täitmiseks. Tervisekontrolli kohta on täpsemalt kirjutatud eelnõu § 14 juures, alates lehekülj 40.

Punkti 8 kohaselt ei ole teda karistatud tahtlikult toimepandud esimese astme kuriteo eest, olenemata karistusandmete kustutamisest. KarS § 4 lõike 2 kohaselt on esimese astme kuritegu selline süütegu, mille eest on füüsilisele isikule nähtud raskeima karistusena ette tähtajaline vangistus üle viie aasta või eluaegne vangistus. Siia alla lähevad näiteks inimsusvastased kuriteod ja eluvastased süüteo, näiteks mõrv. Kuivõrd ka politseiametniku osas on analoogne piirang, siis kehtestatakse vastav piirang ka abipolitseinikule. See nõue on ka kehtivas APoS-is.

Punkti 9 kohaselt ei ole karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest. Kuivõrd abipolitseinikule on usaldatud võimuvolitused, peab ta ise järgima seadusi ning teisi õigusnorme, sest ta on eeskujuks teistele. Seetõttu ei saa abipolitseinik olla isik, kellel on kehtiv karistus, olles ise on eksinud õigusnormide vastu, mis vähendab politsei usaldusväärsust. Tuleb arvestada, et nimetatud piirangu alla ei kuulu ettevaatamatusest toimepandud kuriteod. KarS-i järgi saab süütegu olla toime pandud tahtlikult või ettevaatamatuse tõttu. Selle sätte alla on välistatud abipolitseinikuks võtmisel nende isikute suhtes, kellel on karistus kuriteo toimepanemise eest. Kui isikul on kehtiv karistus väärteo eest, tuleb hinnata, kas tegu, mille ta toime pani on selline, et ta ei ole usaldusväärne PPA jaoks ning tema käitumine pole olnud kõlbeline. See nõue on ka kehtiva APoS-is.

Punkti 10 kohaselt ei ole ta kriminaalmenetluses kahtlustatav või süüdistatav. Kuigi süütuse presumptsiooni põhimõttest tulenevalt, igahüht, keda süüdistatakse kuriteos, peetakse süütaks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud, näeb käesolev seadus ette, et kahtlustatav ja süüdistatav ei saa olla abipolitseinik. Eelkõige on arvestatud siin, usaldusväärsust ja seda, et abipolitseinikul on ligipääs tundlikele materjalidele. See nõue on ka kehtivas APoS-is.

Keda punkti 11 järgi ei ole viimase aasta jooksul avalikust teenistusest vabastatud distsiplinaarsüüteo toimepanemise eest. See tähendab, et abipolitseinikuks ei sobi inimene, kes on eelneva aasta jooksul vabastatud avalikust teenistusest, sest ta on rikkunud tõsiselt tööalaseid kohustusi või käitunud viisil, mis on vastuolus avaliku teenistuse reeglite ja eetikainormidega. See nõue välistab isikud, kellel on hiljutine tõsine rikkumine, mis seab kahtluse alla nende usaldusväärsuse, eetilise ja sobivuse politsei abistamiseks. Avalik teenistus hõlmab töötamist riigiasutustes, omavalitsustes või muudes ametlikes institutsioonides (nt politsei, päästeamet, ministeeriumid). Distsiplinaarsüüteo korral võib ametnik teenistusest vabastatud või karistatud, kui tema käitumine on olnud vastuolus seaduste, ametieetika või töölepinguga. Distsiplinaarsüütegu tähendab ametikohustuste süülist rikkumist. Siia alla ei lähe see, kui isik on vabastatud abipolitseiniku staatusest viimase aasta jooksul.

Punkti 12 kohaselt ei ole kohtunik või prokurör. Abipolitseinik ei või olla kohtunik või prokurör, kuna see tekitaks huvide konflikti ja ohustaks õigusemõistmise sõltumatust. Kohtunik ja prokurör peavad olema täielikult sõltumatud ning erapooletud. Kui sama isik täidaks ka abipolitseiniku rolli, võiks tekkida olukord, kus ta menetleb juhtumeid, kus ta on ise olnud osaline kas tõendite kogumisel või muul viisil, mis seaks kahtluse alla tema erapooletuse.

Punkti 13 kohaselt ei ole esitanud isikuankeedis teadlikult valeandmeid või varjanud olulist teavet. See tähendab, et abipolitseiniku kandideeri peab esitama oma taotluses isikuankeedis tõese ja korrektse informatsiooni. Valeandmete esitamine või olulise teabe

varjamine võib viia selleni, et isik ei kvalifitseeru abipolitseinikuks. Selle nõude eesmärk on tagada, et abipolitseinikuks ei saa isikud, kes pole usaldusväärsed või kes on valmis teadlikult petma. Kui hiljem selgub, et kandideerija esitas valeandmeid või varjas olulist teavet, võib tema abipolitseiniku staatuse lõpetada.

Punkti 14 kohaselt on läbinud I astme abipolitseiniku väljaõppe. See tähendab, et enne I astme abipolitseiniku staatuse andmist, peab isikul olema läbitud I astme abipolitseiniku koolitus ja sooritatud vastav arvestus.

Lõige 2 loetleb tingimused, millele peab II astme abipolitseinik lisaks vastama.

Punkti 1 kohaselt omama vähemalt keskharidust või erisusena, kes on omandamas keskharidust. II astme abipolitseinik peab olema omandanud vähemalt keskhariduse või erandina võib II astme abipolitseinikuks saada isik, kes on keskharidust omandamas, näiteks gümnaasiumi viimases klassis. Keskhariduse nõue on vajalik, kuna abipolitseiniku ülesannete keerukus eeldab baasteadmisi ja -oskusi, mis lihtsustavad politseitööks vajaliku spetsiifilise väljaõppe omandamist. See nõue viib abipolitseinike haridusastme vastavusse politseiametnike miinimumnõuetega. Samas on tehtud erisus, et 12. klassi õpilane, kes on juba 18-aastane, kuid pole veel keskharidust omandanud, saab siiski abipolitseinikuna tegutseda. See võimaldab noortel vabatahtlikuna panustada kogukonna turvalisusse ja samal ajal avastada, kas politseitöö on neile sobiv elukutse.

Punkti 2 kohaselt olema sellise kehalise ettevalmistuse ja terviseseisundiga, mis võimaldab tal osaleda politsei tegevuses. Abipolitseinik peab olema heas kehalises vormis ja tervislikus seisundis, mis võimaldab tal osaleda politsei tegevuses. Tervisenõuete eesmärk on tagada, et politseitegevuses osalevad vaid isikud, kelle füüsiline ja vaimne tervislik seisund seda võimaldavad.

Miks tervis ja kehaline ettevalmistus on olulised?

- Abipolitseinik võib osaleda mitmesugustes keerukates olukordades, näiteks öised otsingud metsas, patrullimine tänavatel ja avaliku korra tagamine, suhtlemine joobes isikutega, kes võivad olla agressiivsed ja osutada vastupanu.
- Politseitegevus võib toimuda erinevates tingimustes – vihma, külmas või kuumas, mis nõuavad head vastupidavust.
- Politseitegevus on sageli seotud ohtlike olukordadega, kus on oluline füüsiline ja vaimne valmisolek, et toime tulla kiirete otsuste tegemise ja keerukate olukordade lahendamisega.

Täpsemad tervise- ja kehalise ettevalmistuse nõuded kehtestatakse siseministri määrusega, et tagada nende vastavus politseitegevusele.

Punkti 3 kohaselt olema läbinud II astme abipolitseiniku väljaõppe. Samuti kehtiva APoS järgi tuleb abipolitseiniku pädevuse saamiseks läbida koolitus ja sooritada arvestus.

Lõike 3 kohaselt võib II astme abipolitseinikuks nimetada kriisiolukorra ajal kuni nimetatud olukorra lõppemiseni isiku, kes vastab käesoleva paragrahvi lõikele 1 ja lõikes 2 punktides 1 ja 2 nimetatud nõuetele ja on läbinud käesoleva seaduse §-is 17 nimetatud väljaõppe.

Kriisiolukorras võib tekkida kiire ja ulatuslik vajadus täiendava politseiabi järele. Traditsiooniline abipolitseiniku väljaõppe protsess, eriti II astme täismahus koolitus, võib sellistes olukordades olla liiga ajamahukas ja takistada operatiivset reageerimist aegkriitilistes olukordades. Seetõttu luuakse käesoleva lõikega erisus, et kui kriisiolukorras on vaja kiiresti

täiendavat ressursi abipolitseinike näol ja on vabatahtlikke, kes soovivad abipolitseinikuks hakata, et II astme abipolitseinikuks nimetamise tingimuseks ei ole II astme väljaõppe läbimine. Sellisel juhul on eraldi kriisivalmiduse väljaõpe, mille isik peab läbima. Kriisivalmiduse väljaõpe annab isikutele vajalikud esmased teadmised ja oskused, et nad saaksid operatiivselt politseid toetada. Kui kriisiolukord möödub, peavad ajutiselt kaasatud isikud oma teadmisi ja oskusi täiendama ja läbima II astme abipolitseiniku väljaõppe, et nad saaksid täisväärtuslikult jätkata abipolitseiniku rollis. See lahendus tagab, et kriitilistes olukordades on piisavalt inimressursse, samas säilitades ka pikaajalise professionaalsuse ja koolitusnõuded, kui olukord normaliseerub.

Lõige 4 näeb ette lisatingimused, millele peab III astme abipolitseinik vastama.

Punkti 1 kohaselt omab ta vähemalt keskharidust. Keskharidus jaguneb üldkeskhariduseks ja kutsekeskhariduseks. Üldkeskhariduse saab gümnaasiumist ning kutsekeskhariduse saab kutsekoolist ning see annab nii kutse- kui ka keskhariduse¹⁵.

Kehtiva APoS kohaselt peab iseseisvalt tegutsev abipolitseinik omama vähemalt keskharidust. Kui II astme abipolitseinikuks võib nimetada isiku, kes on alles keskharidust omandamas, siis III astme abipolitseiniks saab nimetada isiku, kes selle on juba omandanud. III astme abipolitseiniku puhul eeldatakse suuremat vastutust ja iseseisvust ning kõrgemaid haridusnõudeid.

Punkti 2 kohaselt valdab ta Eesti keelt vähemalt C1 tasemel. Kehtiva APoS kohaselt peab iseseisva pädevusega abipolitseinik valdama eesti keelt C1 tasemel. See tähendab, et ta suudab:

- mõista pikki ja keerulisi tekste ning tabada ka varjatud tähendusi;
- väljendada end spontaanselt, ladusalt ja selgelt;
- kasutada keelt paindlikult ja tõhusalt erinevates olukordades, sealhulgas töö, õppe ja avalikus suhtluses.¹⁶

Miks on C1-tase oluline? Kui III astme abipolitseinik tegutseb ilma politseiametniku vahetu kõrval olekuta, peab ta suutma ennast selgelt väljendada ja mõista näiteks isiku muret või küsimusi. Ebapiisav keeleoskus võib viia olukordadeni, kus osapooled ei mõista teineteist, põhjustades konflikte või arusaamatusi. Abipolitseinik esindab politseitegevuses osalemise ajal riigivõimu, mistõttu on tema seaduslikud korraldused täitmiseks kohustuslikud. Selleks peab ta andma korraldusi selgelt ja arusaadavalt, et isikud mõistaksid nende tähendust ega tekiks kahtlusi korralduste õiguspärasuses.

C1-astme keeleoskus on vajalik, et iseseisvalt tegutsev III astme abipolitseinik suudaks:

- tõhusalt suhelda erinevate inimestega, sealhulgas keerulistes olukordades;
- anda selgeid ja arusaadavaid korraldusi, vältides arusaamatusi ja konflikte;
- täita oma ülesandeid politsei usaldusväärse esindajana, tagades korra ja õigusemõistmise sujuvuse.

Punkti 3 kohaselt peab ta omama ühe aastast II astme abipolitseiniku staaži. Selleks, et III astme abipolitseinik saaks iseseisvalt tegutseda, on tal vaja kogemust ja oskust lahendada erinevaid olukordi. Kehtiva APoS-i kohaselt ei ole iseseisva tegutsemise eelduseks varasem staaž, kuid uus regulatsioon näeb ette selle nõude kehtestamise, sest see on vajalik

¹⁵ Haridusportaal. [Keskharidus](#).

¹⁶ Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. aasta määrus nr 105 „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded“. - [RT I 2008, 26, 176](#)

kompetentsi tõstmiseks. Kui abipolitseinik kogub lühikese aja jooksul, näiteks paari kuuga, 100 tundi politsei abistamise kogemust, ei pruugi tal selle aja jooksul kujuneda piisavat kogemust erinevate olukordade ja sündmuste lahendamiseks või omandatud oskused ei kinnistu. Ühe aasta pikkune periood võimaldab abipolitseinikul põhjalikumalt tutvuda organisatsiooni, selle töötajate, väärtuste ja eetiliste põhimõtetega ning kujundada välja sobiv käitumine ja tegutsemisviis. Pikem aeg annab talle ka võimaluse õppida, kuidas politsei ülesandeid erinevates olukordades tõhusalt ja vastutustundlikult täita.

Punkti 4 kohaselt on ta politsei tegevuses osalenud vähemalt 120 tundi. Kehtiva APoS järgi saab iseseisva pädevuse omandamise koolitusele abipolitseinik minna alles siis, kui ta on politsei tegevuses enne osalenud vähemalt 120 tundi. 120 tundi annavad abipolitseinikule võimaluse näha ja kogeda, kuidas politsei igapäevane töö tegelikult toimub ning aitab paremini mõista politsei töökorraldust, väärtusi ja eetilisi põhimõtteid. 120 tunni jooksul on abipolitseinikul võimaluse hinnata, kas ta tunneb end politseitegevuses mugavalt ja kas tal on piisavad teadmised ja oskused selle jaoks. Politsei saab aga selle aja jooksul hinnata, kas abipolitseinik on usaldusväärne, vastutustundlik ja piisavalt pädev, et liikuda edasi iseseisva tegutsemise suunas. Nõue, et abipolitseinik peab olema politsei tegevuses osalenud vähemalt 120 tundi enne iseseisva pädevuse omandamise koolitust, on oluline, sest see tagab, et:

- abipolitseinikul on praktiline kogemus ja arusaam politsei tööst;
- ta on piisavas mahus rakendanud koolituse käigus omandatud teadmisi ja oskusi;
- politsei saab hinnata abipolitseiniku sobivust iseseisvaks tegutsemiseks.

Punkti 5 kohaselt on läbinud III astme abipolitseiniku väljaõppe. Kehtiva APoS järgi tuleb iseseisva abipolitseiniku pädevuse saamiseks läbida koolitus ja sooritada arvestus. III astme abipolitseiniku pädevuse saamise eelduseks on III astme väljaõppe läbimine ja arvestuse sooritamine, sest iseseisvalt tegutsemine nõuab põhjalikke teadmisi, oskusi ja kogemusi, mis võimaldavad abipolitseinikul politsei ülesandeid täita korrektselt ja ilma politsei vahetu juhendamiseteta.

Väljaõpe tagab, et abipolitseinik mõistab oma rolli, õigusi ja kohustusi ning oskab käituda keerulistes ja ettearvamatutes olukordades. Kui II astme väljaõpe annab aluse teadmistele ja oskustele, mis on vajalikud politsei toetamisel koos politseiametnikuga või PPA töötajaga, siis III astme väljaõpe keskendub spetsiifilistele teadmistele ja oskustele, mis võimaldavad abipolitseinikul ülesandeid iseseisvalt täita. III astme abipolitseinikuks saamiseks nõutakse eelnevat praktilist kogemust ja osalemist politsei tegevuses. Väljaõpe täiendab seda kogemust, pakkudes teoreetilist tuge ja praktilist juhendamist keerukamate ülesannete jaoks. Arvestuse sooritamine kinnitab, et abipolitseinik on omandanud vajalikud teadmised ja oskused ning on valmis vastutustundlikult iseseisvalt tegutsema.

Lõike 5 kohaselt võib III astme abipolitseinikuks nimetada eriolukorra, erakorralise seisukorra, kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra ajal kuni nimetatud seisukorra lõppemiseni isiku, kes vastab käesoleva paragrahvi lõikes 1 ja 2 ning lõikes 4 punktides 1, 2, 4 ja 5 nimetatud nõuetele. Tavapärastes tingimustes nõutakse, et abipolitseinik tegutseks vähemalt aasta II astme abipolitseiniku tasemel enne III astme abipolitseiniku väljaõppele suunamist. Kriisiolukorras võib aga tekkida vajadus kiirelt täiendada iseseisva pädevusega abipolitseinike ridu. Selleks võimaldatakse erandina kiiremat ülendamist, kui isik on juba osalenud politseitöös vähemalt 120 tundi. Kriisiolukorras on politsei koormus oluliselt suurem. Kui juba kogenud abipolitseinikud saavad kiiremini kõrgemale astmele liikuda, aitab see vähendada politseiametnike koormust ja parandada üldist turvalisust. Kui abipolitseinik on juba vähemalt 120 tundi aktiivselt panustanud politseitöösse, on tal suure tõenäosusega minimaalsed vajalikud teadmised ja oskused, et täita III astme abipolitseiniku ülesandeid.

Säilib tingimus, et ta peab läbima III astme abipolitseiniku väljaõppe, ilma vastava väljaõppeta teda ülendada ei saa.

Eelnõu §-s 6 on sätestatud abipolitseiniku staatuse andmine.

Paragrahvis 6 sätestatakse, et PPA peadirektor või tema volitatud ametnik annab abipolitseinikuks kandideerijale I astme abipolitseiniku staatuse kui isik vastab käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 nimetatud nõuetele.

Eelnõu §-s 7 on sätestatud kandideerimisdokumentide regulatsioon.

Paragrahvis 7 sätestatakse andmed, mida abipolitseinikuks kandideerija esitab, et oleks võimalik läbi viia nõuetele vastavuse- ja taustakontrolli. Selleks tuleb abipolitseinikuks kandideerijal esitada **punkti 1** kohaselt kirjalik isikuankeet; **punkti 2** kohaselt haridust tõendava dokumendi koopia, kui andmed ei ole Eesti hariduse infosüsteemist kättesaadavad ning **punkti 3** kohaselt eesti keele astme tunnistuse koopia, kui haridus ei ole omandatud eesti keeles ja kui andmed ei ole testide andmekogu.

Eelnõu § 8 sätestab nõuetele vastavuse ja taustakontrolli.

Paragrahvis 8 sätestatakse nõuetele vastavuse- ja taustakontrolli põhimõtted ja eesmärk. **Lõike 1** kohaselt on nõuetele vastavuse kontrolli eesmärk hinnata, kas abipolitseinikuks kandideerija või abipolitseinik vastab käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 punktides 1, 2, 3, 4, 12, 14 ja lõikes 2, 3, 4 ja 5 sätestatud nõuetele. **Lõike 2** kohaselt on taustakontrolli eesmärk hinnata, kas abipolitseinikuks kandideerija või abipolitseinik vastab käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 punktides 1, 5, 6, 8, 9, 10, 11 ja 13 ja lõikes 3 sätestatud nõuetele.

Kuna isikuandmete töötlemine on seotud ühel või teisel moel isikute põhiõiguste riivega, siis selleks, et hinnata, kas isik sobiks abipolitseinikuks, viiakse lähtuvalt isiku põhiõiguste riive intensiivsusest läbi sisuliselt 2-astmeline kontroll: nõuetele vastavuse kontroll (eelkõige andmekogude põhine) ning juhul, kui isiku nõuetele vastavuse kontrolli läbi viimisel ei esine ajaolusid, mis välistaks tema abipolitseinikuks nimetamise, siis alles viiakse läbi isiku põhiõigusi rohkem piiravam kontroll ehk taustakontroll.

Taustakontroll on riigi usaldusvääruse tagamise oluline meede, mille rakendamise käigus riivatakse teatud gruppi kuuluvate isikute õigusi ja vabadusi. Selle meetme rakendamine on põhjendatud, so vältimatult vajalik riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamise seisukohalt kõrgema riskiga ameti- ja töökohtadel, sealhulgas siseturvalisuse valdkonna vabatahtlikel.

Arvestades kontrolli intensiivsuse eristust (andmekoosseisu eristus sõltuvalt kontrolli ulatusest), on taustakontrollis vaja eelduslikult alati kasutada andmete andmekogude põhise kontrolli. Intensiivsema taustakontrolli puhul lisandub vajadusel (s.t eelkõige olukorras, kus soovitud andmeid ei ole võimalik kontrolli teostajal registritest saada) isikuandmete ankeedi esitamise kohustus. Samuti peaks sel juhul kontrolli teostajal olema vajadusel õigus andmete täpsustamiseks isikuga vestelda.

Lõigete 5 ja 6 kohaselt on PPA-l kohustusläbi viia nii nõuetele vastavuse- kui ka taustakontrolli ka isiku abipolitseinikuks olemise ajal, kui ilmneb kahtlus, ei ta ei vasta enam abipolitseinikule kehtestatud nõuetele.

Lõike 7 kohaselt viib PPA läbi nõutele vastavuse kontrolli ka enne I astme abipolitseiniku staatuse andmist, et hinnata, kas talle saab anda I astme abipolitseiniku staatuse. Selleks peab PPA kontrollima, kas isik on läbinud I astme abipolitseiniku väljaõppe (**punkt 1**). Enne II astme abipolitseinikuks ülendamist, et hinnata, kas abipolitseinikul ülendamiseks olemas nõutud haridusetase, kehaline ettevalmistus ja tervises seisund ning, kas ta on läbinud II astme abipolitseiniku väljaõppe (**punkt 2**). Enne III astme abipolitseinikuks ülendamist, et hinnata enne ülendamist, kas ta oma nõutud haridustaset, keele taset, tal on olemas nõutud staaž ja täidetud politsei tegevuses osalemise maht ning ta on läbinud III astme abipolitseiniku väljaõppe (**punkt 3**).

Eelnõu § 9 sätestab andmete töötlemise nõutele vastavuse kontrolli läbi viimisel.

Paragrahvis 9 sätestatakse isikuandmed, mida võib PPA töödelda nõutele vastavuse kontrolli tegemiseks. Nõutele vastavuse kontrollis töödeldakse vaid neid isikuandmeid, mis on seotud nõutele vastavuse kontrolli läbi viibimiseks. Nõutele vastavuse kontrollis võib töödelda isiku üldandmeid. Isiku üldandmed on isiku nimi, isikukood (sh sünniaeg), sugu, kodakondsus, kontaktandmed (elukoha aadress, telefoninumber ja e-posti aadress) ja emakeel. Isiku nime ja isikukoodi teadmine on taustakontrolli tegemise esmaseks ja vältimatuks eelduseks. Kui isikul puudub isikukood, on vaja teada tema sünniaega. Abipolitseinike puhul on sätestatud kodakondsuse nõue. Kontaktandmete all peetakse silmas nii isiku elukoha aadressi kui ka kõigi kasutusel olevate sidevahendite andmeid, sh telefoninumber, e-posti aadress.

Samuti on vaja teada isiku varasemaid nimesid ning isikut tõendava dokumendi andmeid. PPA peab veenduma, et isik, kelle kontrolli tehakse, on tõesti see, kes väidab ennast olevat. Lisaks võib töödelda isiku hariduse ja töötamise andmed, isiku näokujutise andmeid ja fotot, andmed isiku teovõimelisuse kohta, andmed isiku keeleoskuse kohta, andmeid, et isik vastab kehalise ettevalmistuse nõutele, kinnitust, et isik vastab abipolitseiniku tervisenõutele ja andmed abipolitseiniku staaži osas.

Eelnõu § 10 sätestab andmete töötlemise taustakontrolli läbi viimisel.

Paragrahvis 10 sätestatakse isikuandmed, mida võib PPA töödelda taustakontrolli tegemiseks. Taustakontrolli tegemiseks võib töödelda isikuandmeid, mis on vajalikud taustakontrolli läbi viimiseks. Taustakontrolli tegemiseks on vaja lähedaste andmeid. Näiteks võib perekonnaliige, kes on varem olnud seotud kuritegevusega, üritada enda lähedast mõjutada. Sotsiaalmeediakontode ning e-posti aadressi andmeid kasutatakse eelkõige selleks, et tuvastada, kas isiku avalikkusele suunatud kuvand on kooskõlas abipolitseiniku kõlbluse nõutele. Näiteks kontrollitakse, kas internetis on avalikustatud erootilise sisuga fotosid, kuritegevust õigustavaid või riigivastaseid sõnumeid jms. Sõltuvalt avaldatud materjali sisust võib PPA loobuda isiku nimetamist abipolitseinikuks või talle selgitada abipolitseinikule esitatavaid kõlblusnõudeid. Samuti on taustakontrolliks vaja teada isiku varasemaid nimesid ning isikut tõendava dokumendi andmeid. PPA peab veenduma, et isik, kelle taustakontrolli tehakse, on tõesti see, kes väidab ennast olevat. Samuti tuleb tagada, et isiku varasem elukäik ei jää saladuseks seetõttu, et ta on vahepeal nime muutnud. Taustakontrolli raames kontrollitakse ka isiku karistuste andmeid. Silmas on peetud nii kriminaal-, väärteo- kui ka distsiplinaarkaristusi.

Kehtivad karistused võivad mõjutada isiku mainet ja usaldusväärsust. Näiteks annab kehtiv kriminaalkaristus aluse kahelda isiku maines ning isikutel, kes on riigivõimu esindajad ning, kellel on õigus piirata teiste isikute õiguseid ja vabadusi, peaks selleks olema ka laitmatu taust. Samuti on taustakontrolli käigus õigus töödelda andmeid selle kohta, kas isik oli või on

kahtlustatav, süüdistatav ning prokuratuuri loal ka selle kriminaalasja sisulisi andmeid. Kriminaalmenetluse andmete all on mõeldud jälitustoimingutega kogutud andmeid.

Lisaks kontrollitakse politsei ja teiste uurimisasutuste kogutud andmeid, mis võimaldavad tuvastada isiku suhteid kuritegevusega seotud isikutega ning andmeid isiku sõltuvushäirete kohta. Selliste andmete all pole silmas peetud andmeid tervishoiutöötajatelt või tervise infosüsteemist, vaid andmeid politsei andmebaasis (väljakutsed seoses alkoholi liigtarvitamisega).

Samuti võib taustakontrolli tegemisel töödelda andmeid, mis näitavad isiku usaldusväärsust ja kõlbelisi omadusi. Võib esineda juhtumeid, kus infot isiku usaldusväärsuse või käitumiseetika kohta ei saada varem loetletud andmete põhjal, vaid tegemist võib olla avalikest allikatest saadava infoga. Samuti võib PPA töödelda andmeid isiku välispiiri ületuste ja välisriigis viibimise kohta, et tuvastada isiku viibimine välisriigis, mis on kantud riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 19 lõike 3 alusel kehtestatud nimekirja. Uue taustakontrolli tegemisel võib arvesse võtta ka eelmiste taustakontrollide andmeid.

Eelnõu § 11 sätestab andmete allikad nõuete vastavuse kontrolli ja taustakontrolli läbi viimisel.

PPA-l on õigus nõuetele vastavuse – ja taustakontrolli tegemiseks saada isikuandmeid ning muud teavet nii riigiasutuselt kui kohaliku omavalitsuse üksuselt või muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult ja eraõiguslikult juriidiliselt isikult või füüsiliselt isikult.

Lõike 1 kohaselt on nõuetele vastavuse kontrolli läbi viimasel Politsei- ja Piirivalveametil õigus **punkt 1** alusel pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutuste, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimisega kontrollitava isiku isikuandmete kohta ning **punkt 2** alusel kontrollida isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust.

Lõike 2 kohaselt on taustakontrolli tegemiseks PPA-l õigus **punkt 1** alusel pöörduda riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutuste, samuti füüsiliste ja juriidiliste isikute poole järelepärimisega kontrollitava isiku isikuandmete kohta. See tähendab, et PPA võib pöörduda nt Maksu- ja Tolliameti või kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakonna poole, et koguda infot abipolitseiniku kandidaadi kohta. See on vajalik, et hinnata, kas kandidaat on seaduskuulekas ja usaldusväärne ning kas tal on varasemaid probleeme, mis võiksid PPA töö usaldusväärsust kahjustada. **Punkt 2** alusel vestelda kontrollitava isiku, samuti tema tööandja ja õppeasutuse esindajate ning teiste isikutega, et selgitada välja, kas isiku kõlbelised omadused, usaldusväärsus ega tema käitumine ei võiks kahjustada PPA mainet, ega ohustada tema ega teiste isikute turvalisust ja avalikku korda. Isiku seaduskuulekus ja eetika ei pruugi ainult dokumentidest nähtuda, seetõttu on vaja koguda ka inimlikku tagasisidet. **Punkt 3** alusel kontrollida isikuandmeid riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku juriidilise isiku andmekogust. **Punkt 4** alusel saada andmeid karistusregistri arhiivist. **Punkt 5** alusel töödelda üldsusele mõeldud ja avalikult kättesaadavaid isikuandmeid. PPA võib uurida inimese kohta infot, mis on avalikus ruumis, näiteks meediast või internetist. Avalik käitumine peegeldab samuti isiku sobivust esindama politseid. Kui inimene postitab avalikult sotsiaalmeedias ähvardusi või levitab vaenu õhutavaid seisukohti, võib see olla piisav põhjus abipolitseinikuks mitte sobida. Samuti võib leida ajaleheartikleid tema varasemate rikkumiste kohta. **Punkt 6** alusel kontrollida andmeid Politsei- ja Piirivalveameti andmekogudest.

Nimetatud toimingud on vajalikud, et taustakontrolli käigus oleks PPA-l võimalik erinevatest allikatest kontrollida esitatud andmete õigsust ja abipolitseinikuks sobivust. Andmete kontrollimise viis valitakse iga kord eraldi, arvestades kontrollitavate andmete olemust.

Eelnõu § 12 sätestab nõuetele vastavuse kontrolli ja taustakontrolli tulemuse.

Lõige 1 selgitab, et nii nõuetele vastavuse kui ka taustakontrolli tulemus sisaldab nii andmeid kui ka hinnangut, kas isik vastab nõuetele, mis peavad olema täidetud isiku abipolitseinikuks nimetamisel ja abipolitseinikuks olemisel. Nimetatud nõuded tulevad eelkõige paragrahvist 5. Tulemus peab sisaldama vähemalt olulisi asjaolusid, mis taustakontrollis tuvastati ja võib olla aluseks sama paragrahvi **lõikes 3** nimetatud keeldumisotsuse tegemiseks.

Lõige 2 näeb ette, et nõuetele vastavuse või taustakontrolli käigus andmete töötlemise tulemusena võib (punkt 1) anda isikule abipolitseiniku staatuse ja nimetada ta I, II või III astme abipolitseinikuks; (punkt 2) ülendada või alandada abipolitseiniku taset; (punkt 3) keelduda isikule abipolitseinikule staatuse andmisest; (punkt 4) vabastada isik abipolitseiniku staatusest.

Näiteks kui abipolitseiniku andmete kontrollimine näitab, et tegemist on isikuga, kes võib on tegemist korduvalt süüdi mõistetud isikuga, võib keelduda isiku abipolitseinikuks nimetamisest.

Lõikega 3 sätestatakse, et lõike 2 punktides 3 ja 4 nimetatud keeldumise või vabastamise põhjust ja selle aluseks olevat asjaolu ei avaldata kuni vastava asjaolu äralangemiseni ning ulatuses, mis võib olla vältimatult vajalik, et tagada:

- 1) riigi julgeoleku;
- 2) riigikaitse;
- 3) avaliku korra;
- 4) süütegude tõkestamine, avastamine, menetlemine või karistuse täideviimine;
- 5) andmesubjekti kaitse või teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse.

Seda õigustavaks asjaoluks on, et taustakontrolli tegemisel kogutakse ja analüüsitakse andmeid, mille teatavaks saamine võib ohustada avalikku korda ja riigi julgeolekut. Kõnealune säte on ka keeldumise aluseks juhul, kui keeldumise põhjuseid ning asjaolusid küsitakse teabenõude vormis. IKÜM-i artikli 23 alusel võib piirata nimetatud määruse artiklites 12–22 ja 34, samuti artiklis 5 sätestatud kohustuste ja õiguste ulatust, kui selline piirang austab põhiõiguste ja vabaduste olemust ning on ühiskonnas vajalik ja proportsionaalne meede. Igal üksikul juhul on oluline hinnata, kas põhjuse avaldamine võib kaasa tuua seaduses sätestatud tagajärgi.

Eelnõu § 13 näeb ette tähtjad andmete säilitamisele. Selle kohaselt iga nõuetele vastavuse kontrolli ja taustakontrolli andmeid säilitatakse viis aastat alates taustakontrolli lõppemisest. Pärast säilitustähtaja möödumist andmed kustutatakse.

Kehtiv APoS näeb ette, et isikuandmeid säilitatakse kümme aastat isiku abipolitseinikuks kandideerimisest või tema abipolitseiniku staatuse lõppemisest. Pärast säilitamise tähtaja möödumist andmed kustutatakse.

Muudatus seisneb selles, et kehtiva APoS-i järgi säilitatakse taustakontrolli andmeid seni, kuni isik on abipolitseinik, sõltumata ajalisest piirangust. Uue APoS kohaselt piirdub andmete säilitusaeg maksimaalselt viie aastaga alates taustakontrolli lõppemisest, olenemata sellest, kui kaua isik tegelikult abipolitseinikuna tegutseb.

Abipolitseinikud osalevad avaliku korra tagamises ja PPA ülesannetes, mistõttu on nende taustakontroll kriitilise tähtsusega. Abipolitseinikud saavad ligipääsu tundlikule teabele ja võivad osaleda tegevuses, mis võib mõjutada riiklikku julgeolekut. Taustakontrolli andmete säilitamine võimaldab PPA hiljem kontrollida isiku varasemaid seoseid võimalike rikkumiste või ebasobivusega politsei tegevuses osalemiseks. Kui isiku tegevusega seoses tekivad hiljem õiguslikud küsimused, distsiplinaarmenetlused või kohtuvaidlused, on taustakontrolli andmed olulised tõendina. Näiteks, kui hiljem ilmneb, et isikul oli varjatud seoseid kuritegelike ringkondadega või muid riskifaktoreid, saab neid andmeid kasutada uurimise toetamiseks. Määrates kindla viie aastase säilitustähtaja, on lihtsam tagada õiguslik selgus ja vältida ebamäärasust, mis võiks tekkida erinevate juhtumite puhul.

Tähtaja möödumisel tuleb andmed PPA-l kustutada. Andmete kustutamine toimub kas täis- või poolautomaatselt. Kui automaatprotsess peaks mingil põhjusel ebaõnnestuma, siis kustutatakse käsitsi.

2. jagu. Abipolitseiniku tervisenõuded ja väljaõpe

Eelnõu § 14-s reguleeritakse abipolitseiniku tervisekontroll.

Uue APoS eelnõuga sätestatakse seaduse tasandil üksnes tervisekontrolli läbimise eesmärk, kohustus ja tervisekontrolli tegija. Täpsemad tervisenõuded, tervisekontrolli kord ja sagedus, tervisetõendi vorm ja sisu ning samaväärsete tervisekontrollide raames väljastatud tõendite loetelu kehtestatakse siseministri määrusega. Samalaadselt on ka kehtivas APoS-is tervisekontrolli tingimused ja kord, abipolitseinikuks saamist välistavate tervisehäirete ning abipolitseiniku ülesannete täitmisel tulirelva ja elektrišokirelva kandmist takistavate füüsiliste puuete loetelu, samuti tervisetõendi vorm ja sisu kehtestatud siseministri määrusega.

I astme abipolitseinikule ei ole uue APoS eelnõuga ette nähtud kohustust läbida abipolitseiniku tervisekontrolli. Samas, põhjendatud vajaduse korral, on võimalik suunata ka I astme abipolitseinik tervisekontrolli, eelkõige selleks, et kindlaks teha, kas isikul esineb raskekujuline psüühika-, isiksuse- või käitumishäire. Kehtiva APoS-i järgi ei ole tervisekontrolli läbimise kohustust abipolitseinikul, kes osaleb ainult ennetustegevuses. Üks senine praktiline probleem on see, et abipolitseinikuks astuda soovijal tuleb esmase tervisekontrolli läbimine perearsti juures korraldada ja rahastada ise, sest tervisetõend tuleb koos teiste vajalike dokumentidega esitada PPA-le. Kui aga isik ei vasta muudele abipolitseinikuks saamise tingimustele, on ta kulutanud oma aega ja raha asjatult. See erineb politseiametnikuks pürgimise protsessist, kus politseikadetiiks kandideerija läbib tervisekontrolli alles pärast seda, kui on toimunud vestlus ja on kindlaks tehtud, et puuduvad muud takistavad asjaolud. Uue eelnõuga muudetakse protsessi selliselt, et abipolitseinikuks astuda soovija läbib tervisekontrolli töötervishoiuarsti või perearsti juures alles pärast seda, kui on tehtud taustakontroll ja ta on juba saanud abipolitseiniku staatuse ning nimetatud I astme abipolitseinikuks. See muudatus aitab inimestel vältida asjatuid kulusi juhul, kui nad ei kvalifitseeru abipolitseinikuks muudel põhjustel. Siiski ei saa välistada olukorda, kus isik ei sobi just tervisliku seisundi tõttu, kuid sellist riski ei ole võimalik täielikult elimineerida.

Abipolitseiniku tervisenõudeid ajakohastatakse, et need vastaksid tema valitud tegevusvaldkonnale. See tähendab, et tervisenõue on otseselt seotud tegevustega, mille ohutuks ja tõhusaks täitmiseks on vajalik teatud füüsiline või vaimne võimekus. Tervisenõuded muutuvad sarnasemaks politseiametnike nõuetega, tagades, et need on asjakohased ja vastavad töö iseloomule. Uues APoS eelnõus säilib põhimõte, et abipolitseinik peab perioodiliselt läbima tervisekontrolli, mille sagedus sätestatakse määrukses.

Lõige 1 sätestab abipolitseiniku tervisekontrolli eesmärgi. Selle kohaselt on abipolitseiniku tervisekontrolli eesmärkideks kontrollida, kas abipolitseinik on tervises seisundiga, mis võimaldab tal osaleda politsei tegevuses ning terviseriskide vähendamine ja vältimine. Tervisekontroll on vajalik selleks, et abipolitseinikud saaksid politsei tegevuses osaleda ohutult ja oma tervist säästvalt. See kaitseb mitte ainult abipolitseiniku enda tervist, vaid ka tema kolleege ja laiemat avalikkust, tagades politsei töö sujuvuse. Abipolitseiniku tervises seisundi hindamine ning terviseriskide vähendamine on olulised mitmel põhjusel:

- politsei tegevustes osalemine, isegi vabatahtlikkuse alusel, võib hõlmata füüsiliselt või vaimselt nõudlikke ülesandeid. Tervisekontroll tagab, et abipolitseinik on piisavalt hea tervisega, et neid ülesandeid ohutult täita. Kui abipolitseinik ei ole füüsiliselt või vaimselt võimeline talle antud ülesandeid täitma, võib see tekitada ohte nii temale endale kui ka teistele;
- regulaarne tervisekontroll võimaldab avastada ja ennetada haigusi või tervisehäireid, mis võivad mõjutada abipolitseiniku tervist. Näiteks võib südame-veresoonkonna probleemide avastamine varajases staadiumis vältida nende süvenemist. Mõned abipolitseiniku ülesanded võivad olla füüsiliselt koormavad ning tervisekontroll aitab hinnata, kas inimene suudab nendega pikaajaliselt toime tulla ilma oma tervist ohtu seadmata;
- tervisekontroll aitab hinnata, millist tüüpi ülesandeid abipolitseinik sobib täitma. Näiteks võib inimesel olla piisav tervislik seisund ennetustegevustes osalemiseks, kuid mitte ülesanneteks, mis nõuavad kõrgendatud füüsilist võimekust või stressitaluvust.

Tervisekontrolli käigus tehakse kindlaks abipolitseinikul raskekujulise psüühika-, isiksuse-, ja käitumishäire puudumine ning tema vastamine abipolitseinikule ettenähtud tervisenõuetele.

Lõige 2 näeb ette, et I astme abipolitseinik läbib tervisekontrolli enne II astme abipolitseinikuks ülendamist ning II ja III astme abipolitseinik läbib tervisekontrolli perioodiliselt. See tähendab, et isik, kes kandideerib abipolitseinikuks, ei pea enne I astme abipolitseinikuks nimetamist olema läbinud tervisekontrolli. Kui aga I astme abipolitseinik soovib liikuda kõrgemale, st II astmele, peab ta enne ülendamist läbima tervisekontrolli. Selle eesmärk on tagada, et ta on tervislikult sobiv kõrgema astme ülesanneteks. II astme abipolitseiniku ülesanded võivad hõlmata rohkem vastutust, operatiivtegevust ning suuremat füüsilist ja psüühilist koormust. Tervisekontroll aitab kindlaks teha, kas isik vastab nende ülesannete tervisenõuetele. II ja III astme abipolitseinikud peavad regulaarselt läbima tervisekontrolli kindlate ajavahemike järel, täpne periood nähakse ettesiseministri määrusega. Perioodiline tervisekontroll tagab, et abipolitseiniku tervis vastab jätkuvalt tööülesannete nõuetele. Näiteks võivad ajas tekkida terviseprobleemid, mis ei olnud varasemalt tuvastatud, kuid võivad nüüd takistada teatud ülesannete täitmist. Regulaarne kontroll võimaldab ennetada olukordi, kus tervislik seisund halveneb märkamatuks ja võib seada ohtu abipolitseiniku enda või teiste turvalisuse.

Lõige 3 sätestab, et abipolitseiniku tervisekontrolli korraldab ja tervisetõendi väljastab perearst või PPA-ga lepingulises suhtes olev töötervishoiuarst, kaasates vajaduse korral teisi eriarste või spetsialiste. Lisaks sätestatakse, et käesolevas lõikes nimetatud tervisekontrolli ja tervisetõendi võib asendada abipolitseiniku tegevuse eeskirjas ettenähtud juhtudel. Ka kehtivas APoS-is on see samamoodi ettenähtud. See tähendab, et abipolitseiniku tervisekontrolli viib läbi kas perearst või töötervishoiuarst, kes on spetsiaalselt seotud PPA-ga. Kui perearst või töötervishoiuarst leiab, et abipolitseiniku tervises seisundi täpsemaks hindamiseks on vaja täiendavaid uuringuid, kaasatakse protsessi ka eriarstid või teised spetsialistid, näiteks psühhiaater (vaimse tervise hindamiseks), kardioloog (südameprobleemide hindamiseks) või ortopeed (liikumisvõimekuse hindamiseks).

Abipolitseinikule eraldi tervisekontrolli tegemine ei ole alati kohustuslik — teatud olukordades, kui abipolitseinik on nt hiljuti läbinud teise sarnase tervisekontrolli saab seda tõendit arvestada. Tervisekontroll nõuab nii abipolitseiniku kui ka arstide aega. Kui olemasolevat kehtivat tõendit saab kasutada, saab nii abipolitseinik kiiremini oma ülesandeid täita kui ka meditsiinisüsteem vältib tarbetut lisakoormust. Lisaks vähendab ühe kehtiva tervisetõendi kasutamine mitmel eesmärgil korduvate tervisekontrollide ja dokumentide vormistamise kulu.

Lõige 4 sätestab, et töötervishoiuarst või perearst väljastab PPA-le kinnituse abipolitseiniku tervisenõuetele vastavuse kohta, avaldamata täpseid terviseandmeid. See tähendab, et töötervishoiuarst või perearst hindab abipolitseiniku tervise seisundit ning teeb kindlaks, kas ta vastab kehtestatud tervisenõuetele, kuid ei edasta PPA-le isiku tervise kohta üksikasjalikku teavet. Selle asemel edastatakse ainult lõplik kinnitus tervisenõuetele vastavuse või mittevastavuse kohta. Terviseandmed on delikaatsed isikuandmed, mille kaitsmine on seadusega tagatud. Arstidel on kohustus hoida patsiendi terviseandmed konfidentsiaalsena.

Järgnevalt on tabel, mis annab koondülevaate politseiametnike ja siseturvalisuse vabatahtlike tervisetõendi liigist, tervisekontrolli teostajast ja tervisekontrolli sagedusest.

Tabel 2. Siseturvalisuse vabatahtlike tervisekontrolli ülevaade

	Tervisetõendi liik	Tervisekontrolli teostaja	Tervisekontrolli sagedus
Abipolitseinik (kehtiv APoIS kohaselt)	Eraldi abipolitseiniku tervisetõend ning samaväärsed tervisetõendid, mida saab arvestada tervisekontrolli asemel. Ennetuse abipolitseinikul ei ole tervisenõudeid.	perearst või töötervishoiuarst, kaasates eriarste	<ul style="list-style-type: none"> kõige varem kolm kuud enne abipolitseinikuks astumist, st tuleb esitada tervisetõend kandideerimisel, mis on tehtud oma kuludega perioodiliselt iga 3 aasta järel
Abipolitseinik (uus APoIS)	Eraldi abipolitseiniku tervisetõend ning samaväärsed tervisetõendid, mida saab arvestada tervisekontrolli asemel. I astme abipolitseinikul ei ole kohustuslikku tervisekontrolli, küll aga põhjendatud vajadusel saab saata ta tervisekontrolli.	perearst või töötervishoiuarst, kaasates eriarste	<ul style="list-style-type: none"> Tervisekontroll tehakse I astme abipolitseinikule, kes on suunatud II astme AP õppesse ja selle eest tasub PPA, st kandideerimisel ei ole tervisetõendi esitamist enam vaja perioodiliselt (täpne periood nähakse ette määrusega)
Politseiametnik ¹⁷	Eraldi tervisetõend. Nõuded on erinevad: I grupp – välitööd tegevad politseiametnikud; II grupp – sisetööd tegevad politseiametnikud.	töötervishoiuarst, kaasates vajaduse korral muu tervishoiuteenuse osutaja	<ul style="list-style-type: none"> mitte varem kui kolm kuud enne politseiametniku erialale õppima asumist või politseiteenistusse asumist perioodiliselt iga kolme aasta järel; PPA I grupi politseiametnik alates 40. eluaastast iga kahe aasta järel ning alates 50. eluaastast ühe aasta järel
Vabatahtlik merepäästja ¹⁸	Üks järgnevatest võimalusets:1) mootorsõidukijuhi tervisetõend, relvaseaduse §-s 35 ¹ sätestatud tervisetõend; meremehe tervisetõendi; vastates tegevvälase, politseiametniku, vanglateenistuse ametniku, vabatahtliku päästja või abipolitseinikuna tegevvälase, politseiametniku, vanglateenistuse ametniku, vabatahtliku päästja või abipolitseiniku tervisenõuetele.	vastavalt esitatavale tervisetõendile, nt perearst	<ul style="list-style-type: none"> enne vabatahtliku merepäästjana tunnustamist perioodiliselt iga viie aasta järel

¹⁷ Siseministri 20. juuni 2022. aasta määrus nr 18 „Politseiametniku tervisenõuded ja tervisekontrolli kord ning tervisetõendi sisu ja vormi nõuded“. - [RT I, 22.06.2022, 23](#)

¹⁸ Siseministri 12. septembri 2012. aasta määrus nr 10 „Nõuded vabatahtliku merepäästja kutsesobivusele ja füüsilisele ettevalmistusele, tervisenõuetele vastavuse kontrollimise korrale, välja- ja täiendusõppele, tunnistusele ning eritunnusele ja selle kandmise korrale“. - [RT I, 31.05.2022, 1](#)

Abidemineerija ¹⁹	Eraldi tervisetõendit ei ole, tervisenõuetele vastavust kontrollitakse päästeteenistuse seaduse § 7 lõike 4 alusel kehtestatud määrase kohaselt. Loetletud ka samaväärsed tervisetõendid, mida saab arvestada tervisekontrolli asemel.	töotervishoiuarst kaasates vajadusel muu tervishoiuteenuse osutaja	<ul style="list-style-type: none"> enne vabatahtlikuks päästjaks kandideerimist peab läbima tervisekontrolli ja mitte varem kui kolm kuud peab perioodiliselt läbima tervisekontrolli üks kord kolme aasta jooksul
Vabatahtlik päästja ²⁰	Eraldi tervisetõendit ei ole, tervisenõuetele vastavust kontrollitakse päästeteenistuse seaduse § 7 lõike 4 alusel kehtestatud määrase kohaselt. Loetletud ka samaväärsed tervisetõendid, mida saab arvestada tervisekontrolli asemel.	töotervishoiuarst kaasates vajadusel muu tervishoiuteenuse osutaja	<ul style="list-style-type: none"> enne vabatahtlikuks päästjaks kandideerimist peab läbima tervisekontrolli ja mitte varem kui kolm kuud peab perioodiliselt läbima tervisekontrolli üks kord kolme aasta jooksul
Häirekeskuse vabatahtlik	Tervisenõudeid ei ole ettenähtud.		

Eelnõu § 15-s reguleeritakse abipolitseiniku väljaõpet.

Ühiskond seab järjest kõrgemaid nõudeid nii politseiametnikele kui ka abipolitseinikele. Praegune abipolitseinike õppesüsteem, selle sisu ja maht on kehtinud juba pikka aega ega vasta enam täielikult ühiskonna ootustele, samuti politsei enda vajadustele. Uue APoS eelnõu kohaselt jagatakse abipolitseinikud kolme astmesse. Astmete omandamine toimub järkjärgult, alustades esimesest ja liikudes soovi korral kolmandani, kusjuures astmete omandamist toetab nii väljaõppesüsteem kui ka praktiline kogemus. Kõik abipolitseinikud omandavad esmalt esimese astme, olenemata sellest, millises valdkonnas või eesmärgil nad soovivad oma vabatahtlikku panust anda. Esimese astme väljaõpe ei võimalda osaleda PPA põhitegevustes, mis on seotud sekkumisõiguse kasutamisega. Sellisteks tegevusteks osalemiseks peab abipolitseinik läbima II või III astme väljaõppe. Eelnõuga tagatakse, et abipolitseinike õppesüsteem ja praktiline väljaõpe toetavad abipolitseinike järkjärgulist arengut.

Hetkel ei ole abipolitseinike väljaõpe süsteemselt korraldatud ning täiendkoolitusi pakutakse vaid võimaluse korral. Baasväljaõppe 40-tunnine (esimese astme väljaõppe) maht ei ole piisav, et ette valmistada abipolitseinikke politsei abistamiseks mitmekesistes ülesannetes. Baasväljaõpe annab ainult algteadmised ja -oskused, kuid ei võimalda süvitsi omandada praktilisi oskusi keerukamate ülesannete täitmiseks.

Selleks, et vajalikud oskused omandatakse, on oluline õpitut praktikas rakendada. Hetkel ei ole praktika osa esimese astme väljaõppest, mistõttu vajavad abipolitseinikud patrulltegevuses politseiametnikult juhendamist ja nõustamist, et õpitut rakendada. Näiteks politseiametnikuks õppimine näitab, kui oluline on praktika. Politseikadett omandab esmased teadmised ja oskused koolis ning seejärel suundub praktikale. Esimesel praktilisel tutvub kadett organisatsiooni töökorraldusega ning järgmistel praktilistel arendab praktilisi oskusi ja teadmisi konkreetsetest tööliinidest, näiteks avaliku korra kaitsmisest, süüteo menetlusest ja piirikontrollist. Politseiametniku kutseõpe kestab 1,7 aastat ja politseikõrghariduse omandamine kolm aastat.

¹⁹ Siseministri 10. novembri 2010. aasta määrus nr 57 „Vabatahtliku päästja ja abidemineerija kutsesobivuse nõuded isikuomaduste, füüsilise ettevalmistuse, väljaõppe ja tervise seisundi kohta ning nendele vastavuse kontrollimise tingimused ja kord ning väljaõppe ja arvestuse läbiviimise kord“. - [RT I, 17.12.2022, 4](#)

²⁰ Sealsamas.

Abipolitseinik on politsei abistaja, mistõttu peab politseiametnik enne ülesande andmist hindama, kas abipolitseinikul on selleks vajalikud teadmised ja oskused. Seetõttu on kvaliteetne väljaõpe väga oluline. Kui abipolitseinik abistab patrullitöös, ootab politseiametnik, et tema kõrval oleks partner, kes teab, mida ja kuidas teha, ja kellel on piisavalt õigusi olukordade lahendamiseks. Abipolitseinikud tegelevad erinevate olukordade lahendamisega, mistõttu vajavad nad mitmekülgeid ja valdkonnaspetsiifilisi teadmisi ja oskusi. Näiteks patrullitöös tuleb tegeleda järgmiste olukordadega: naabrite vahelised tülid või lähisuhtevägivalla juhtumid, kauplusest alkoholi varastanud õigusrikkujad või ööklubis kaklevad joobes isikud, abivajavad alaealised, kelle tuleb turvalisse kohta toimetada. Lisaks peavad abipolitseinikud oskama vormistada erinevaid haldusmenetluse dokumente, milles nad saavad politseid abistada. Kõik need oskused tuleb omandada väljaõppe käigus ja kinnistada praktika jooksul. Samuti on oluline tagada, et abipolitseinik ei satuks ise ohtu ning oskaks vajadusel kaitsta ka oma paarilist. Väljaõppe arendamine on hädavajalik, sest politseitöös võivad abipolitseinikel ette tulla olukorrad, mis nõuavad kiiret otsustamist ja vajalike meetmete rakendamist. Selleks, et abipolitseinik ei sekkuks ebaproportsionaalselt isikute põhiõigustesse, peab ta oskama olukordi õigesti hinnata ja teha kaalutletud otsuseid.

Abipolitseinike väljaõppe teemal läbi viidud küsitlus näitas, et ligikaudu pool vastanutest peab väljaõppe mahtu piisavaks ning 62% hindab selle sisu rahuldavaks. Samas selgub, et neli abipolitseiniku kümnest leiab, et praegune väljaõpe ei ole piisav. Probleemina tuuakse välja, et väljaõpe on liiga teoreetiline ning praktilised oskused, nagu protokollide täitmine, töövahendite (näiteks indikaatorvahendite) kasutamine ja teenistuslehe vormistamine, jäävad omandamata. Küsitluse andmetel peab enamik abipolitseinikke optimaalseks väljaõppe mahuks 100–300 tundi (38%) või kuni 100 tundi (33%). Vaid 10% vastanutest ei ole huvitatud mahukamast väljaõppest.

Konkreetsete õpiväljundite kehtestamine toimub siseministri määrusega. Praeguse ja kavandatava APoS eelnõu kohaselt reguleeritakse määrusega, millised teadmised ja oskused tuleb omandada esimese, teise ja kolmanda astme väljaõppes.

Muudatused tagavad, et abipolitseinikud on paremini ette valmistatud ja motiveeritud, võimaldades neil tõhusamalt ja ohutumalt politseid abistada. Samuti tagab see, et abipolitseinikud saavad vajalikud teadmised ja oskused vastavalt neile seatud ülesannetele.

On kavandatud, et abipolitseiniku väljaõpe hakkab koosnema baasõppest, erialaõppest ja täiendõppest. Baasõpe on abipolitseiniku I, II ja III astme väljaõpe. **Baasõppe** moodulid annavad abipolitseinikule teadmised ja oskused, mis vastavad tema kaasamise pädevusest tulenevale ootusele ja kompetentsidele. I astme baasõppe läbivad kõik abipolitseinikud. Ilma selleta pole võimalik abipolitseinikuks saada. **Erialaõpe** on abipolitseiniku kaasamise valdkonna põhine väljaõpe. Erialamoodulitega tagatakse abipolitseinike spetsialiseerumine teatud erialale. Erialamoodulite sisu lähtub üldisest politsei- ja sekkumisõigusest, kuid täiendab ja laiendab neid teadmisi erispetsiifiliste valdkondlike teadmiste ja oskustega. **Täiendõpe** on abipolitseiniku kaasamise astme st ja/või valdkonna eripärast või erilistest nõuetest tulenev täiendav väljaõpe. Täiendõppemoodulitega tagatakse teatud erispetsiifiliste oskuste ja teadmiste andmine abipolitseinikele, kellele see on vajalik, tulenevalt tema kaasamisvajadusest ja valdkonnast. Ühtlasi saab täiendõppemoodulitega tagada pideva, regulaarse täiendõppe, luues vastavaid mooduleid.

Abipolitseiniku astmeid on võimalik omandada üksnes vastava väljaõppega ning astmete ülenemise järjekorras. See tähendab, et abipolitseiniku III astme omandamise eeltingimuseks on I astme ning seejärel II astme väljaõpe ja vajalik praktika.

Lõike 1 punkti 1 kohaselt on I astme abipolitseiniku väljaõpe I astme abipolitseinikus ettevalmistav koolitus nõutava mahuga vähemalt 20 akadeemilist tundi, mis lõppeb arvestusega. Sellega sätestatakse kohustuslik väljaõpe kõigile, kes soovivad saada abipolitseinikuks, mille miinimummaht on 20 tundi. I astme abipolitseiniku väljaõppe käigus omandab abipolitseinik esmateadmised politseitegevuses osalemiseks tugi- ja toetavates tegevustes. Väljaõpe loetakse edukalt läbituks, kui isik sooritab selle lõpus arvestuse. Seega saavad kõik I astme abipolitseinikud ühtse algväljaõppe, mis on koostatud kinnitatud õppekava alusel. Täiendav väljaõpe toimub seejärel praktilise juhendamise kaudu konkreetsetes valdkondades, kuhu abipolitseinikud kaasatakse.

Lõike 1 punktiga 2 sätestatakse, et II astme abipolitseiniku väljaõpe on II astme abipolitseinikus ettevalmistav koolitus nõutava mahuga vähemalt 150 akadeemilist tundi, mis lõppeb arvestusega. II astme väljaõppese suunatakse ainult need abipolitseinikud, kelle kaasamine politseitegevusse koos politseiametnikuga ning piiratud sekkumisõigusega on vajalik ja kavandatud. II astme abipolitseiniku väljaõpe on eeltingimus politseitegevuses osalemiseks. II astme abipolitseiniku väljaõpe sisaldab endas nii baasteadmiste ja oskuste andmist, kui ka erialaõpet (nt piirkondlikuks politsei tööks või menetluse toetamiseks vajalike oskusi ja teadmisi) ning teatud juhtudel ka täiendõpet (nt tuli- ja elektrišokirelva õpet).

Vastavalt sellele, millises valdkonnas abipolitseinik eelkõige plaanib politseid abistama hakata, saab ta II astme väljaõppe raames erialaõppe, mille täpsem sisu ja valdkonnad kehtestatakse siseministri määrusega.

II astme abipolitseiniku väljaõppes on võimalik läbida **täiendõppe** moodulid, milleks võivad olla nt:

- tulirelva õpe, kus antakse vajalikud teadmised ja oskused tulirelva käitlemiseks;
- elektrišokirelv õpe, kus antakse vajalikud teadmised ja oskused elektrišokirelva käitlemiseks;
- alarmsõit, kus antakse vajalikud teadmised ja oskused teenistussõidukiga alarmsõidu tegemiseks;
- pädev mõõtja, kus antakse vajalikud teadmised ja oskused mõõtja pädevuse saamiseks.

Lõike 1 punkt 3 kohaselt on III astme abipolitseiniku väljaõpe III astme abipolitseinikus ettevalmistav koolitus nõutava mahuga vähemalt 40 akadeemilist tundi, mis lõppeb arvestusega. III astme abipolitseiniku väljaõpe valmistab abipolitseiniku ette iseseisvaks tegutsemiseks politseitegevuses. See tähendab, et pärast väljaõppe edukat läbimist on abipolitseinikul oskused, teadmised ja pädevus täita politsei ülesandeid ilma otsese politseiametniku juhendamiseta, kuid vastavalt politsei antud ülesannetele ja kehtestatud volitustele. III astme abipolitseinikud saavad täita ülesandeid, mis ei nõua politseiametniku otsest sekkumist. See vabastab politseiametnike ressursse keerukamate ülesannete jaoks. Väljaõpe tagab, et abipolitseinikud tunnevad seadusi ja vajalikke töömeetodeid, mis võimaldab neil tegutseda vastutustundlikult ja seaduslikult. III astme abipolitseiniku väljaõpe sisaldab nii teoreetilist kui ka praktilist osa. III astme abipolitseiniku väljaõppese suunamise eeldus on see, et abipolitseinik vastab kõrgematele nõuetele: oskab Eesti keelt vähemalt C1 astme l, omab keskharidust, omab II astme abipolitseiniku staaži vähemalt üks aasta ning on politsei tegevuses osalenud selle aja jooksul vähemalt 120 tundi. Ka kehtiva APoS kohaselt on iseseisva pädevusega abipolitseiniku koolitusele suunamise eelduseks eelnev praktiline kogemus politsei tegevuses osalemise näol vähemalt 100 tundi. III astme abipolitseiniku väljaõppe sisu ja õpiväljundid kehtestatakse siseministri määrusega.

Lõige 2 sätestab, et I, II ja III astme abipolitseiniku väljaõppe ning kriisivalmiduse väljaõppe läbimisel võib võtta arvesse isiku varasemat õpi- ja töökogemust. PPA või

SKA võib isiku varasema õpi- ja töökogemuse arvestamisel lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks. Ka kehtiva APoS alusel antud määrus „Abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise kord”²¹ näeb ette, et abipolitseiniku väljaõppe läbiviimisel arvestatakse abipolitseiniku kandidaadi varasema õpi- ja töökogemusega. Pärast abipolitseiniku kandidaadi varasema õpi- ja töökogemuse hindamist võib ta suunata otse arvestuse tegemisele. Kehtiva APoS kohaselt ei kehti esimese ja teise astme väljaõppe nõue järgmistele isikutele: 1) endistele politseiametnikele ja piirivalveametnikele; 2) julgeolekuasutuste ametnikele; 3) turvatöötaja kvalifikatsiooniga isikutele, kes on läbinud turvatöötaja põhiõppe.

Uue APoS eelnõu kohaselt saab käesoleva lõike alusel arvestada ka endiste politseiametnike, julgeolekuasutuste ametnike või turvatöötajate varasemat õpi- ja töökogemust. Kuna turvatöötajate ja julgeolekuasutuste ametnike väljaõppe, õigused ja kohustused erinevad politseiametniku omast tuleb individuaalselt iga isiku puhul PPA-l koostöös SKA-ga hinnata, millist osa väljaõppest ta peab täiendavalt läbima ja millises osas saab lugeda õppe läbituks. Kuna julgeolekuasutuste ametnikud ega turvatöötajad ei kasuta oma töös abipolitseinikke, on oluline, et nad mõistaksid abipolitseiniku süsteemi, rolli ja õigusi politsei tegevuses. Isikutel, kes on olnud politseiametnikena teenistuses PPA-s, võivad olla juba olemas vajalikud teadmised ja oskused, mis on aluseks abipolitseiniku tegevusele. See sõltub, millist konkreetset tööd ta politseis on teinud. Seetõttu ei pruugi olla endistel politseiametnikel vajalik läbida abipolitseiniku väljaõpet täies ulatuses. Tuleb arvestada, et abipolitseiniku ja politseiametniku õigused ning kohustused ei ole täielikult kattuvad. Samas ei keela see säte endistel politseiametnikel läbida abipolitseiniku väljaõpet täies mahus. Turvatöötajad ja julgeolekuasutuste ametnikud või muud isikutel on võimalik kanda üle oma varasemad teadmised ja oskused, mis on abipolitseiniku ülesannetega seotud. Siiski on oluline, et nende teadmised viidaks vastavusse abipolitseiniku spetsiifiliste nõuetega.

Kokkuvõttes on tagatud paindlik lähenemine, mis võtab arvesse erinevate isikute varasemaid kogemusi ja teadmisi, samas tagades, et kõik abipolitseinikud on politsei tegevuses osalemiseks piisavalt ette valmistatud ja pädevad.

Siin on mõned näited, millistel juhtudel varasem kogemus võiks olla asjakohane:

- Isik on õppinud õigusteadust või töötab juristina, mille käigus on ta omandanud teadmisi seadusandlusest ja õiguste rakendamisest. Seda kogemust saab rakendada, vabastades isiku õiguse üldaluseid käsitlevatest loengutest ja keskendudes rohkem praktilistele ülesannetele.
- Isik töötab tervishoiutöötajana või on läbinud põhjalikud esmaabikursused. Sellisel juhul saab vabastada isiku esmaabiõppe õppest.
- Isik on osalenud varasemates koolitustes, mis on seotud politsei või turvalisuse valdkonnaga (nt relvade kasutamise koolitus, vahetu sunni ja turvataktika kursus, konfliktide lahendamine). Varasemad kursused võivad asendada vastavaid mooduleid abipolitseiniku väljaõppes, võimaldades isikul keskenduda ainult uutele teadmistele ja praktilistele harjutustele.

Eelnõu § 16 reguleerib abipolitseiniku täiend- ja erialaõpet.

---

²¹ Siseministri 21. detsembri 2010. aasta määrus nr 64 „Abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise kord”. - [RT I, 11.06.2022, 2](#)

Täiendõpe ja erialaõpe on koolituse vormid, mille eesmärk on täiendada või arendada inimese teadmisi ja oskusi vastavalt tema tööülesannetele või karjäärivajadustele. Abipolitseiniku **täiendõpe** keskendub juba omandatud teadmiste ja oskuste värskendamisele. Selle eesmärk on hoida oskusi tasemel, mis võimaldab neid vabatahtlikus töös kasutada. Abipolitseiniku **erialaõppe** eesmärk on anda spetsiifilisi ja süvendatud teadmisi konkreetse ülesande või valdkonna jaoks. Erialaõpe on vajalik, kui abipolitseinik soovib spetsialiseeruda teatud töövaldkonnale või täita keerukamaid ülesandeid. Erialaõpe on näiteks relvaõpe, alarmsõit, kriisirolliga abipolitseiniku õpe jne.

Lõike 1 kohaselt peab II ja III astme abipolitseinik läbima kvalifikatsiooni tagamiseks igal aastal turvaktika ja vahetu sunni täiendõppe. Ka kehtivas APoS-is kohaselt on abipolitseinikul kohustus vähemalt üks kord kalendriaastas läbida kvalifikatsiooni tagamiseks täiendusõppe ja sooritada arvestus. Käesoleva sättega uues APoS eelnõus nähakse ette just turvaktika ja vahetu sunni täiendõppe läbimise kohustus igal aastal. Täiendõppe maht ja sisu nähakse ette PPA sisemise regulatsiooniga. Tegemist on sarnase väljaõppega, mida teevad politseiametnikud igal aasta. Selleks, et abipolitseiniks oskaks erinevates olukordades kiirelt reageerida ja järgida turvaktika nõudeid, tuleb seda regulaarselt harjutada. Iga-aastane täiendõppe on hädavajalik, et abipolitseinikud saaksid oma oskusi säilitada ja täiustada. Regulaarne harjutamine vähendab vigade ja eksimuste riski olukordades, kus täpsus ja kiire reageerimine on kriitilise tähtsusega. Praktiline koolitus annab abipolitseinikule enesekindluse, mis on eluliselt tähtis kriitilistes olukordades. Täiendõppe raames harjutatakse ja kontrollitakse seda, kuidas abipolitseinik kasutab füüsilist jõudu ja erivahendeid, ehk kas ta kasutab õiget taktikat ja tehnikat ning väldib liigse jõu kasutamist. Muuhulgas käsitletakse politsei ja abipolitseiniku tegevust reguleerivaid seadusi, et abipolitseinik oskaks õigete meetet valida vastavalt seadustele.

Lõike 2 kohaselt peab abipolitseinik, kes täidab ülesannet, milleks on vaja lisateadmisi ja -oskusi, läbima enne tööülesande täitmist vastava erialaõppe. Erialaõpe annab abipolitseinikule vajaliku ettevalmistuse konkreetsete ülesannete täitmiseks ja vähendab võimalikke riske, mis kaasnevad ebapiisavate teadmiste ja oskustega. Erialaõpe annab õiguse abipolitseinikule täita spetsiifilisi ülesandeid. Abipolitseiniku erialaõpe hõlmab nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilist väljaõpet.

Näited abipolitseiniku erialaõppe liikidest, loetelu ei ole lõplik:

- Alarmsõiduki juhtimisõiguse saamiseks on vaja abipolitseinikul läbida alarmsõiduki baaskoolitus.
- Tõendusliku alkomeetri või kiirusemõõtmise pädevuse saamiseks on vaja läbida vastav koolitus.
- Kriisirolli saamiseks on vaja läbida vastavalt rollile erialane õpe, arvestades rollist tulenevat spetsiifikat ja võimalikke ülesandeid, mida selles rollis lahendatakse.

Lõike 3 kohaselt II ja III astme abipolitseinik, kellel on politsei tegevuses osalemisel vajalik kanda elektrišokirelva, peab läbima elektrišokirelva õppe ja sooritama arvestuse. Kohustus väljaõpe läbida on vajalik, et tagada elektrišokirelva ohutu, seaduslik ja tõhus kasutamine. Ka kehtiva APoS järgi, kui abipolitseiniku ülesande täitmisel on vaja kanda elektrišokirelva, peab abipolitseinik läbima lisaks esmaõppele elektrišokirelva õppe, mis lõppeb arvestusega. 2024. aasta lõpu seisuga on 267-l abipolitseinikul elektrišokirelva kandmise õigus. 2020. aastal oli see õigus 175-l abipolitseinikul. Selline kasv viitab sellele, et PPA on viimastel aastatel laiendanud koolitus- ja varustusvõimalusi, suurendades abipolitseinike taktikalist võimekust.

Elektrišokirelv on vahend, mille käsitlemine nõuab põhjalikke teadmisi ja praktikat, et vältida võimalikke vigastusi ja tagada seadme kasutamine vastavalt õiguslikele nõuetele. Elektrišokirelv võib põhjustada valu ja ajutist liikumisvõimetust, seetõttu peab abipolitseinik oskama seda kasutada täpselt ja ohutult. Õppeprotsessi käigus tutvub abipolitseinik seadme tööpõhimõtte, kasutusreeglite ja ohutustehnikaga, et vältida ohtu nii kasutajale, sihtmärgile kui ka ümbritsevatele inimestele. Arvestuse läbimine tagab, et abipolitseinik oskab elektrišokirelva ohutult, seaduslikult ja vastutustundlikult käsitseda. Samu asju õpetatakse ka politseiametnikele.

Lõige 4 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinik, kellel on politsei tegevuses osalemisel vajalik kanda tulirelva, peab läbima tulirelvaõppe ja sooritama arvestuse. Ka kehtiva APoS järgi, kui abipolitseiniku ülesande täitmisel on vaja kanda tulirelva, peab abipolitseinik läbima lisaks esimese astme õppele tulirelvaõppe, mis lõppeb arvestusega. 2024. aasta lõpu seisuga on 502-l abipolitseinikul tulirelva kandmise õigus. 2020. aastal oli see õigus 332-l abipolitseinikul. Selline areng tugevdab abipolitseinike rolli politseitoos, parandades nende valmisolekut reageerida kõrge riskiga olukordadele ja toetades üldist avaliku korra tagamise võimekust.

Tulirelva käsitlemine nõuab täiendavaid teadmisi ja oskusi. Õppe käigus õpib abipolitseinik tulirelva ja laskemoona ehitust, käsitlemist, kandmist, hooldamist ja kasutamist korda, kannatanule laskevigastuse korral esmaabi andmist ning sooritab laskeharjutuse. Tulirelvaõppe aitab vähendada vigastuste ja õnnetuste riski, kaitstes nii abipolitseinikku ennast kui ka tema kolleege ja üldsust. Arvestuse läbimine kinnitab, et abipolitseinik suudab relva kasutada seaduslikult ja vastutustundlikult. Samu asju õpetatakse ka politseiametnikele.

Samuti peab II ja III astme abipolitseinik, kellele on antud tulirelva kandmise õigus, sooritama lasketesti vähemalt üks kord kalendriaastas. Ka kehtiva APoS järgi on abipolitseinikul, kellel on abipolitseiniku ülesande täitmisel vajalik kanda tulirelva, kohustus sooritada laskmisarvestus vähemalt üks kord kalendriaastas. Sama nõue kehtib ka politseiametnikele. Laskmine on oskus, mis nõuab regulaarset harjutamist, et säilitada täpsus ja reageerimiskiirus. Isegi kogenud abipolitseiniku laskmisoskus võib aja jooksul väheneda, kui ta ei praktiseeri. Iga-aastane laskmisarvestus võimaldab tal oma oskusi tõendada ja vajadusel parandada, et olla kindel, et ta suudab relva ohutult ja õiguspäraselt kasutada. Regulaarne laskmisarvestus vähendab oluliselt riski, et abipolitseinik kasutab relva ohtlikult või ebaõigesti.

Lõige 5 näeb ette, et III astme abipolitseinik peab sooritama arvestuse oma kvalifikatsiooni tagamiseks iga kolme aasta järel eelmise arvestuse sooritamise alates. Võrreldes kehtiva APoS-iga on tegemist uue sättega. Oma olemuselt on see atesteerimine, kuna tegemist on hindamisprotsessiga, mis kinnitab III astme abipolitseiniku vastavust talle ettenähtud nõuetele ja tagab selle, et ta on võimeline iseseisvalt politsei tegevuses osalema. See ei ole ainult bürokraatlik protsess, vaid vajalik meede, et hoida III astme abipolitseinikud professionaalsete ja usaldusväärsetena. III astme politseinikul iga kolme aasta järel arvestuse sooritamine täidab mitmeid olulisi eesmärgi. Politsei tegevuses osalemine on dünaamiline ja muutub ajas – seadused uuenevad, taktikalised ja tehnilised vahendid arenevad, ning uusi ohte ja väljakutseid tuleb pidevalt juurde. Regulaarne väljaõpe ja arvestus tagavad, et III astme abipolitseinikud hoiavad oma teadmised ja oskused ajakohasena, et iseseisvalt tegutseda. Regulaarne hindamine loob abipolitseinikele motivatsiooni end pidevalt arendada ja oma oskusi täiustada. Arvestuse läbimine aitab tagada, et kõik III astme abipolitseinikud, sõltumata asukohast või osakonnast, vastavad ühtsetele nõuetele.

Lõike 6 kohaselt peab abipolitseinik, kellele on määratud kriisiroll, läbima lisaks turvataktika täiendõppele kvalifikatsiooni tagamiseks erialaõppe vähemalt korra kolme aasta jooksul. Regulaarse erialaõppe läbimine on vajalik, et säiliks abipolitseiniku kriisirolli kompetents. Kõiki kriisirolli tegevusi ning koostööd kriisiüksusega abipolitseinik igapäevaselt oma töös ei rakenda ning seetõttu on kord kolme aasta jooksul vastav erialaõpe vajalik. Võimalusel pakub PPA kriisirolli võtnud abipolitseinikule kriisiõppusel või kriisirolli erialaõppes osalemist igal aastal. Seadusesse reguleerida kord kolme aasta jooksul on mõistlik kompromiss, sest elu näitab, et mõnikord jäävad inimesed koolitustest erinevatel põhjustel eemale ning see annab nii PPA-le kui abipolitseinikule teatud paindlikkuse.

Lõike 7 kohaselt võib tulirelva ja elektrišokirelva väljaõppe läbimisel võtta arvesse isiku varasemat õpi- ja töökogemust. PPA võib isiku varasema õpi- ja töökogemuse arvestamisel lugeda isiku väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks. Kehtiva APoS näeb ette, et kui abipolitseinikuks kandideerib isik, kes on olnud teenistuses politseiametnikuna, piirivalveametnikuna või julgeolekuasutuse ametnikuna, võib ta soovi korral läbida tulirelvaõppe või sooritada kohe vastava arvestuse. Käesoleva sätte eesmärk on laiendada isikute ringi, kelle puhul saab võtta arvesse tema varasemat tulirelva või elektrišokirelva väljaõpet ja kogemust. Samas laieneb see ka neile isikutele, kes on varasemalt teenistuses politseiametnikuna. Nt on politseiametnikel kohustus igal aastal sooritada lasketest. Kui isikul on varasem kogemus või haridus, mis kattub tulirelva- või elektrišokirelva väljaõppega, siis võib PPA arvestada seda ning lugeda väljaõppe osaliselt või täielikult läbituks. Seal juures jääb võimalus suunata isik enne tulirelva kandmise õiguse andmist laskearvestusele, millega isik saab tõestada, et tema teadmised ja oskused on piisavad tulirelva kandmiseks ja kasutamiseks.

Näide: Kui II astme abipolitseinikul on vaja tööpetsiifikast olenevalt saada teenistusrelva kandmise õigus ja ta on oma põhitööl vanglaametnik, kes on oma põhitöökäigus saanud relvakoolituse ja on kandnud ja kasutanud sama liiki teenistusrelva, mis politsei, võib seda arvestada kui isiku varasemat õpikogemust. Sel juhul ei ole vaja uuesti õpetada relvaga seotud põhioskusi nagu ohutusreeglid, relva osad, relva puhastamine, hoidmine ja käitlemine, vaid õpetatakse puuduolevad oskused nagu nt politsei lasketaktika, relva kasutamise õiguslikud alused jms, mida ta ei ole eelneva koolituse käigus saanud

Eelnõu § 17 reguleerib abipolitseiniku kriisivalmiduse väljaõpet. Tegemist on uue sättega, mille vajadus on loodud tingituna viimaste aastate kriisidest ja julgeoleku olukorrast maailmas. Tekkinud on vajadus luua kiirem viis abipolitseinike värbamiseks kriisiolukorras, sest see aitab suurenda riigi võimet kiiresti ja paindlikult reageerida erinevatele ohuolukordadele. Selleks tuleb välja töötada lihtsustatud taustakontroll ja lühem koolitus. Käesoleva paragrahviga luuakse eraldi koolitus, mis on ajaliselt lühem tavapärasest abipolitseiniku II astme väljaõppest ja keskendub vajalikele teadmistele ja oskustele kriiside lahendamisel. Lisaks võib kriisiolukorras lisaressursi rakendamine olla aegkriitiline, mistõttu meil ei pruugi olla aega läbida tavapärasest pikka väljaõpet. Tegemist saab olema kiire ja praktilise väljaõppega, mis keskendub korrakaitse põhioskustele ja oskustele, mida vabatahtlik kriisi lahendamise abistamiseks vajab. Kui abipolitseinik, kes on tulnud lühendatud õppe kaudu, soovib pärast kriisi möödumist jääda abipolitseinikuks, tuleb tal omandada puudu olev osa II astme väljaõppest. See võimaldab suunata politseiametnikud keerukamate ja aegkriitiliste ülesannete lahendamisele ja anda abipolitseinikele lihtsamad, kuid samas vajalikud ülesanded (nt liikluskorraldus, abi logistikas, avalik kord) või suunata abipolitseinikud toetama politseiametnikke kriisiülesannete lahendamisel.

Lõige 1 kohaselt kriisiolukorra ajal abipolitseinikuks kandideerija ei pea läbima I ja II astme abipolitseiniku väljaõpet vaid läbib Politsei ja Piirivalveameti peadirektori korraldusel

abipolitseiniku kriisivalmiduse väljaõppe. See tähendab, et abipolitseiniku väljaõpe on kohandatud kiireks ja efektiivseks, keskendudes ainult kõige kriitilisematele korrakaitsele oskustele ja teadmistele, mis on vajalikud konkreetse kriisi lahendamiseks.

Lisaks peab PPA peadirektor vajalikuks olukorra lahendamisse kaasata isikuid, kes ei ole veel abipolitseinikud, kuid soovivad selleks hakata ning riigis tekkinud olukorra keerukusest tulenevalt on vaja, et isikud saaksid kiiremini abipolitseiniku staatuse. Ehk siis PPA peadirektor otsustab, et nüüd tuleb isikud kiirkorras ette valmistada politseitegevuses osalemiseks. Vajalikud õppekavad tuleb varem valmis teha, võimalikud protsessid kirjeldada ja koolitaja peab olema teadlik ning valmis seda vajaduse tekkides rakendama.

Kui kriisivalmiduse väljaõppe läbinud abipolitseinikul on politsei tegevuses osalemiseks vajalik kanda tulirelva, peab ta täiendavalt läbima käesoleva eelnõu § 16 lõikes 4 ettenähtud tulirelvaõppe. Kui on vajadus, et ta politsei tegevuses osaledes kannaks ka elektrišoki relva, tuleb lisaks läbida käesoleva eelnõu § 16 lõikes 3 ettenähtud elektrišokirelva õppe. Ka siin kehtib põhimõte, et nt elektrisokirelva ja tulirelva õppe puhul saab arvestada isiku varasemat õpi- ja töökogemust vastavalt käesoleva eelnõu § 16 lõikele 8.

Lõike 2 kohaselt on abipolitseiniku kriisivalmiduse väljaõppe maht vähemalt 40 akadeemilist tundi. Väljaõppe nõuded ja õpiväljundid on kehtestatakse määruse tasandil. Väljaõpe tagab, et abipolitseinikud saavad piisavalt teadmisi ja oskusi, et toetada politseid kriiside ajal ülesannete lahendamisel. Õpe hõlmab nii teooriat kui ka praktilisi harjutusi.

Eelnõu § 18 sätestab abipolitseiniku väljaõppe korralduse. Hetkel korraldavad abipolitseinike väljaõpet nii PPA kui ka Sisekaitseakadeemia (*edaspidi* SKA). SKA vastutab abipolitseinike esimese astme teoreetilise õpetamise eest, mida viiakse läbi e-õppe vormis. Praktilise väljaõppe korraldab PPA, kus õpetatakse sidevahendite, erivahendite, külm- ja gaasirelva kasutamist ning turvataktikat. Abipolitseinike II astme väljaõpe, samuti tuli- ja elektrišokirelva käsitlemise väljaõpe ning iga-aastased treeningud viiakse hetkel täielikult läbi PPA poolt kontaktõppena. Tulevikus hakkab SKA täitma suuremat rolli abipolitseinike väljaõppe korraldamisel ja läbiviimisel, keskendudes eelkõige II ja III astme väljaõppele. Siiski jäävad iga-aastased treeningud ja lasketestid ka pärast uue APoIS jõustumist PPA korraldada.

Uue APoIS eelnõu kohaselt korraldab abipolitseiniku väljaõpet PPA ning sisekaitseline rakenduskõrgkool. Väljaõppekava koostab sisekaitseline rakenduskõrgkool koostöös PPA-ga.

Abipolitseinike väljaõppekava (*edaspidi AP õppekava*) jaguneb baasõppeks, erialaõppeks ja täiendõppeks. Selline paindlik liigendus võimaldab erinevaid õpetatavaid mooduleid ja selle sees olevaid aineid ja teemasid süsteemselt kombineerida, mis tagab ühelt poolt abipolitseiniku pideva arengu ja teisalt politseile vastavalt kaasamise vajadusele kompetentsed abipolitseinikud. Õppekava ja selle alusel välja töötatud õpetamise meetoodika ning õppevormid võimaldavad anda jätkusuutlikku täiendõpet ja vajadusel võimaldada abipolitseinike ümberspetsialiseerumist. Võrreldes kehtiva APoIS-iga muudetakse seda, et ka SKA saab volituse abipolitseiniku väljaõppe korraldamiseks. Selle sätte loogika seisneb selles, et siseminister kehtestab õppeväljundid (teadmised, oskused ja hoiakud, mille abipolitseinik väljaõppe tulemusena omandab) ja SKA rektor koostab koostöös PPA-ga konkreetse õppekava ja -korralduse (õppeväljundite põhjal õppeained ja -moodulid). Õppekava on õppe sisu jaotamise korralduslik plaan ning kuulub oma olemuselt asutuse töökorraldust, st asutusesisest tegevust reguleerivaks aktiks, mille Vabariigi Valitsuse seaduse alusel kehtestab asutuse juht.

Eelnõu 3. peatükk. Abipolitseiniku töökorraldus, tunnused ja õigused ning kohustused

Kolmas peatükk keskendub abipolitseiniku töökorraldusele ning tema staatusega seotud õigustele ja kohustustele. Samuti käsitletakse abipolitseiniku tunnistust, ametimärki, vormiriietust ja eraldusmärki, mis on olulised abipolitseiniku identifitseerimisel politsei tegevuses osalemisel. Lisaks on selles peatükis väljatoodud abipolitseiniku õigused ja kohustused.

Eelnõu §-s 19 sätestatakse abipolitseiniku töökorraldus.

Lõige 1 näeb ette, et politsei tegevuses osalemise korraldamine ning juhtimine toimub PPA peadirektori kehtestatud korra alusel. PPA peadirektor kehtestab korra, milles reguleeritakse abipolitseiniku politsei tegevuses osalemise korraldamine ning juhtimine. Korra eesmärk on reguleerida erinevad protsessid ja tegevused abipolitseiniku staatuse andmisel, peatamisel ja lõpetamisel, staatuse ülendamisel, abipolitseiniku väljaõppe korraldamisel, abipolitseiniku vormiriietuse ja eritunnuste andmisel ja kandmisel, töövahendite väljastamisel, abipolitseinike politsei tegevuses osalemise korraldamisel ja tekkivate probleemide lahendamisel. Lisaks määratleb kord, kuidas on korraldatud abipolitseinike juhtimine ja nende kaasamine.

Lõige 2 kohaselt võib PPA peadirektor või tema volitatud ametnik käskkirjaga moodustada abipolitseinike tegevuse korraldamiseks abipolitseinike üksuse ja kehtestada selle töökorralduse. Tegemist ei ole uue sättega, vaid on ka kehtivas APoS-is. Nii nagu PPA peadirektoril on õigus kehtestada PPA töötajate ja ametnike, sh politseiametnike töökorralduse reeglid, on tal õigus kehtestada ka abipolitseinike töökorraldus. Töölepingu seaduse (*edaspidi* TLS) kohaselt peab tööandja teavitama töötajat töökorralduse reeglitega. Seadus ei täpsusta töökorralduse reeglite sisu, vaid jätab selle tööandja otsustada. Avaliku teenistuse seaduse (*edaspidi* ATS) § 67 reguleerib ametiasutuse töökorralduse kehtestamist. Üldise põhimõttena on seaduses kehtestatud ametiasutuse juhi või tema volitatud isiku õigus ametiasutuse töö korraldamiseks anda teenistusalaseid akte. Abipolitseinike töökorralduse kehtestamisel arvestab PPA peadirektor samuti eelnimetatud põhimõtetega. See tähendab, et abipolitseinike töökorraldusega reguleeritakse abipolitseinike igapäevast tööd – igapäevaseid ülesandeid, vormiriietuse proovimise ja erivahendite väljastamise korraldamine, abipolitseiniku staatuse saamise ja sellest vabastamise vormistamine jms. Abipolitseinike töökorraldusega ei saa kehtestada seaduses sätestatud erinevaid või täiendavaid kohustusi, õigusi ega nõudeid. PPA teenistujate töökorraldus kehtestatakse peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga, siis kehtestatakse ka abipolitseinike töökorraldus peadirektori või tema volitatud isiku haldusaktiga.

Lõige 3 annab PPA-le õiguse lähetada abipolitseinikku välisriiki. Lähetamine toimub PPA peadirektori kehtestatud korra alusel. Sama võimalus on ka kehtivas APoS-is. Antud säte annab seadusliku aluse abipolitseinike kaasamiseks politsei tegevustes, mis kätkevad endas välislähetust. Lähetus võib olla nii konverentsil osalemine, õppe- või tutvumisvisiit või välisriigi politsei abistamine. PPA korras on reguleeritud, kuidas abipolitseinik lähetuse vormistab, kuidas ja mis ulatuses toimub lähetuskulude hüvitamine ja lähetusdokumentide menetlemine.

Eelnõu § 20 sätestab abipolitseiniku tunnistuse, ametimärgi, vormiriietuse ja eraldusmärgi.

Kehtiva APoS-iga on reguleeritud abipolitseiniku tunnistus, eritunnused ja vormiriietus. Muudatuse tulemusena lisatakse seadusesse abipolitseiniku ametimärk ning eritunnused nimetatakse eraldusmärkideks. Sarnaselt kehtiva APoS-iga, kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega nõuded abipolitseiniku tunnistusele, ametimärgile ja eraldusmärkidele.

Uue APoS eelnõuga ei reguleerita enam seaduse tasandil abipolitseiniku ohutusvesti kandmist. Selliste praktiliste küsimuste reguleerimine sobib pigem PPA sisemiste regulatsioonide tasandile. Ohutusvesti kandmise vajadus sõltub konkreetsest olukorrast, tööülesandest ja keskkonnast. Näiteks võib see olla vajalik liiklusjärelvalve korral, kuid mitte iga tööülesande täitmisel. Seaduse tasandil reguleerimine muudaks nõude liiga jäigaks ja ei annaks politseile paindlikkust kohandada vastavalt olukorrale. Ohutusvest on pigem kaitseriietus, mida kasutatakse vajaduse korral nähtavuse ja turvalisuse tagamiseks, mitte staatuse tunnuseks. Selle eesmärk ei ole abipolitseiniku ametikohustuste või staatuse eristamine, vaid konkreetsete ohutusnõuete täitmine. Seega seaduse tasandil reguleeritakse abipolitseiniku vormiriietus, ametimärk ja tunnistus, kuna need on otseselt seotud abipolitseiniku staatuse ja volitustega.

Abipolitseiniku tunnistuse, ametimärgi ja vormiriietuse reguleerimine on vajalik, et tagada selgus ja usaldusväarsus abipolitseinike osalemisel politsei tegevuses. Reguleerimine võimaldab selgelt eristada abipolitseinikke teistest ametnikest ja isikutest. Selgelt määratletud tunnistus, ametimärk ja eraldusmärgid annavad ühiskonnale kindluse, et abipolitseiniku ülesandeid täitev isik on pädev ja ametlikult volitatud politseid abistama. Tunnistuse ja ametimärgi reguleerimine aitab vältida pettusi ja eksitusi ja vähendab ohtu, et keegi võiks end alusetult abipolitseinikuna esitleda või tänu millele on võimalik pettus tuvastada. Ametlik abipolitseiniku vormiriietus aitab eristada abipolitseinikke teistest inimestest ning loob avalikkusele kindlustunde, et nende poole pöördunud isik on usaldusväärne ja oma ülesannetes ametlikult volitatud.

Lõike 1 kohaselt väljastab PPA abipolitseinikule politsei tegevuses osalemiseks abipolitseiniku tunnistuse ja vajaduse korral ametimärgi (**punkt 1**). Politsei tegevuses osaledes peab abipolitseinik kaasas kandma tunnistust või tunnistust ja ametimärki. Tunnistus ja ametimärk võimaldavad tuvastada abipolitseiniku kui riigivõimu esindaja, kes tegutseb PPA nimel. Kui isik vabastatakse abipolitseiniku staatusest, tuleb tunnistus ja ametimärk tagastada. Uus APoS sätestab, et tunnistus väljastatakse alati, kuid ametimärk ainult vajadusel. Näiteks I astme abipolitseinikule ei pruugi ametimärki väljastada, kuna tema tööülesanded on peamiselt suunatud organisatsiooni sisesele abistamisele. Sellisel juhul piisab tema identifitseerimiseks ainult tunnistusest. Seevastu II ja III astme abipolitseinikele antakse ametimärk igal juhul. Oluline on rõhutada, et tunnistust ja ametimärki kasutatakse ainult politsei tegevuses või koolitustel osalemiseks. Kui abipolitseinik ei osale politsei tegevuses või koolitusel, ei ole tal õigust neid kasutada. Näiteks kui abipolitseinik märkab vabal ajal õigusrikkumist, ei saa ta end esitleda abipolitseinikuna näidates oma tunnistust või ametimärki. Sellises olukorras tegutseb ta tavakodanikuna.

Punkti 2 kohaselt väljastab PPA vajaduse korral politseiametniku vormiriietuse koos abipolitseiniku eraldusmärgiga (edaspidi *abipolitseiniku vormiriietuse*). Sätte eesmärk on tagada, et abipolitseinike välimus ja ametlikud tunnused on ühtsed kogu riigis, olenemata piirkonnast. Kuna abipolitseinikud tegutsevad PPA nimel ja loovad koos politseiametnikega turvalisust, on mõistlik ja eelarveliselt otstarbekas, et nad kannavad samu vormielemente politseiametnikega. Eraldi vormiriietuse loomine ei loo lisandväärtust, vaid tekitab lisakulusid ja võib tekitada isikutes segadust. Politsei vormiriietus annab isikule selguse, kes on riigivõimu esindaja ja kelle nimel ametnik või vabatahtlik tegutseb. Abipolitseiniku

eraldusmärgid võimaldavad vajadusel täpsemalt aru saada, et tegemist on abipolitseinikuga, mitte politseiametnikuga.

Oluline on, et politseitegevuses osaledes ei tohi abipolitseinik kanda teiste ametite tunnustega vormiriietust, näiteks turvatöötaja, kohaliku omavalitsuse korrakaitseametniku, vanglaametniku või tollitöötaja vormiriietust. Vormiriietus peab selgelt väljendama abipolitseiniku seotust politseiga. Kui kehtivas APoS-is on konkreetselt välja toodud, et abipolitseinikul on keelatud abipolitseiniku ülesande täitmise ajal kanda: 1) ametniku, välja arvatud politseiametniku, vormiriietust; 2) turvatöötaja vormiriietust; 3) riietust, millel on kaitseväge või Kaitseliidu eraldusmärgid, siis uues APoS eelnõus seda otseselt ei sõnastata, kuid põhimõtte jääb kehtima.

Vormiriietuse väljastamine toimub vajaduse alusel. Näiteks ei pruugi I astme abipolitseinik vajada abipolitseiniku vormiriietust, kuna tema ülesanded on peamiselt seotud organisatsiooni sisese abistamisega. Samamoodi ei kanna PPA kommunikatsiooni-, analüüsi- või personalitöötajad politsei vormiriietust.

Abipolitseiniku vormiriietus on aga kohustuslik, kui abipolitseinik:

- kannab elektrišoki- või tulirelva,
- kohaldab riikliku järelevalve erimeedet,
- või kui on vajalik, et ta oleks visuaalselt tuvastatav abipolitseiniku ülesannete täitmise ajal.

Üldiselt väljastatakse vormiriietus II ja III astme abipolitseinikele. Eriti oluline on vormiriietus III astme abipolitseinikule, kes võib tegutseda iseseisvalt. Vormiriietuse kandmine sellises olukorras võimaldab selgelt eristada teda tavakodanikest ja tagab, et tema tegevus on avalikkuse ja politsei jaoks arusaadav ning kontrollitav.

Lõike 2 kohaselt lähtub abipolitseinik abipolitseiniku vormiriietuse kandmisel PPA peadirektori kehtestatud korrast. PPA peadirektor kehtestab korra, milles reguleeritakse abipolitseiniku vormiriietuse kandmine. Kehtiv APoS näeb ette, et eritunnuste ja abipolitseinikule väljastatud vormiriietuse andmise ja kandmise korra kehtestab PPA peadirektor. Selged reeglid abipolitseiniku vormiriietuse kandmiseks on vajalikud, et tagada ühtne väljanägemine nii organisatsiooni sees kui ka avalikkuse ees. Vormiriietuse järgi eristab isik politseid teistest korrakaitseorganitest. Kui abipolitseinik järgib vormiriietuse kandmise juhiseid, on inimestel lihtsam teda ära tunda kui politseiga seotud isikut, mis suurendab usaldust ja turvatunnet. Samas tuleb vältida olukordi, kus vormiriietust kantakse vabal ajal või väljaspool politsei tegevust, sest see võib avalikkuses tekitada eksliku mulje, et isik tegutseb politsei esindajana. Selged juhised aitavad vähendada riski, et vormiriietust kasutatakse valel eesmärgil või viisil, mis kahjustab politsei mainet ja usaldusväarsust. Need reeglid tagavad, et vormiriietuse kandmine oleks alati kooskõlas politseis kehtivate nõuetega.

Lõike 3 kohaselt on abipolitseinikul keelatud anda talle väljastatud abipolitseiniku tunnistust, ametimärki ja abipolitseiniku vormiriietust teisele isikule. Abipolitseiniku tunnistus, ametimärk ja vormiriietus annavad avalikkusele selge signaali, et isik esindab riigivõimu. Kui need esemed satuvad valedesse kätte, võib see eksitada avalikkust, kuna inimesed võivad ekslikult arvata, et neil on tegemist seadusliku korrakaitsejaga. Selline olukord loob võimaluse, et pahatahtlikud isikud või kurjategijad kasutavad neid tunnuseid pettuste, väljapressimise või muude ebaseaduslike tegevuste toimepanemiseks. Seetõttu on oluline, et abipolitseinik hoiaks talle väljastatud tunnistust, ametimärki ja abipolitseiniku vormiriietust hoolikalt ning tagaks, et need ei satuks kõrvaliste isikute kätte. See aitab säilitada politsei usaldusväarsust ja kaitsta avalikku korda. Abipolitseinikule väljastatud

tunnistus, ametimärk ja vormiriietus on PPA vara, mida abipolitseinik on õigustatud kanda politseitegevuses või väljaõppes osaledes.

Lõige 4 näeb ette, et isikul, kes ei ole abipolitseinik ning kellel ei ole PPA saadud luba abipolitseiniku vormiriietuse kandmiseks, on keelatud kasutada abipolitseiniku vormiriietust. See tähendab, et ainult need isikud, kes ei ole abipolitseinikud ja kellele PPA on andnud õiguse, tohivad kanda abipolitseiniku vormiriietust, sh eraldusmärke. Kellel seda luba ei ole, on keelatud abipolitseiniku vormiriietust kasutada. See reegel kehtib ka siis, kui isik soovib seda teha näiteks kostüümina või naljana. Erandina võib taotleda PPA-lt luba, nt seriaalide, filmide või etenduste jaoks. Kui keegi kannab ebaseaduslikult abipolitseiniku vormiriietust, võib ta jätta mulje, et on PPA esindaja, mis võib tekitada segadust ja usaldamatust politsei tegevuse osas. Isikud võivad abipolitseiniku vormiriietust kuritarvitada, et petta või manipuleerida inimesi, näiteks esitledes end ametliku võimuesindajana, et saada juurdepääs piiratud aladele või teostada pettusi. Samasugune reegel on kehtestatud ka kaitseväelaste vormiriietuse osas. Käesoleva eelnõuga nähakse ette väärtekorras vastutus isikule, kes ebaseaduslikult abipolitseiniku vormiriietust kasutab.

Eelnõu § 21 näeb ette abipolitseiniku õigused. Kehtiv APoS ei sätesta abipolitseiniku õigusi ja kohustusi eraldi paragrahvina, need on erinevate sätete kaudu tuletatavad. Uue APoS-i regulatsiooniga on abipolitseiniku õigused ja kohustused selgemalt ja täpsemalt määratletud. Selgelt määratletud õigused annavad nii abipolitseinikele kui ka isikutele teadmise, mida saab abipolitseinikult oodata ning millistel juhtudel on abipolitseinik volitatud tegutsema. See aitab vältida väärarusaamu ja suurendab usaldust abipolitseinike tegevuse vastu. Lisaks määratlevad täpsed õigused ja kohustused ka abipolitseiniku vastutuse. Kui need on selgelt sõnastatud, teab abipolitseinik täpselt, mille eest ta vastutab ja millised on tema tegutsemispiirid.

Lõikega 1 sätestatakse abipolitseiniku õigused. Punkti 1 kohaselt on abipolitseinikul õigus osaleda politsei tegevuses. See tähendab, et abipolitseinikule on seadusega antud volitused ja luba aidata PPA-d ülesannete täitmisel vastavalt abipolitseiniku pädevusele ja astmele. Tegemist on võimaluse mitte kohustusega.

Punkti 2 kohaselt on tal õigus saada ülesande täitmiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. See hõlmab abipolitseiniku õigust saada väljaõpet, täiendõpet ning juhendamist ning tagatakse, et tal oleks teadmised ja oskused ülesande täitmiseks, mis suurendavad tema kogemust abipolitseinikuna. Teisalt tähendab säte, et PPA-l on kohustus korraldada abipolitseinikule teadmiste ja oskuste andmine. Seega enne politseitegevuses osalemist on abipolitseinikul õigus saada vajalik väljaõpe, sealhulgas teoreetilised teadmised ja praktilised oskused, mis on seotud tema ülesannetega. Abipolitseinikule tagatakse võimalus täiendada oma oskusi ja teadmisi regulaarselt, näiteks iga-aastaste treeningute või täiendõppe kaudu.

Näide: Kui abipolitseinik hakkab täitma patrullile antud väljakutset, mis oma olemuselt võib vajada vahetu sunni kasutamist, peab abipolitseinikul selleks olema läbitud vajalik väljaõpe ja omandatud praktilised oskused.

Punkti 3 kohaselt on tal õigus saada ülesande täitmiseks vajalikke vahendeid. PPA peab varustama abipolitseiniku ülesannete täitmiseks vajalike töövahenditega sõltuvalt temale antud ülesandest. Nende hulka kuuluvad näiteks: sidevahendid (raadiojaam, mobiiltelefon), kaitsevahendid (ohutusvest, kiiver, kindad), erivahendid (elektrišokirelv, gaasipihusti, teleskoopnui), abipolitseiniku vormiriietus. Vajalikud vahendid on olulised abipolitseiniku enda ohutuse tagamiseks ülesannete täitmisel. Samas õiged vahendid võimaldavad abipolitseinikul ülesandeid tõhusalt täita. Abipolitseiniku varustus sõltub tema ülesannetest ja

astmest: I astme abipolitseinik vajab vähem varustust, kuna tema ülesanded on pigem organisatsioonisisised, II ja III astme abipolitseinikud vajavad rohkem varustust, sealhulgas erivahendeid, kui nad täidavad politseiametnikega sarnaseid ülesandeid. PPA peab tagama, et abipolitseinikule antud vahendid oleksid töökorras ja turvalised. Abipolitseinik peab samal ajal neid vahendeid kasutama vastutustundlikult ja ainult politsei tegevuses osalemisel.

Näide: Veebipolitseinik kaasab abipolitseiniku avalikest allikatest info otsimiseks, sellisel juhul peab ta tagama abipolitseinikule sülearvuti kasutamise võimaluse ja ligipääsud, sest ilma sülearvutita ei ole võimalik seda ülesannet täita.

Punkti 4 kohaselt on tal õigus saada ülesande täitmiseks juurdepääs vajaduspõhiselt vajalikele andmekogudele ja infosüsteemidele. Selle sätte alusel on abipolitseinikul õigus vajaduspõhiselt saada juurdepääs vajalikele andmekogudele ja infosüsteemidele talle antud ülesannete täitmiseks. PPA kasutab seadusest tulenevate ülesannete täitmiseks nii andmekogusid ja infosüsteeme ning nendes sisalduvaid rakendusi. Abipolitseinikuks saamisega ei kaasne automaatset juurdepääsuõigust mitte ühelegi PPA kasutuses olevale andmekogule, infosüsteemile või rakendusele – juurdepääsuõigus on seotud konkreetse ülesande täitmise ja tuleb eelnevalt põhjendada. Enne juurdepääsuõigust eeldava ülesande täitmist tuleb abipolitseinikul läbida vastavasisuline koolitus, mis peab andma piisavad teadmised konkreetse süsteemi kasutamisest ning isikuandmete töötlemise nõuetest. Kui ülesanne on täidetud ning juurdepääs enam vajalik ei ole, siis see suletakse. Juurdepääsuõiguste haldamine toimub sarnaselt PPA teenistujatele keskselt läbi kontohalduse. Tagamaks võimalike väärkasutuste tuvastamise, on PPA rakendanud erinevad sisekontrolli meetmed.

Punkti 5 kohaselt on tal õigus keelduda täitmast politsei ebaseaduslikku korraldust. Näiteks korraldusest, mis rikub seadust või riivab ebaseaduslikult inimese õigusi. Nimetatud õiguse eesmärk on tagada, et abipolitseinik ei osale tegevustes, mis võiksid kaasa tuua õigusrikkumisi või õiguste rikkumist. Eeldus on, et abipolitseinikule ei tohikski tema kaasaja anda ebaseaduslikku korraldust, kuid võib olla olukordi, kus politseiametnik annab abipolitseinikule korralduse, mis ei ole seotud tema ülesannete täitmise ja selleks on ette nähtud ka võimalus abipolitseiniku korralduse täitmisest keeldumiseks. Korralduse andmise viisi nähakse siin paindlikuna, korraldusi võib anda nii suuliselt kui kirjalikus vormis. Korraldusi saab abipolitseinikule anda ainult politseitegevuses osalemisega seonduvalt, seega on välistatud selline korraldus, mille andja on andnud isikliku kasu saamise eesmärgil. Sarnaselt on ka kaitseliidu seaduses ettenähtud tingimused, millal on õigus käsku mitte täita, nt kui käsuga nõutakse süüteo toimepanemist või käsu eesmärk on alandada käsu saaja või kolmanda isiku inimväärikust.

Näide: Kui abipolitseinikule antakse korraldus otsida läbi isiku isiklikke asju ilma seadusliku aluseta, on tal õigus keelduda seda korraldust täitmast. See kaitseb nii abipolitseiniku kui ka isikute õigusi ja aitab vältida probleeme.

Näide: Politseiametnik annab abipolitseinikule korralduse, et abipolitseinik viiks pärast vahetuse lõppu politseiametniku enda autoga või patrullautoga koju. Tegemist on ebaseadusliku korraldusega.

Punkti 6 kohaselt on tal õigus keelduda täitmast politsei korraldust, mis võib olla ohtlik, kas tema enda või teise isiku elule, tervisele või varale. See tähendab, et abipolitseinikul on seaduslik õigus keelduda täitmast korraldust, mis võib põhjustada suurt kahju või kui see ohustab teda ennast, teisi inimesi või vara. See õigus aitab tagada, et abipolitseinik ei pea tegutsema olukordades, kus korralduse täitmine oleks ebaeetiline, seadusvastane või

põhjustaks kellelegi ebaproportsionaalset kahju. See kaitseb abipolitseiniku tervist ja tagab, et ta ei sea end ega teisi ohtu, kui olukord on liiga riskantne. Abipolitseinik peab suutma hinnata, kas antud korraldus on tema või teiste ohutusele vastuvõetav. Samuti peab ta oma keeldumist põhjendama ja tegutsema vastavalt politsei sisekorrale. Keeldumise õigus ei anna talle vabadust lihtsalt mitte täita korraldusi – põhjendus peab olema seotud reaalse ohuga.

Punkt 7 alusel on tal õigus keelduda täitmast politsei korraldust, milleks tal ei ole väljaõpet, teadmisi ja oskusi. See tähendab, et abipolitseinik ei pea täitma korraldusi, milleks ta ei ole ettevalmistust. Nimetatud õigus on vajalik nii abipolitseiniku kui ka avalikkuse ohutuse, politsei töö usaldusväärsuse ja seaduslikkuse tagamiseks. Kui abipolitseinikul puuduvad korralduse täitmiseks vajalikud oskused või teadmised, võib ülesande täitmine seada ohtu tema enda, kolleegide või avalikkuse turvalisuse. Näiteks gaasipihusti kasutamine ilma väljaõppeta võib põhjustada ohtlikke olukordi. Abipolitseinik peab oskama hinnata, kas tal on konkreetse ülesande täitmiseks piisavad teadmised ja väljaõpe. Kui tal pole kindlustunnet oma pädevuse osas, võib ta ülesande täitmisest keelduda. Kui abipolitseinik leiab, et antud korraldus ületab tema väljaõppe ja teadmiste piire, peab ta sellest teavitama politseiametnikku, kes korralduse andis, ning keelduma ülesande täitmisest.

Näide: Kui abipolitseinikule antakse korraldus kasutada sõiduki sundpeatamise vahendit, mida ta pole õppinud kasutama, võib ta sellest keelduda, kuna see võib olla ohtlik nii talle endale kui ka teistele. Õigete oskusteta võib tema tegevus viia soovimatute tagajärgedeni.

Punkt 8 alusel on abipolitseinikul õigus osaleda rahvusvahelises politsei koostöös. Abipolitseinike kaasamine rahvusvahelisse politsei koostöösse suurendab aitab kasutada erinevaid oskusi ja teadmisi, mis aitavad politseitegevust efektiivsemaks muuta. Kuigi abipolitseinik ei ole ametlikult politseiametnik, võib ta vastavalt seadustele ja kokkulepetele osaleda ka rahvusvahelises politsei koostöös. Rahvusvaheline koostöö annab võimaluse abipolitseinikele osaleda koolitustel ja seminaridel, kus tutvustatakse teiste riikide korrakaitsepraktikaid. Paljudel abipolitseinikel on tsiviilelus erialased oskused (nt IT, keeled, logistika), mis võivad olla kasulikud rahvusvahelises politseitöös. Selliste teadmiste rakendamine rahvusvahelises koostöös suurendab Eesti korrakaitsevõimekust.

Lõige 2 sätestab abipolitseiniku teavitamiskohustuse. Juhul **kui abipolitseinik keeldub täitmast, kas ebaseaduslikku korraldust, korraldust, mis võib olla ohtlik, kas tema enda või teise isiku elule, tervisele või varale või korraldust, milleks tal ei ole väljaõpet, teadmisi ja oskusi, siis teavitab ta korralduse andjat ning lisaks oma vahetut juhti.** Abipolitseinik peab selgelt ja arusaadavalt teatama koheselt korralduse andjale, miks ta keeldub ülesannet täitmast. Näiteks: "Keeldun seda ülesannet täitmast, kuna see seab ohtu minu/teiste elu ja tervise" või "Mul puudub selle ülesande täitmiseks vajalik väljaõpe ja oskused." Kui olukord seda võimaldab, peab abipolitseinik teatama oma vahetule juhile, kirjeldades olukorda ja põhjendusi, miks ta keeldus ülesannet täitmast. Kui ta seda koheselt teha ei saa, teavitab abipolitseinik oma vahetut juhti esimesel võimalusel. Infot keeldumise kohta võib edastada suuliselt või, kui olukord lubab, kirjalikult, et jääks dokumenteeritud tõend. Kui olukord on kriitiline või vajab edasist analüüsi, peab abipolitseinik koostama kirjaliku selgituse juhtunust, sealhulgas keeldumise põhjustest ja suhtlusest korralduse andjaga. Korralduse andjale teada andmine tagab selle, et korralduse andnud politseiametnik saab kohe hinnata, kas keeldumine on põhjendatud või, kas olukorda saab lahendamiseks on muu alternatiiv. Oma vahetu juhi teavitamine aitab tagada, et juhtumit analüüsitakse ning selgitatakse välja, millist täiendavat väljaõpet võiks olla abipolitseinikule vaja või kas on vaja teha järelevalvet politseiametniku tegevuse üle, kes nt ebaseadusliku korralduse andis. Abipolitseiniku vahetu juht peab analüüsima olukorda ja tegema otsuse, kuidas edasi

tegutseda. Kui abipolitseiniku keeldumine ei olnud põhjendatud, tuleb seda abipolitseinikule selgitada. Kui abipolitseinik keeldub täitmast ebaseaduslikku või ohtlikku korraldust, aitab teavitamine vältida sarnaste olukordade kordumist tulevikus.

Abipolitseiniku vahetuks juhiks on tema rühmajuht, st politseiametnik, kes on abipolitseinike rühma eestvedaja. Rühmajuht toetab abipolitseiniku läbi tema elukaare. Tema ülesandeks on luua ühtehoidev ja motiveeritud meeskond, kes võimestab ja edendab abipolitseinike kaasamist. Lisaks abipolitseinike värbamise, koolitamise, motivatsiooniürituste ja kaasamise korraldamise tagab ta abipolitseinikega suhtlemise, vastavuse hindamise, järelevalve ja kuludokumentide menetlemise.

Lõike 3 kohaselt on abipolitseinikul õigus politsei tegevuses osaledes ja ülesandeid täites töödelda: (punkt 1) asutusesiseseks kasutamiseks ettenähtud teavet; (punkt 2) isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid; (punkt 3) üldsusele suunatud ja avalikest allikatest kättesaadavaid andmeid.

Kuna abipolitseiniku ülesanded on vahetult seotud PPA seadusest tulenevate ülesannete täitmisega, siis on mõõdapääsmatu töödelda nii asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet üldisemalt, aga ka kitsamalt isikuandmeid (sh eriliiki isikuandmeid). Eeltoodust tulenevalt peab olema abipolitseinikul seadusest tulenev alus eelpool nimetatud teabeliikide töötlemiseks. Käesoleva lõikega antakse abipolitseinikule õigus töödelda enda ülesannete täitmisega seonduvalt isikuandmeid (sh eriliiki isikuandmeid). APoS eelnõus reguleeritakse isikuandmete kaitset selles osas, mis vajab seadusliku aluse, olulisuse põhimõtte, hea halduse põhimõtte ja õigusselguse huvides õiguslikku reguleerimist. Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduspunkti 45 kohaselt peab avaliku võimu teostamiseks isikuandmete töötlemise alus olema sätestatud liidu või liikmesriigi õigusaktis.

Lõike 3 kohaselt on käesoleva seaduses sätestatud ülesannete täitmise toetamise eesmärgil abipolitseinikul õigus töödelda isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, üldsusele mõeldud või avalikest allikatest kättesaadavaid isikuandmeid ning asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet. Lõike 3 sätestab üldnormi isikuandmete töötlemiseks, kui abipolitseinikud täidavad ülesandeid, mis on seotud näiteks süüteomenetluse ja kriminalistikaga või ka tugi-, arendus- ja ennetustegevustega. Lisaks eeldavad abipolitseinikule antud ülesanded õigust töödelda ka muud avaliku teabe seaduse (edaspidi *AvTS*) või eriseaduste alusel asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet.

Selliste ülesannete täitmise raames, mis hõlmavad haldusmenetluses haldusakti andmise ettevalmistamist ning toimingute tegemist, võib töödelda isikuandmeid. Lisaks võib isikuandmeid töödelda ka muude toimingute tegemisel, mis on vajalikud abipolitseinikule pandud ülesannete täitmiseks.

Eelnõu § 22 sätestab abipolitseiniku kohustused.

Abipolitseiniku kohustuste selgem reguleerimine aitab tõsta avalikkuse usaldust politsei ja tegevuse abipolitsei osas, kaitseb isikute õigusi ning aitab tagada, et abipolitseinikud täidaksid oma ülesandeid seaduslikult.

Kehtiva APoS-is on abipolitseinikule rida kohustusi, milleks on näiteks:

- järgida ametnike eetikakoodeksis sätestatud põhimõtteid;
- läbida iga-aastaste täiendkoolitus;
- kanda abipolitseiniku ülesande täitmisel politsei ohutusvesti kirjaga „ABIPOLITSEINIK”;

- kanda politseiametniku vormiriietust abipolitseiniku eritunnustega, kui ta kannab abipolitseiniku ülesande täitmisel tulirelva või elektrišokirelva või täidab politsei ülesandel kehtiva abipolitseiniku seaduse § 3 lõikes 2 sätestatud ülesannet iseseisvalt;
- viivitamata teavitama politsei juhtimiskeskust tulirelva või elektrišokirelva kasutamisest abipolitseiniku ülesande täitmisel.

Käesoleva paragrahvi lõige 1 määratleb abipolitseiniku kohustused.

Punkt 1 kohaselt on tal kohustus järgida PPA põhiväärtusi ning ametniku eetikakoodeksit ja PPA eetikakoodeksit ja töökorralduse reegleid. Abipolitseinikule laieneb kohustus järgida avaliku teenistuse seaduse alusel väljatöötatud avaliku teenistuse eetikakoodeksis sätestatud põhimõtteid. Kuigi abipolitseinik ei ole teenistussuhtes avaliku teenistuse seaduse ega PPVS-i mõttes, on avaliku korra tagamisel antud talle politseiga võrreldavad volitused ning seetõttu on vajalik ka abipolitseinikele nimetatud kohustuse seadmine. Kuna abipolitseinik esindab politseid ja on osa PPA-st, siis laieneb talle kohustus järgida ka PPA põhiväärtusi ja PPA eetikakoodeksit. PPA väärtused mida PPA töötajad ja abipolitseinikud peavad järgima on: avatus, inimlikkus, tarkus²².

PPA töökorralduse reeglid on olulised organisatsiooni sujuvaks toimimiseks ja avaliku usalduse hoidmiseks. Uus abipolitseinik saab neist teada kooolituste ja siseveebi kaudu. Kohustus neid järgida tekib seaduste ja nende alusel kehtestatud sisemiste õigusaktide kaudu. PPA töökorralduse reeglid hõlmavad mitmeid valdkondi, mis reguleerivad nii abipolitseinike käitumist, töökorraldust kui eetilisi põhimõtteid. Mõned näited, mida töökorralduse reeglid reguleerivad: töökorraldus, käitumisreeglid, vormiriietus ja varustuse kasutamine, andmekaitse ja korruptsioonivastased meetmed.

Seega peab abipolitseinik järgima nii üldisi seadusi kui ka PPA-s kehtivaid sisemisi regulatsioone. Kui abipolitseinik ei täida sisekorrareegleid, võib see kaasa tuua tema staatusest vabastamise teatud juhtudel, raskematel juhtudel võib juhtum minna edasi kriminaal- või väärteomenetluseks.

Punkt 2 kohaselt on tal kohustus käituda väärilt nii politsei tegevuses osaledes kui ka väljaspool tegevuses osalemist sealhulgas hoiduma tegevusest, mis kahjustab tema usaldusväärust abipolitseinikuna või kahjustaks PPA mainet. Olgugi, et abipolitseinik on vabatahtlik, siis ei saa eirata seda, et abipolitseinik on politseiorganisatsiooni esindaja ka väljaspool politsei tegevuses osalemist, mistõttu on oluline, et ta hoiduks tegevustest, mis võiksid kahjustada politsei mainet või tekitada kahtlusi tema usaldusväärsuses. Seega on abipolitseinikule ootus, et ta käituks väärilt ja vastutustundlikult nii politsei tegevuses osaledes kui ka eraelus.

Näide: Kui abipolitseinik osaleb sotsiaalmeedias aruteludes, tuleb tal vältida seal ebasüdasat käitumist või halvustavaid kommentaare, mis võiksid kahjustada tema usaldusväärust või PPA mainet.

Punkt 3 alusel on tal kohustus hoida ja kasutada talle väljastatud ja tema kasutuses olevaid vahendeid ja muud vara heaperemehelikult ja sihipäraselt ja kasutada neid ainult talle antud ülesande täitmiseks. Selle sätte eesmärk on tagada riigivara efektiivne kasutamine ning vältida varade väärkasutust või raiskamist. Varana on mõeldud vormiriietust, alkomeetrit, sidevahendeid, patrullautot ja muid töövahendeid. Abipolitseinikule väljastatud vara ja töövahendid on mõeldud ainult politseitegevuses osalemiseks temale endale, seega ei tohi abipolitseinik anda PPA vara teistele isikutele ega ise

²² Politsei- ja Piirivalveamet. [PPA lugu ja väärtused](#).

kasutada PPA vara isikliku kasu saamise või eraelulistel eesmärkidel. Abipolitseinik peab tagama, et talle usaldatud varustus on kaitstud kaotsimineku, varguse või hävimise eest. Heaperemehelik kasutamine tähendab, et abipolitseinik peab hoolitsema talle väljastatud vara eest nagu hea peremees. See tähendab vara hooldamist, kaitsmist kahjustuste eest ja selle säästlikku kasutamist.

Näide: Abipolitseinik peab kasutama talle antud sülearvutit ainult politsei abistavate ülesannete täitmisel, mitte isiklikuks kasutamiseks.

Punkti 4 kohaselt on tal kohustus hoida korras talle väljastatud erivahendit ja relva ning tagama nende mitte sattumise kõrvalise isiku kätte. See tähendab, et abipolitseinikul on kohustus hoolitseda talle väljastatud erivahendite (käeraud) ja relvade (teleskoopnui, pipragaas, tulirelv) eest, hoides neid alati heas korras ja kasutuskõlblikena. Samuti peab ta tagama, et need ei satuks kõrvaliste isikute valdusesse või kätte. Kõrvalisteks isikuteks loetakse igaühte, kellel pole seadusest või ametist tulenevat õigust kasutada neid vahendeid, näiteks perekonnaliikmed, sõbrad või teised tsiviilisikud. Kui relv või erivahendid satuksid kõrvaliste isikute kätte, võib see põhjustada ohtlikke olukordi, näiteks õnnetusi, kuritegusid või kahju avalikule korrale. Kui relv või erivahend kaob või satub kõrvaliste isikute kätte, kahjustab see ka PPA mainet.

Näide: Abipolitseinik veendub enne patrulliinstruktaži, et tulirelv on turvaliselt kabaaris ja kättesaadav ainult temale. Seda jälgib ta ka kogu patrullvahetuse vältel ja arvestab väljakutsete lahendamisel ja inimestega suhtlemisel, sh kasutab õpitud turvaktika reegleid (nt keha asend, käte hoidmine, distants jms). Pärast patrulltegevuses osalemist teostab abipolitseinik vajalikud ohutusnõuded ja paigutab talle väljastatud tulirelva ettenähtud hoiukohta, et see ei satuks kõrvaliste isikute kätte.

Punkti 5 kohaselt on tal kohustus viivitamata teavitada Politsei- ja Piirivalveametit talle väljastatud relva, erivahendi või muu vara vargusest, kadumisest või kõrvalise isiku kätte sattumisest. Selle sätte eesmärk on tagada, et juhul kui relv või erivahend kaob või on oht, et võib sattuda kõrvalise isiku kätte, oleks PPA-l see info võimalikult vara teada. Abipolitseinik on kohustatud viivitamata teavitama PPA-d juhul, kui talle väljastatud relv, erivahend või muu varustus on, kas varastatud, kadunud või sattunud kõrvalise isiku kätte. Politsei varustus, eriti **relvad ja erivahendid**, ei tohi sattuda kolmandate isikute kätte, et vältida nende kuritarvitamist. Kiire teavitamine aitab varustust tagasi saada enne, kui see kellelegi kahju teeb. Abipolitseinik vastutab talle usaldatud varustuse eest. Kui midagi kaob või varastatakse, tuleb see registreerida, et selgitada välja, mis juhtus. Täpse teavitamise korra kahestab PPA.

Punkti 6 kohaselt on tal kohustus hoida seaduses sätestatud korras saladuses politseitegevuses osalemise käigus teatavaks saanud isikuandmeid, sealhulgas eriliigilisi isikuandmeid ning muud asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teavet. See tähendab, et abipolitseinikul on kohustus hoida saladuses kõik politseitegevuse käigus teada saadud andmed, mis puudutavad teiste inimeste isiklikku ja perekonnaelu, samuti politsei asutusesisest teavet, mis on mõeldud ainult ametialaseks kasutamiseks (politsei taktika, plaanid, strateegiad, uurimistegevus, jms). Seda nõuet tuleb täita mitte ainult abipolitseinikuks osalemise ajal, vaid ka pärast abipolitseiniku staatuse lõppemist. Abipolitseinik saab politseitegevuses osaledes sageli juurdepääsu konfidentsiaalsele teabele, mis võib hõlmata isiklikke andmeid ja uurimisinfot. Sätte eesmärk on isikute privaatsuse ning õiguste kaitsmine, kui ka PPA kui organsatsiooni kaitsmine.

Perekonna- ja eraellu puutuvad andmed on seotud inimese isikliku elu, peresuhete ja privaatsusega, näiteks:

- perekonnaseis (abielus, vallaline, lahutatud, lesk);

- sugulussuhted (vanemad, lapsed, õed-vennad, elukaaslane);
- elukohaandmed;
- kontaktandmed (telefoninumber, e-post);
- majanduslikud andmed (isiklike varade ja võlgade kohta);
- pereprobleemid (lahutus, hooldusõigus, peretülid);

Eriliigilised isikuandmed on näiteks:

- terviseandmed (diagnoosid, haiguslugu, puue, vaimse tervise info);
- usuline või maailmavaateline kuuluvus;
- poliitilised vaated ja parteikuuluvus;
- rassiline või etniline päritolu;
- seksuaalne orientatsioon ja seksuaalelu andmed.

Politsei kui õiguskaitseasutus peab olema avalikkuse silmis usaldusväärne. Usaldus politsei vastu põhineb isikute veendumusel, et politseinikud ja abipolitseinikud käsitlevad tundlikku teavet vastutustundlikult ja kaitsevad inimeste õigusi. Kui PPA asutusesisene info lekib avalikkusesse või kolmandate isikute kätte, siis võib see kahjustada organisatsiooni mainet ja usaldusväärsust. Usaldus politsei vastu tähendab ka seda, et inimesed saavad olla kindlad – nende andmed, mis politseitöö käigus kogutakse, jäävad konfidentsiaalseks. Kui politsei ei suuda tagada teabe turvalisust, võivad inimesed kahelda politsei võimes neid kaitsta.

Näited:

- Abipolitseinik osaleb lähisutevägivalla juhtumi lahendamisel ja saab teada, et peres esineb alkoholi kuritarvitamist ning konfliktid abikaasade vahel on pikaajalised. Abipolitseinik ei tohi neid andmeid jagada oma sõprade või pereliikmetega, sest need puudutavad perekonna eraelu.

Politsei igapäevane tegevus põhineb kindlatel reeglitel ja plaanidel, mis on vajalikud kuritegevuse ennetamiseks ja avaliku korra tagamiseks. Kui selline info satub kõrvaliste isikute või kurjategijate kätte, võib see ohustada mitte ainult politsei tegevust, vaid ka ametnike ja teiste isikute turvalisust. Kui politsei töömeetodid ja taktikad saavad avalikuks, saavad õigusrikkujad oma tegevust vastavalt kohandada ning paremini seaduste ja järelevalve eest kõrvale hoida.

- Abipolitseinik on kursis infoga, mille kohaselt plaanitakse nädalavahetusel tema kodupiirkonnas politseireidi „kõik puhuvad“. Ta ei tohi seda infot avalikusada ning seda ka oma pereliikmetele rääkida.

Punkti 7 põhjal on tal kohustus kanda abipolitseiniku vormiriietust, kui ta politsei tegevuses osalemisel kannab elektrišoki- või tulirelva, kohaldab riikliku järelevalve erimeedet või on vajalik, et ta oleks visuaalselt tuvastatav abipolitseiniku vormiriietuse kaudu.

Õiguskantsleri märgukirja kohaselt "Õigusselguse põhimõte eeldab, et isikute jaoks oleks avalik võim väliselt üheselt mõistetavalt äratuntav ja selgelt eristatav. Seetõttu on riigi jõustruktuurides töötavate ametnike suhtes kehtestatud vormikandmise kohustus. Täpselt nii, nagu isikute jaoks peab olema selge, millised on nende kohustused ja millised on võimalikud sunnimeetmed ja karistused, peab olema selge, kes täpselt nende suhtes riigi nimel tegutseda tohib ja kelle korraldustele allumine on kohustuslik. Äärmiselt oluline on avaliku võimu esindaja ära tuntavus ka seetõttu, et vägivald võimuesindaja ja avalikku korda kaitsva muu

isiku suhtes on KarS § 274 alusel kriminaliseeritud.”²³ Käesoleva sättega pannakse kohustus, et abipolitseinik peab igal juhul kandma abipolitseiniku vormiriietust juhul:

- 1) **Kui ta kannab elektrišoki- või tulirelva.** Vormiriietus kinnitab, et abipolitseinik on politsei esindaja ja tegutseb seaduslikult. Kui abipolitseinik kannab tulirelva vormiriietusest, ei pruugi inimesed aru saada, et tegemist on riigivõimu esindajaga.

Näide: Kui abipolitseinik patrullib rahvarohkes kohas ja kannab nähtaval tulirelva, siis abipolitseiniku vormiriietus annab inimestele selge signaali, et tema relvakandmine on seaduslik, mitte oht.

- 2) **Kohaldab riikliku järelevalve erimeedet.** Abipolitseinik peab kandma vormiriietust riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel, et tagada tema rolli ära tuntavus avalikkuse ees ning vältida segadust või eksitust. Erimeetmete kasutamine tähendab sageli isikute vabaduste või õiguste ajutist piiramist, mistõttu on eriti oluline, et abipolitseiniku rollis tegevuses osalemine oleks avalikkusele selgelt nähtav ja arusaadav kui politseilise ülesande täitmine. See tähendab, et vormiriietust tuleb üldjuhul kanda kõikides välitöö tegevustes, seda nii piirikontrollis, patrullimisel, avaliku korra tagamisel, liiklusjärelvalves, migratsiooni järelevalves, piirkondlikus poliseitöös.
- 3) **On vajalik, et ta oleks visuaalselt tuvastatav abipolitseiniku vormiriietuse kaudu.** Vormiriietust tuleb kanda nt liikluse reguleerimisel, see tagab, et autojuhid ja jalakäijad näevad selgelt, et tegemist on ametliku isikuga, kelle juhiseid tuleb järgida.

Punkti 8 alusel kanda tulirelva nähtaval kohal, kui ta kannab abipolitseiniku vormiriietust. Politseitegevuses osaledes peab vormiriietuses abipolitseinik, kellele on väljastatud tulirelv, kandma relva nähtaval. Kui abipolitseinik osaleb politseitegevuses erariietes, peab ta üldjuhul kandma tulirelva varjatult. Erandina võib erariietes abipolitseinik kanda tulirelva nähtavalt, kuid ainult juhul, kui ta on selgelt identifitseeritav abipolitseinikutunnistuse, ametimärgi abil või kandes abipolitseiniku eraldusmärgigavesti. Kui erariietes abipolitseinik osaleb koos politseiametnikega avalikes kohtades toimuvatel operatsioonidel, ei pruugi relva kandmise varjamine alati olla võimalik. RelvS-i alusel peab turvateenistuja avalikus kohas tööülesande täitmisel kandma relva nähtaval ning ka politseiametnik, kes kannab vormiriietust peab kandma tulirelva nähtaval kohal.

Punkt 9 kohaselt on tal kohustus mitte kanda abipolitseiniku vormiriietust, relva ega laskemoona korrakaitseseaduse § 36 lõike 1 tähenduses joobeseisundis. KorS-i § 36 lõike 1 kohaselt on joobeseisund alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud tervises seisund, mis avaldub väliselt tajutavas häiritud või muutunud kehalistes või psüühilistes funktsioonides ja reaktsioonides. KorS-i § 36 lõike 4 kohaselt on joobeseisundi liigid alkoholijoove ja narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud joove. Käesoleva punkti tähenduses ei ole mitte ainult tulirelva ja laskemoona kandmine joobeseisundis keelatud, vaid ka gaasipihusti, teleskoopnuia ja elektrišokirelva. Relva kandmise keeld joobeseisundis tagab abipolitseiniku enda, teiste inimeste ja avaliku korra turvalisuse. RelvS keelab relva kandmise joobeseisundis, sest alkohol ja muud joovastavad ained halvendavad otsustusvõimet, reaktsiooniirust ja enesekontrolli. Joobeseisund suurendab riski teha ohtlikke otsuseid, käsitseda relva ebaturvaliselt või kasutada seda impulsiivselt, näiteks konfliktides. Relva kandmine on suur

---

²³ [Õiguskantsleri märgukiri abipolitseiniku seaduse põhiseadusega kooskõlla viimiseks, p 109.](#)

vastutus, mis nõuab kainet mõistust ja selget mõtlemist, mida joobeseisundis ei ole võimalik tagada. Ilmselgelt ei või abipolitseinik politsei tegevuses osaledes olla joobeseisundis. Lisaks on teatud juhtudel abipolitseinikule usaldatud tulirelv hoiule tema koju ning sellisel juhul ei tohi ta relva kanda väljaspool politsei tegevust, veel enam olla seal juures joobeseisundis.

Abipolitseiniku vormiriietust ei tohi joobeseisundis kanda, sest see kahjustab politsei usaldusväärsust. Kui abipolitseinik viibib vormiriietuses joobeseisundis avalikus kohas võib see jätta mulje, et ta ei järgi reegleid, mida ta teistelt nõuab. Kui joobes abipolitseinik kannab vormiriietust, võib ta tahtlikult või tahtmatult oma staatust kuritarvitada.

Punkt 10 kohaselt on tal kohustus mitte kasutada oma staatust eesmärgiga tekitada kahju teise isiku seadusega kaitstud õigustele või hüvele või avalikele huvidele. See tähendab, et abipolitseinik ei tohi kasutada oma staatust ja sellega kaasnevat autoriteeti selleks, et kahjustada teiste inimeste õigusi, vara, heaolu või avalikke huve. Abipolitseinikul on politsei esindajana suurem ühiskondlik vastutus. Kõigil inimestel on seadusega kaitstud õigused, näiteks õigus privaatsusele, omandile, sõnavabadusele ja kehalisele puutumatusele.

Näide: Kui abipolitseinikul on naaber, kellega tal on isiklik konflikt, ei tohi ta kasutada oma abipolitseiniku staatust ega õigusi naabri vastu. Ta peab hoiduma oma staatuse kasutamisest eraeluliste probleemide lahendamisel, säilitades ametialase neutraalsuse.

Punkt 11 alusel, kui ta kannab abipolitseiniku vormiriietust politsei tegevuses osaledes, siis on tal kohustus isiku nõudmisel esitada abipolitseiniku tunnistus või abipolitseiniku tunnistus koos ametimärgiga. See tähendab, et kui abipolitseinik osaleb politseitegevuses ja kannab vormiriietust, on tal kohustus inimese soovil esitada oma abipolitseiniku tunnistus. See nõue tagab, et abipolitseinik on tuvastatav ametliku isikuna, kellel on õigus täita politseilisi ülesandeid. Abipolitseiniku tunnistus ja ametimärk tõendab abipolitseiniku staatust ja tema õigust osaleda politsei tegevuses. Tunnistuse esitamise nõue aitab vältida olukordi, kus keegi võiks teeselda abipolitseiniku staatust.

Näide: Abipolitseinik, kes kannab abipolitseiniku vormiriietust, peatab liiklusjärelvalve käigus punase tulega ristmiku ületanud jalakäija. Kuigi jalakäija näeb visuaalselt, et tegemist on riigivõimu esindajaga, tahab ta veenduda, et tegemist on abipolitseinikuga ja seega on tal õigus nõuda abipolitseiniku tunnistuse ja ametimärgi esitamist. Abipolitseinik on kohustatud esitama jalakäijale abipolitseiniku tunnistus koos ametimärgiga.

Punkt 12 kohaselt on abipolitseinikul kohustus esitada isikule abipolitseiniku tunnistus või abipolitseiniku tunnistus koos ametimärgiga, kui ta osaleb politsei tegevuses vormiriietusega. Ka kehtivas APoS-is on nõue, et abipolitseinik peab esitama isikule tema nõudmisel abipolitseiniku tunnistuse. Uues APoS-is on täpsustatud, et kui abipolitseinik on vormiriietuses, siis peab ta esitama oma tunnistuse isiku nõudmisel ning kui ta osaleb politsei tegevuses ilma abipolitseiniku vormiriietusega, siis esitab ta tunnistuse ka ilma isiku nõudmiseta. Ametimärki ei pruugi kõigil abipolitseinikel olla, kui see aga on, esitab abipolitseinik selle koos tunnistusega.

Punkt 13 kohaselt on tal kohustus teavitada Politsei- ja Piirivalveametit esimesel võimalusel, kui ta ei vasta abipolitseinikule APoS §-s 5 esitatud nõuetele. Sätte eesmärk on vältida olukordi, et abipolitseinik ei osaleks politsei tegevuses, kui ta ei vasta enam nõuetele. Üheks nõudeks on näiteks kehtiv tervisetõend. Politseitegevus osalemine võib nõuda kiiret ja otsustavat tegutsemist. Kui abipolitseinik ei ole füüsiliselt või vaimselt

võimeline ülesandeid täitma, võib see ohustada nii tema enda kui ka teiste turvalisust. **Teavitada esimesel võimalusel** tähendab, et abipolitseinik peab koheselt, niipea, kui asjaolud seda võimaldavad, informeerima oma vahetut juhti olukorrast, mis mõjutab tema vastavust abipolitseinikule esitatud nõuetele. Teavitamine võib toimuda telefonikõne, e-kirja või isikliku vestluse kaudu. Kui olukord on kiireloomuline, nt abipolitseinik kahtlustab, et tema tervise seisund võib takistada tööülesannete täitmist, tuleb sellest teavitada viivitamata. Kiire teavitamine võimaldab abipolitseiniku vahetul juhil hinnata olukorda ja vajadusel teha otsuseid, mis aitavad vältida tulevikus tekkivaid probleeme.

Näide: Kui abipolitseiniku tervisetõend on aegunud, peab ta sellest politseid teavitama ja planeerima perearsti või töötervishoiuarsti juurde mineku. Teades, et tema tervisetõend on aegunud tähendab ühtlasi, et ta ei saa osaleda politsei tegevustes. Kui ta saab väljaspool politsei tegevust terviseprobleemi, mis takistab tal politseilises tegevuses ettetulevaid tööülesandeid täita pikema aja jooksul, peab ta teavitama politseid, kes vajadusel peatab ajutiselt tema staatuse.

Näide: Abipolitseinik satub eraelus seaduserikkumisesse, näiteks alustatakse tema suhtes kriminaalmenetlus joobes juhtimise eest. Ta peab sellest viivitamatult teavitama politseid, mitte ootama, kuni menetlus lõpeb.

Punkti 14 alusel on tal teavitada viivitamata PPA-d tulirelva või elektrišokirelva kasutamisest PPA kehtestatud korra alusel. Ka kehtivas APoS-is § 36 kohaselt on abipolitseinik kohustatud viivitamata teavitama politsei juhtimiskeskust tulirelva või elektrišokirelva kasutamisest. Tulirelva või elektrišokirelva kasutamine on tõsine samm, millel võib olla märkimisväärne mõju inimeste õigustele ja tervisele. Viivitamatu teavitamine tagab, et igasugune relva kasutamine dokumenteeritakse ja kontrollitakse. See aitab ennetada väärkasutuse kahtlusi ning kaitseb nii abipolitseinikku kui ka politseiasutust. Politsei peab kontrollima, kas abipolitseiniku poolt relva kasutamine oli seaduslik, proportsionaalne ja õigustatud vastavalt olukorrale. Vajadusel hinnatakse, kas kasutati liigset jõudu või kas relva kasutamine oleks võinud olla välditav. Relva kasutamise olukordi analüüsid saab PPA hinnata, kas abipolitseinike koolitus on piisav või vajab täiendamist. Esimene samm on viivitamatult informeerida oma vahetut juhti või sündmuse eest vastutavat politseiametnikku. Teavitamine peaks toimuma kohe pärast olukorra lõppu, kui see on ohutu ja võimalik.

Punkt 15 kohaselt on tal kohustus jälgida, et abipolitseinikuna tegutsemine ei kahjusta tema tervist ega töövõimet. See tähendab, et abipolitseinik peab olema teadlik oma tervislikust seisundist ja töövõimest ning tagama, et tema tegevus abipolitseinikuna ei sea ohtu tema füüsilist ega vaimset tervist. Kui abipolitseinik on seisundis, kus ta pole suuteline oma ülesandeid täitma näiteks väsimus, vigastus, haigus, võib see ohtu seada tema enda, teiste politseinike ja avalikkuse turvalisuse. Abipolitseinikud täidavad oma ülesandeid vabatahtlikult, oma põhitöö ja muude kohustuste kõrvalt. Seega peab abipolitseinik ise jälgima, et ta on politsei tegevusse tulles puhanud. Politseitöö on oma olemuselt pingeline ja näiteks öine patrullvahetus täies pikkuses tekitab kurnatust, mis mõjuta tema võimekust täita oma igapäevast palgatööd. Samas on inimestel erinevad töörežiimid, mida nad ise kõige paremini teavad ja sellega peavad nad arvestama nii põhitööle kui ka vabatahtlikuna politsei tegevusse tulles. Näiteks ei tohiks abipolitseinik järjekordsetes patrullvahetustes abis olla, kui tal ei ole võimalik vahepeal puhata ja taastuda.

Lõike 2 kohaselt võib abipolitseiniku vormiriietuse kandmise kohustusest loobuda ülesande täitmisel PPA põhjendatud otsusel, kui see on vajalik politsei tegevuses ülesande täitmise eesmärgi saavutamiseks. Politsei välistes tegevuses osaledes abipolitseiniku vormiriietuse kandmiseks on abipolitseinikul vaja PPA luba. Kuna abipolitseinikke on plaanis hakata kaasama ka tegevustes, kus on vajalik erariiete kandmine,

nagu näiteks alaealiste õigusrikkumiste ennetamisele ja avastamisele suunatud reidid. Samuti ei kanna tihti politseiametniku vormiriietust näiteks narkokuritegude üksus ja kriminaalbüroo politseiametnikud, kuid tulirelva kandmine on ülesannete täitmisel õigustatud. Seega luuakse võimalus ülesande iseloomust lähtuvalt otsustada, millisel juhul võib loobuda abipolitseinik vormiriietuse kandmisest ka juhtudel, kui ta kannab tulirelva või teostab riiklikku järelevalvet erimeetmeid. Erariietes abipolitseinik kannab tulirelva üldjuhul varjatuna. Nõudeks jääb aga see, et kui abipolitseinik osaleb politsei tegevuses erariietes ja kannab tulirelva nähtavalt, peab ta ennast selgelt identifitseerima abipolitseinikuna, kandes selleks politseivesti, ja abipolitseiniku tunnistust nähtaval. Abipolitseinik tohib vormiriietust kanda ainult politseitegevuses osaledes. Kui abipolitseinik soovib vormiriietust kanda väljaspool politsei tegevuses osalemist, on selleks vaja PPA-lt eraldi nõusolekut. Näiteks võib olla lubatud abipolitseiniku vormiriietuse kandmine PPA nõusolekul (mittepolitsei tegevuses osaledes) ametlikel esindusüritustel, kui abipolitseinik esindab politseid rahvusvahelistel või siseriiklikel üritustel nagu konverents või vastuvõtt. Nõusoleku saamine reguleeritakse PPA sisekorraga. Sellisel juhul esineb ta küll abipolitseinikuna, kuid ei osale otseselt politsei tegevuses käesoleva seaduse tähenduses.

Lõike 3 kohaselt võib abipolitseinik oma tunnistuse ja ametimärgi esitamise kohustuse esitamise edasi lükata, kui see on vältimatult vajalik vahetu ohu tõrjumiseks. Tegemist on erandiga, mille kohaselt võib abipolitseinik lükata oma tunnistuse ja ametimärgi esitamise kohustuse edasi, kui see on vajalik, et tagada operatiivne reageerimine olukordades, kus viivitamine võib põhjustada ohtu avalikule korrale, isikute turvalisusele või elule. Siinkohal ei ole eristatud, kas tegemist on kõrgendatud või olulise ohuga, kuid oht peab olema vahetu, see veel kestab ning seda on vaja tõrjuda. Säte ei anna abipolitseinikule õigust oma tunnistuse ja ametimärgi esitamisest loobuda, vaid annab võimaluse seda edasi lükata ning teha esimesel võimalusel.

Näide: Abipolitseinik, kes on koos politseiametnikuga erariietes politseireidil, märkab tänaval inimest, kes ähvardab teisi noaga. Enne, kui abipolitseinik jõuab oma tunnistust või ametimärki esitada, peab ta viivitamatult sekkuma, et koos politseiametnikuga relvastatud isik kahjutuks teha. Ohu kiire neutraliseerimine on hädavajalik, tunnistuse esitamise viivitamine on õigustatud, kuna see võib päästa elusid.

Lõike 4 kohaselt II ja III astme abipolitseinikult, kes politseitegevuses osaledes teenindab sündmuskohti või puutub kokku ekspertiisi- ja uuringuobjektidega, daktüloskopeeritakse ja temal võetakse DNA-proov ekspertiisi- ja uuringuobjektile abipolitseiniku jäetud jälgede välistamise eesmärgil. Sarnaselt politseiametnikuga tuleb ka abipolitseikelt võtta DNA proov PPVS § 45¹ sätestatud korras, tagamaks, et riiklikesse registritesse kantakse üksnes need isikustamata DNA-proovid ja sündmuskohajäljed, mis ei pärine kannatanutelt, tunnistajatelt ega teistelt sündmusega seotud isikutelt ning välistada süüteo algstaadiumis isikud, kes võisid, näiteks lõhkematerjali seaduslikult käidelda.

Eelnõu 4. peatükk. Abipolitseiniku rakendatavad meetmed ning vahetu sund

Kehtiva APoIS kohaselt võib abipolitseinik kohaldada KorS-is lubatud meetmeid nii politseiametniku korraldusel kui ka iseseisvalt, kuid meetmete ulatus ja piirangud sõltuvad olukorrast. Abipolitseinik võib **politseiametniku korraldusel** kohaldada KorS meetmeid, kui ta tegutseb koos politseiametnikuga, kuid mitte kõiki KorS-is sätestatud meetmeid. Kui abipolitseinik teostab **iseseisvalt** avaliku korra järelevalvet või tõrjub avalikku korda ähvardavat kõrgendatud ohtu, võib ta kasutada KorS-is lubatud meetmeid, kuid **piiratud ulatuses kui koos politseiametnikuga**. Mõningaid meetmeid näiteks KorS § 32 lõike 4 ja §

45 lõike 5 meetmed võib rakendada ainult kriisiolukorras. Käesoleva eelnõu kohaselt võib abipolitseinik rakendada KorS-i meetmeid käesolevas seaduses sätestatud alustel ja korras, lisaks võib volitus meetme rakendamiseks tuleneda eriseadusest, näiteks LS-st.

Abipolitseiniku poolt KorS meetmete kohaldamise põhimõtted on järgmised:

- Abipolitseinikul on käesoleva eelnõu kohaselt lubatud KorS meetmete kohaldamine: 1) **ilma politseiametniku korralduseta** ja 2) **politseiametniku korraldusel**. Enam ei eristata seda, kas abipolitseinik tegutseb koos politseiametnikuga või iseseisvalt. Ehk siis mõlema tegutsemise puhul on lubatud meetmed samad. Muudatust on võimalik teha just seetõttu, et abipolitseiniku väljaõpe muutub sisukamaks ja mahukamaks ning II astme baasväljaõppes saadakse patrullpolitseinikega sarnased teadmised ja oskused. III astme väljaõppes lisandub just iseseisvaks tegutsemiseks vajalikud teadmised ja oskused.
- Politseiametniku korraldusel on eelkõige need meetmed, mis riivavad enam isikute põhiõigusi ja -vabadusi ning tegemist ei ole kriitiliste olukordade lahendamisega, st on aega, et saada politseiametniku korraldus.

1. jagu. Abipolitseiniku rakendatavad meetmed

Eelnõu § 23 reguleerib abipolitseinikule lubatavaid süütegude ennetamise meetmeid.

Sellekohaselt lähtub abipolitseinik süütegude ennetamisel korrakaitseaduse § 18 loeteletud ennetamise meetmetest. Nendeks meetmeteks on:

- 1) sotsiaalsed ja kasvatuslikud ennetusmeetmed – süütegusid põhjustavate tegurite mõju vähendamine eelkõige sotsiaal-, haridus-, pere-, noorte-, kultuuri-, alkoholi- ja narkopoliitika abil;
- 2) olustikulised ennetusmeetmed – süütegude toimepanekule kalduvate isikute või kriminoogeensete olukordade mõjutamine ja kohtade jälgimine;
- 3) tagajärgede kõrvaldamise meetmed – tegevus süütegusid toimepannud isikute korduvrikkumiste toimepanemise ärahoidmiseks ja õiguskorra kaitsmiseks, samuti süütegudega tekitatud kahju hüvitamisele kaasaaitamine.

Siinkohal on oluline, et käesolev säte annab õiguse meetmete kohaldamiseks, kuid lisaks sellele tuleb abipolitseinikul süütegude ennetamisel lähtuda PPA ennetustöö ja valdkondadeülese ennetuse põhimõtetest.

Eelnõu § 24 sätestab riikliku järelevalve meetmete kohaldamise põhimõtted.

Riiklik järelevalve eesmärgiks on ennetada ohtu, selgitada see välja ja tõrjuda või kõrvaldada korrarikkumine ning selleks võib nii PPA kui ka abipolitseinik rakendada riikliku järelevalve eri- ja üldmeetmeid. Eri- ja üldmeetmed erinevad üksteisest nii eesmärkide kui ka riive ulatuse poolest. Üldmeetmed on sätestatud KorS §-s 28 (ettekirjutus ja haldussunnivahendi kohaldamine) ning KorS §-s 29 (ohu tõrjumine või korrarikkumine kõrvaldamine korrakaitseorgani poolt). Korrakaitseaduses on erimeetmed sätestatud §-des 30–53. Oluline on seegi, et KorS ei käsitle endas kõiki PPA-le lubatud erimeetmeid, näiteks on politseil võimaluse teostada alkoholi- ja tubakaseaduse alusel kontrolltehing tagamaks alaealistele seatud alkoholi piirangute järgimist. Lisaks üld- ja erimeetmetele on lubatud rakendada ka vahetut sundi, et mõjutada isikut täitma talle antud korraldust.

Kui politseiametnik ja abipolitseinik osalevad politseitegevuses koos, saab korralduse andmine olla näiteks **suuline korraldus** või kui nad ühise ülesande täitmisel on õigusrikkuja tabamiseks jooksnud erinevatesse suundadesse, siis saab korraldus olla ka **raadioside- või telefoni teel**. Kui aga III astme abipolitseinikud politsei ülesandel iseseisvalt osalevad

politseitegevuses, näiteks patrullis või piirkondlikus politseitöös, peavad nad saama korralduse raadioside- või telefoni teel. Lisaks on võimalik ka teha videokõne, mis aitab teatud olukordades politseiametnikul otsust langetada. Lisaks võib teatud juhtudel politseiametnik anda abipolitseinikule **kirjaliku korralduse**, nt politseioperatsiooni alustamisel, mis sisaldab meetmeid ja nende rakendamise ulatust.

Politseiametnik peab andma abipolitseinikule **korralduse korrakaitseaduse meetme kohaldamiseks**, kui olukord nõuab abipolitseiniku tegevuse selget juhendamist, õiguspärasuse tagamist või meetme täpse ulatuse määratlemist. See tagab, et abipolitseinik tegutseb politsei juhendamisel ja vastavalt seadusele, vältides ülemäärast või ebavajalikku sekkumist. Näiteks vahetu sunni või isiku läbivaatuse rakendamine on tihti seotud põhiseaduslike õiguste piiramisega (nt vabadus, puutumatus). Politseiametniku korraldus väldib võimalikku õiguste ülemäärast riivet. Politseiametnikul on suurem väljaõpe ja kogemus meetmete kohaldamisel. Korralduse andmine tagab, et abipolitseinik järgib juhiseid ja väldib eksimusi. Lõplik vastutus meetme rakendamise eest jääb politseiametnikule. Konkreetsetes olukordades saab politseiametnik määrata, millist meetet rakendada, kuidas seda teha ja millises ulatuses.

§ 28. Ettekirjutus ja haldussunnivahendi kohaldamine

Kehtiv APoS	Selle meetme kohaldamise õigus on ka kehtiva APoS-i järgi nii politseiga koos tegevuses osaleval abipolitseinikul, kui iseseisvalt tegutseval abipolitseinikul.
Uus APoS	
Mida teha võib?	II ja III astme abipolitseinikul on lubatud kohaldada KorS § 28 alusel ettekirjutust.
Ilma korralduseta	II ja III astme abipolitseinik võib meetet kohaldada ilma politseiametniku vahetu korralduseta.
Vahetu sund	II ja III astme abipolitseinik võib meetme kohaldamisel kohaldada vajadusel vahetut sundi, selleks ei ole vaja tal politseiametniku korraldust.

Üldmeetmetest on II ja III astme abipolitseinikul lubatud kohaldada KorS § 28 alusel ettekirjutust. Selle meetme kohaldamise õigus on ka kehtiva APoS-i järgi nii politseiga koos tegevuses osaleval abipolitseinikul kui ka iseseisvalt tegutseval abipolitseinikul. Seega uue eelnõuga selles osas muudatusi ei tehta.

Ettekirjutus on haldusakt, mille täitmist võib tagada haldussunnivahendi või vahetu sunniga. Kuigi üldjuhul peab haldusakt olema vormistatud kirjalikult, siis haldusmenetluse seaduse § 55 lõike 2 teine lause lubab anda selle edasilükkamatu korralduse tegemiseks ka muus vormis. Arvestades politseitöö eripärasid, rakendatakse selles töös ettekirjutusi üldjuhul edasilükkamatus olukorras, see tähendab, et avaliku korra eest vastutavat isikut kohustatakse lõpetama korrariikkumine või tõrjuma oht.

Näide: Patrull saab väljakutse sündmuskohale, kus toimub kaklus. Kohale jõudes tehakse ettekirjutus kaklus kohe lõpetada.

Näide: KorS § 55 lõike 1 punkti 5 alusel on keelatud tarbida alkoholi nii ühissõidukis kui kooliterritooriumil ning kui abipolitseinik näeb, et täisealine seda keeldu rikub, saab ta anda suulise ettekirjutuse (korralduse) korrariikkujale (alkoholi tarvitajale) korrariikkumise lõpetamiseks (lõpetada alkoholi tarvitamine).

KorS § 28 lõike 1 alusel võib abipolitseinik ohu või korrariikkumise korral panna avaliku korra eest vastutavale isikule ettekirjutusega ohu tõrjumise või korrariikkumise kõrvaldamise

kohustuse ning hoiatada teda selle paragrahvi lõikes 2 või 3 nimetatud haldussunnivahendite kohaldamise eest, kui isik ei täida kohustust hoiatuses määratud tähtaja jooksul. Haldussunnivahenditeks on sunniraha või asendustäitmine. Ettekirjutust saab teha nii kirjalikus kui ka suulises vormis. Samuti laienevad abipolitseinikule KorS-is või muus seaduses sätestatud meetme protokollimise põhimõtted ja kohustused.

Kui ettekirjutuse täitmine asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud vahenditega ei ole võimalik või ei anna tulemusi ning ettekirjutuse täitmist on võimalik saavutada vahetu sunniga, võib ettekirjutuse täitmiseks seaduses sätestatud alustel ja korras kohaldada vahetut sundi (KorS § 28 lg 3). See õigus laieneb ka abipolitseinikule.

Järgnevalt on loetletud erimeetmed, mida II ja III astme abipolitseinik võib kohaldada. KorS-i erimeetmeid on grupeeritud kolme jaotisse – isikuandmete töötlemisega seonduvad riikliku järelevalve erimeetmed (§ 30 - 35¹), joobeseisundi kahtlusega isiku suhtes kohaldatavad erimeetmed (§ 36 – 43) ning muud erimeetmed (§ 44 – 53).

Isikuandmete töötlemisega seonduvad riikliku järelevalve erimeetmetega sekkutakse vähemal või suuremal määral isikuandmetega seotud õigustesse. Isikuandmete mõiste ning nende töötlemise põhimõtted ja õiguslikud alused tulenevad isikuandmete kaitse seadusest ja Euroopa Liidu õigusest. Erimeetmetega antakse õigus isikuandmeid töödelda andmesubjekti teadmisel, kuid ka tema nõusolekuta.²⁴

§ 30. Küsitlemine ja dokumentide nõudmine

Kehtiv APoS	Selle meetme kohaldamise õigus on ka kehtiva APoS-i järgi nii politseiga koos tegevuses osaleval abipolitseinikul, kui iseseisvalt tegutseval abipolitseinikul.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikul on lubatud kohaldada KorS § 30 alusel küsitlemist ja dokumentide nõudmist.
Ilma korralduseta	II ja III astme abipolitseinik võib meetet kohaldada ilma politseiametniku vahetu korralduseta.
Vahetu sund	Küsitlemisel ja dokumentide nõudmisel vahetut sundi kasutada ei või.

Eelnõu kohaselt **võib abipolitseinik isiku peatada ja teda küsitleda, kui on alust arvata, et isikul on ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks vajalikke andmeid**, ning selle ohu väljaselgitamine, tõrjumine või korrarikkumise kõrvaldamine on politsei pädevuses. Küsitlemine protokollitakse, kui küsitletav isik seda taotleb või kui seda peab vajalikuks politsei. Kui politsei peab seda vajalikuks, võib küsitletav isik anda seletusi kirjalikult omakäeliselt.

Abipolitseinik võib nõuda isikult dokumentide esitamist, kui on alust arvata, et isikul on ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks vajalikke andmeid, ning selle ohu väljaselgitamine, tõrjumine või korrarikkumise kõrvaldamine on küsitleva politsei pädevuses. Kui dokument võetakse hoiule, nt kahtlus dokumendi võltsimises, siis peab hoiule võtmise dokumenteerima. Kui aga dokumenti vaadeldakse kohapeal, siis puudub vajadus dokumenteerida.

Küsitlemise puhul on tegemist isiku õigusi ja vabadusi kõige vähem riivava meetmega. Antud meetme kohaldamise õigus on kõikidel korrakaitseorganitel. Korrakaitseorganil on õigus

²⁴ Laaring, Mait; Pars, Siiri; Kranich, Helen; Nuka, Ele; Kiviste, Jaak; Mikiver, Monika; Rooseve, Triin; Vanaisak, Ülle 2017. Korrakaitse seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 103.

isikut küsitleda isikut juba ohukahtluse korral. Küsitlemise eesmärgil võib isikut peatada vaid meetme kohaldamise ajaks. Isiku peatamist küsitlemiseks või dokumentide nõudmiseks ei saa pidada isikult vabaduse võtmiseks Eesti Vabariigi Põhiseaduse (edaspidi PS) § 20 mõistes ja mõttes. Kinnipidamisest eristab peatamisest ka selle lühiajaline kestus, reeglina ei ole isikut vaja küsitlemiseks peatada rohkem kui 10-15 minutiks.²⁵ **Küsitlemisel ega dokumentide nõudmisel ei ole vahetu sunni rakendamise õigust.**

KorS §-s 30 sätestatud meetme kohaldamise õigus on piirikontrolli teostamise vältimatu vajadus. Samuti, piiripunktide vahelisel alal patrullimisel peab olema seaduslik alus isikut peatada ja teda küsitleda või nõuda dokumentide esitamist, kui on alust arvata, et isikul on ohu tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks vajalikke andmeid. Arvestame, et piiripunktide vahelise ala näol on tegu eeskätt RiPS-i alusel kehtestatud piiriribaga, millel viibimine on seadusega keelatud. Seega tuleks võtta eeldus, et piiriribal patrulltegevust teostades ja vajadusel korrakaitselisi meetmeid rakendades, on abipolitseinike poolt teiste isikute põhiõiguste riivamise ulatus ja sagedus eelduslikult väiksem kui nende meetmete rakendamisel mõnes muus avalikus kohas, kus viibimisele ei ole kehtestatud erirežiimi. On tõenäoline, et piiriribal viibiv isik on eelduslikult pannud toime vähemalt ühe riigipiiri seaduses sätestatud väärteo (viibib piiriribal ebaseaduslikult või on ületanud riigipiiri ebaseaduslikult) või teatud asjaoludel KarS §-s 237⁴ sätestatud kuriteo.

§ 31. Kutse

Kehtiv APoS	Selle meetme kohaldamise õigust kehtiva APoS-i järgi abipolitseinikul ei ole.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikul on lubatud KorS § 31 lõigetes 1–3 alusel kutsuda isiku ametiruumi, kui on alust arvata, et isikul on andmeid, mis on vajalikud ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks ning on õigus sama paragrahvi alusel politseiametniku koostatud kutset edastada isikule.
Korraldusel	II ja III astme abipolitseinik võib meedet kohaldada politseiametniku korraldusel.
Vahetu sund	Ei ole.
Keelatud	Abipolitseinikul on keelatud KorS § 31 lõike 4 alusel kohaldada sundtoomist.

Abipolitseinik saab õiguse politseiametniku korraldusel kutsuda isiku ametiruumi. Politseiametnik annab täpse korralduse millal, keda ja kuhu kutsuda. Abipolitseinikud saavad olla abiks ka politseiametnike koostatud kutsete edastamisel, kas siis koos politseiametnikuga politsei tegevuses osaledes või iseseisvalt ülesandeid lahendades. Sundtoomise õigus selle paragrahvi alusel abipolitseinikul ei ole.

§ 32. Isikusamasuse tuvastamine

Kehtiv APoS	Nii politseiga koos tegutsev kui iseseisvalt politsei ülesandel abipolitseinik võib kohaldada KorS § 32 lõigetes 1 – 4 meedet ning selle erisusega, et vaid kriisiolukorra ajal § 32 lõike 4 lubatud aluseid isikusamasuse tuvastamiseks.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikul on lubatud kohaldada isikusamasuse tuvastamise meedet KorS § 32 lõikes 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 alustel.

²⁵ Sealsamas, lk 103-104.

Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 32 lõikes 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 alustel meetet kohaldada ilma politseiametniku vahetu korralduseta .
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 32 lõikes 6 ja 9 alustel meetet kohaldada politseiametniku vahetul korraldusel .
Vahetu sund	Isikusamasuse tuvastamisel on õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu, politseiametniku korraldust on vaja isiku toimetamisel ametiruumi.

Seega kehtiva APoS järgi on abipolitseinikul isiku teadmisel kehtiva isikut tõendava dokumendi alusel tuvastada isikusamasuse, kui see on vajalik ohu ennetamiseks (KorS § 32 lg 1). Selleks on abipolitseinikul õigus peatada isik ja nõuda temalt dokumendi esitamist, saada isikusamasuse tuvastamist võimaldavaid ütlusi, sealhulgas andmeid isiku elukoha kohta, ning võrdluseks biomeetrilised andmeid (KorS § 32 lg 2). Lisaks võib abipolitseinik isikusamasuse tuvastamisel nõuda isikult eriõigust tõendava dokumendi esitamist, kui õigusakti kohaselt on isik kohustatud sellist dokumenti kaasas kandma (KorS § 32 lg 3). Eriolukorra või erakorralise seisukorra ajal võib abipolitseinik dokumendile kantud või isiku antud andmete õigsust kontrollida rahvastikuregistri või muust Euroopa Liidu õigusakti või seaduse alusel loodud andmekogust (KorS § 32 lg 4). **Uue APoS eelnõu nimetatud õigused jäävad ning KorS § lg 4 osas kaob piirang, et abipolitseinik võib seda teha vaid eriolukorra või erakorralise seisukorra ajal.** Vajadus KorS-i § 32 lõike 4 meetme rakendamise järele on igapäevane näiteks järgmistes olukordades:

Näide: Kui abipolitseinik on välitööl patrullis koos politseiametnikuga, siis saab abipolitseinik politsei abistamiseks tuvastada õigusrikkuja isikut rahvastikuregistri kaudu samal ajal, kui politseiametnik küsitleb asjaolude väljaselgitamiseks õigusrikkujat või abivajajat.

Näide: Kui III astme abipolitseinik teostab iseseisvalt politsei ülesandel järelevalvet avalikus kohas käitumise nõuete üle ning näeb, et avalikus ruumis on noored, kes tarvitavad alkoholi, siis on tal vaja saada selgust, kas tegemist on alaealiste või täiskasvanutega. Kui isikutel pole kaasas isikut tõendavat dokumenti, saab abipolitseinik teha päringu rahvastikuregistri kaudu. Seega ei pea ta isikusamasuse tuvastamiseks ja olukorra lahendamiseks kohale kutsuma politseipatrulli.

Lisaks neile näidetele tekib vajadus rakendada seda meetet piirikontrollis, et piiripunktide vahelisel alal isikuid tuvastada või migratsioonijärelevalves. See õigus võimaldab abipolitseinikul isik peatada ja tema isikut tõendava dokumendi alusel isikusamasust tuvastada. Piirikontrollis on tegu igakordselt rakendatava meetmega. Ka piiripunktide vahelisel alal patrullides on vajalik isikud tuvastada. Samuti arvestame, et piirikontrollis on kohustus teostada isiku kohta päringud asjaomastesse Euroopa Liidu õiguse alusel asutatud andmekogudesse.

Muudatuse tulemusena saavad II ja III astme abipolitseinikud järgmised õigused ning kohtused juurde võrreldes kehtiva APoS-iga:

- **Isikusamasuse tuvastamisel vahetu sunni kasutamise õiguse nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu, ilma politseiametniku vahetu korralduseta** (KorS § 32 lg 5).

Näide: Alkoholi tarvivad noored märkavad abipolitseinikke, jooksevad ära ja ei jää korraldusele „seisma jääda“ seisma. Abipolitseinikul on kahtlus, et tegemist on alaealistega, kuna täisealised suure tõenäosusega abipolitseinikku nähes ära ei jookseks.

Abipolitseinik jookseb noortele järgi ja saab ühe noore jopest kinni ning hoiab teda nii kaua kinni, kui isik rahuneb ja esitab oma dokumendi.

- **Politsei korraldusel on õigus toimetada isik isikusamasuse tuvastamiseks ametiruumi, kui see on vajalik vahetu ohu korral või olulise ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks** (KorS § 32 lg 6).

Kui isikusamasuse tuvastamiseks **on vaja isik toimetada ametiruumi**, olukordades, mil see on vajalik vahetu ohu korral või olulise ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks, **peab abipolitseinik saama selleks otsese korralduse politseiametnikult**. Isiku toimetamisel politseiruumidesse on tegemist isiku põhiõigusi, liikumisvabadust, piirava meetmega ning sellises olukorras peab abipolitseinik saama otsese korralduse politseiametnikult, et tagada selle meetme õiguspärasus, proportsionaalsus ja sihipärasus. Näiteks, kui isik keeldub oma isikut tuvastamast, peab politseiametnik hindama, kas ametiruumi toimetamine on vältimatu või saaks isikusamasuse tuvastada muul viisil. Politseiametnik on väljaõppe ja kogemuse tõttu pädev otsustama, kas meede on õigustatud. Isik, kes ei kanna dokumente, kuid ei kujuta otsest ohtu, ei pruugi alati vajada ametiruumi toimetamist. Politseiametniku otsus aitab vältida tarbetuid piiranguid. Samuti kannab politseiametnik vastutust otsuse eest, kui isiku õigusi piiratakse. Politseiametniku otsene korraldus tagab, et abipolitseinik ei tegutse omavoliliselt või valesti.

- **Kui isik toimetatakse isikusamasuse tuvastamiseks ametiruumi, on kohustus isikusamasuse tuvastamise järel toimetada isik tema soovil tagasi lähtekohta või tema elu- või ööbimiskohta, kui see on samas omavalitsusüksuses** (KorS § 32 lg 7).

Omavalitsusüksus on vald või linn, seega on politsei ja abipolitseiniku kohustus isik ära viia üksnes linna või valla piirides, mitte aga ühest linnast teise. Kuna isik toimetatakse politseisse isiku tuvastamiseks, teda ei ole milleski süüdi mõistetud, ei tohi politsei tekitada talle põhjendamatut kahju ega ebamugavust. Pärast isikusamasuse tuvastamist on põhjendatud, et isik saab samas kohas jätkata oma tegevust nii, nagu see oli enne politsei ja abipolitseiniku sekkumist.

Näide: Isik on seotud õigusrikkumisega näiteks vargusega kauplusest, kuid keeldub ennast tuvastamast. Sellisel juhul võib ta viia politseimajja, et selgitada tema isikusamasus ja seos õigusrikkumisega ning kui isik ütleb, et ta elab samas linnas, aga tal ei ole võimalik kuidagi ise koju liikuda, sest on hilisõhtu ja ühistransport ei liigu ning taksoraha tal ka ei ole, siis on kohustus isik toimetada tema elukohta.

- **Kui isikusamasuse tuvastamiseks toimetatakse korrakaitseorganisse alaealine, on kohustus sellest viivitamata teavitada vanemat või muud seaduslikku esindajat või kohalikku omavalitsust** (KorS § 32 lg 8).

Siin oluline arvestada sellega, et seda kohustus ei saa täita nii, et alaealine ise ütleb, et annab oma emale teada, et teda on toimetatud politseimajja. Sellisel juhul ei saa abipolitseinik ega politseiametnik veenduda, kas alaealine seda ka tegelikult tegi või helistas lihtsalt oma sõbrale. Teavitamise viisi ei ole KorS-is ettenäinud, kuid kiire teavitamise korral tuleks seda teha telefoni teel ning hilisemate vaidluste ärahoidmiseks fikseerida, kellele ja millal seda tehti. Alaealise vanema või seadusliku esindaja teavitamine ei vabasta kohustusest alaealine

toimetada tema soovil tagasi lähtekohta või tema elu- või ööbimiskohta juhul, kui elu- või ööbimiskoht asub samas omavalitsusüksuses.²⁶

- **Politsei korraldusel massilise korratuse käigus kinnipeetud isiku isikusamasuse koheste tuvastamise võimatuse korral on õigus selle hilisema tuvastamise eesmärgil kasutada identifitseerimist võimaldavaid vahendeid koos salvestamisega viisil, mis ei solva inimväärikust** (KorS § 32 lg 9).

Selleks võib kasutada nt identifitseerimisnumbreid, mis kinnitatakse isiku riietusele. Numbrite või muu märgistuse kandmist inimese käele või muule kehaosale võib pidada inimväärikust solvavaks.²⁷

§ 34. Isikuandmete töötlemine jälgimisseadmestiku kasutamisega

Kehtiv APoS	Abipolitseinik, kes osaleb koos politseiametnikuga politseitegevuses võib seda meetet kohaldada.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Uue APoS eelnõuga selle meetme kohaldamise õigus säilib. Seda võib teha nii II astme abipolitseinik, kui ka III astme abipolitseinik.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 34 meetet kohaldada politseiametniku korraldusel .
Vahetu sund	Vahetut sundi ei või kasutada.

Politsei korraldusel võib II ja III astme abipolitseinik isikuandmeid töödelda jälgimisseadmestiku kasutamisega. Korraldus on vajalik, kuna pole mõeldav, et abipolitseinik hakkaks isikuandmeid töötleva jälgimisseadmestikuga enda initsiatiivil. Selle meetme kohaldamisega saab abipolitseinik **õiguse jälgida** avalikus kohas toimuva jälgimiseks pilti edastavat või salvestavat jälgimisseadmestikku nii ohu väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks kui korrariikkumise kõrvaldamiseks. Kui videovalvet jälgitakse reaajas, on võimalik korrariikkumise avastamisel ohu tõrjumiseks ja korrariikkumise kõrvaldamiseks kohe võtta tarvitusele vajalikke meetmeid.

Näide: Abipolitseinik, kellele on antud ülesanne, massikogunemise või suurürituse jälgimiseks, näeb kaamerast reaajas toimuvat korrariikkumist ning annab sellest koheste teada politseiametnikule, kes otsustab politsei sekkumise.

Kui aga abipolitseinik vaatab salvestist tagantjäre, võib selle eesmärgiks olla toimunud korrariikkumise kohta informatsiooni kogumine, nt leida salvestiselt sõiduk, millega korrariikkumise toime pannud isik ära sõitis.

§ 37. Isiku joobeseisundi kontrollimine ja tuvastamine

Kehtiv APoS	Kehtiv APoS ei näe ette, et abipolitseinikul oleks selle meetme kohaldamisele õigust.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Uue APoS eelnõuga võib II ja III astme abipolitseinik seda meetet kohaldada.
Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 37 meetet kohaldada ilma politseiametniku korralduseta .
Vahetu sund	Vahetut sundi ei või kasutada.

²⁶ Sealsamas, lk 109.

²⁷ Sealsamas, lk 109.

Selle meetmega antakse II ja III astme abipolitseinikule õigus kontrollida isiku organismis alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine esinemist juhul, kui isikul täheldatakse joobeseisundile viitavaid tunnuseid ning esineb vähemalt üks järgmistest alustest:

- tegemist on sõidukijuhi või muu isikuga, keda on alust kahtlustada, et ta on toime pannud süüteo, mille koosseisuliseks tunnuseks on joobeseisund, alkoholi piirmäära ületamine või narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamine;
- isik võib olla ohtlik endale või teistele;
- tegemist on alaealisega (KorS § 37 lg 1).

Loetelu on ammendav, st puudub õigus kontrollida joobeseisundit juhul, mis ei ole hõlmatud nende kolme alusega. Ainsaks erandiks on KorS § 37 lg 2 alusel võimaluse allutada joobeseisundi kontrollimise ja tuvastamise protseduurile sõidukijuhi, kui see on vajalik ohu ennetamiseks liikluses. See tähendab, et sõidukijuhtide kontrollimine on lubatud ka juhul, kui neil ei avaldu joobeseisundile viitavaid tunnuseid.

Joobeseisundile viitavate tunnuste loetelu ning nende tunnuste esinemise või mitteesinemise tuvastamise viisi kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (KorS § 37 lg 3). Joobeseisundi tuvastamise määruks on loetletud viitavad tunnused ja nende tuvastamise viis, kuid mitte, kuidas neid kirjeldada ega milliste tunnuste alusel joobeseisundit järeldata. Tervise seisundi häireid tuleb kirjeldada täpselt – pelgalt „häirunud kõne“ asemel tuleks märkida, kas see on aeglane, ebaselge või katkendlik. Samuti ei piisa üldisest „käitumishäire“ märkusest, vaid tuleb täpsustada, milles see väljendub. Täpne kirjeldus on oluline, kuna sarnased sümptomid võivad esineda ka haiguste või kaasasündinud eripärade korral. Joobeseisundi hindamine peab tuginema tunnuste kogumile, mitte üksikutele märkidele. Korrektselt dokumenteeritud tervise seisund võimaldab ka hilisematel hindajatel, näiteks kohtul, teha põhjendatud järeldusi.²⁸

Näide: III taseme abipolitseinikud on jaanuari teisel nädalavahetusel patrullis ja saavad väljakutse, et kaubanduskeskuse ees istub väliste joobe tunnustusega (koordinatsioonihäired, ebaselge kõne, alkoholi lõhn suust) isik. Õues on -15 kraadi külma. Kohale jõudes selgub, et isik esinevad erinevad välised joobe tunnused, kuid ta ei suuda puhuda indikaatorvahendisse. Abipolitseinikud kutsuvad kohale kiirabi, kes kontrollib isiku üle ning abipolitseinikud saavad kinnituse, et isiku tervislik seisund on korras. Samas ei ole teada, kus eelpool nimetatud isik elab ja mis on tema nimi. Isik on vaja tema enda ohutuse tagamiseks toimetada kainestusmajja. Selleks on vaja joobeseisundile viitavad tunnused kirjeldada, mida saab abipolitseinik teha.

§ 38. Alkoholi joobe kontrollimine ja tuvastamine kohapeal

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel võib nii abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga, kui ka iseseisvalt kontrollida indikaatorvahendiga alkoholi sisaldust isiku väljahingatavas õhus, kuid neil puudub õigus tuvastada alkoholi joove kohapeal tõendusliku alkomeetriga.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Muudatuse tulemusel saab II ja III astme abipolitseinik õiguse tuvastada alkoholi joove lisaks indikaatorvahendile tõendusliku alkomeetriga.
Ilma	Abipolitseinik võib KorS § 38 alusel ilma politseiametniku korralduseta

²⁸ Sealsamas, lk 121.

korralduseta	kontrollida indikaatorvahendiga alkoholi sisaldust isiku väljahingatavas õhus.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 38 alusel politseiametniku korraldusel tuvastada alkoholijoove kohapeal tõendusliku alkomeetriga
Vahetu sund	Vahetut sundi ei või kasutada.

Kehtiva APoS-i kohaselt võib abipolitseinik kontrollida alkoholi sisaldust sõidukijuhi väljahingatavas õhus indikaatorvahendiga, kuid ta ei tohi tuvastada alkoholijoovet tõendusliku alkomeetriga. Kui kahtlustatakse süütegu, mis on seotud mootor-, õhu- või veesõiduki, raudteeveeremi või trammi ohutu liiklemise või käituseeskirja rikkumisega, ei piisa alkoholijoobe kontrollimiseks indikaatorvahendist. Seda seetõttu, et LS-s on määratletud lubatud alkoholi piirmäär, mille ületamine on kas väärtegu (piirmäära ületamine) või kuritegu (alkoholijoove). Seega tuleb alati, kui on kahtlus, et mootorsõiduki juht on joobes, kasutada tõenduslikku alkomeetrit, mida kehtiva seaduse järgi abipolitseinik kasutada ei tohi, kuid uue APoS-i eelnõu kohaselt võib. Kui isik keeldub alkoholijoobe tuvastamisest tõendusliku alkomeetriga, selgitatakse talle, et sel juhul määratakse joove vereproovi analüüsi abil.

Muudatuse tulemusel saab II ja III astme abipolitseinik õiguse tuvastada alkoholijoove lisaks indikaatorvahendile tõendusliku alkomeetriga.

Erinevalt indikaatorvahendist on tõenduslik alkomeeter mõõtevahend, mille kasutamine peab toimuma vastavuses mõõteseaduse põhimõtetega. Tõendusliku alkomeetri kasutamisel peab juhinduma mõõtemetoodikast²⁹ ning veenduma, et alkomeeter on kehtiva korra kohaselt kontrollitud.³⁰ Kui tõendusliku alkomeetri kasutamisel saadakse positiivne tulemus siis koostab politsei selle kohta „Tõendusliku alkomeetri kasutamise protokoll“, 2024 aastal koostati neid üle Eesti kokku 3 169 ning 2023 aastal 3 145. Oluline on siin, et need numbrid ei näita seda, kui palju on kasutatud tõenduslikku alkomeetrit tegelikult, sest olukorras, kus kasutatakse ja tulemus on negatiivne, siis selle kohta protokoll ei vormistata. Kõige enam on tõendusliku alkomeetriga positiivseid näite tuvastatud Põhja prefektuuris - 2024 aastal 1 592 korral. Saab öelda, et see teeb keskmisel 4 juhtumit ööpäevas. Kõige vähem on positiivseid näite tuvastatud Lääne prefektuuris - 2024 aasta jooksul kokku 106. Lõuna ja Ida prefektuuris on see number aasta ca 700, mis teeb ööpäevas keskmiselt 2 positiivset tuvastamist.

Abipolitseinik peab enne isiku alkoholijoobe kontrollimist või tuvastamist talle tutvustama tema õigusi. Need õigused sõltuvad sellest, kas kasutatakse indikaatorvahendit või tõenduslikku alkomeetrit.

- **Indikaatorvahendi kasutamisel** on isikul õigus vaidlustada selle näit ja valida joobe täiendavaks tuvastamiseks kas tõenduslik alkomeeter või vereproov.
- **Tõendusliku alkomeetri kasutamisel** ei ole isikul õigust vaidlustada selle näitu ega nõuda täiendavat vereproovi, kuna see mõõtevahend on piisavalt usaldusväärne.

Kui isik keeldub indikaatorvahendiga kontrollimisest, peab abipolitseinik selgitama, millist edasist meetodit isik soovib – kas tõenduslikku alkomeetrit või vereproovi. Isik võib valida ainult ühe neist, mõlemat korraga nõuda ei saa. Kui isik keeldub tõendusliku alkomeetri kasutamisest või ei ole selleks võimeline, on abipolitseinikul õigus toimetada ta tervishoiuasutusse alkoholijoobe tuvastamiseks vereproovi uuringuga.³¹

²⁹ Siseministri 30. mai .2014. aasta määrus nr 19 „Tõendusliku alkomeetri ja indikaatorvahendi kasutamise ning nende kasutamise dokumenteerimise kord“. - [RT I, 04.06.2014, 10](#)

³⁰ Laaring jt 2017, lk 123.

³¹ Sealsamas, lk 123.

Tõendusliku alkomeetri ja indikaatorvahendi kasutamise ning selle dokumenteerimise kord on kehtestatud siseministri määrusega³² ning nõuded isiku väljahingatavas õhus etanoolisisalduse mõõtmise protseduurile ja mõõtetulemuste töötlemisele on kehtestatud Vabariigi Valitsuse määrusega³³.

Näide: II astme abipolitseinik osaleb politsei reidil „Kõik puhuvad“ ja kontrollib indikaatorvahendiga, kas sõidukijuht on alkoholi tarvitanud. Kui indikaatorvahend annab positiivse näidu, tuleb alkoholijoove kinnitada tõendusliku alkomeetriga. Kui kõik reidil osalevad politseiametnikud on hõivatud süüteo menetluse toimingutega, võib abipolitseinik, kellel on mõõtepädevus, samal ajal kasutada tõenduslikku alkomeetrit, et tuvastada joove isikul, kelle indikaatorvahendi näit oli positiivne.

Näide: III astme abipolitseinikud on politseiülesandel iseseisvalt patrullis ning liiklusjärelvalve käigus peatavad nad kinni sõiduki, mille kohta said juhtimiskeskusest teate, et nähti ilmselgete joobetunnustega isikut istumas autorooli. Abipolitseinikud esmalt kontrollivad indikaatorvahendiga ning selle positiivse näidu korral patrullautos oleva tõendusliku alkomeetriga isikul esinevat alkoholijoove. Kuna abipolitseinik ei saa läbi viia süüteo menetlust, siis peab ta juhtumi andma üle politseipatrullile.

Tõenduslik alkomeeter on siseruumides, sõidukis või välitingimustes tõendusotstarbel kasutatav mõõtevahend väljahingatavas õhus etanooli massikontsentratsiooni täpseks mõõtmiseks. Tõendusliku alkomeetriga on õigus mõõta üksnes pädeval mõõtjal, kes peab järgima mõõtemetoodikat. See tähendab, et abipolitseinik peab olema läbinud mõõtevahendi kasutamiseks vajaliku väljaõppe. PPA vastutab isiku väljahingatavas õhus etanoolisisalduse mõõtmise protseduurile kehtestatud nõuete täitmise eest.³⁴

Inimkannatanutega liiklusõnnetustes osalenud alkoholi tarvitanud liiklejate arv on käesoleval kümnendil taas kasvanud, suurenedes viimase viie aastaga 50%. Alkoholi mõju all juhtimise sagenemise peamisteks põhjustajateks on kergliikurijuhtid ja jalgratturid. 2024. aastal sattus liiklusõnnetusse 130 alkoholijoobes kergliikurijuhti, moodustades 42% kõigist joobes juhtidest, ning 56 alkoholijoobes jalgratturit, mis moodustab nendest 18%. 2024. aastal toimunud liiklusõnnetustes sai vigastada kergliikurijuhte, kellest iga kolmas (32%) oli alkoholi mõju all. Üks joobes kergliikurijuht hukkus. Õnnetusse sattunud jalgratturitest oli alkoholijoobes 15%. **Kõigist surmaga lõppenud liiklusõnnetustes osalenud mootorsõidukijuhtidest oli 16 (23%) alkoholi tarvitanud või joobes. 2024. aastal tehti üle 1 156 000 joobekontrolli**, mis on ligi viiendiku võrra rohkem kui aasta varem. Alkoholi piirmäära ületamise või joobes juhtimise juhtumeid registreeriti peaaegu 6500, moodustades kõigist kontrollitutest 0,6%, mis on sama tase kui 2023. aastal.³⁵ Abipolitseinikud saavad edaspidi paremini panustada liiklustravalisuse parandamisse, eriti arvestades alkoholi mõju all liiklejate arvu kasvu.

Abipolitseinike kaasamine liiklusjärelvalvesse aitab vähendada joobes juhtimisega seotud õnnetusi, toetades politsei tööd nii ennetuses kui ka järelvalvetegevuses. Abipolitseinikud

³² Siseministri 30. mai 2014. aasta määrus nr 19 „Tõendusliku alkomeetri ja indikaatorvahendi kasutamise ning nende kasutamise dokumenteerimise kord“. - [RT I, 04.06.2014, 10](#)

³³ Vabariigi Valitsuse 19. juuni 2014. aasta määrus nr 87 „Nõuded isiku väljahingatavas õhus etanoolisisalduse mõõtmise protseduurile ja mõõtetulemuste töötlemisele“. - [RT I, 26.06.2014, 3](#)

³⁴ Sealsamas

³⁵ Transpordiamet. [Liiklusaasta 2024](#).

saavad osaleda patrullides, aidata läbi viia pistelisi joobekontrolle ning suurendada nähtavust riskipiirkondades ja -aegadel, nagu linnakeskused ja nädalavahetused. Lisaks saavad abipolitseinikud kogukonnas teadlikkust tõsta ning ennetustööd teha. Politsei ja abipolitseinike suurem kohalolek tänavatel loob turvalisema keskkonna.

PPA andmetel on alkoholiga seotud rikkumised, millega nad tegelevad esitatud allolevas tabelis, see ilmestab töö mahtu. Tabelis on esitatud alkoholi tarvitamise ja sellega seotud juhtumite statistika aastatel 2023 ja 2024 esimese nelja kuu jooksul. Alkoholiga seotud rikkumised ja nende mõju avalikkusele olid ulatuslikud, eriti joobes juhtimise ja kainenema toimetamiste osas.

Tabel 3. Alkoholiga seotud juhtumid (allikas PPA)

Alkoholiga seotud registreeritud kuriteod (juhtumite arv)	2023	2024 (4 kuud)
§ 182. Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele	112	44
§ 182 ¹ . Alaealisele alkoholi müümine ja ostmise	4	7
Kainenema toimetamised	10 909	3 524
Politsei poolt registreeritud joobes juhtimiste arv	6 253	1 871
Liiklusõnnetuste arv joobes mootorsõidukijuhi osalusel	113	27
Lähisuhtevägivalla teo toimepanijatest % joobes isikuid	52%	55%

§ 39. Isiku toimetamine alkoholijoobe tuvastamiseks ametiruumi ja tervishoiuteenuse osutaja juurde

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel ei või abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga või iseseisvalt toimetada isikut alkoholijoobe tuvastamiseks ametiruumi või tervishoiuteenuse osutaja juurde.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Muudatuse tulemusel saab II ja III astme abipolitseinik õiguse toimetada isiku alkoholijoobe tuvastamiseks ametiruumi ja tervishoiuteenuse osutaja juurde.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 39 meedet kohaldada politseiametniku korraldusel .
Vahetu sund	Vahetut sundi võib eesmärgi saavutamiseks kasutada.

KorS § 39 lõige 1 näeb ette, et **isiku võib alkoholijoobe tuvastamiseks tõendusliku alkomeetriga toimetada korrakaitseorgani ametiruumi, kui kohapeal ei ole joobeseisundi tuvastamine võimalik**, näiteks tõenduslikku alkomeetrit ei ole sõidukis kaasas. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt **võib isiku toimetada tervishoiuteenuse osutaja juurde või riiklikku ekspertiisiasutusse vereproovi võtmiseks, et tuvastada alkoholijoove vereproovi uuringuga**. Tervishoiuteenuse osutaja juurde või ekspertiisi asutusse võib isiku toimetada juhul kui: 1) isik keeldub alkoholijoobe kontrollimisest indikaatorvahendiga või tuvastamisest tõendusliku alkomeetriga; 2) isik ei ole võimeline järgima indikaatorvahendi või alkomeetri kasutamise protseduuri; 3) isik nõuab seda indikaatorvahendi positiivse tulemuse korral; 4) see on otstarbekas ja isik on sellega nõus. KorS § 39 lõike 3 kohaselt võib vanema või muu seadusliku esindaja järelevalveta joobeseisundi kahtlusega või joobeseisundis alaealise vajaduse korral toimetada tema vanema või seadusliku esindaja juurde või kohaliku omavalitsuse hoolekandetasutusse sõltumata käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud aluste olemasolust. Kui alaealisele on vajalik osutada vältimatut abi, kutsub korrakaitseorgan välja kiirabiteenuse osutaja.

Oluline on välja tuua, et joobeseisundi kahtlusega või joobeseisundis alaealist, ei tohi jätta omapäi, kuna arvestades tema vanust ja tervise seisundit võib alaealisel võrreldes täiskasvanuga olla suurem oht sattuda süüteo ohvriks. Samuti võib sõltuvalt alkoholi tarvitamise ajast ja tarbitud alkoholikogusest alaealise tervis äkki oluliselt halveneda. Seetõttu on vajalik, et joobeseisundis alaealine antakse üle lapsevanemale või toimetatakse kohaliku omavalitsuse sotsiaalasutusse. Teatud juhtudel võib olla vajalik kutsuda alaealise tervise seisundi hindamiseks kohale kiirabi.³⁶

Alkoholijoobe kahtluse korral on määrava tähtsusega aeg. Mida kiiremini isiku alkoholijoove tõendusliku alkomeetriga kinnitatakse, seda parem. Tõenduslikku alkomeetrit hoitakse üldjuhul kas politseijaoskonnas või politseiautos.

Näide: Kui III astme abipolitseinikud osalevad patrullis ja kontrollivad liiklusjärelvalve käigus indikaatorvahendiga sõidukijuhi väljahingatavas õhus alkoholisisaldust, tuleb positiivne tulemus tuvastada ka tõendusliku alkomeetriga. Sellises olukorras võivad abipolitseinikud politseiametniku korraldusel – näiteks raadioside kaudu ühendust võttes politsei välijuhiga – toimetada joobekahtlusega isiku politseijaoskonda, kus on olemas tõenduslik alkomeeter. Seega ei ole neil vaja sündmuskohal oodata, kuni politseipatrull kohale jõuab. Kas abipolitseinikud saavad ise tõendusliku alkomeetriga joovet tuvastada, sõltub sellest, kas neil on vastav koolitus läbitud või mitte. Kui neil see puudub, peab joobe tuvastama pädevust omav politseiametnik.

Näide: Kui III astme abipolitseinikud osalevad patrullis ja peatavad liiklusjärelvalve käigus sõidukijuhi, kellel on joobeseisundile viitavad tunnused ning alkoholi lõhn suust, kuid isik keeldub alkoholijoobe kontrollist nii indikaatorvahendiga kui ka tõendusliku alkomeetriga. Sellisel juhul võivad abipolitseinikud politseiametniku korraldusel – näiteks raadioside kaudu ühendust võttes politsei välijuhiga – toimetada joobekahtlusega isiku tervishoiuasutusse, näiteks haiglasse, vereproovi andmiseks. Seega ei pea nad sündmuskohal ootama, kuni politseipatrull kohale jõuab, vaid patrull suundub samuti tervishoiuasutusse.

§ 41. Narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamise või sellest põhjustatud joobeseisundi tuvastamine

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS järgi on abipolitseinikul, kes tegutseb koos politseiametnikuga, õigus tuvastada narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamine või sellest põhjustatud joobeseisund indikaatorvahendiga, kuid iseseisvalt tegutseval abipolitseinikul seda õigust ei ole.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Muudatuse tulemusel on indikaatorvahendi kasutamise õigus nii II ja III astme abipolitseinikul.
Korraldusel	KorS §-s 41 alusel võib abipolitseinik ainult politseiametniku korraldusel tuvastada narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine esinemise organismis indikaatorvahendi abil või toimetada isiku bioloogilise vedeliku proovi võtmiseks ja vajaduse korral tervise seisundi kirjeldamiseks tervishoiuteenuse osutaja juurde või riiklikku ekspertiisiasutusse
Vahetu sund	III astme abipolitseinikul on keelatud iseseisvalt tegutsedes §-s 41 lõike 10

³⁶ Laaring jt 2017, lk 126-127

	alusel bioloogilise vedeliku proovi võtmise tagamiseks kasutada proovi andmiseks kohustatud isiku suhtes vahetut sundi.
--	---

Narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamine või sellest põhjustatud joobeseisundi kontrollimiseks ettenähtud indikaatorvahendit ei ole keeruline kasutada. Politsei kasutab narkokiirteste sülje või uriiniproovi kaudu. Test viiakse läbi kohapeal ja see suudab tuvastada mitmesuguseid narkootilisi aineid. Test annab vastuse mõne minuti jooksul – kas tulemus on positiivne (näitab aine olemasolu) või negatiivne. Indikaatorvahendi puhul on tegemist ühe töövahendiga, mida abipolitseinikul on võimalus kasutada, oma olemuselt sarnaneb see alkoholi kontrollimiseks mõeldud töövahendi, ehk siis indikaatorvahendi ja alkomeetriga.

Abipolitseinikul peab olema **põhjendatud kahtlus**, et isik on tarvitanud narkootilist, psühhotroopset või muu joovastavat ainet või on sellest joobeseisundis. Kahtluse aluseks võivad olla **käitumine** (segasus, uimasus, reaktsioonide aeglus või vastupidi liigne aktiivsus), **välimus** (punased või klaasistunud silmad, pupillide laienemine või ahenemine), **koordinatsiooni häired** (kõnnakuhäired, tasakaalu puudumine, reaktsioonide aeglus), **lõhn** (kanepi spetsiifiline lõhn). Kui abipolitseinikul on alust kahtlustada narkootikumide tarvitamist, võib ta kasutada indikaatorvahendit, ehk siis teha **narkokiirtesti**. Kasutatavad meetodid on erinevad – süljest või uriinist.

Kehtiva APoS järgi on abipolitseinikul, kes tegutseb koos politseiametnikuga, õigus tuvastada narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamine või sellest põhjustatud joobeseisund indikaatorvahendiga, kuid iseseisvalt tegutseval abipolitseinikul seda õigust ei ole.

Muudatuse tulemusel on indikaatorvahendi kasutamise õigus politseiametniku korraldusel nii II kui III astme abipolitseinikul, sh võib III astme abipolitseinik seda õigust kasutada ka siis, kui ta iseseisvalt patrullib politsei ülesandel.

Narkootilise või psühhotroopse või muu joovastava ainega seondult jagunevad juhtumid kaheks:

- 1) **Narkootilise või psühhotroopse aine tarvitamine** – vajalik on tuvastada, et isiku organismis on narkootilist või psühhotroopset või joovastavat ainet.

Abipolitseinik saab kontrollida isikut indikaatorvahendiga nn kiirtestiga ja fikseerib isiku joobeseisundile viitavad tunnused. Kontrollimisel peab abipolitseinik järgima indikaatorvahendi kasutamise korda³⁷. Kui isik keeldub indikaatorvahendiga kontrollimisest või ei nõustu indikaatorvahendi tulemusega, tuleb tuvastada narkootilise või psühhotroopse aine tarvitamine bioloogilise vedeliku proovi uuringuga.

Indikaatorvahendiga kontrollimisele allutamine sõltub isiku tahtest, st kui isik keeldub kontrollimisest, siis vahetu sunniga teda kontrollile allutada ei saa. Kui ei ole võimalik indikaatorvahendit kasutada, võib isiku allutada bioloogilise vedeliku proovi võtmisele.³⁸

³⁷ Siseministri 20. novembri 2014. aasta määrus nr 48 „Narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine organismis esinemise tuvastamiseks kasutatava indikaatorvahendi kasutamise ning selle dokumenteerimise kord“. - [RT I, 25.11.2014, 16](#)

³⁸ Laaring jt 2017, lk 130

Näide: III astme abipolitseinikud teevad liiklusjärelvalvet ning märgates, et sõidukijuhil on suurenenud pupillid, aeglane kõne, punased silmad kontrolliva alkoholi sisaldumist väljahingatavas õhus, kuid see ei leia kinnitust, siis saavad nad politseiametniku korraldusel kontrollida narkootilise aine esinemist sõlme kiirtestiga.

Näide: Abipolitseinik on turvalisust tagamas koos piirkonnapolitseinikuga noortele suunatud festivalil ja nad märkavad, et viieliikmeline seltskond käitub segaselt, neil on koordinatsioonihäired ja nende juurest on tunda kanepile iseloomulikku magusat lõhna. Abipolitseinik saab kontrollida kiirtestiga, kas noored on kanepit tarvitanud ja piirkonnapolitseiametnik saab samal ajal küsitleda noori, et selgitada välja täpsemad asjaolud.

Abipolitseiniku poolt indikaatorvahendi kasutamisega tekib kahjusid ja lisaohte minimaalselt, kuna indikaatorvahendi näitu arvestatakse menetluses ainult siis, kui isik ise tunnistab narkootilise aine tarvitamist (vastasel juhul minnakse vereproovi andma), ja indikaatorvahendi positiivse näidu vaidlustamise võimalus on isikul igal juhul olemas.

- 2) **Narkootilise või psühhotropse aine või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud joobeseisund** (nt liikluses osalev sõidukijuht) – vajalik on tuvastada, et isik on tarvitanud narkootilist või psühhotropset või muud joovastavat ainet, mis on põhjustanud häired tema tervises seisundis. Selleks on arst kohustatud isiku tervises seisundit kirjeldama ja tegema bioloogilise vedeliku uuringu. Arst ei saa keelduda isiku tervises seisundi kirjeldamisest, tal on seaduslik kohustus politsei nõudmisel seda teha.³⁹ Bioloogilise vedeliku proovi võtmiseks ei ole abipolitseinikul õigus kasutada vahetut sundi.

Narkojoobes juhtide arv suurenes 2024. aastal 39%. 2023. aastal tabati 236 narkojoobes juhti⁴⁰. Tervise Arengu Instituudi (TAI) andmetel tõusis 2022. aastal on narkootikumide üledoosist põhjustatud surmajuhtude arv võrreldes eelnevate aastatega hüppeliselt. Kui 2020. aastal oli selliseid surmajuhte 31 ja 2021. aastal 39, siis 2022. aastal on seni tehtud toksikoloogilistele analüüsidele tuginedes surmajuhte kokku 79.⁴¹ Abipolitseinike kohalolu ja sekkumine võib aidata vähendada narkootikumide tingitud kahjusid ning päästa elusid.

§ 42. Joobeseisundis isiku kainenema toimetamine

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS järgi võib koos politseiga politseitegevuses osalev abipolitseinik toimetada isiku kainenema, kuid iseseisva pädevusega abipolitseinikul ei ole õigust toimetada joobeseisundis isik tema elu- või ööbimiskohta või kainenema politsei arestimajja või arestikambrisse või vanglasse
Uus APoS	
Mida võib teha?	Uue APoS järgi saab selle meetme kohaldamise õigus olema nii politseiga koos tegutseval abipolitseinikul, kui III astme abipolitseinikul, kes iseseisvalt politseid abistab.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 42 meedet kohaldada politseiametniku korraldusel .

³⁹ Laaring jt 2017, lk 130

⁴⁰ Justiits- ja Digiministeerium. [Kuritegevuses Eestis 2023](#).

⁴¹ Tervise Arengu Instituut. [Narkootikumide üledoosist põhjustatud surmad on 2022. aastal hüppeliselt kasvanud](#).

Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.
--------------------	---

Meetme eesmärk on kaitsta isikut tema enda tekitatud ohu eest, viies ta turvalisse kohta. Abipolitseinik peab meetme rakendamisel järgima proportsionaalsuse põhimõtet – tal on õigus toimetada isik kainenema teatud tingimustel, kuid see ei ole alati vajalik ega otstarbekas. Seetõttu ei saa kõiki joobeseisundis isikuid automaatselt kainenema viia, vaid iga juhtumi puhul tuleb hinnata, kas isik kujutab endast ohtu. Kui isiku tervislik seisund on nii tõsiselt häiritud, et ta ei suuda ümbritsevast aru saada, ajas või kohas orienteeruda, reageerib ebaadekvaatselt, on agressiivne või kontaktivõimetu, võib tema elu, tervis või vara olla ohus. Samuti võib ta ohustada teiste inimeste tervist või vara. Näiteks, kui joobeseisundis isik oli varem liikluses sõidukijuhina, kuid rikkumine on lõpetatud ja temast enam ohtu ei lähtunud, ei ole see iseenesest põhjus ta kainenema viimiseks. Täiskasvanud isiku puhul lubab korrakaitseadus ta viia tema elu- või ööbimiskohta, kui ta kujutab ohtu ainult iseendale. Kui joobeseisundis inimene on ohtlik teistele, tuleb ta toimetada kainenema arestimajja või -kambrisse. Kui isik ei ohusta teisi, ei tohi teda kodu lähedusest (nt oma maja eest) arestimajja viia, välja arvatud juhul, kui tema tervislik seisund on nii raskelt häirunud, et ta vajab pidevat jälgimist, kuid kodus pole ühtegi täisealist pereliiget, kes saaks tema eest hoolitseda.⁴² Toimetamiseks on abipolitseinikul vaja politseiametniku korraldust.

Näide: III astme abipolitseinikud on jalgsi patrullis vanalinnas külmal detsembri õhtul, pargi pingil magab joobeseisundis mees. Kui abipolitseinikud teda äratavad, on näha, et isik ei ole võimeline aru saama ümbritsevast keskkonnast ning reageerib ebaadekvaatselt. Selleks, et isik ära ei külmuks või varguse ohvriks ei lange tuleb ta toimetada turvalisse paika. Abipolitseinikud võtavad telefoniteel ühendust välijuhiga, kes hindab olukorda ja ütleb, kuhu isik kainenema tuleb toimetada.

Alaealise puhul on KorS § 42 lõige 1¹ sätestab nõude, et alaealise arestimajja või -kambrisse või vanglasse kainenema toimetamine on lubatud üksnes juhul, kui tema üleandmine lähedase hoole alla ei ole võimalik. Alaealise üleandmine lähedase hoole alla ei pruugi olla võimalik ka juhul, kui alaealine toimetatakse koju, kuid seal on alkoholijoobes seltskond ning keegi seltskonnast ei ole võimeline joobeseisundis alaealise eest hoolt kandma. Lähtuma peab alaealise huvidest, st tagada tuleb tema ohutus.⁴³ Seega on abipolitseinikul joobeseisundis alaealise puhul kohustus läbi mõelda kõik võimalused, mille abil saab alaealise joobeseisundist tulenevat ohtu tõrjuda, ning alles juhul, kui muid võimalusi ei ole, võib n-ö äärmusliku meetmena kohaldada arestimajja kainenema toimetamist. Ka selleks on vaja tal politseiametniku korraldust.

KorS § 42 lõike 2 alusel võib abipolitseinik politsei korraldusel kainenema toimetada lisaks joobeseisundis isikule (kelle joobeseisund on tuvastatud) ka isiku, kellel on ilmsed joobetunnused ning:

- 1) kes on keeldunud joobeseisundi kontrollimisest indikaatorvahendiga või selle tuvastamisest tõendusliku alkomeetriga või
- 2) ei ole võimeline järgima indikaatorvahendi või tõendusliku alkomeetri kasutamise protseduuri või
- 3) kellelt on võetud joobeseisundi tuvastamiseks bioloogilise vedeliku proov ja uuringutulemust veel ei ole.

⁴² Laaring jt 2017, lk 132-133.

⁴³ Sealsamas, lk 133.

Seega ei pea kainenema toimetamiseks alati olema joobeseisund tuvastatud, küll aga peavad olema tehtud joobeseisundi tuvastamiseks võimalikud toimingud. Regulatsioon lähtub põhimõttest, et kui isikul on ilmsed alkoholihoobe tunnused, kuid joobeseisundi lõplik tuvastamine oleks võimalik üksnes vereproovi uuringuga, on isiku kainenema toimetamine tema ja teiste isikute ohutuse huvides tema isikupuutumatus tõsiselt riivavat meetet rakendamata eesmärgipärane ja otstarbekas. Arvestatud on ka seda, et vereproovi uuringu tegemine võtab aega ning pärast tulemuse saamist ei ole isiku kainenema toimetamine enam asjakohane meede. Sellisel juhul peab abipolitseinik kirjeldama kainenema toimetamise protokollis isikul esinevaid joobetunnuseid.⁴⁴

KorS § 42 lõige 3 paneb abipolitseinikule kohustuse, et kui ilmsete joobeseisundile viitavate tunnustega isikust või joobeseisundis isikust lähtub oht üksnes temale endale, tuleb korraldada võimaluse korral isiku toimetamine tema elu- või ööbimiskohta. Kui isikule on vaja osutada vältimatut abi, peab abipolitseinik kutsuma välja kiirabi. Politsei arestimajja või arestikambrisse või vanglasse kainenema võib abipolitseinik isiku toimetada üksnes juhul, kui tal puudub kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil tuvastatud elu- või ööbimiskoht või kui sinna ei ole võimalik teda toimetada.

Kui abipolitseinik toimetab isiku kainenema, siis peab ta teostama isiku suhtes turvakontrolli ja asjade läbivaatuse, sest isikult võetakse hoiule raha, väärtasjad ja dokumendid, samuti esemed ja ravimid, mis võivad ohustada teda ennast või teist isikut. Kainenema toimetamisel on abipolitseinikul õigus kasutada vahetatud sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Oluline on siin välja tuua, et joobeseisundis isikuga seotud väljakutsed on politseile tehtavate väljakutsete esireas. Väga suur maht politseipatrullide tööst on seotud isikute kainenema toimetamisega. Näiteks toimetati 2020. aastal Tallinnas arestimajja kainenema 6209 isikut ja 2022. aastal kogu riigis kainenema ca 12 500 isikut. Joobeseisundis isiku kainenema toimetamise väljakutsete arv on aga palju suurem, kuivõrd enamasti toimetatakse joobeseisundis isik koju või talle turvalisse kohta. Vaid kodu või turvalise paiga puudumise korral toimetatakse isik kainenema. Politsei saab ööpäevas keskmiselt 340 väljakutset, millest üks topp väljakutsete liike on jätkuvalt seotud joobes isikutega.

§ 44. Viibimiskeeld

Kehtiv APoS	Kehtiv APoS annab abipolitseinikule, kes tegutseb koos politseiametnikuga õiguse viibimiskeeldu kohaldada kohta, kuid mitte isiku suhtes. See tähendab, et tal on õigus kohustada isikut teatud kohast lahkuma või hoiduma kohale teatud kaugusele lähenemisest. Iseseisva pädevusega abipolitseinikul on õigus viibimiskeeldu kohaldada kohta suhtes vaid eriolukorra ja erakorralise seisukorra ajal kuni üks tund.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Muudatuse tulemusel antakse uue APoS eelnõuga II astme abipolitseinikule, kes tegutseb koos politseiametnikuga, kui ka III astme abipolitseinikule, kes tegutseb politsei ülesandel iseseisvalt õigus tavaolukorras kohaldada nii kohta kui ka isiku suhtes viibimiskeeldu.
Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 44 lõike 1 punktide 1, 3 ja 5 alustel viibimiskeeldu kehtestada ilma politseiametniku korralduseta , st isiku elu või tervist ähvardava vahetu ohu korral, kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks ja süüteomenetluse läbiviimise

⁴⁴ Sealsamas, lk 133-134.

	tagamiseks.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 44 lõike 1 punktide 2, 4 ja 6 alustel viibimiskeeldu kehtestada politseiametniku korraldusel , st ülekaaluka avaliku huvi kaitseks, kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks, riikliku järelevalve meetme kohaldamise tagamiseks.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Viibimiskeeldu kehtestamisel on põhiline õiguslik riive liikumisvabaduse piiramises. Meedet on vaja kas isiku enda või teise isiku kaitseks. Viibimiskeeldu sisuks on mitu liikumisvabaduse keeldu: 1) keeld viibida teatud kohas; 2) keeld läheneda teatud kohale; 3) keeld viibida teatud isiku läheduses; 4) läbipääsukeeld.⁴⁵

Abipolitseinik peab isikutele, keda viibimiskeeld mõjutab, selgitama viibimiskeeldu eesmärki ning kestust. Eriti oluline on isikutele, kellel on ligipääs keelatud elu- või tööruumidele, kuna nende õiguste riive on võrreldes teistega intensiivsem. Viibimiskeeldu rakendamine on ajutise iseloomuga meede, seetõttu tuleb keeld viivitamatult lõpetada selle kehtestamise aluse äralangemisel. Viibimiskeeldu võib rakendada KorS § 44 lõikest 5 tulenevalt kuni 12 tundi. Politsei kehtestatud viibimiskeeldu saab pikendada vaid prefekti loaga. Abipolitseinikul on õigus viibimiskeeldu tagamiseks vajadusel kasutada vahetut sundi. Sunni kasutamine on lubatud vaid eesmärgi tagamiseks ning kuni selle saavutamiseni.⁴⁶

Esmalt on toodud viibimiskeeldu kehtestamise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha ilma politseiametniku korralduseta.

- **Esineb isiku elu või tervist ähvardav vahetu oht** (KorS-i § 44 lg 1 p 1). See tähendab, et rünne isiku elule või tervisele on juba alanud või on kohe algamas ning viibimiskeeld kehtestatakse elu või tervist ähvardava kestva ohu tõrjumiseks või korrarikkumise lõpetamiseks.

Näide: III astme abipolitseinikud, kes tegutsevad politsei ülesandel iseseisvalt, saavad väljakutse reageerida lähisuhtevägivalla juhtumile, kuna nad on lähim patrullekipaaz. Kuivõrd abipolitseinikud jõuavad sündmuskohale esimesena, saavad nad olukorra stabiliseerida (nn juhtumi külmutamine) kuni politseipatrulli saabumiseni. Kui selgub, et vägivallatseja on agressiivne ja ohvri turvalisus on ohus, võivad abipolitseinikud kehtestada viibimiskeeldu, näiteks keelata vägivallatsejal läheneda kannatanule lähemale kui viis meetrit. See meede kehtib seni, kuni politseipatrull jõuab sündmuskohale ja võtab olukorra üle.

- **Kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks** (KorS-i § 44 lg 1 p 3). See tähendab, et peab olema kõrgendatud ohu kahtlus, mida on vaja välja selgitada ning ohu olemasolul ka tõrjuda. Kõrgendatud ohu mõiste on laiem oht elule või tervisele, kuna hõlmab ka veel kehalist puutumatust, füüsilist vabadust, suure väärtusega varalist hüve, suure keskkonnakahju tekkimise ohtu või KarS 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise ohtu.⁴⁷

⁴⁵ Sealsamas, lk 136.

⁴⁶ Sealsamas, lk 138-139.

⁴⁷ Sealsamas, lk 137.

Olukorrad, kus käesoleva punkti alusel kohaldatakse viibimiskeeldu, hõlmavad näiteks juhtumeid, kus kaubanduskeskusele on tehtud pommiähvardus või avalikus ruumis viibiv isik ähvardab tulirelvaga. Üldjuhul annab viibimiskeeldu politseiametnik, kuid ohuala võib olla ulatuslik, võib viibimiskeeldu jõustada ka abipolitseinik. Ta paikneb kindlates punktides ohuala ümbruses ja on pidevas raadioside kontaktis politseiga. Sellisel juhul ta ise viibimiskeeldu ei kehtesta, vaid jõustab selle täitmist.

Näide: III astme abipolitseinikud jõuavad liiklusõnnetuse sündmuskohale esimesena. Kui õnnetuse tagajärjel on inimese tervis ohus ja kõrval viibijad soovivad kannatanut enne kiirabi saabumist sõidukist välja tõmmata, saab abipolitseinik kehtestada viibimiskeeldu. See on vajalik kannatanu elu ja tervise kaitseks ning võib hõlmata keeldu läheneda õnnetusse sattunud sõidukile lähemale kui 10 meetrit.

- **Süüteo menetluse läbiviimise tagamiseks** (KorS-i § 44 lg 1 p 5). See annab võimaluse kuriteo või väärteo toimepanemise koha puutumatus kindlustamiseks ajal, mil süüteomenetlust ei ole veel alustatud.

Näide: III astme abipolitseinikud on patrullis ja märkavad sissemurdmise jälgedega elamut, mille aken ja uks on lõhutud, maja ees kellegi jalatsijäljed. Nad saavad seada kohale viibimiskeeldu nii kauaks, kuni politseipatrull tuleb ja tegeleb asjaolude väljaselgitamisega. Sellega aitavad abipolitseinikud tagada sündmuskoha puutumatust.

Järgnevalt on toodud viibimiskeeldu kehtestamise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha politseiametniku korralduse alusel.

Kui abipolitseinik tegutseb koos politseiametnikuga, saab korraldus olla eelkõige suuline, kuid koos tegutsedes üldjuhul kehtestab viibimiskeeldu ikkagi politseiametnik ja abipolitseinik aitab selle ellu viia. Kui politseiametnik ja abipolitseinik ei tegutse vahetult koos, saab politseiametnik anda korralduse nt raadioside või mobiiltelefoni teel või on varem kokkulepitud tegutsemisjuhised. **Need olukorrad, millal on abipolitseinikul vaja eelnevat korraldust politseiametnikult viibimiskeeldu kohaldamiseks on KorS § 44 lg 1 p 2 alusel ülekaaluka avaliku huvi kaitseks, punkt järgi 4 kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks ning punkt 6 alusel riikliku järelevalve meetme kohaldamise tagamiseks.**

- **Viibimiskeeld ülekaaluka avaliku huvi kaitseks** (KorS-i § 44 lg 1 p 2). KorS-i eelnõu seletuskiri ei selgita ülekaaluka avaliku huvi mõistet. Politseiseaduses viibimiskeeldu ette nägeva seaduse eelnõu seletuskirjast nähtub, et viibimiskeeld ülekaaluka avaliku huvi kaitseks on ennetav, vajadus tuleneb riigi julgeolekust. Alus annab võimaluse kehtestada lähtuvalt ohuhinnangust ennetav viibimise keeld teatud kohas, et vältida ohu realiseerumist. Seega tegemist on ennetava meetmega, mida võib olla keeruline abipolitseinikul endal ka mõista ja sisustada, seega on selle alusel viibimiskeeldu kohaldamisel vaja politseiametniku korraldust.⁴⁸ Lisaks ei ole need seotud olukorraga, kus abipolitseinikul peaks tekkima kiire ja vältimatu vajadus viibimiskeeldu kohaldamiseks.
- **Viibimiskeeld kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks** (KorS-i § 44 lg 1 p 4). Selle punkti alusel saab abipolitseinik politseiametniku korraldusel kehtestada viibimiskeeldu kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks.

---

⁴⁸ Sealsamas, lk 137.

Näide: III astme abipolitseinikud on saanud ülesandeks valvata objekti, kus toimub välisriikide riigipeade kohtumine. Kui sinna hakkavad kogunema uudishimulikud isikud, võtab abipolitseinik ühendust politseiametnikuga, kes talle ülesande andis. Politseiametniku korraldusel kehtestab abipolitseinik objekti kaitseks ajutise viibimiskeelu. Politseiametnik annab ka korralduse selles osas, kui kauaks on vaja viibimiskeeldu kehtestada.

- **Viibimiskeeld riikliku järelevalve meetme kohaldamise tagamiseks** (KorS-i § 44 lg 1 p 6).

Näide: Abipolitseinik on koos politseiametnikuga tuvastanud noored, kes lõhkusid pargis valgusteid ja rikkusid avalikku korda. Politseiametnik küsitleb korrarikkujaid, kui samal ajal läheneb teine grupp noorukeid, kes püüavad küsitlemist segada. Politseiametnik võib kehtestada viibimiskeelu küsitlemise ajaks ning abipolitseinik aitab seda tagada. Samuti võib politseiametnik anda abipolitseinikule suulise korralduse kehtestada viibimiskeeld küsitlemiskoha ümbruses kuni menetlustoimingu lõpuni.

Politsei jaoks on kriitilised sündmused eelkõige need, kus kellegi elu ja tervis on ohus või, kus tuleb näiteks tagada sündmuskoha puutumatus. Need viimiskeeldu kohaldamise alused, mis tekivad abipolitseinikul politseiametniku korraldusel, ei ole aeg-kriitilised, st abipolitseinikul on võimalik täiendavalt võtta ühendust politseiametnikuga, et saada korraldus. Politseiametnikul saab sellisel juhul hinnata, kas viibimiskeeld on seaduslik, vältimatu ja proportsionaalne.

Aastatel 2022-2023 kehtestati viibimiskeeldu keskmiselt 450 korral. Viibimiskeeldu kohaldatakse enamasti juhtudel, kui ei alustata kriminaalmenetlust (84%). Need on peamiselt juhud, kus kuriteo koosseisu ei ole võimalik kohapeal tuvastada ning PPA vajab aega tõendite kogumiseks. Samuti on see aeg, kus kannatanu, sh vägivalda pealt näinud kannatajad, kelleks enamasti on lapsed, saab alustada vajaliku abi saamisega ehk nõustajatega esmaste kontaktide loomisega.⁴⁹ 2023. aastal registreeriti 3186 perevägivallakuritegu, millest suurima osa moodustas (66%) paarisuhevägivald. Lisaks vägivallakuritegudele võib perevägivalda esineda ka lähenemiskeeldu rikkumisena ja ahistava jälitamisena. Ligikaudu kolmveerand ahistava jälitamise juhtumitest (72%) oli toime pandud praeguse või endise paarisuhtepartneri, muu pereliikme või sugulase poolt. Rohkem kui pooled juhtumid seisnesid füüsilises ahistamises, kus ilmuti ohvri koju, töökohta, tuttavate-sugulaste juurde vm kannatanuga seotud kohtadesse. Tüüpiline lähenemiskeeldu rikkuja oli mees, kes rikkus oma endise elukaaslase või abikaasa kaitseks määratud lähenemiskeeldu.⁵⁰

Abipolitseinikud saavad perevägivalla ennetamise ja ohvrite kaitsmise olulisel määral panustada, toetades politseid, reageerides väljakutsetele ning abistades kannatanuid turvalisuse tagamisel. Abipolitseinikud suurendavad politsei reageerimisvõimekust, võimaldades kiiremini sekkuda olukordadesse, kus esineb oht ohvri turvalisusele. Samuti saavad abipolitseinikud aidata teavitustöö ja ennetustegevustega, selgitades ohvritele nende õigusi ning suunates neid vajaliku abi ja tugiteenuste juurde. Kuna suurem osa perevägivalla juhtumitest leiab aset paarisuhetes ning korduvate rikkumiste risk on kõrge, on oluline, et politsei ja abipolitseinikud suudaksid ühiselt tagada kehtestatud piirangute täitmise, et vältida edasist kahju ohvritele.

⁴⁹ Eelnõude infosüsteem. [Korrakaitseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus](#), lk 8-9.

⁵⁰ Justiits- ja Digiministeerium. [Kuritegevus Eestis](#).

§ 45. Sõiduki peatamine

Kehtiv APoS	<ul style="list-style-type: none"> Kehtiva APoS kohaselt on abipolitseinikul, kes tegutseb koos politseiametnikuga kui ka iseseisva pädevusega abipolitseinikul õigus anda sõiduki- või maastikusõidukijuhile käe, sau, helkurketta, alarmsõiduki valgusseadme või valjuhääldiga LS-s kehtestatud korras märguanne peatada sõiduk või maastikusõiduk. Sõiduki võib peatada vaid maismaal. Abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga võib vaid eriolukorra või erakorralise seisukorra ajal sõiduki sundpeatada. Iseseisva pädevusega abipolitseinikul seda õigust ei ole. Sõidukit peatav abipolitseinik peab kandma vormiriietust ning puudub õigus sõidukit peatada tsiviilvärvides sõidukist.
Uus APoS	
Mida võib teha?	<p>Täiendavad õigused, mis lisanduvad kehtivas APoS-is toodule:</p> <ul style="list-style-type: none"> II ja III astme abipolitseinikud saavad õiguse sundpeatada sõidukit tavaolukorras, välja arvatud tulirelvaga. II ja III astme abipolitseinikud saavad õiguse peatada sõiduk tsiviilvärvides sõidukist valgusseadme abil, kasutades vajaduse korral valjuhääldit LS-s kehtestatud korras.
Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 45 lõike 1, 3, 4 alustel sõiduki peatada ilma politseiametniku korralduseta , st võib anda sõiduki- või maastikusõidukijuhile märguande sõiduki peatamiseks, sõidukit peatav abipolitseinik peab kandma vormiriietust, erandina võib sõiduki peatada tsiviilvärvides sõidukist ning sõidukist peatamise korral ei pea abipolitseinik kandma vormiriietust, kui see ei ole täidetava ametiülesande olemusest või eesmärgist tulenevalt võimalik.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 45 lõike 5 alusel politseiametniku korraldusel sõiduki sundpeatada, ilma tulirelva kasutamiset.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu, see kehtib vaid sundpeatamise kohta.
Keelatud	Abipolitseinik ei või sundpeatamise vahendina kasutada tulirelva ning tal ei ole õigust anda veesõidukile peatamiseks märguannet.

Esmalt on toodud sõiduki peatamise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha ilma politseiametniku korralduseta.

- Abipolitseinik võib anda ilma otsese politseiametniku korralduseta sõiduki- või maastikusõidukijuhile käe, sau, helkurketta, alarmsõiduki valgusseadme või valjuhääldiga LS-s kehtestatud korras märguanne peatada sõiduk või maastikusõiduk, kui see on vajalik ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrariikkumise kõrvaldamiseks (KorS § 45 lg 1).

Näide: II astme abipolitseinik, kes osaleb politsei reidil „Kõik puhuvad“, annab käega märguande sõidukijuhile peatada sõiduk, et kontrollida juhi väljahingatavas õhus alkoholi sisaldust indikaatorvahendiga.

KorS § 45 sätestatud meetme kohaldamise õigus on vältimatult vajalik, et teostada piirikontrolli ülesannet, piiri saab ületada nii jalgsi kui ka transpordivahendiga. Piiripunktides kehtib piirirežiim ning piiripunktide territooriumile ja selle lähedale on paigaldatud märgid,

tähised, viidad ja tõkkepuid. Juhul kui Eestisse sisenev või Eestist väljuv sõidukijuht eirab paigaldatud piirikontrolli läbiviimiseks paigaldatud vahendeid, peab abipolitseinikul olema seaduses sätestatud pädevus anda sõidukile korraldus sõiduk peatada. Samuti on sõiduki peatamise õigus vajalik piiripunktide vahelisel alal patrullides, eeskätt lähtutakse eeldusest, et patrull- ja vaatlustegevus viiakse läbi piiriribal, kus kõrvalistel isikutel on keelatud viibida.

- Sõidukit peatav abipolitseinik peab kandma vormiriietust. Kui sõiduki peatamine toimub sõidukist, peab sõiduk olema värvitud tähistatud alarmsõiduki kohta kehtiva korra kohaselt (KorS § 45 lg 3). Erandina võib sõiduki peatada tsiviilvärvides sõidukist valgusseadme abil, kasutades vajaduse korral valjuhääldit LS-s kehtestatud korras. Sõidukist peatamise korral ei pea abipolitseinik kandma vormiriietust, kui see ei ole täidetava ametiülesande olemusest või eesmärgist tulenevalt võimalik (KorS-i § 45 lg 4).

Üldjuhul teostab abipolitseinik liiklusjärelvalvet politseivärvides sõidukist, samas on politsei kasutada ka tsiviilvärvides sõidukid. LS § 199 lõike 1 kohaselt võib liiklusjärelvalvet teostada kas avalikult, politseivärvides alarmsõidukiga või varjatult, eritunnusteta sõidukiga ja riietuses liiklus- ja muude õigusrikkumiste tõkestamiseks.

Abipolitseinik peab üldjuhul kandma vormiriietust, st kui abipolitseinik peatab sõiduki, peab ta tavaliselt kandma abipolitseiniku vormiriietust. See tähendab, et liikleja peab saama kohe aru, et tegemist on politsei esindajaga. Kui sõiduki peatamine toimub politsei sõidukist, peab see politseisõiduk olema tähistatud.

Näide: Abipolitseinik patrullib koos politseiametnikuga ja annab maantee ääres käega märku, et sõiduk peatuks. Tal on seljas abipolitseiniku vormiriietus.

On olukordi, kus politsei kasutab eritunnusteta (tsiviilvärvides) autot, millel ei ole politsei kirju. Sellisel juhul peab sõiduki peatamiseks kasutama valgusseadet (näiteks vilkurit). Vajadusel võib anda korraldusi ka valjuhääldi kaudu.

Näide: Abipolitseinik on koos politseiametnikuga politsei eraldusmärgideta autos (tavavärvides, ilma politseimärgistusteta) ja jälgivad liiklust. Kui nad tuvastavad rikkumise, saab kas politseiametnik või abipolitseinik lülitada sisse vilkurid ning anda juhile käsu peatuda. Kui nad tegutsevad koos, siis abipolitseinik juhindub politsei suunistest ja korraldustest, st üldjuhul politseiametnik otsustab, mida ja kuidas teha.

Kui abipolitseinik osaleb sõidukist tehtavas peatamises ja on tsiviilautos, siis ei pea ta tingimata kandma abipolitseiniku vormiriietust. See võib olla vajalik näiteks siis, kui ta osaleb varjatud patrullis või muus eritoimingus, kus vormiriietus ei oleks mõistlik või seab ohtu politsei taktika. Kui abipolitseinik teostab koos politseiametnikuga ilma abipolitseiniku vormiriietusega tsiviilvärvides politseisõidukiga liiklusjärelvalvet ja tekib kiire vajadus peatada sõiduk valgusseadme abil, on seda keeruline teha politseiametnikul, kes on samal ajal autoroolis. Seega saab ta anda korralduse abipolitseinikule lülitada valgusseade sisse sõiduki peatamiseks.

Järgnevalt on toodud sõiduki peatamise alused ja näited uue APolS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha politseiametniku korraldusel.

- Muudatuse tulemusel võib nii politseiga koos politseitegevuses osalev II astme abipolitseinik, kui ka III astme abipolitseinik, kes osaleb politseiülesandel iseseisvalt sõiduki sundpeatada politseiametniku eelneva korralduse alusel ka siis, kui ei ole eriolukorda või erakorralist seisukorda (KorS-i § 45 lg 5). Sundpeatamiseks ei või kasutada tulirelva.

Meede on oluline **avaliku korra, liiklusohutuse ja inimeste turvalisuse tagamiseks**. Ohtlikke olukordi võib esineda igapäevases liikluses ning kiire ja tõhus reageerimine võib ära hoida tõsised tagajärjed. Sundpeatamise õigus võimaldab politseil abipolitseiniku abiga tegutseda õigeaegselt ja sihipäraselt. Liikluses on väga suur oht nii joobes juhid kui ka kiiruseületajad. Sagedasti on liiklusõnnetuse põhjus just alkoholijoove ja liiga suur kiirus. Selliste juhtide eemaldamine liiklusest aitab luua turvalisust laiemalt kogukonnas. 2022. aastal hukkus liikluses 50 inimest ja toimus 1700 inimkannatanuga liiklusõnnetust, 2024. aastal oli liiklusõnnetuses hukkunute arv juba 69. Politseil on õigus sõiduk sundpeatada, kui juht ei täida peatamise märguannet.

Abipolitseinikul ei ole õigust sõiduki sundpeatamisel kasutada tulirelva mitmel põhjusel:

- tulirelva kasutamine on äärmuslik meede ning selle kasutamine liiklusolukorras võib põhjustada tõsiseid tagajärgi, sealhulgas juhuslike isikute vigastamist või surma;
- liikuvast sõidukist või liikuvat sõidukit sihtides on täpsus äärmiselt halb, mis suurendab juhuslike tabamuste ja kontrollimatute tagajärgede riski;
- tulirelva kasutamine sellises olukorras nõuab väga spetsiifilist ja põhjalikku treeningut, mida abipolitseinikud ei pruugi olla saanud samas mahus kui kutselised politseiametnikud;
- politseil on mitmeid **turvalisemaid sundpeatamise meetodeid**, nagu:
  - „Siil“ (rehvipurustusvahend) – takistab sõiduki edasiliikumist kontrollitud viisil;
  - **Suunamine ja blokeerimine** – patrullisõidukite abil saab sõidukit aeglustada ja peatada;
  - **Barjäärid, tõkked** – võimaldab juhi kinnipidamist ilma otsese relvastatud sekkumiseta.

Näide: Politseipatrull märkab, et sõiduauto X juht käitub liikluses ohtlikult ega allu politseipatrulli peatumismärguandele. Patrull on sõidukit juba mõnda aega taga ajanud. Samal teel liigub III astme abipolitseinike patrull, seega saab politseiametnik raadioside teel anda neile korralduse kasutada sundpeatamise vahendina „siili“.

Politseiametniku korraldus sõiduki sundpeatamiseks on olukorras, kus näiteks LS nõudeid rikkunud sõiduki juht ei allu politseiametniku peatumismärguandele ning põgeneb. Sellisel juhul peab politseiametnik hindama, kas sundpeatamise rakendamine on proportsionaalne meede ohu tõrjumiseks. Sõiduki sundpeatamine on kõrge riskiga tegevus, mis võib kaasa tuua liiklusõnnetuse või ohustada teisi liiklejaid ja abipolitseinikke ennast. Seetõttu hindab politseiametnik igakordselt, kas sundpeatamisega kaasnevad riskid on õigustatud ning annab abipolitseinikule juhised tegevuse ohutuks läbiviimiseks. Politsei- ja Piirivalveameti andmetel on need juhtumid väga harvad. 2022. ja 2023. aastal sõiduki tulirelvaga sundpeatamise juhtumeid ei esinenud. 2024. aastal rakendati sõiduki sundpeatamist tulirelvaga kolmel korral.

Uue APoS eelnõu § 24 lõike 3 punkt 1 kohaselt ei või abipolitseinik sundpeatamise vahendina kasutada tulirelva. Seda põhjusel, et tulirelva kasutamine liikuvate sihtmärkide vastu nõuab erilist täpsust ja taktikalisi oskusi, mida on raske omandada tavalise lasketreeningu käigus. Vale kasutus võib viia soovimatute ja ohtlike tagajärgedeni. Kuul võib tabada kõrvalisi isikuid või tekitada liikluses kaootilisi olukordi. Põrkavad kuulid võivad tabada jalakäijaid või teisi juhte. Kui juht kaotab kontrolli, võib sõiduk tekitada suurema ohu, näiteks sõita jalakäijate sekka või põhjustada kokkupõrke.

§ 46. Isiku kinnipidamine

Kehtiv	Kehtiva APoS järgi võib abipolitseinik korrakaitseaduse §-s 46
---------------	--

APoS	sätetatud meedet kohaldada, kui: <ul style="list-style-type: none"> • see on vältimatu vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks; • see on vältimatu isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks; • isik on avalikus kohas pannud toime korrarikkumise ja tema isikut ei ole tuvastatud või korrarikkumise kõrvaldamiseks on kohaldatud vahetut sundi ning on küllaldane alus eeldada, et vahetu sunni kohaldamise lõpetamisel jätkab isik korrarikkumise toimepanemist.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikul on õigus uue APoS eelnõu kohaselt isik kinni pidada, kui see on vältimatu: <ul style="list-style-type: none"> • vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks; • isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks; • kohtu kehtestatud lähenemiskeelu tagamiseks; • seaduses sätestatud alusel sundtoomiseks; • tervises seisundi või vanuse tõttu abi vajava isiku üleandmiseks; • täiskasvanud saatjata alla 16-aastase lapse üleandmiseks või toimetamiseks; • hädaohus oleva lapse toimetamiseks ohutusesse tingimustesse.
Ilma korralduseta	II ja III astme abipolitseinik võib KoS § 46 lõike 1 punkti 1 ja 2 alusel isiku kinni pidada ilma politseiametniku korralduseta , st vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks ja isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks.
Korraldusel	II ja III astme abipolitseinik võib KoS § 46 lõike 1 punktide 3, 4, 5, 6, 8 alusel politseiametniku korraldusel isiku kinni pidada, st kohtu kehtestatud lähenemiskeelu tagamiseks, seaduses sätestatud alusel sundtoomiseks, tervises seisundi või vanuse tõttu abi vajava isiku üleandmiseks pädevale isikule, täiskasvanud saatjata alla 16-aastase lapse üleandmiseks või toimetamiseks, hädaohus oleva lapse toimetamiseks ohutusesse tingimustesse.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Võrreldes viibimiskeeluga on kinnipidamine oluliselt raskem liikumisvabaduse riive lähtuvalt kinnipidamise intensiivsusest, kestusest ja kohast, mistõttu peab kinnipidamine olema kooskõlas PS § 20-ga. Oluline on eristada seda, et KoS-i alusel toimub isiku kinnipidamine ohutõrjelisel eesmärgil ja ajal, mil süüteomenetlust ei ole veel alustatud või süüteomenetluseks ei ole alust. Isiku kinnipidamine seisneb tema füüsilise ja liikumisvabaduse piiramisega, nt isik sulgemisega ruumi või sõidukisse, st politseiautosse või politseimajja, sh arestikambrisse.⁵¹

Abipolitseinik peab kinnipidamisel lähtuma KoS-is toodud tingimustest, st ta peab kinnipeetud isikule viivitamata teatama talle arusaadavas keeles ja viisil tema kinnipidamise põhjusest ning isiku õigustest. Kui kinnipeetu on alaealine, siis tuleb arvestada tema arusaamisvõimet ja käituma temaga lapsesõbralikult. Justiitsministeerium on loonud eraldi

⁵¹ Laaring jt 2017, lk 144-145.

veebilehe, kus on koondatud lapsesõbraliku menetluse materjalid <https://lapsesobralikmenetlus.just.ee/>.

Ühtlasi tuleb anda võimalus isikul teatada kinnipidamisest oma lähedasele. Kui kinnipeetu on sellises seisundis, mille tõttu ta ei ole võimeline kinnipidamisest oma lähedasele teatama, teavitab kas abipolitseinik või politseiametnik viivitamata isiku lähedast, kui see on võimalik. Arvestama peab ka sellega, et kui kinnipeetu on alaealine või muu piiratud teovõimega isik, tuleb teavitada seaduslikku esindajat, kui see on võimalik (KorS § 46 lg 2).

Abipolitseinikul võib olla vajadus isiku kinnipidamiseks olukorras, kus tabatakse ebaseaduslik piiriületaja või kui piirikontrolli käigus selgub, et isikul puudub õigus Eestisse siseneda.

Esmalt on isiku kinnipidamise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha ilma politseiametniku korralduseta.

- Abipolitseinikule jääb õigus uue APoS eelnõu kohaselt **isik kinni pidada**:
  - **kui see on vältimatu vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks** (KorS § 46 l g 1 p 1), see tähendab, et kuritegu on kas veel katse staadiumis või juba alanud ning ilma isiku kinnipidamiseta ei ole võimalik seda kuritegu ära hoida;

Näide: Alkoholi joobes isik alustab sõiduki juhtimist, mis on karistusseadustiku järgi kuritegu, seega on vaja isik kinni pidada, et ta seda tegu ei jätkaks.

- **isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks** (KorS § 46 l g 1 p 2).

Näide: Isiku lähedane on teatanud, et isik X ähvardab endalt X sillalt alla hüppates elu võtta. Isik on valmis alla hüppama, kuid lähim abipolitseinike patrull, kes on esimesena sündmuskohal, haarab isikust kinni, eemaldab ta silla äärelt ning hoiab teda politseiautos tema tahte vastaselt kuni kiirabi saabumiseni. Esmatähtis on vahetu ja ähvardava ohu tõrjumine isiku elule ning selle alusel isiku kinnipidamine.

Järgnevalt on toodud isiku kinnipidamise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha politseiametniku korraldusel.

- **Isiku kinnipidamine lähenemiskeelu tagamiseks** (KorS § 46 lg 1 p 3). Lähenemiskeelu eesmärk on füüsilise isiku elu, tervise, vabaduse või rahu vastu suunatud kuriteo, sellise kuriteo ohu või muu tõsise häirimise tõrjumine. Lähenemiskeeld võib olla antud kas kohtumäärusega või kohtuotsusega. Tsiviilkohtumenetluses võib kohus isiku eraelu või muu isikuõiguse kaitseks kohaldada võlaõigusseaduse § 1055 alusel lähenemiskeeldu kolmeks aastaks⁵².⁵³ Abipolitseinik võib seega politseiametniku korraldusel **kohaldada viibimiskeeldu lähenemiskeelu tagamiseks**, kui on alust arvata, et isik võib rikkuda kehtestatud **lähenemiskeeldu** ja seeläbi ohustada teise isiku elu, tervist, vabadust või vara.

Näide: III astme abipolitseinikud reageerivad väljakutsele, kus naine teatab, et tema endine elukaaslane viibib tema maja ees hoolimata kehtivast lähenemiskeelust. Mehele on

⁵² Tsiviilkohtumenetluse seadustik § 544 kohaselt.

⁵³ Laaring jt 2017, lk 145.

varasemalt määratud lähenemiskeeld, kuna ta on käitunud naise suhtes vägivaldselt. Abipolitseinikud saavad sündmuskohale, selgitavad välja asjaolud ja võtavad ühendust välijuhiga, kes kontrollib infot. Seejärel annab välijuht abipolitseinikule korralduse isiku kinnipidamiseks, et takistada endisel elukaaslasel naisega kontakti loomist.

- **Isiku kinnipidamine seaduses sätestatud alusel sundtoomiseks** (KorS § 46 lg 1 p 4). Kuigi sundtoomisel on isikult vabaduse võtmine ajutine, ei ole alati võimalik viivitamatult läbi viia neid toiminguid, mille eesmärgil sundtoomist teostati. Seetõttu on vajalik vastav kinnipidamise alus. Sundtoomise alused tulenevad mitmest seadusest, nt KorS; vääртеomenetluse seadustik (edaspidi *VTMS*), tsiviilkohtumenetluse seadustik (edaspidi *TsKMS*), halduskohtumenetluse seadustik (edaspidi *HKMS*), kriminaalmenetluse seadustik (edaspidi *KrMS*). Kui abipolitseinik hakkab teostama sundtoomist, siis selle aluseks on vastava kohtu või kohtuvälise menetleja määrus. Sundtoomisel piiratakse isiku põhiõigusi samamoodi kui üldisel kinnipidamisel, mistõttu on oluline enne sundtoomist veenduda selle õiguspärasuses.

Näide: Isikule X on politseiametnik edastanud VTMS alusel kutse, kui menetlusalusele isikule, kes on toimepannud liiklusõnnetuse. Isikul ei ole mõjuvat põhjust mitte ilmuda politseisse ning ta ei ole ka teavitanud ilmutata jätmisest. Politseiametnik kui kohtuvälise menetleja koostab sundtoomise määruse. Politseiametnik saab anda III astme abipolitseinikule korralduse minna isiku elukoha aadressile ja kui isik seal viibib, pidada ta kinni sundtoomiseks.

- **Isiku kinnipidamine tervises seisundi või vanuse tõttu abi vajava isiku üleandmiseks pädevale isikule abi osutamise eesmärgil ohu ennetamisel, väljaselgitamisel või tõrjumisel või korrariikkumise kõrvaldamisel** (KorS § 46 lg 1 p 5). Selline kinnipidamine on vajalik, kui isik ei suuda ise enda eest hoolt kanda ja võib seetõttu sattuda ohtu või tekitada ohtu teistele. Abipolitseiniku tegevus keskendub siin ohu ennetamisele, väljaselgitamisele, tõrjumisele või korrariikkumise kõrvaldamisele. Vanuse tõttu võib abi vajada lapsealine või vanur (vanus ei ole määratletud).

Näide: III astmega abipolitseinikud on patrullis, kui märkavad, et isik X seisab rongirööbastel ega reageeri korraldustele sealt lahkuda. Abipolitseinikele tundub, et isikul X võib olla vaimse tervise häire. Abipolitseinik võtab raadio teel ühendust politseiametnikuga ja saab politseiametnikult korralduse isik X sealt eemaldada, sest isik võib jääda rongi alla. Politseiametnik tuleb ise ka kohale, et otsustada isiku toimetamine haiglasse, seniks on abivajav isik kinni peetuna abipolitseinike patrullautos.

Näide: Jalgsi patrullivad III astme abipolitseinikud märkavad tänaval ekslevat eakat meest, kes ei suuda öelda oma nime ega kodust aadressi. Abipolitseinik võtab ühendust politsei välijuhiga ja saab korralduse abivajav isik kinni pidada ning toimetada ta politseijaoskonda. Seal saab politseiametnik võtta ühendust sotsiaalhoolekande osakonna või isiku lähedastega, et leida talle vajalik abi.

- **Isiku kinnipidamine täiskasvanud saatjata alla 16-aastase lapse üleandmiseks tema vanemale või seaduslikule esindajale või lapse toimetamiseks tema vanema või seadusliku esindaja juurde või kohaliku omavalitsuse hoolekandetasutusse seaduses sätestatud liikumiskiirangu rikkumise kõrvaldamiseks avalikus kohas** (KorS § 46 lg 1 p 6). Lastekaitse seaduse (edaspidi ka Lasteks) § 23 lg 1 järgi on alla 16-aastaselt alaealisel keelatud viibida ilma täiskasvanud saatjata avalikes kohtades kell 23.00–6.00. Ajavahemikus 01.06–31.08 on alaealisel keelatud viibida ilma täiskasvanud saatjata

avalikes kohtades kell 24.00–5.00. Lisaks on kohalikul omavalitsusel õigus õist liikumispirangut ajutiselt lühendada.

Nimetatud oludes ei peeta last kinni selleks, et tema suhtes alustada väärteomenetlust, vaid selleks et toimetada ta ohutusse kohta. Kuivõrd liikumispirangu rikkumine ei ole karistatav tegu, ei saa alaealist kinni pidada muul eesmärgil kui ohutõrjelisel. Alaealise võib kinni pidada tema enda kaitseks ka neil juhtudel, kui tema täiskasvanud saatjaks on joobes täisealine isik.⁵⁴

Näide: III astme abipolitseinikud patrullides märkavad öösel kella 02.00 paiku tänaval kaht 10-aastast poissi. Esmalt küsitlevad nad lapsi, et selgitada välja olukorra asjaolud. Kui selgub, et poisid on näiteks salaja kodust välja hiilinud, võivad abipolitseinikud nad kinni pidada ja toimetada koju vanemate juurde. Kinnipidamiseks ja edasiseks tegutsemiseks peavad abipolitseinikud saama politseiametnikult korralduse. Enne otsuse langetamist kogub politseiametnik täiendavat infot. Võimalik, et selgub, et poiste vanemad on näiteks lähisuhtevägivalla juhtumi tõttu politseijaoskonda toimetatud ja kodus pole kedagi, kes laste turvalisuse eest hoolitseks. Sellisel juhul tuleb kaaluda nende paigutamist turvakodusse.

- **Isiku kinnipidamine hädaohus oleva lapse toimetamiseks ohututesse tingimustesse seadusliku esindaja nõusolekuta, kui lastekaitsetöötaja ei saa või ei saa õigel ajal lapse kaitseks sekkuda** (KorS § 46 lg 1 p 8).

Abipolitseinik võib hädaohus oleva lapse kinni pidada ja toimetada ta ohututesse tingimustesse seadusliku esindaja nõusolekuta, kui lastekaitsetöötaja ei saa või ei saa õigel ajal lapse kaitseks sekkuda.

LasteKS § 30 järgi on hädaohus olev laps see, kes on oma elu või tervist ohustavas olukorras, ja laps, kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute elu või tervist. LasteKS § 32 lg 3 järgi toimetab hädaohus oleva lapse ohututesse tingimustesse lapse viibimiskohajärgse kohaliku omavalitsuse üksuse lastekaitsetöötaja või politsei. Kui politsei või abipolitseinikud reageerivad väljakutsele ja sündmuskohal viibib laps, kes vastab hädaohus oleva lapse määratlusele, võtab politsei või abipolitseinik ühendust lastekaitsetöötajaga, kes peab andma juhised, mida lapsega edasi teha. Lastekaitsetöötajale tuleb helistada ka neil juhtudel, kui on kahtlus, kas tegemist on abivajava või hädaolukorras oleva lapsega, kuna teatud olukorras ei ole eristamine võimalik.⁵⁵

Hädaoht lapse elule ja tervisele võib tuleneda nii välisest keskkonnast kui ka lapse enda käitumisest. Hädaohu korral on lapse abivajadus niivõrd akuutne, et vajalik on kohene sekkumine, et ohtu ära hoida või lõpetada. Kui lapse on hädaohtu seadnud tema pere ja ühelgi muul moel ei ole võimalik ohtu tõrjuda, võib olla põhjendatud lapse eraldamine perekonnast.⁵⁶

Abipolitseiniku roll on eelkõige hädaohu olukorra likvideerimine, edasise tegevuse otsustab politseiametnik, seetõttu peab abipolitseinik, kui ta on tuvastanud kas abivajava või hädaohus oleva lapse, võtma ühendust koheselt politseiametnikuga, nt välijuhiga. Politseiametnik saab hinnata olukorda, koguda täiendavat infot ja võtta ühendust lastekaitsetöötajaga. Kui

---

⁵⁴ Laaring jt 2017, lk 146.

⁵⁵ Sealsamas, lk 146-147.

⁵⁶ Laste ombudsman. [Abivajavast lapsest teatamine ja andmekaitse](#).

lastekaitsetöötaja ei saa ise kohe sekkuda, aga otsustab, et laps on vaja viia turvalisse kohta nt kas vanavanemate juurde või turvakodusse, siis saab abipolitseinik seda teha. Kui vanemad ei kujuta lapsele ohtu, võib abipolitseinik lapse nende juurde tagasi toimetada, selleks eelnevalt lastekaitsetöötajalt saadud juhiste alusel. Lapse üleandmisega lõpeb tema kinnipidamine. Seega tuleb alati kinni peetud lapsest teavitada viivitamata lastekaitsetöötajat, kellele edastada esimesel võimalusel kinnipidamise protokoll koopia.

Näide: Öösel kell 01.00 teatavad naabrid politseile, et kõrval korteris toimub juba viiendat päeva järjest pidu, kus viibivad kahtlased isikud. Lisaks on korteris kolm väikest last, kes pole mitu päeva korralikult süüa saanud ja nutavad, kuna nende vanemad on joobes ning tülitsevad omavahel. Politseinik ja abipolitseinik saavad sündmuskohale, hindavad olukorda ja laste seisundit. Kuna lapsed on hädaohus, võtab politseiametnik ühendust lastekaitsetöötajaga, kes annab korralduse lapsed ajutiselt perest eraldada ja viia turvakodusse. Politseiametnik korraldab laste turvalise äraviimise, andes läheduses olev III astme abipolitseinike patrullekipaazi ülesande toimetada lapsed turvakodusse, samal ajal kui ta ise koos abipolitseinikuga jääb sündmuskohale, et selgitada välja lähisuhtevägivalla juhtumi asjaolud.

Abipolitseinikul on kinnipidamisel õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. Isikut võib kinni pidada kuni kinnipidamise kohaldamise aluse äralangemiseni, kuid mitte kauem kui 48 tundi.

§ 47. Turvakontroll

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel võib iseseisva pädevusega abipolitseinik teha turvakontrolli juhul, kui see on vajalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks või kui isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse. Abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga, võib turvakontrolli teha kõikidel KorS-i § 47 alustel.
Uus APoS	
Mida võib teha?	Abipolitseinikule on õigus uue APoS eelnõu kohaselt teha turvakontrolli: <ul style="list-style-type: none"> • sisenemisel avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile; • kui see on vajalik kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks; • kui see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib elutähtsas energia-, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis, liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses; • kui see on vajalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks; • kui isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse või • kui KorS-is seaduses sätestatud meetme kohaldamisega kaasneb vajadus toimetada isik PPA-sse või muu haldusorgani asukohta.
Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 47 lõike 1 punktide 1, 4, 5 ja 6 alustel teha turvakontrolli ilma politseiametniku korralduseta , st sisenemisel avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile või kui see on vajalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks või kui isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse või kui KorS-is seaduses sätestatud meetme kohaldamisega kaasneb vajadus toimetada isik PPA-sse või muu haldusorgani asukohta.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 47 lõike 1 punktide 2, 3 alusel politseiametniku korraldusel teha turvakontrolli, st kui see on vajalik kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks või kui see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib elutähtsas energia-, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis,

	liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Turvakontroll seisneb selles, et abipolitseinik võib kontrollida **isikut** või **tema riietust vaatlemise** ja **kompimise** teel või **tehnilise vahendi** (nt värav, käes hoitav detektor), et olla kindel, et isiku valduses ei ole esemeid või aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi isikuid (nt relvad, narkootikumid). Kompimist võib teha abipolitseinik, kes on turvakontrollile allutatud isikuga samast soost, v.a kui see on vajalik vahetu ohu tõrjumiseks. Turvakontrolli aluseks ei ole ohu kahtlus, vaid turvakontroll on üldine, st seda võib rakendada iga isiku suhtes, tulenevalt tema asukohast või liikumisest.⁵⁷ Turvakontroll võimaldab tuvastada esemed, millega isik võiks ennast tahtlikult või tahtmatult ka vigastada.

Turvakontrolli kohaldamisel on abipolitseinikul õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. Isikule antakse esmalt võimalus vabatahtlikult alluda turvakontrollile, kui isik keeldub, saab teda näiteks paigal hoida. Vahetu sunni kasutamine peab alati olema proportsionaalne, õiguspärane ja ajutine.

Näide: Joobes isik keeldub vabatahtlikult oma taskuid ette näitamast ning proovib põgeneda, kuid on alust arvata, et tal võib olla kaasas ohtlik ese, näiteks nuga ning isik on vaja toimetada kainenema politseimajja. Sellisel juhul võib abipolitseinik kasutada vahetut sundi ja hoida isikut kinni, kuniks ta teostab turvakontrolli.

Esmalt on toodud turvakontrolli tegemise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha ilma politseiametniku korralduseta.

- **Turvakontroll isiku sisenemisel avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile** (KorS § 47 lg 1 p 1). Selle punkti alusel on turvakontroll õigustatud isiku sisenemisel kinnipidamiskohta, politseimajja, kohtusse vms. Sätet ei saa tõlgendada laiemalt nii, et turvakontroll oleks õigustatud ka isiku sisenemisel korrakaitseorgani sõidukisse, et teda küsitleda.⁵⁸
- **Kui see on vajalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks** (KorS § 47 lg 1 p 4). See tähendab, et turvakontrolli võib teha juhul kui kõrgendatud ohuga korrarikkumine kas vahetult algab või on juba alanud.

Näide: III astme abipolitseinikud reageerivad väljakutsele, kus naaber A ähvardab naabrit B, öeldes, et kui B muusikat kinni ei pane, võtab ta taskust relva ja vaigistab selle ise. Kuna on kahtlus, et naaber A kannab relva, on turvakontroll põhjendatud. Samuti on vajalik võtta tarvitusele meetmed võimaliku kõrgendatud ohu tõrjumiseks.

- **Kui isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse** (KorS § 47 lg 1 p 5), siinjuures on mõeldud vabaduse võtmist isiku kinnipidamisena mistahes seaduse alusel.

Näide: III astme abipolitseinik tabab liiklusjärelvalve käigus isiku, kes on kahtlustatavana tagaotsitav ning ta peab seega isiku kinni. Enne kahtlustatavana tagaotsitava isiku sõidukisse lubamist tuleb teha turvakontroll, veendumaks, et isikul ei ole ohtlike esemeid, millega võib abipolitseinikku ohustada.

⁵⁷ Laaring jt 2017, lk 150.

⁵⁸ Sealsamas, lk 150.

- Kui korrakaitseaduses sätestatud meetme kohaldamisega kaasneb vajadus toimetada isik Politsei- ja Piirivalveametisse või muu haldusorgani asukohta (KorS § 47 lg 1 p 6).

Näide: III astme abipolitseinikud on saanud politseiametnikult korralduse joobeseisundis isik toimetada kainema. Enne kui nad hakkavad politseiautoga sõitma on vaja veenduda, et kainenema toimetataval isikul pole kaasas esemeid, millega ta võib abipolitseinikku rünnata või ennast vigastada.

Järgnevalt on toodud turvakontrolli alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha politseiametniku korraldusel.

- Turvakontroll kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks (KorS 47 lg 1 p 2). Selle punkti alusel saab abipolitseinik politseiametniku antud korraldusel teha turvakontrolli isikule, kes siseneb objektile, mille üle valvet teostab PPA.
- Turvakontroll kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib elutähtsas energia, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis, liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses (KorS 47 lg 1 p 3). Turvakontrolli eelduseks on kõrgendatud ohu kahtlus ning kontrolli võib teha nii nimetatud objektile sisenemisel kui ka objektil viibimisel. Elutähtsa süsteemina tuleb käsitleda tehnovõrke, mille toimimisest sõltub inimese elu ja tervis, riigi julgeolek ning majandussüsteem.

Näide: kui keegi liigub või viibib kahtlaselt näiteks elektrijaama või veevarustuse süsteemi läheduses, võib abipolitseinik politseiametniku korraldusel isikut kontrollida, et veenduda, et tal pole keelatud esemeid (nt relvi, lõhkeaineid, seadmeid sabotaažiks) ega pahatahtlikke kavatsusi.

§ 48. Isiku läbivaatus

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel võib nii politseiga koos tegutsev kui iseisesiva pädevusega abipolitseinik läbi vaadata isiku, sealhulgas isiku keha, riided, riides oleva või kehal kantava asja, kui on alust arvata, et isik kannab endaga kaasas asja või ainet, mille võib võtta seaduse alusel hoiule, hõivata või konfiskeerida või see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib avaliku võimu toimimiseks tähtsas ehitises või selle vahetus läheduses.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinik võib isiku läbi vaadata: <ul style="list-style-type: none"> • kui on alust arvata, et isik kannab endaga kaasas asja või ainet, mille võib võtta seaduse alusel hoiule, hõivata või konfiskeerida või; • see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib avaliku võimu toimimiseks tähtsas ehitises või selle vahetus läheduses või; • see on vältimatult vajalik isikusamasuse tuvastamiseks.
Ilma korralduseta	Meedet võib kohaldada ilma politseiametniku vahetu korralduseta.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.
Keelatud	Abipolitseinikul ei ole õigust isiku läbivaatusel vaadata läbi isiku kehaõõnsused.

Isiku läbivaatust saab käsitleda kui turvakontrollile järgnevat astet. Näiteks kui turvakontrolli tulemusena on tekkinud isiku suhtes kahtlus, et ta valdab asja, millega võib rünnata või mis on keelatud, teostatakse tema suhtes läbivaatus, mis on oma olemuselt turvakontrollist põhjalikum. Isiku läbivaatus riivab isiku põhiõigusi rohkem ning seetõttu on selle alused ka turvakontrolli omadest kitsamad.⁵⁹

Näide: III astme abipolitseinikud saavad väljakutse, et pargis on noored, kes just on ostnud väidetavalt ühelt isikult kanepit. Isik, kes keelatud ainet müüs, põgenes, aga abipolitseinikel õnnestus noored tabada ning kuna vabatahtlikult nad keelatud ainet välja ei andud, siis võib teha isiku läbivaatuse, st kontrollida nt taskuid, eesmärgiga leida kanepit.

Näide: III astme abipolitseinikud on jalgsi patrulli käigus vanalinnas tabanud korrarikkuja, kes tarvitab avalikus kohas alkoholi ja lärmab. Isik keeldub enda isikuandmete avaldamisest ning abipolitseinikel ei ole võimalik tema isikut tuvastada, lisaks on isik välimuselt nii noor ja on kahtlus, et tegemist on alaealisega. Sellisel juhul on võimalik teha isiku läbivaatus, eesmärgiga vaadata läbi isiku riided, et leida dokument, mille abil oleks võimalik isikusamasus tuvastada.

Oluline on see, et erinevalt politseiametnikust ei ole abipolitseinikul isiku läbivaatusel õigust läbi vaadata isiku kehaõõnsusi. Nii nagu kehtivas APoS-si, säilib ka uue APoS eelnõuga tingimus, et KorS § 48 lõike 2 alusel võib meedet kohaldada abipolitseinik, kes on isikuga samast soost. Kui see on vajalik kõrgendatud vahetu ohu tõrjumiseks, võib isiku läbi vaadata abipolitseinik, kes ei ole isikuga samast soost.

Abipolitseinikul on õigus isik kinni pidada läbivaatuse ajaks ning toimetada ta vajadusel ametiruumi, seda juhul, kui kohapeal ei ole isiku läbivaatus võimalik. Sellisel juhul ei ole tegemist isikult vabaduse võtmisega, vaid selle ajutise piiramisega.⁶⁰

Isiku läbivaatusel on abipolitseinikul õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. Vahetu sund võib seisneda nii isiku füüsilise jõuga kinnihoidmises kui isiku riiete kontrollimises

Näide: Isik, kellele on vaja teha läbivaatus, ei allu abipolitseiniku korraldustele ja üritab läbivaatust takistada, näiteks tõugates või põgenedes. Sellisel juhul võib abipolitseinik takistada tema liikumist ja hoida isikut kinni kuniks nt politseiametnik või abipolitseinik teostab isiku läbivaatust.

- **Isiku läbivaatus, kui on alust arvata, et isik kannab endaga kaasas asja või ainet, mille võib võtta seaduse alusel hoiule, hõivata või konfiskeerida**, näiteks teleskoopnui, mis on tsiviilkäibes keelatud relv, või narkootiline aine (KorS 48 lg 1 p 1).

Näide: Abipolitseinik teeb turvakontrolli kompimise teel isikule, keda on vaja kainenema toimetada, ning tunneb jope taskus noataolist eset. Tasku läbivaatus on õigustatud, et võtta hoiule ese, millega isik võib endale või teistele kahju tekitada.

Näide: III astme abipolitseinikud reageerivad väljakutsele, et pargis viibivad noored, kes on väidetavalt just ostnud ühelt isikult kanepit. Müüja põgenes, kuid abipolitseinikel õnnestub noored kinni pidada. Kuna nad keelduvad keelatud ainet

---

⁵⁹ Sealsamas, lk 152.

⁶⁰ Sealsamas, lk 153.

vabatahtlikult välja andmast, võib teha isiku läbivaatuse, kontrollides näiteks taskuid, et leida kanepit.

- **Isiku läbivaatus, kui see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib avaliku võimu toimimiseks tähtsas ehitises või selle vahetus läheduses** (KorS 48 lg 1 p 2). Isiku läbivaatus võib olla vajalik, kui on kahtlus, et ta kujutab endast kõrgendatud ohtu, eriti juhul, kui ta viibib avaliku võimu toimimiseks tähtsas hoones või selle vahetus läheduses. See võib olla näiteks riigiasutuste hoone, valitsusasutus, kohus, politseijaoskond või presidendi kantselei. Läbivaatuse eesmärk on veenduda, et isikul ei ole keelatud või ohtlikke esemeid (relvi, lõhkeaineid, ohtlikke aineid), millega ta võiks ohustada hoone turvalisust, seal viibivaid inimesi või riigi toimimist.
- **Isiku läbivaatus, kui see on vältimatult vajalik isikusamasuse tuvastamiseks** (KorS 48 lg 1 p 3). Kui isikusamasust ei ole võimalik tuvastada dokumendi, ütluste või muude vahenditega, võib isiku läbivaatuse käigus otsida kehalt eritunnuseid (tätoveering, sünnimärke, arme), mis aitaksid tema isikut kindlaks teha. Samuti võib läbi vaadata isiku riided, et leida dokument, mis võimaldaks isikusamasuse tuvastamist.

Näide: Jalgsi patrullides vanalinnas tabavad III astme abipolitseinikud korrarikkuja, kes tarbib avalikus kohas alkoholi ja käitub lärmakalt. Isik keeldub oma isikuandmete avaldamisest ning abipolitseinikud ei suuda tema isikut muul viisil tuvastada. Lisaks on kahtlus, et isik võib olla alaealine. Sellisel juhul on võimalik teha isiku läbivaatus, et kontrollida tema riideid ja leida dokument, mis võimaldaks isikusamasuse tuvastamist.

Uue APoS eelnõu § 24 lõike 3 punkt 2 kohaselt ei või abipolitseinik teha korrakaitseaduse §-s 48 sätestatud riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel isiku kehaõõnsuste läbivaatust, kuna see on äärmiselt delikaatne ja invasiivne toiming. Kehaõõnsuste läbivaatus tähendab füüsilist sekkumist inimese kehasse, mis on väga intiimne ja delikaatne protseduur. Selline läbivaatus võib põhjustada psühholoogilist ja füüsilist ebamugavust, seda nii isikule, keda läbi vaadatakse, kui ka abipolitseinikule.

§ 49. Vallasasja läbivaatus

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel võib iseseisva pädevusega abipolitseinik vaadata vallasasja läbi, kui seda kannab kaasas isik, kellele võib seaduse alusel teha turvakontrolli või keda võib seaduse alusel läbi vaadata. Abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga, võib vaadata vallasasja läbi kõikidel KorS-i § 49 alustel.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikule võib APoS eelnõu kohaselt vallasasja läbivaatust teha kui: <ul style="list-style-type: none"> • seda kannab kaasas isik, kes siseneb avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile; • seda kannab kaasas isik, kelle suhtes võib seaduse alusel teostada turvakontrolli või keda võib seaduse alusel läbi vaadata; • on alust arvata, et vallasasjas viibib isik, kellelt võib seaduse alusel võtta vabaduse või keda võib seaduse alusel läbi vaadata või kes on abitus seisundis; • on alust arvata, et selles on asju, mida võib käesoleva seaduse või muu seaduse alusel võtta hoiule, hõivata või konfiskeerida; • see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks isiku suhtes, kes

	viibib elutähtsas energia-, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis, liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses; <ul style="list-style-type: none"> • see on vajalik kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks. Abipolitseinikul ei ole õigust vallasasja läbivaatust teha teenistuslooma abil.
Ilma korralduseta	Abipolitseinik võib KorS § 49 lõike 1 punktide 2, 3, ja 4 alustel vallasasja läbi vaadata ilma politseiametniku korralduseta , st seda kannab kaasas isik, kelle suhtes võib seaduse alusel teostada turvakontrolli või keda võib seaduse alusel läbi vaadata või on alust arvata, et vallasasjas viibib isik, kellelt võib seaduse alusel võtta vabaduse või keda võib seaduse alusel läbi vaadata või kes on abitus seisundis või on alust arvata, et selles on asju, mida võib käesoleva seaduse või muu seaduse alusel võtta hoiule, hõivata või konfiskeerida.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KorS § 49 lõike 1 punktide 1, 5 ja 6 alusel politseiametniku korraldusel vallasasja läbi vaadata, st seda kannab kaasas isik, kes siseneb avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile või see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks isiku suhtes, kes viibib elutähtsas energia-, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis, liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses või see on vajalik kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Tegemist on KorS alusel erimeetmega siis, kui abipolitseinik vaatab läbi isiku vallasasja nt seljakoti, kohvri, sõiduki vms ilma selle **valdaja nõusolekuta või teadmata**. Vallasasja läbivaatusel on õigus avada uksi ja kõrvaldada muid takistusi. **Abipolitseinikul ei ole õigust vallasasja läbivaatust teha teenistuslooma abil.**

KorS näeb ette, et asja omanikul või valdajal on õigus viibida asja läbivaatamise juures. Kui omanik või valdaja ei viibi asja juures, võib ta määrata selleks täisealise isiku. Erandina nähakse seda, et vallasasja läbivaatuse võib kohaldada nimetatud isikute juuresolekuta vahetu ohu tõrjumiseks või kui nimetatud isik takistab tahtlikult vallasasja läbivaatuse õiguspärast kohaldamist. Abipolitseinikul on õigus kasutada vahetut sundi vallasasja läbivaatusel niivõrd, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Esmalt on toodud vallasasja läbivaatuse tegemise alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha ilma politseiametniku korralduseta.

- Seda kannab kaasas isik, kelle suhtes võib seaduse alusel teostada turvakontrolli või keda võib seaduse alusel läbi vaadata (KorS § 49 lg 1 p 2). Asja läbivaatus võib olla turvakontrolli teostamise või isiku läbivaatuse jätkutoiminguks ning õiguslikud alused on samad, mis turvakontrollil või isiku läbivaatusel. Kui isiku toimetamisel politsei autosse või ametiruumi teostatakse isiku suhtes turvakontroll, siis tehakse seda ka temaga kaasas olevate asjade suhtes.⁶¹

⁶¹ Sealsamas, lk 155.

- **On alust arvata, et vallasasjas viibib isik, kellelt võib seaduse alusel võtta vabaduse või keda võib seaduse alusel läbi vaadata või kes on abitus seisundis** (KorS § 49 lg 1 p 3). Sättesse on koondatud kolm juhtumit.

Näide: Naabrit A relvaga ähvardanud naaber B peidab end haagissuvilas. Abipolitseinik peab naaber B kinni ning võib läbi vaadata tema isiklikud esemed, nt seljakoti, et leida relv, millega ta naabrit A ähvardas.

Näide: III astme abipolitseinikud saavad väljakutse, et autos viibib üksinda abivajav 3-kuune laps, kelle vanemad on läinud pidutsema. Laps nutab hüsteeriliselt. Sellises olukorras võib abipolitseinik avada autoukse, et abitus seisundis laps autost välja võtta ja tagada tema ohutus.

- **On alust arvata, et selles on asju, mida võib käesoleva seaduse või muu seaduse alusel võtta hoiule, hõivata või konfiskeerida** (KorS § 49 lg 1 p 4). Antud punkt tähendab, et isiku esemeid võib läbi vaadata, kui on alust arvata, et seal leidub asju, mis võivad olla seaduse alusel hoiule võetavad, hõivatavad või konfiskeeritavad. See võib puudutada keelatud, ohtlikke või kahtlasi esemeid, mis võivad ohustada avalikku korda, inimeste turvalisust või mida ei tohi omada.

Järgnevalt on toodud vallasasja läbivaatuse alused ja näited uue APoS eelnõu kohaselt, mida II ja III astme abipolitseinik võib teha politseiametniku korraldusel.

- **Vallasasja läbivaatus kui isik siseneb avaliku võimu organi ehitisse või territooriumile** (KorS 49 lg 1 p 1).

Näide: Abipolitseinik võib teostada vallasasja läbivaatust (nt portfelli) politseiametniku korraldusel nt siis isik siseneb Riigikogu hoonesse.

- **Vallasasja läbivaatus kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks isiku suhtes, kes viibib elutähtsas energia-, side-, signalisatsiooni-, veevarustus- või kanalisatsioonisüsteemis, liikluskorralduse ehitises või seadmes või selle vahetus läheduses** (KorS 49 lg 1 p 5). See punkt võimaldab abipolitseinikul politseiametniku korraldusel teha vallasasja, st isiku kaasas oleva või kasutatava eseme, nt koti, sõiduki, tööriistakasti jne läbivaatust, kui on kahtlus, et see isik võib kujutada endast kõrgendatud ohtu ja viibib kriitilises infrastruktuuriobjektis või selle läheduses. Eesmärk on ennetada võimalikke sabotaaži-, vandalismi- või terrorismiohte, tagades oluliste süsteemide ja rajatiste kaitse.
- **Vallasasja läbivaatus kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks** (KorS 49 lg 1 p 6). See punkt võimaldab abipolitseinikul politseiametniku korraldusel vallasasja läbivaatust nt isikuga kaasas olevad esemed, kott, sõiduk, pagas jne, kui see on vajalik kaitstava isiku või valvatava objekti ohutuse tagamiseks.

Näide: Abipolitseinik osaleb riigipeade visiidi turvamisel. Vastuvõtt toimub näiteks Viru hotellis ja politseiametnik annab abipolitseinikule korralduse kontrollida kõigi hotelli sisenevate isikute kodid veendumaks, et neil ei ole kaasas ohtlikke esemeid või aineid.

§ 50. Valdusesse sisenemine

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS kohaselt abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga, võib siseneda valdaja nõusolekuta tema valduses olevale piiratud või tähistatud kinnisasjale, ehitisse, eluruumi või ruumi,
--------------------	---

	sealhulgas avada uksi, väravaid ja kõrvaldada muid takistusi. Iseseisva pädevusega abipolitseinikul seda õigust ei ole.
Uus APoS	
Mida võib teha?	<p>II ja III astme abipolitseinik võib APoS eelnõu kohaselt siseneda valdusesse kui:</p> <ul style="list-style-type: none"> • see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks; • on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumatust on tingituna tema abitust seisundist ohustatud. <p>Koos politseiametnikuga politseitegevuses osaledes võib II ja III astme abipolitseinik APoS eelnõu kohaselt siseneda valdusesse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks.
Korraldusel	Võib erimeedet kohaldada vaid politseiametniku korraldusel.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.
Keelatud	III astmeabipolitseinikul on keelatud iseseisvalt tegutsedes valdusesse siseneda, kui see on vajalik seadusega või seaduse alusel kehtestatud nõuete täitmise tagamisel ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks.

Valdusesse (nt hoovi, tööstushoonesse, korterisse) sisenemise korral on tegemist valdusesse sisenemise, seal olemise ja üksnes selle visuaalse vaatlemisega, mille eesmärgiks on mh selgitada välja, ega seal ei esine ohuolukorda. Valdusesse sunniga sisenemisel riivatakse isiku mitmeid PS-iga kaitstud õigushüvesid, nagu kodu ja omandi puutumatust, perekonna- ja eraelu puutumatust, eneseteostusvabadust. Seetõttu peab selle erimeetme rakendamine olema eriti kaalutletud ning riivatavate õiguste suhtes proportsionaalne.⁶² Seetõttu peab ka abipolitseinik meetme kohaldamiseks saama politseiametniku korralduse.

Valduse all on mõeldud tegelikku võimu asja üle, mis võib tekkida õiguspäraselt või õigusvastaselt. Õiguspärane on valdus nt siis, kui korteriomani on sõbrale pakkunud öömaja enda äraoleku ajaks. Valdus on õigusvastane nt siis kui kodutud on hõivanud nõusolekuta elaniketa maja. **Erimeetmena on mõeldud kinnisasja sisenemist õiguspärase valdaja nõusolekuta.** Tahte vastasel sisenemisel võib valdaja avaldada vastupanu sisenemiseks või mitteust või väravat avada vaatamata nõudmisele. Kui sisenemine toimub valdaja nõusolekul, siis ei ole tegemist erimeetmega. Valdaja teadmiseta sisenemisega on tegemist siis, kui valdaja ei viibi valduses või selle juures ning teda ei olnud võimalik teavitada erimeetmest enne sisenemist või on valdaja küll valduses, kuid on abitus seisundis.⁶³

Kui majaomanik teatab, et tema hoovis viibivad võõrad inimesed, kes tarbivad alkoholi ega ole nõus lahkuma, võib politsei või abipolitseinikud siseneda hoovi omaniku kutsel ja tema juuresolekul. Sellisel juhul ei ole tegemist erimeetmega, kuna hoovi omanik annab selleks loa. Samuti ei loeta erimeetmeks sisenemist valdusesse, mis on avalik koht, näiteks kauplus, kuna see on üldsusele avatud ruum.

⁶² Sealsamas, lk 158.

⁶³ Sealsamas, lk 158.

Valdusesse sisenemisel peaks kinnisasi (territoorium) olema piiratud või vähemalt tähistatud. Kinnisasja piirang või tähistus peab olema arusaadav. Valduse tähistus ei pea endast kujutama sisenemiseks läbipääsmatut takistust, vaid andma arusaama, et tegemist on eravaldusega. Seega võib tähistuseks pidada ka põlvekõrgust hekki, millest on võimalik üle astuda.⁶⁴

- **Valdusesse sisenemine kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks** (KorS 50 lg 1 p 1). Kõrgendatud ohu kahtlus peab olema konkreetne, st on olemas selge teave, et seal võib toimuda kuritegu, esineb oht inimeste elule või tervisele. Abstraktne või hüpoteetiline oht nt "äkki midagi juhtub" ei ole piisav põhjus sisenemiseks.

Näide: Patrullis olevad III astme abipolitseinikud saavad väljakutse, et naaberkorterist kostub valju lärmi ja mööbli liigutamise hääli. Kohale jõudes kuulevad nad majast mürtsatusi ja appi karjeid, mis viitavad võimalikule ohule. Seetõttu võtavad abipolitseinikud ühendust välijuhiga raadioside teel, kirjeldavad olukorda ning annavad teada, et kellegi elu võib olla ohus. Saadud korralduse alusel sisenetakse majja, et olukorda kontrollida ja vajadusel sekkuda. Või siis annab politsei korralduse mitte siseneda, sest on ise paari minuti kaugusel sündmuskohast.

Näide: Politseiametnik ja abipolitseinik on patrullis, kui nad saavad väljakutse murelikult emalt, kes teatab, et tema alaealine tütar viibib mahajäetud majas koos täisealiste meestega ning tarvitab seal alkoholi juba teist päeva. Mehed on varem käitunud agressiivselt, mistõttu kardab ema oma lapse tervise ja ohutuse pärast. Politseiametnik otsustab koos abipolitseinikuga majja siseneda, et selgitada välja võimalik kõrgendatud oht, tagada alaealise turvalisus ning vajadusel sekkuda ja abi osutada.

- **Valdusesse sisenemine kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud** (KorS 50 lg 1 p 2). Sättes on valdusesse sisenemiseks kaks alust. Neist esimese aluse puhul **võib valduses viibida isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse**. Teisel juhul on valdusesse sisenemine lubatud abitust seisundis oleva isiku kaitseks, kui on põhjust arvata, et tema **elu, tervis või kehaline puutumus on abitust seisundist tingituna ohustatud**. Isikult vabaduse võtmine võib seisneda ajutises vabadusevõtmises nt sundtoomine või vabadusevõtmises isiku kinnipidamisena kohtuotsuse alusel mingiks tähtjaks nt arest.⁶⁵

Näide: Naaber teatab, et kõrval korteris elav üksik eakas naine pole juba mitu päeva korterist välja tulnud ega vasta telefonile. Ta kahtlustab, et naisega on juhtunud õnnetus ning tema elu võib olla ohus. Juhtumiskeskus saadab sündmust lahendama kaks III astme abipolitseinikku. Kuna on võimalik, et eakas naine on abitust seisundis, helistavad abipolitseinikud välijuhile, kes püüab võtta ühendust naise pereliikmetega. Samal ajal küsitlevad abipolitseinikud naabreid, et saada lisainfot. Kui pereliikmeid ei õnnestu kätte saada ja olukord viitab võimalikule ohule, otsustab politseiametnik, et korterisse sisenemine on vajalik, kuid seda ei ole vaja teha abipolitseinikel, vaid sündmuskohale saadetakse teine politseipatrull olukorda lahendama.

Politseiametniku korraldusel võib abipolitseinik sisendada valdaja nõusolekute ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks valdusesse ka siis, kui

---

⁶⁴ Sealsamas, lk 158.

⁶⁵ Sealsamas, lk 159-160.

eluruumist levivad väljapoole teist isikut oluliselt häirivad mõjutused nt öörahu rikkumine ja nende kõrvaldamine ei ole muul viisil võimalik (KorS 50 lg 2).

KorS § 50 lõige 3 sätestab, et valdusesse tuleb võimaluse korral siseneda valdaja või muu õigustatud isiku juuresolekul ja ajavahemikus kella 7.00-st kuni 23.00-ni. Äriruumidesse tuleb võimaluse korral siseneda nende töö- või lahtiolekuajal. Sama paragrahvi lõike 4 järgi on tehtud erisuse eluruumi sisenemine ajavahemikul kella 23.00-st kuni 07.00-ni, see on lubatud üksnes kahel eesmärgil: 1) vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks ja 2) kui sellest levivad väljapoole teist isikut oluliselt häirivad kestvad või korduvad mõjutused ja nende kõrvaldamine ei ole muul viisil võimalik.

Näide: III astme abipolitseinikud on patrullis ja saadetakse sündmuskohale, kuna nad on lähim saadaolev üksus. Öösel kell 01.00 teatab naaber, et kõrval korterist kostub juba tund aega järjest imiku nuttu. Kohale jõudes küsitlevad abipolitseinikud teatajat, kes selgitab, et korteris elab üksikema koos pooleaastase lapsega. Naabri sõnul käib ema öösiti paariks tunniks tööle, jättes samal ajal imiku üksinda koju magama. Abipolitseinikud koputavad uksele, kuid keegi ei ava, samal ajal on seest kuulda imiku katkematut nuttu. Kuna on alust arvata, et laps on jäetud järelevalveta ja vajab abi, võtavad abipolitseinikud raadioside teel ühendust väljuhiga, kes proovib emaga telefoni teel ühendust saada, kuid see ei õnnestu. Abipolitseinikud märkavad, et korteri uks on lukustamata. Väljuhi korralduse alusel sisenevad nad korterisse, et päästa abitus seisundis laps. Sellisel juhul on valdusesse sisenemine õigustatud igal kellaajal, isegi kui eluruumi valdajaga ei ole võimalik eelnevalt kontakti saada, kuna imiku elu ja tervis võivad olla ohus.

Valdusesse sisenemisel valdaja nõusolekuta tuleb valdajat sellest viivitamata teavitada. Kui valduses jääb valveta oluline vara, siis tuleb tagada selle valve kuni valdaja või õigustatud isiku saabumiseni. Valdusesse sisenemine valdaja nõusolekuta võib toimuda sunnita või vahetut sundi kasutades. Sundi võib kasutada asja nt ukse, akna, värava eemaldamiseks või avamiseks. Valdusesse sisenemisel ei ole lubatud selles olevate vallasasjade läbivaatus, vastasel juhul on tegemist valduse läbivaatusega. Sundi võib kasutada valdaja vastu, nt kui isik sisenemist füüsiliselt takistab. Taksituste kõrvaldamisel tuleb püüda kahju tekitada võimalikult vähe – vaid sedavõrd, kuivõrd on see vältimatu eesmärgi ehk valdusesse sisenemiseks vältimatu. Kaaluda tuleb, kas on võimalik siseneda avatud akna kaudu, kas vähem kahju tekitatakse akna või ukseeluk lõhkumisega.⁶⁶

§ 51. Valduse läbivaatus

Kehtiv ApolS	Kehtiva APolS alusel võib politseiametnikuga koos tegutsev abipolitseinik teostada valduse läbivaatust, kuid iseseisva pädevusega abipolitseinik seda teha ei või.
Uus APolS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinikule võib koos politseiametnikuga politsei tegevuses osaledes APolS eelnõu kohaselt valdust läbi vaadata: <ul style="list-style-type: none"> • kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud või • kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks. • kui see on vajalik seadusega või seaduse alusel kehtestatud nõuete

⁶⁶ Sealsamas, lk 164.

	täitmise tagamisel ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks, ning selliste nõuete täitmise kontrollimine on valdust läbi vaatava korrakaitseorgani pädevuses.
Korraldusel	Võib erimeedet kohaldada vaid politseiametniku korraldusel.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.
Keelatud	III astme abipolitseinikul on keelatud iseseisvalt tegutsedes valdust läbi vaadata.

Valduse läbivaatus piirab isiku õigusi rohkem kui lihtsalt valdusesse sisenemine, sest lisaks sisenemisele ja visuaalsele vaatlemisele hõlmab see ka seal leiduvate esemete kontrollimist ja uurimist, näiteks kappide ja sahtlite avamist. Tavaliselt on valduse läbivaatuse eesmärk leida peidetud või varjatud ese või isik, mida valdaja vabatahtlikult ei avalda. Arvestades selle meetme ulatust ja intensiivsust, on selleks üldjuhul vaja halduskohtu luba.⁶⁷

Valduse läbivaatuse vajadus võib tekkida kas valdusesse sisenemise käigus või juba varasema teabe põhjal. Kuigi läbivaatuse protsess sarnaneb valdusesse sisenemisega, kuna see võib hõlmata uste ja väravate avamist ning takistuste eemaldamist, on need meetmed siiski eesmärgi, olemuse, tagajärgede ning põhiõiguste riive ulatuse poolest erinevad. Kuna valdusesse sisenemine riivab isiku õigusi vähem, ei nõua see eelnevalt halduskohtu luba. Valduse läbivaatus hõlmab aga lisaks vaatlusele ka peidetud esemete otsimist, mistõttu kontrollitakse mitte ainult ruume, vaid ka panipaiku, sahtleid, esemeid ning eemaldatakse muid takistusi. Seetõttu on eluruumi läbivaatuseks vajalik asukohajärgse halduskohtu eelnev luba.⁶⁸

Valduse läbivaatuse õiguslikud alused kattuvad valdusesse sisenemise õiguslike alustega, mis on ka loogiline, kuna valduse läbivaatuse saab toimuda valdusesse sisenemise kaudu.

Politseiametniku korraldusel võib II ja III astme abipolitseinik, kes osaleb koos politseiametnikuga politsei tegevuses valdust läbi vaadata:

- **Kui on alust arvata, et piiratud või tähistatud kinnisasjal, ehitises või ruumis viibib isik, kellelt võib võtta seaduse alusel vabaduse või kelle elu, tervis või kehaline puutumus on tingituna tema abitust seisundist ohustatud** (KorS § 51 lg 1 p 1).
- **Kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks või tõrjumiseks** (KorS § 51 lg 1 p 2).

Näide: Politseiametnik ja abipolitseinik sisenevad koos korterisse teate alusel, et imik on jäetud järelevalveta ning tema elu on ohus. Sisenemisel ei ole enam kuulda lapse nuttu ning tuba visuaalselt vaadeldes imikut ei leitud. Lapse leidmiseks on vajalik tõsta voodilt riideid ning otsida last nende alt. Olukorda tuleb hinnata valduse läbivaatusena.⁶⁹

- **Kui see on vajalik seadusega või seaduse alusel kehtestatud nõuete täitmise tagamisel ohu ennetamiseks, väljaselgitamiseks või tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks, ning selliste nõuete täitmise kontrollimine on valdust läbi vaatava korrakaitseorgani pädevuses** (KorS § 51 lg 1 p 3).

⁶⁷ Riigikohtu Halduskolleegiumi 3. novembri 2015. aasta otsus nr [3-3-1-36-15](#) p 13.2.

⁶⁸ Sealsamas, p 13.1.

⁶⁹ Laaring jt 2017, lk 166.

Säte annab pädevale KKO-le õigusliku aluse teostada inspeksioonilist järelevalvet. Valduse läbivaatuse protokollimine on kohustuslik. Näiteks riiklikku järelevalvet turvategevuse seaduses sätestatud nõuete täitmise üle teostab PPA ning selleks võib PPA kohaldada KorS §-des 30–32 ja 50–52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Seega, kui abipolitseinik osaleb politsei tegevuses koos politseiametnikuga on tal selle meetme kohaldamise õigus, sest ta toetab sellisel juhul politseid. Näiteks võib politsei läbivaatuse käigus kontrollida, kas turvamine toimub vastavalt ettenähtud tingimustele, või näiteks RelvS-i alusel kehtestatud nõuete täitmise kontrollimisel võib PPA valdust läbi vaadata ja abipolitseinik saab teda toetada.

Uue APoS eelnõu § 24 lõige 4 punkt 2 kohaselt on III astmeabipolitseinikul keelatud iseseisvalt tegutsedes valdust läbi vaadata, kuna see on õiguslikult keerukas ja isikupuutumast tugevalt riivav toiming. Inimese valdusesse sisenemine on eraelu puutumatus rikkumine, mis on kaitstud PS ja rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonidega.

§ 52. Vallasasja hoiulevõtmine

Kehtiv APoS	Kehtiva APoS alusel võib iseseisva pädevusega abipolitseinik ja abipolitseinik, kes tegutseb koos politseiametnikuga, võtta hoiule turvakontrollis või isiku läbivaatuses tuvastatud vallasasja, millega isik võib ohustada ennast või teist isikut või mille valdamine on isikul seadusega keelatud. Selle meetme kohta on kehtivas APoS-is eriregulatsioon, mis teatud ulatuses kattub KorS-iga, aga ei ole üks-ühele sama. Abipolitseinik peab hoiule võetud asja andma viivitamata üle politseile.
Uus APoS	
Mida võib teha?	II ja III astme abipolitseinik võib vallasasja hoiule võtta: <ul style="list-style-type: none"> • vahetu ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks; • asja omaniku või valdaja kaitseks asja kaotamise, hävimise või olulise kahjustamise vahetu ohu eest, kui samal ajal on ohus avalik huvi; • kui seaduse alusel on asja valdamiseks vaja luba, mis asja valdaval isikul puudub; • kui asja valdab isik, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus, ning on oht, et isik kasutab asja enda või teise isiku tapmiseks või vigastamiseks või võõra asja kahjustamiseks või põgenemiseks; • kui vallasasja on lubatud KorS § 49 alusel läbi vaadata ning hoiulevõtmine on vajalik, et võtta vallasasja kohta proovi, samuti teostada vallasasja mõõtmisi või teha ekspertiisi või; • kui turvakontrolli käigus on tuvastatud ese, mis ei ole seadusega keelatud, kuid võib ohustada isikut ennast või teist isikut.
Korraldusel	Abipolitseinik võib KoS § 52 alusel politseiametniku korraldusel võtta vallasasja hoiule.
Vahetu sund	Õigus kasutada vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu.

Abipolitseinik võib hoiule võtta vallasasja vaid politseiametniku korraldusel, seda põhjusel, et politseiametniku korraldus tagab, et toiming on seaduslik, põhjendatud, saaks dokumenteeritud ning isikute õigusi ei rikuta.

Vallasasja hoiule võtmine, sh otsuse teinud ametniku andmed, tuleb abipolitseinikul dokumenteerida, lisaks tuleb teavitada isikut, kellelt ese ära võeti, ning selgitada talle eseme edasist käitlemist ning tagada eseme säilimine viisil, et see ei kahjustuks ega läheks kaduma. KorS lubab asja hoiule võtmisel kasutada sundi kuni eesmärgi saavutamiseni.

Uue APoS eelnõuga võib II ja III astme abipolitseinik politseiametniku korraldusel võtta hoiule vallasasja järgmistel tingimustel:

- **Vallasasja hoiule võtmine vahetu ohu tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks** (KorS § 52 lg 1 p 1).

Näide: Alaealistele on alkohoolsete jookide omamine ja tarbimine alkoholiseaduse järgi keelatud. Kui III astme abipolitseinikud märkavad jalgsi patrullides pargis alaealisi, kelle käes on alkohol, näiteks õllepudelid, võivad nad joogid politseiametniku korraldusel hoiule võtta. See, kas hoiule võetud alkohol antakse hiljem üle alaealise seaduslikule esindajale, otsustab juba politseiametnik.

- **Vallasasja hoiule võtmine asja omaniku või valdaja kaitseks asja kaotamise, hävimise või olulise kahjustamise vahetu ohu eest, kui samal ajal on ohus avalik huvi** (KorS § 52 lg 1 p 2). Sellel punkti alusel ei saa mistahes juhtumil asja hoiule võtta, vaid seda saab teha üksnes avalikust huvist tulenevalt. KorS § 52 lg 1 p 2 alusel saab vallasasja nt koti hoiule võtta ainult siis, kui:
  - Esemee omanik või valdaja ei ole teada või ei saa ise oma vara kaitsta. Antud juhul pole seljakoti omanik kohapeal, seega pole võimalik teda kohe tuvastada.
  - Esemee säilitamine või paigale jätmine võib põhjustada ohtu. Hüljatud seljakott, millest paistavad elektrijuhtmed, võib olla potentsiaalselt ohtlik.
  - On ohustatud avalik huvi. Avalik huvi on seotud inimeste turvalisuse ja võimaliku kahju vältimisega – kui tegemist on ohtliku esemega, võib see kahjustada läheduses viibivaid inimesi.
- **Vallasasja hoiule võtmine kui seaduse alusel on asja valdamiseks vaja luba, mis asja valdaval isikul puudub** (KorS § 52 lg 1 p 3).

Näide: Abipolitseinik puutub kokku isikuga, kellel on kaasas narkootiline aine. Isik väidab, et tal on selle aine kaasas kandmiseks arsti ettekirjutus, kuid ei suuda seda kohapeal tõendada. Seetõttu võib abipolitseinik politseiametniku korraldusel narkootilise aine hoiule võtta kuni isiku loa olemasolu on kontrollitud ja kinnitatud.

- **Kui asja valdab isik, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus, ning on oht, et isik kasutab asja enda või teise isiku tapmiseks või vigastamiseks või võõra asja kahjustamiseks või põgenemiseks** (KorS § 52 lg 1 p 4). Selle sätte juures on mõeldud mistahes seadust ning vabadus võib olla võetud karistusena või ohu tõrjumisena kas lühiviisi või pikaajaliselt. Seejuures ei pea olema tegemist asjaga, mille kandmist seadus keelaks. Isik võib kaasas kanda ka kääre, küüneviili, süstalt, mutrivõtit vms. Kuid olukorras, mil neid asju kasutatakse ründe abivahendina, annab see isikule võimaluse jõulisemalt rünnata.⁷⁰

Näide: Abipolitseinik toimetab isiku kainenema ning enne politsei sõidukisse paigutamist tehtud turvakontrolli käigus leiti tema vöölt taskunuga. Kuigi taskunuga

---

⁷⁰ Laaring jt 2017, lk 170.

on tsiviilkäibes lubatud, siis tuleb nuga võtta hoiule, et isik sellega kinnipidamisel ei kahjustaks ennast, abipolitseiniku ega politseiametnikku.

- **Kui vallasasja on lubatud KorS § 49 alusel läbi vaadata ning hoiulevõtmine on vajalik, et võtta vallasasja kohta proovi, samuti teostada vallasasja mõõtmisi või teha ekspertiisi** (KorS § 52 lg 1 p 5).

Näide: Kui abipolitseinik on tabab kahtlustatavana tagaotsitava isiku ning isik tuleb kinni pidada ja enne seda teostada turvakontroll ja isiku vallasasja läbivaatus. Isiku seljakoti läbivaatuse käigus leiab abipolitseinik valge pulbriga kott, mille suhtes on vajalik teostada ekspertiis, et tuvastada, kas see võib olla narkootiline aine, mistõttu võtab ta politseiametniku korraldusel aine hoiule.

- **Kui turvakontrolli käigus on tuvastatud ese, mis ei ole seadusega keelatud, kuid võib ohustada isikut ennast või teist isikut** (KorS § 52 lg 1 p 6). Selline ese võib olla süstal, käärid, naaskel vms, mille kaasas kandmine ei ole seadusega keelatud, kuid mille taskus hoidmine võib vigastada isikut ennast või teist isikut.

Järgnev tabel võtab kokku abipolitseinikule lubatud KorS meetmete võrdluse kehtiva ja uue seaduse alusel.

Tabel 4. Abipolitseinikule lubatud meetmete võrdlus kehtiva ja uue abipolitseiniku seaduse alusel

	KEHTIV: korraldusel koos politseiga	UUS: korraldusel nii koos kui iseseisvalt	KEHTIV: korralduseta iseseisvalt	UUS: korralduseta nii koos kui iseseisvalt	Erisused	Muudatus
§ 28. Ettekirjutus ja haldussunnivahendi kohaldamine	JAH	JAH	JAH	JAH		Ei muutu midagi
§ 30. Küsitlemine ja dokumentide nõudmine	JAH	JAH	JAH	JAH		Ei muutu midagi
§ 31. Kutse ja sundtoomine	EI	JAH*	EI	EI	*Keelatud kohaldada sundtoomist	Tekib õigus kutse andmiseks, sundtoomise õigust ei teki.
§ 32. Isikusamasuse tuvastamine	lg 1 - 4*	lg 6 ja 9	lg 1 - 4*	lg 1-5 ja lg 7-8	Lõige 4 vaid eriolukorra või erakorralise seisukorra ajal. Ei ole lubatud kasutada vahetut sundi ega toimetada isikut isikusamasuse tuvastamiseks ametiruumi.	Tekib õigus kasutada vahetut sundi ja politsei ametniku korraldusel toimetada isik ametiruumi. Kaob piirang, et lg 4 kohaldamisel peab olema eriolukord või erakorraline seisukord.
§ 34. Isikuandmete töötlemine jälgimisseadmetiku kasutamisega	JAH	JAH	EI	EI		Meedet võib kohaldada ka III astme abipolitseinik politsei korraldusel iseseisvalt tegutsedes.
§ 37. Isiku joobeseisundi kontrollimine ja tuvastamine	EI	JAH	EI	JAH		Tekib õigus selle meetme kohaldamiseks.
§ 38. Alkoholihoobe kontrollimine ja tuvastamine kohapeal	JAH*	JAH**	JAH*	JAH	*Ainult indikaatorvahendit, mitte tõenduslikku alkomeetrit. **tõendusliku alkomeetriga ainult korraldusel	Tekib õigus politsei korraldusel tõendusliku alkomeetriga tuvastada alkoholihoovet.
§ 39. Isiku toimetamine alkoholihoobe	EI	JAH	EI	EI		Tekib õigus politsei korraldusel isik toimetada ametiruumi ja

	KEHTIV: korraldusel koos politseiga	UUS: korraldusel nii koos kui iseseisvalt	KEHTIV: korralduseta iseseisvalt	UUS: korralduseta nii koos kui iseseisvalt	Erisused	Muudatus
tuvastamiseks ametiruumi ja tervishoiuteenuse osutaja juurde						tervishoiuteenuse osutaja juurde.
§ 41. Narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamise või sellest põhjustatud joobeseisundi tuvastamine	JAH*	JAH**	EI	EI	*Õigus kasutada tuvastamiseks vaid indikaatorvahendit. **III astme AP-I iseseisvalt keelatud kohaldada vahetut erimeetme kohaldamisel	III astme abipolitseinikul tekib õigus politsei korraldusel iseseisvalt tegutsedes kasutada indikaatorvahendit ja toimetada isik tervishoiuteenuse osutaja juurde või riiklikku ekspertiisiasutusse.
§ 42. Joobeseisundis isiku kainenema toimetamine	JAH	JAH	EI	EI		III astme abipolitseinikul tekib õigus iseseisvalt tegutsedes politsei korraldusel toimetada joobeseisundis isik kainenema.
§ 44. Viibimiskeeld	JAH*	lg 1 p 2, 4, 6	JAH*	lg 1 p 1 ja 3, 5	*Koha, mitte isiku suhtes. Eriolukorra ja erakorralise seisukorra ajal võib viibimiskeeldu kohaldada ka IPAP kuni üks tund.	Tekib õigus viibimiskeeldu kohaldada ka isiku suhtes. III astme abipolitseinikul iseseisvalt tegutsedes kaob piirang, et seda võib kohaldada vaid eriolukorra ja erakorralise seisukorra.
§ 45. Sõiduki peatamine	lg 1 ja 5*	lg 5**	lg 1	lg 1, 3, 4	*lg 5 vaid eriolukorra või erakorralise seisukorra ajal; **ilma tulirelvata	II ja III astme abipolitseinikud saavad õiguse politsei korraldusel sundpeatada sõidukit tavaolukorras, välja arvatud tulirelvaga. II ja III astme abipolitseinikud saavad õiguse peatada sõiduk tsiviilvärvides sõidukist valgusseadme abil.
§ 46. Isiku kinnipidamine	JAH*	lg 1 p 3, 4, 5, 6, 8	JAH*	lg 1 p 1, 2	*Kinnipidamise õigus, kui 1) see on vältimatu vahetult eelseisva kuriteo toimepanemise ärahoidmiseks; 2) see on vältimatu isiku elu või kehalist puutumatust ähvardava vahetu ohu tõrjumiseks; 3) isik on avalikus kohas pannud toime korrarikkumise ja tema isikut ei ole tuvastatud või korrarikkumise kõrvaldamiseks on kohaldatud vahetut sündi ning on küllaldane alus eeldada, et vahetu sunni kohaldamise lõpetamisel jätkab isik korrarikkumise toimepanemist.	Tekivad täiendavad alused kinnipidamiseks - seaduses sätestatud alusel sundtoomiseks; terviseisundi või vanuse tõttu abi vajava isiku üleandmiseks; täiskasvanud saatjata alla 16-aastase lapse üleandmiseks; hädaohus oleva lapse toimetamiseks ohutusse tingimustesse seadusliku esindaja nõusolekuta.
§ 47. Turvakontroll	JAH	lg 1 p 1, 2, 3	JAH*	lg 1 p 1, 4, 5, 6	*IPAP-il õigus kontrollida isikut või tema riietust üksnes vaatlemise ja kimpimise teel või tehnilise vahendi abil, kui: 1) see on vajalik	III astme abipolitseinikul tekib täiendavaid õigusi turvakontrolli tegemiseks.

	KEHTIV: korraldusel koos politseiga	UUS: korraldusel nii koos kui iseseisvalt	KEHTIV: korralduseta iseseisvalt	UUS: korralduseta nii koos kui iseseisvalt	Erisused	Muudatus
					<i>vahetu kõrgendatud ohu tõrjumiseks või 2) isikult võib seaduse alusel võtta vabaduse.</i>	
§ 48. Isiku läbivaatus	JAH*	lg 3 *	JAH*	JAH*	<i>*isiku kehaõõnsusi ei või läbi vaadata</i>	<i>Tekivad täiendavad alused isiku läbivaatuseks - kui see on vältimatult vajalik isikusamasuse tuvastamiseks.</i>
§ 49. Vallasasja läbivaatus	JAH	lg 1 p 1, 5, 6, 7	JAH*	lg 1 p 2, 3, 4	<i>*IPAP-il siis, kui seda kannab kaasas isik, kelle suhtes võib seaduse alusel teostada turvakontrolli või kelle võib seaduse alusel läbi vaadata.</i>	<i>III astme abipolitseinikul tekib täiendavaid õigusi vallasasja läbivaatuseks.</i>
§ 50. Valdusesse sisenemine	JAH	JAH*	EI	EI	<i>*III astme AP-I iseseisvalt keelatud lõike 1 punkti 3 alusel valdusesse siseneda</i>	<i>III astme abipolitseinik saab õiguse politsei korraldusel piiratud ulatuses valdusesse siseneda.</i>
§ 51. Valduse läbivaatus	JAH	JAH*	EI	EI	<i>*III astme AP-I iseseisvalt keelatud valdust läbi vaadata</i>	<i>Ei muutu midagi</i>
§ 52. Vallasasja hoiulevõtmine	JAH*	JAH	JAH*	EI	<i>*Õigus võtta hoiule turvakontrolli või isiku läbivaatuse käigus tuvastatud vallasasja, millega isik võib ohustada ennast või teist isikut või mille valdamine on isikul seadusega keelatud.</i>	<i>Tekivad täiendavad alused vallasasja hoiule võtmiseks</i>

Eelnõu § 25 reguleerib kinnipeetud isiku saatmist.

Käesolev paragrahv näeb ette, et II ja III astme abipolitseinikul on õigus teostada kinnipeetud isiku saatmist politsei ja piirivalve seadus § 7⁴¹ aluselt ja korras.

Vastavalt PPVS-ile tähendab kinnipeetud isiku saatmine kinnipeetavate - kahtlustatav, vahistatu, süüdimõistetu transportimist arestimaja sees või väljapoole seda, olles relvastatud saatemeeskonna järelevalve all. Enne ja pärast transporti teostatakse isikule turvakontroll või läbivaatus vastavalt korrakaitseseadusele. Saatemeeskonna ülesannete ja töökorra määrab kindlaks vastutav minister määrusega.

Seaduse muudatus annab õiguse ja võimaluse abipolitseinikel kaasuda laiemalt politsei ülesannete rakendamisel. II ja III astme abipolitseinike, kellel on tulirelva kandmise õigus, saab edaspidi rakendada erinevate kinnipeetud isikute saatmisel, olenemata kinnipeetud isiku staatuses (kahtlustatav, vahistatud, süüdimõistetu jne). Oluline on täiendava konvoiliikmeks olemine kohtukonvois. Abipolitseiniku kaasamisel saab PPA täiendada kohtukonvoi liikmete arvu või moodustada konvoiliikmetest meeskonna, kus üks liige on politseiametnik ning teine abipolitseinik. Kinnipeetud isikute saatmisel abipolitseiniku osalusel kehtivad abipolitseinikule samad õigused ja kohustused, mis on sätestatud kinnipeetud isikute saatmisjuhendis.

2. jagu. Vahetu sund.

Abipolitseinikul on ka kehtiva APoS-i järgi õigus politsei tegevuses osalemisel kanda ja kasutada relva ja erivahendeid ning rakendada piiratud ulatuses korrakaitse seaduses nimetatud meetmeid ning kohaldada vahetut sundi.

Vahetu sund KorS § 74 tähenduses on füüsilise isiku, looma või asja mõjutamine füüsilise jõu, erivahendi, relva või lahingumoonaga. **Erivahend** on loom või asi, mis on ette nähtud isiku, looma või asja füüsiliseks mõjutamiseks ja mis ei ole relv. **Relv** on tulirelv või muu relv RelvS-i tähenduses. **Lahingumoon** on lahingumoon RelvS-i § 83³ lõike 2 tähenduses. Abipolitseinik võib füüsilist jõudu, erivahendit ja relva kasutada uue APoS-i järgi §-des 26–30 sätestatud alustel ja korras.

Võrreldes kehtiva APoS-iga ei reguleeri uus APoS eelnõu eraldi abipolitseiniku poolt gaasipihusti, kumminuia ja teleskoopnuia kasutamist. Kuna KorS sätestab vahetu sunni kohaldamise lubatavuse, siis on reguleeritud, millistel tingimustel võib kasutada ka gaasipihustit, kumminuia ja teleskoopnuia. Kasutamine peab olema **proportsionaalne ja vajalik**. Seega pole vajalik eraldi abipolitseiniku puhul reguleerida gaasipihusti, kumminuia ja teleskoopnui kasutamist. KorS reguleerib täpsemalt just tulirelva ja elektrišoki relva kasutamise ning ka abipolitseinike puhul on see APoS-is reguleeritud.

Vahetu sund kujutab endast kõige olulisemat ning üldjuhul kõige raskemat võimalikku isiku õiguste riivamist haldustäitemenetluses – füüsilise jõu, erivahendite ja relvade kasutamist. Seetõttu on proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt tegemist haldussunnivahendite *ultima ratioga*, mida saab kasutada üksnes siis, kui muud võimalikud vahendid on oma mõju ammendanud või neid ei ole võimalik kasutada.⁷¹ Seetõttu peavad abipolitseinikud olema selleks põhjalikult ettevalmistatud, omama nii õiguslikke teadmisi kui praktilisi oskusi ja olema hea analüüsi võimega. Sama oluline on selgelt määrata abipolitseinikule füüsilise jõu, relvade ning erivahendite kasutamiseks alused.

Abipolitseinikule esitatavad nõuded haridusele, tervise, ja füüsilisele ettevalmistusele aitavad samuti luua eeldused, et isikute põhiõigusi ja –vabadusi saavad vajaduse korral piirata selleks hoolikalt valitud isikud. Lisaks uue APoS-iga on ettenähtud sisukam ja praktilisem väljaõpe, mis peab andma abipolitseinikule vajalikud praktilised oskused ja teoreetilised teadmised vahetu sunni kohaldamiseks ning enda ja teiste turvalisuse tagamiseks.

Eelnõu § 26 reguleerib vahetu sunni kohaldamist. Ka kehtiva APoS järgi on sätestatud abipolitseinikule õigus kohaldada sundi korrakaitse seaduses sätestatud alusel ja korras, arvestades käesoleva APoS erisusi. Eraldi on kehtivas APoS-is toodud abipolitseiniku õigus kohaldada vahetut sundi politseiametniku korraldusel, kui see on vältimatult vajalik politseiametniku poolt riikliku järelevalve meetme kohaldamise eesmärgi saavutamiseks.

Lõige 1 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinik võib politsei tegevuses osaledes käesoleva eelnõu §-i 24 lõigetes 1 ja 2 nimetatud riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel kasutada vahetut sundi korrakaitse seaduses sätestatud alusel ja korras, arvestades käesoleva seaduse erisusi. Teisisõnu, kui abipolitseinikul on õigus KorS meedet kohaldada, siis võib ta eesmärgi saavutamiseks vajadusel kasutada vahetut sundi. Abipolitseinik peab järgima KorS-is vahetule sunnile ettenähtud sätteid nagu KorS §-s 76 vahetu sunni kohaldamise lubatavus, §-s 77 abi andmine vigastatud isikule, §-s 78 vahetu sunni eest hoiatamine ja APoS-s neid ei dubleerita. **Abipolitseinik võib seega kohaldada**

---

⁷¹ [Korrakaitse seaduse muutmise ja rakendamise seaduse eelnõu seletuskiri](#)

vahetut sundi ainult juhul, kui isikule kehtiva haldusaktiga ohu väljaselgitamiseks, tõrjumiseks või korrarikkumise kõrvaldamiseks pandud kohustuse täitmise tagamine muu haldussunnivahendiga ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik. Vahetut sundi on lubatud kohaldada ilma eelneva kohustava haldusaktita, kui haldusakti andmine ei ole võimalik vahetu kõrgendatud ohu tõrjumise või korrarikkumise kõrvaldamise kiire vajaduse tõttu. Oluline on see, et vahetut sundi ei ole lubatud kohaldada ütluse, arvamuse või seletuse saamiseks vastavalt KorS § 76.

Näide: Piirkonnas patrullivad kaks III astme abipolitseinikku reageerivad väljakutsele. Sündmuskohale jõudes leiavad nad pargi pingil magava tugevas joobes ja kontaktivõimetu mehe, kelle kõrval lebavad alkoholi pudelid. Äratamisel selgub, et mees on raskesti mõistetava kõnega, ei tea, kuhu ta suundub, ega oma turvalist peatumispaika. Ta keeldub koostööst ja lahkumisest. Pärast korduvaid selgitusi üritab ta püsti tõusta ja eemale minna, kuid tasakaalu kaotades kukub korduvalt. Abipolitseinikud helistavad väljühile, kes hindab olukorda ja annab korralduse mees kainenema toimetada. Arvestades tema joovet ja terviseriski, toimetavad abipolitseinikud ta politseisõidukisse ja viivad kainenema.

Lõige 2 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinikul on õigus politsei ülesandel kohaldada vahetut sundi politseiametniku korraldusel, kui see on vältimatult vajalik politseiametniku poolt riikliku järelevalve meetme kohaldamise eesmärgi saavutamiseks. Abipolitseiniku ülesanne on politsei abistamine, vahetu sunni kohaldamise eelduseks on üldjuhul kehtiva politseiametniku korralduse olemasolu. Kuna abipolitseiniku ülesanne on abistada politseiametnikku, peaks abipolitseinik saama vajaduse korral aidata politseiametnikku tema kohaldatava meetme eesmärgi saavutamiseks vahetu sunni kohaldamisel olenemata sellest, kas abipolitseinikul on ettenähtud antud meetme kohaldamise õigus. Nimetatud vahetu sunni kohaldamisele kaasamise õigus annab võimaluse abipolitseinikke paindlikumalt kaasata. Samas teeb aga otsuse sunni kohaldamise vajaduse kohta politseiametnik, kellel on põhjalikumad teadmised ja suuremad kogemused ohu hindamisel.

Lõige 3 kohaselt on III astme abipolitseinikul politsei tegevuses osaledes iseseisvalt keelatud kohaldada vahetut sundi korrakaitseseaduse § 41 lõikes 10 sätestatud riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel. KorS § 41 lg 10 annab bioloogilise vedeliku proovi võtmise tagamiseks õiguse kasutada proovi andmiseks kohustatud isiku suhtes vahetut sundi nii kaua, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatu. Kuigi proovi võtjaks on tervishoiuteenuse osutaja töötaja, otsustab proovi võtmiseks vahetu sunni kasutamise ja vastutab vahetu sunni kasutamisega isikule tekitatud ülemäärase kahju eest politsei. Tervishoiuteenuse osutaja vastutab oma tavapäevase tegevuse eest, näiteks tagab bioloogilise proovi võtmisel vajaliku hügieeni. Vahetu sunniga proovi võtmise vajadusel tuleb arvestada, et põiekateetriga uriiniproovi võtmine sunniga võib kahjustada isiku tervist juhul, kui ei suudeta tagada isiku liikumatust. Seetõttu tuleks isiku vastuhaku korral eelistada vereproovi.⁷² Põhjus, miks iseseisvalt politsei tegevuses osaledes III astme abipolitseinikule ei ole õigust sundi selle meetme kohaldamisel kasutada, on selles, et tegemist on keerulise ülesandega, mida peab vajaduse korral läbi viima politseiametnik ise.

Eelnõu § 27 loetleb abipolitseinikule lubatud erivahendid ja relvad. Kehtiva APoS-i § 32 järgi on abipolitseinikule lubatud relvad **Politsei- ja Piirivalveameti poolt väljastatud gaasirelv, külmrelv, elektrišokirelv ja tulirelv.** Gaasirelvana võib abipolitseinikule

⁷² Laaring jt 2017, lk 131.

väljastada gaasipihusti, külmrelvana võib väljastada kumminuia ja teleskoopnuia ning tulirelvana väljastada püstoli või revolvri. Lisaks võib PPA peadirektori või tema volitatud ametniku eelneval loal ja vastava tulirelva alaliigi erikoolituse läbimisel abipolitseinikule väljastada lisaks eelpool nimetatutele muud politsei tulirelva alaliigid näiteks püssi ehk tugirelva. Uue APoS eelnõuga täpsustatakse ja täiendatakse abipolitseinikule lubatud relvade liike ja alaliike. Lisanduvad pneumorelv ja harjutusrelv.

Abipolitseinikule lubatud külmrelvade sätestamisel on lähtutud sellest, et abipolitseiniku tegevus on sageli seotud avaliku korra tagamisel konfliktsituatsioonidega, mis võivad endaga tuua kaasa rünnaku abipolitseiniku või teiste isikute suhtes. Kumminuia või teleskoopnuia kasutamine võib osutuda vältimatuks abipolitseiniku või teiste isikute vastase ründe tõrjumiseks. Abipolitseinikule täiendava enesekaitse või teiste isikute elu ja tervise kaitseks füüsilise jõu kõrval relva kasutamise võimaluse mitte lubamine võib panna abipolitseiniku sellisesse olukorda, mis ei võimalda tal täita talle pandud ülesannet. Samuti ei taga see isikute poolse ootuse realiseerumist. Kuivõrd abipolitseinik on politsei tegevuses osaledes riigivõimu esindaja, siis isikud eeldavad, et riik reageerib adekvaatselt ja proportsionaalselt rikkumisele, mis võib tuua kaasa teiste ohu või ohu realiseerumise teiste isikute elule ja tervisele.

Kehtiva APoS järgi on erivahenditena abipolitseinikule lubatud PPA väljastatud käeraud, sidumisvahend, tehniline tõke ja sõiduki sundpeatamise vahend. Nimetatud erivahendid on vajalikud, et riigivõimu esindajana tagada proportsionaalne ja eesmärgipärane reageerimine, kui esinevad seadusest tulenevad alused, mis tingivad nimetatud erivahendite kasutamise. See on ka vajalik selleks, et tagada abipolitseinike ja teiste isikute ohutus või minimeerides võimalus, et korrariikkuja võiks ennast vigastada. Uue APoS eelnõuga antakse PPA-le õigus väljastada abipolitseinikule erivahendina ka eriotstarbeline valgus- ja heliseadeldis ning eriotstarbeline värvimis- ja märgistusvahend. PPA kasutab eriotstarbelisi valgus- ja heliseadeldisi ning värvimis- ja märgistusvahendeid eelkõige selleks, et hallata massirahutusi, kus on vaja masside kontrollimist või korrariikkujate eraldamist. Valgus ja suunatud helisignaalid aitavad juhtida inimhulki soovitud suunas ning takistada nende liikumist keelatud alale. Spetsiifilised heliseadmed võimaldavad anda kõrge intensiivsusega helilisi käske ja hoiatusi, mis on kaugelt kuuldavad ja aitavad rahvahulka kontrolli all hoida. Kui rahvahulga sees on isikuid, kes provotseerivad vägivalda või sooritavad õigusrikkumisi, võib politsei kasutada värvimisvahendeid (nt spetsiaalne spreivärv või markerkuulid), et tähistada õigusrikkujaid isegi siis, kui nad sulanduvad hiljem rahvamassi. Värvipõhiseid märgistusvahendeid saab kasutada distantsilt, vältides otsest füüsilist kontakti korrariikkujatega, mis võib vähendada eskalatsiooni ja ohtu politseiametnikele.

Käesolevas peatükis on järgitud RelvS-s kasutatud termineid, sealhulgas järgmisi:

- **kandmine** on relva endaga kaasas kandmine väljaspool hoiukohta;
- **kasutamine** on vahetu ja eesmärgipärane tegevus objekti tabamiseks või kahjustamiseks relvaga.

Lõike 1 kohaselt, võib PPA väljastada II ja III astme abipolitseinikule erivahendeid.

Punktide 1 ja 2 kohaselt **käeraud** ja **sidumisvahendi**. Käeraud on spetsiaalselt käte aheldamiseks loodud vahend, mille eesmärk on piirata isiku käte liikumist turvalisel ja kindlal viisil. Oluline ei ole mitte materjal, vaid nende funktsioon – piirata käte liikumist viisil, mis tagab ohutuse nii aheldatud isikule kui ka ümbritsevatele. Käeraudade peamine erinevus muudest sidumisvahenditest seisneb nende ohutuses – need takistavad käte liikumist ilma

verevarustust piiramata, soonimata ega liigset valu põhjustamata. Samuti on käeraud lukustatavad, kergesti avatavad ja korduvkasutatavad.⁷³

Punkti 3 kohaselt tehnilise tõkke. Tegemist on vahendiga, millega takistatakse isikute või sõidukite vaba liikumist, nt erineva kõrguse ja konstruktsiooniga teisaldatavad aiad või sõidukid. Olenevalt ohuhinnangust ja objektist võib olla taktikaliselt vajalik kasutada tõketena betoonplokke, liivakotte, okastraati jne. Tehnilise tõkke all saab mõista kõiki vahendeid, mis on mõeldud isikute ja sõidukite passiivseks suunamiseks ja takistamiseks.⁷⁴

Punkti 4 kohaselt sõiduki sundpeatamise vahendi. Kõige enam kasutatav on „siil“, mille puhul on tegemist mootori jõul teel liikuva sõiduki peatuma sundimiseks mõeldud seadmega, millest üle sõitmisel purunevad sõiduki rehvid ning edasi liikumine on kas võimatu või raskendatud. Lisaks on tehniliste vahenditena võimalik kasutada teele paigaldatavad võrke, millesse sõitmisel sõiduk peatub või millesse takerduvad rehvid. KorS ei piira ega täpsusta erivahendina sundpeatamise vahendite liike, lubades seega kasutada ka näiteks elektroonilisi või muid sundpeatamise vahendeid.⁷⁵

Punkti 5 kohaselt eriotstarbelise valgus- ja heliseadeldise. Seadeldis on mõeldud selleks, et sundida isikut talle pandud kohustuslikku haldusakti täitma. Näiteks on võimalik massirahutusel valjuhääldi häirivate heliefektidega mõjutada isikute liikumist.⁷⁶ II ja III astme abipolitseinik eriotstarbelist valgus- ja heliseadeldist igapäevaselt politsei tegevuses osaledes ei kasuta. Tegemist on massiohje üksuse varustusega. Heliseadeldis võib olla nii sõnumi edastamiseks kui rahvamasse häiriva heli tekitamiseks. Eelkõige on nende seadeldiste kasutamine vajalik kriisiolukorras just kriisirolliga abipolitseinike poolt, kellel on ka vastav väljaõpe.

Punkti 6 kohaselt eriotstarbelise värvimis- ja märgistusvahendi. Näiteks on võimalik massilise korratuse käigus korrarikkuja tema kinnipidamise tagamiseks märgistada.⁷⁷ II ja III astme abipolitseinik eriotstarbelist värvimis- ja märgistusvahendit igapäevaselt politsei tegevuses osaledes ei kasuta. Tegemist on massiohje üksuse varustusega, millega näiteks rahvahulgas agressiivne või õigusrikkumisi toime pannus isik märgistatakse värvainega eemalt, et oleks võimalik tema hilisem korrarikkujana identifitseerimine või tema kinnipidamiseks.

Erivahendite väljastamisel on oluline see, et abipolitseinik võib politsei tegevuses osaledes kanda ja kasutada vaid PPA väljastatud erivahendeid. Võrreldes politseiametnikule lubatud erivahenditega, ei ole abipolitseinikul õigus kasutada järgmisi erivahendeid: jalaraudu, rahustussärki, -tooli või -voodit, teenistuslooma või veekahurit. Tegemist on ammendava loeteluga, see tähendab, et vahendit mida ole loetelus, seda abipolitseinik erivahendina kasutada ei saa.

Lõige 2 nimetab II ja III astme abipolitseiniku lubatud relvad ja nende alaliigid, mida PPA võib talle väljastada ja mida on abipolitseinikul lubatud kasutada.

---

⁷³ Eljas, Chris; Kajo, Kaisa; Kask, Oliver; Kirsimägi, Silva; Kiviste, Jaak; Kohava, Marili; Kranich, Helen; Laaring, Mait; Pars, Siiri; Punko, Irina; Põllumäe, Sander; Roosve, Triin; Saarmets, Virgo; Timberg, Henry; Vanaisak, Ülle. 2025. Korrakaitseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2. ümbertöötatud ja täiendatud trükk. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, lk 410.

⁷⁴ Laaring jt 2017, lk 236.

⁷⁵ Sealsamas, lk 236.

⁷⁶ Sealsamas, lk 237.

⁷⁷ Sealsamas, lk 237.

Punkti 1 kohaselt on abipolitseinikule lubatud **tulirelv**, täpsemalt **püss**, **püstol**, **revolver**. Oluline on välja tuua, et ka kehtiva APoS-i kohaselt võib abipolitseinik kanda ja kasutada tulirelva. RelvS-i § 12 kohaselt on: **püss** – tulirelv, mille üldpikkus on üle 600 mm ja relvaraua (relvaraudade) pikkus üle 300 mm; **püstol** – tulirelv, mille üldpikkus on kuni 600 mm (kaasa arvatud) ja relvaraua pikkus kuni 300 mm (kaasa arvatud) ning mille padrunid võivad padrunitalves paikneda ühes või mitmes reas ning **revolver** – trumliga tulirelv, mille üldpikkus on kuni 600 mm (kaasa arvatud) ja relvaraua pikkus kuni 300 mm (kaasa arvatud) ning mille trummel on nii padrunitalveks kui ka padrunitesaks.

Punkti 2 alusel **gaasirelv**, täpsemalt **gaasipihusti**. RelvS-i § 11 tähenduses on tegemist relvaga, mis on ette nähtud elava objekti lühiajaliseks kahjustamiseks ärritava toimega gaasiga. Abipolitseinikule on lubatud gaasirelva alaliigist üksnes gaasipihusti, mitte gaasipüstol, ega gaasirevolver. Gaasipihusti puhul on tegemist piiramata tsiviilkäibega relvaga, mis tähendab, et seda tohib tsiviilisik vabalt omandada, omada ja kasutada ilma eriliste piiranguteta ning on mõeldud eelkõige enesekaitseks. Gaasipihusti sätestatakse abipolitseinikule lubatud relvadena just õigusselguse huvides tagamaks, et abipolitseinik kannab ja kasutab üksnes PPA väljastatud gaasipihustit. Gaasipihusti on oma olemuselt kõige väiksema intensiivsusega relv. Seda kasutades on võimalik ründaja ajutiselt teha kahjutuks, ilma et tekiks püsivaid tervisekahjustusi, kuna gaasipihusti mõju on ajutine ja põhjustab tavaliselt tugevat ärritust silmades ja hingamisteedes.

Punkti 3 alusel **külmrelv**, täpsemalt **kumminui** või **teleskoopnui**. Praeguseks ei ole PPA-s enam igapäevaselt kasutusel kumminuia, kui aga arvestada ohte, mis meid ümbritsevad (sõda Ukrainas, hübriidrünnakud, massilised sisseränded naaberriikides), siis on vajalik, et eelkõige kriisiolukordadeks säiliks abipolitseinikul õigus kumminuia kasutamiseks. Täna on kõigil politseiametnikel võõl teleskoopnui ning vastava koolituse läbinud abipolitseinikel samuti. Teleskoopnui on efektiivne mõjuvahend just ründe tõrjumisel. Kuna ta on kompaktne, siis on seda ka mugav kanda.

Punkti 4 alusel **pneumorelv**. See on vajalik olukorras, kus on vaja kasutada relva, välja arvatud tulirelva, ja relvaga mõjutatav isik või objekt asub külm-, gaasi-, või elektrišoki relva ulatusest väljas, või neid ei ole eelmainitud relvastust tehnilistel või ohutuslikel kaalutlusel võimalik kasutada. Tegemist on mittesurmava tööpõhimõttega relvaga ning abipolitseinikute osas on mõeldud eelkõige kasutamiseks politsei kriisiüksuses massiohje erivõimekusena. Pneumorelvad on kasutuses ka teistes riikides, nagu Soomes, ja sealt saadud positiivne kogemus on andnud kindlust, et neid sobib ka meil kasutusele võtta.

Punkti 5 alusel **elektrišokirelv**. Eestis on elektrišokirelv politseiametnike kasutuses 2018. aastast ning samas ajast on ka abipolitseinikel olnud õigus peale vastavat väljaõpet seda relva kanda ja kasutada.

Punkti 6 järgi **harjutusrelva**. RelvS-i § 3 lõike 4 alusel on tegemist on ametirelvaga, mis on spetsiaalselt konstrueeritud või kohandatud mittekahjustava või vähe kahjustava suunatud lendkeha väljalaskmiseks ja milles kasutatakse mittekahjustavat või vähe kahjustavat laskemoona, või treeninguks kasutatav tulirelv, millest ei ole võimalik tulistada. Harjutusrelvad jagunevad treeningrelvadeks ja õpperelvadeks.

Harjutusrelv on oluline õppevahend Sisekaitseakadeemias ja Politsei- ja Piirivalveametis. Harjutusrelv võib olla spetsiaalselt harjutusrelvaks valmistatud relv, näiteks läbipaistvast plastist valmistatud revolver või püstol, või tavapärasest tulirelvast kohandatud relv, millel näiteks on lukukeel lühemaks tehtud või relval terve lukk asendatud õppeotstarbeks tehtud spetsiaalse lukuga. Harjutusrelvas ei kasutata tulirelva laskemoona, vaid kummikuule ja muud sarnast, mida on võimalik ka lasta. Sellist relva nimetatakse ka treeningrelvaks. Kui relv on

ette nähtud ainult relvaõppe eesmärgil, et õppida relva lahti võtmist ja kokku panemist, nimetatakse seda õpperelvaks. Harjutusrelvad ei ole tsiviilkäibes lubatud relvad.⁷⁸

Eelnõu § 28 sätestab käeraudade ja sidumisvahendi kasutamise. Võrreldes kehtiva APolS-iga käeraudade ja sidumisvahendi kasutamise aluseid ei muudeta.

Lõige 1 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinik võib isiku suhtes kasutada käeraudu korrakaitseseaduse § 79 lõikes 1 esinevate aluste olemasolul. Sättest tuleb selgelt välja, et I astme abipolitseinikul käeraudade ega sidumisvahendi kasutamise õigust ei ole.

Korrakaitseseadusest tulenevalt võib abipolitseinik käeraudu või sidumisvahendit kasutada, **kui on alust arvata, et isik võib:**

- Rünkata teist isikut, osutada korrakaitseorgani ametiisikule füüsilist vastupanu või kahjustada suure väärtusega varalist hüvet.
- Põgeneda või teda võidakse ebaseaduslikult vabastada, kui temalt on seaduse alusel võetud vabadus. Isikuna, kellelt on seaduse alusel võetud vabadus, tuleb käsitleda PS §-s 20 nimetatud juhte, st näiteks kuriteos kahtlustatava kinnipidamine, väärtemenetluses isiku kinnipidamine, korrakaitseseaduse alusel isiku kinnipidamine, sundtoomine, kainenema paigutamine jne. Vabaduse võtmine ei ole seevastu ülekuulamine, küsitlemine, viibimiskeelu kehtestamine jne.⁷⁹
- Ennast vigastada või enese tappa.

KorS § 79 lõike 1 sissejuhatava lauses sätestatud „On alust arvata“ tähendab, et käeraudu saab rakendada juba enne eelnimetatud kahjulike tegevuste algust. Piisab sellest, kui abipolitseinikul või politseiametnikul on juhtumi asjaoludest tulenevalt pidada võimalikuks selline käitumine. Eelkõige subjektiivsed, meetmele allutatud isikust ja tema varasemast käitumisest lähtuvad asjaolud, nt varasemad põgenemiskatsed, enesetapukatsed, tunduv füüsiline üleolek, teadaolev kalduvus vägivaldsusele või isiku kuulumine kuritegelikku grupeeringusse, kes võiks püüda teda konkreetses olukorras vabastada jne. Enesestmõistetavalt laieneb käeraudade kasutamise volitus ka juhtudele, kus kahtlus on realiseerunud ning nimetatud kahjulik tegevus juba toimub, nt tabatakse isik põgenemiskatselt või lahutatakse kaklus.⁸⁰

Käeraudade kasutamisel ei ole reguleeritud nende kasutamise taktika, ehk see, kas aheldada käed ette, taha, vöö külge vms. Juhinduma peab turvataktika soovitustest ning proportsionaalsuse ja otstarbekuse nõudest.⁸¹

Lõige 2 täpsustab, et kui käeraudade kasutamine ei ole võimalik, võib abipolitseinik kasutada **sidumisvahendit**, kui see ei sea ohtu isiku elu, ei tekita talle kehavigastust ega põhjusta kestva füüsilist valu.

KorS § 79 lg 3 näeb ette, et sidumisvahendi kasutamine ei tohi kesta üle ühe tunni järjest, sest see võib takistada verevarustust ning põhjustada tervisele tõsist ohtu. Seega on hiljemalt tunni aja möödumisel (muul juhul vajaduse äralangemisel) vajalik sidumisvahend eemaldada. Põhjused, miks käe- ja jalaraudade kasutamine pole võimalik ning kasutama peab alternatiivseid vahendeid, võivad tuleneda väga erinevatest objektiivsetest asjaoludest.

⁷⁸ Eelnõude infosüsteem. [Teenistusrelvade ja nende laskemoona ning lahingumooni liigid ja teenistusrelvade, nende laskemoona ja lahingumooni, tulirelva osade käitlemise ning üleandmise korra seletuskiri](#), lk 4.

⁷⁹ Laaring jt 2017, lk 240.

⁸⁰ Sealsamas, lk 240.

⁸¹ Eljas jt 2025, lk 411.

Näiteks isiku liialt suured või väikesed käed, suur kinnipeetavate hulk, mille tõttu ei jätku käeraudu, käed ei paindu piisavalt. Sidumiseks kasutatavate vahendite loetelu ei ole piiratud, seega saab kasutada kõiki vahendeid, millega on võimalik kehavigastusi ja suurt füüsilist valu põhjustamata eesmärk saavutada. Enamasti on kasutusel selleks spetsiaalselt kohandatud plastikvitsad või paelad.⁸²

Kui käeraudade kasutamiseks on abipolitseinikul olemas seaduslik alus ning ta otsustab neid kasutada, siis tuleb kinnipeetavat isikut sellest teavitada ja hoiatada, et vastuhaku korral rakendatakse tema suhtes füüsilist jõudu.

Käeraudade kasutamine riivab eeskätt PS §-s 20 sätestatud õigust isikupuutumatusetele. Riive seisneb isikuvabaduse (eelkõige füüsilises) piiramises, kuna takistatakse isiku liikumisvõimalusi ning ta on sunnitud olema ja liikuma kindlas kehaasendis. Erivahendi kasutamine peab PS-st tulenevalt vastama seaduses sätestatud alustele ja korrale ning erivahendi kasutamisega kaasnev riive peab olema proportsionaalne.

KorS § 12 kohaselt riikliku järelevalve meetme kohaldamine protokollitakse haldusmenetluse seaduse §-s 18 sätestatud alustel ja korras KorS sätestatud erisustega. Kui riikliku järelevalve meetme kohaldamisel kasutatakse relva või erivahendit, on meetme protokollimine kohustuslik. See tähendab, et kui abipolitseinik kasutab isiku suhtes relva, käerauda või sidumisvahendit, tuleb selle kasutamine protokollida.

Eelnõu § 29 sätestab elektrišokirelva kasutamise. Ka kehtiva APoS järgi on abipolitseinikul politsei tegevuses osalemisel õigus kasutada elektrišokirelva, kuid seda üksnes hädakaitstes, seejuures hädakaitse piire ületamata. Lisaks võib abipolitseinik kasutada elektrišokirelva looma suhtes ainult looma ründevõimetuks muutmiseks juhul, kui seda eesmärki ei ole võimalik saavutada muu sunnivahendiga. Käesoleva eelnõuga muudetakse elektrišokirelva kasutamise alused samasuguseks politseiametnikega.

Eestis on elektrišokirelv politseiametnike kasutuses 2018. aastast. PPA andmetel kasutati aastatel 2018-2022 elektrišokirelva 50 korral. Enim on elektrišokirelva kasutatud külm- või elektrišokirelvaga ründe tõrjumiseks (19 korral, peamiselt ründed külmrelvaga) ning endale ja teistele ohtliku suitsiidse isiku suhtes tema tegevuse peatamiseks 14 korral. Elektrišokirelva kasutamise perioodi jooksul ei ole tuvastatud ühtegi üksnes elektrišokirelva kasutamisest tingitud eluohtliku vigastuse või surma põhjustamist. Eelnimetatud perioodil toimus politsei vastu 180 rünnet. Senine kogemus näitab, et elektrišokirelvi on kasutatud kaalutletult, negatiivsed tagajärjed (nt kukkumisest tingitud vigastused) puuduvad või on vähesed ning neid kasutatakse olukordades, kus see võib olla tõhusam või kujutada vähem ohtu tervisele kui muu teenistusrelva või mõne erivahendi kasutamine. Selleks, et maandada ohte, õpetatakse politseiametnikke ja ka abipolitseinikke elektrišokirelva nooltega tabama alakeha, vöökohta või selga, hõivamaks võimalikult suurt osa skeletilihastest. Vältima peab sihtimist pea piirkonda ja kubeme piirkonda. Elektrišokirelva kasutamisel luuakse logifail ning kogu tegevus jäädvustatakse helis ja pildis, st elektrišokirelva käepidemes on kaamera, mis hakkab tööle, kui seda kasutatakse. See tagab väga hea järelevalve elektrišokirelva kasutamise üle, mis aitab välistada, et elektrišokirelva kasutatakse liiga kergekäeliselt või ilma seadusliku aluseta. Senise praktika kohaselt on PPA kõiki elektrišokirelva kasutamise juhtusid sellest vaatest hiljem ka analüüsinud.⁸³ 2019. aastal ei olnud PPA-s mitte ühtegi elektrišokirelva kandmise õigusega abipolitseinikku. 2020. aastal alustati väljaõppega ning 2024. aasta lõpu seisuga on 1200st abipolitseinikust 267-l elektrišokirelva kandmise õigus.

---

⁸² Laaring jt lk 239.

⁸³ Eelnõude infosüsteem. [Korraldusseaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus](#), lk 39.

Käesoleva eelnõu § 29 kohaselt võib II ja III astme abipolitseinik, kes osaleb politsei tegevuses koos politseiametnikuga isiku suhtes kasutada elektrišokirelva korrakaitseaduse § 80 sätestatud alustel ja korras. See tähendab, et koos politseiga tegutsedes on II ja III astme abipolitseinikul samad alused elektrišokirelva kasutamiseks kui politseiametnikul.

On selge, et elektrišokirelvad on ohutumad kui tulirelvad, samas on vaieldud elektrišokirelva ohtlikkuse üle võrreldes gaasirelva, külmrelva ja füüsilise jõuga. Enamasti asetavad teiste riikide õiguskaitseasutused elektrišokirelvad sunni astmestikul samale tasemele pipragaasiga. Elektrišokirelv on tavaliselt paigutatud madalamale tasemele kui külmrelvad. KorS-i regulatsiooni järgi on elektrišokirelva kasutamise puhul tegu n-ö tulirelva alternatiiviga, mida võib kasutada, kui teiste vahetu sunni vahendite kasutamine ei ole võimalik või õigel ajal võimalik. Elektrišokirelva kasutamise üldisteks eelduseks on kõrgendatud oht.⁸⁴

KorS § 80 lõige 1 näeb ette, et **elektrišokirelva võib kasutada kõrgendatud ohu tõrjumiseks, kui ohu tõrjumine muu vahetu sunni vahendiga, välja arvatud tulirelvaga, ei ole võimalik või ei ole õigel ajal võimalik**, ning arvestusega, et elektrišokirelva kasutamisel tehakse kõik võimalik, et sellega ei seataks ohtu muud kaalukat hüve.

KorS § 80 lõige 2 alusel võib isiku suhtes olla elektrišokirelva kasutamisel kolm võimalikku eesmärki: **isiku ründamisvõimetuks, vastupanu- või põgenemisvõimetuks muutmine**. Lisaks sellele peab eesmärk olema seotud vajadusega:

- tõrjuda vahetu oht elule või tervisele või kehalisele puutumatusele;
- tõkestada vahetult eelseisva või juba aset leidva esimese astme kuriteo toimepanemist;
- pidada kinni esimese astme kuriteos kahtlustatav või süüdistatav või takistada tema põgenemist, kui temalt võib seaduse alusel võtta vabaduse või temalt on seaduse alusel võetud vabadus; või pidada kinni isik või takistada tema põgenemist, kui temalt võib kohtulahendi alusel võtta vabaduse või temalt on kohtulahendi alusel võetud vabadus.

Näiteks on elektrišokirelva kasutamine lubatud eluohtliku noaga ründe tõkestamisel, kui seda eesmärki ei ole võimalik saavutada muul viisil, v.a tulirelva kasutamisega. Elektrišokirelva ei või kasutada füüsilise ründe tõrjumisel, kui tegemist ei ole esimese astme kuriteo toimepanemisega ning eesmärk on võimalik saavutada külm- või gaasirelva kasutamisega. Elektrišokirelva võib looma suhtes kasutada ainult looma ründamisvõimetuks muutmiseks. Siin on eelduseks, et tegu on looma ründega ning muud vähem intensiivsemad vahetu sunni vahendite kasutamise võimalused on ammendunud või ei ole rünnaku tõrjumiseks kohased.⁸⁵

Eelnõu § 30 reguleerib abipolitseiniku tulirelva kasutamist. Võrreldes kehtiva APoS-iga, mis lubab abipolitseinikul tulirelva kasutada ainult hädakaitse olukorras (ilma hädakaitse piire ületamata) või looma ründevõimetuks muutmiseks, laiendatakse uue regulatsiooniga tulirelva kasutamise tingimusi. Kehtiv seadus ei arvesta tegelikku olukorda, kus abipolitseinike osalus politseitöös on pidevalt kasvanud. Kuna üha rohkem abipolitseinikke osaleb patrullides politseiametniku kõrval, võib kehtiv regulatsioon tekitada olukordi, kus politseipatrull ei suuda väljakutsetele operatiivselt reageerida ja ohte tõhusalt tõrjuda.

Abipolitseinikul, kes osaleb patrulltoimkonna töös teise liikmena, on PPA sisemise regulatsiooni kohaselt kohustus kanda tulirelva. Tulirelva kandmiseks läbitav koolitus ja eksam on samadel alustel, mis politseiametnikelgi, va alused relva kasutamiseks. 2024. aasta

---

⁸⁴ Eljas jt 2025, lk 414-415.

⁸⁵ Sealsamas, lk 415.

lõpuks oli üle Eesti 502 abipolitseinikust tulirelvakandjat. Kui 2016. aastal oli Põhja prefektuuris 101 abipolitseinikust tulirelvakandjat, siis 2024. aasta lõpuks juba 221.

Muudatusega viiakse abipolitseiniku seaduses abipolitseinike õigused ja kohustused tulirelva kasutamisel samadele alustele kui politseiametnikel. Teatud erisused jäävad kasutamise alustesse sõltuvalt sellest, kas abipolitseinik tegutseb vahetult koos politseiametnikuga või III astme abipolitseinik täidab ülesannet iseseisvalt. Oluline on välja tuua, et tulirelva kasutamise õiguse saavad need abipolitseinikud, on saanud vastava väljaõppe ning sooritanud arvestuse, mis koosneb relva kasutamist reguleerivate õigusaktide tundmisest, relva ohutust käitlemisest ja relva käsitlemise katsest.

Abipolitseinikele relva kasutamise õiguse andmine samadel alustel, kui politseiametnikel on oluline mitmel põhjusel:

- **Ühine väljaõpe ja standardiseeritud oskused** – abipolitseinikud läbivad sama tulirelvakoolituse ja praktilise väljaõppe nagu politseiametnikud, mis tagab ühtlase teadmiste ja oskuste taseme relva käsitlemisel ning kasutamisel.
- **Ühtne reageerimine ja koordineeritud tegutsemine** – kui abipolitseinik ja politseiametnik on koos politsei tegevuses, nt patrullis, peavad nad olema kindlad, et suudavad kriitilistes olukordades tegutseda sarnaselt. Ühtsed relva kasutamise reeglid tagavad, et olukorra lahendamisel ei teki segadust ega ootamatut erinevat reageerimist.
- **Usaldus ja kindlus** – politseiametnik peab saama loota, et tema kõrval olev abipolitseinik on võimeline vajadusel relva kasutama ja oskab seda teha vastavalt olukorra nõuetele. See suurendab meeskonnatöö efektiivsust.
- **Ühise ülesande täitmine** – politseiametnik ja abipolitseinikud tegutsevad koos sama eesmärgi nimel, et tagada avalik kord ja inimeste turvalisus. Kui abipolitseinikul puudub õigus relva kasutada samadel alustel, võib see takistada ohtlike olukordade lahendamist ning vähendada operatiivsust nõudvate sekkumiste tõhusust.

Seega on vajalik, et abipolitseinikud, kes tegutsevad politseiametnike kõrval ja kelle ülesanded on sarnased, omavad ka võrdväärset õigust relva kasutada, järgides seejuures samu reegleid ja protseduure. Abipolitseinike tulirelva kasutamise õiguse laiendamine samale tasemele politseiametnikuga võib suurendada nende efektiivsust ja reageerimisvõimet. Abipolitseinikud peavad regulaarselt treenima oma laskeoskust ning relva kasutamise õiguse säilitamiseks regulaarselt tõestama oma relvakäsitsemise oskusi. Abipolitseinikele tuleb õpetada täpselt, millistes olukordades on tulirelva kasutamine õigustatud ning millal tuleks kasutada muid sunnivahendeid. Pärast iga tulirelva kasutamise juhtumit peab toimuma põhjalik analüüs ja vajadusel lisakoolitus. Enne relva kasutamise õiguse andmist tuleb veenduda, et isik on vaimselt ja emotsionaalselt valmis relva kandma ja kasutama.

Lõige 1 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinik, kes osaleb politsei tegevuses koos politseiametnikuga võib isiku suhtes kasutada tulirelva korrakaitseseaduse § 81 sätestatud alustel ja korras. Ehk siis samadel alustel, kui politseiametnik.

KorS § 81 esimeses lõikes nimetatakse tulirelva kasutamiseks kolm olulist nõuet, mis laienevad ka teisele lõikele. Esiteks määratakse kindlaks, millise ohtu tõrjumisel on tulirelva kasutamine võimalik – selleks on **kõrgendatud oht**. Kuna isiku suhtes tulirelva kasutamise alused on järgmises lõikes sätestatud oluliselt kitsamalt, on lõikel 1 iseseisev tähendus just asjade ja loomade suhtes tulirelva kohaldamisel. Näiteks ründava marutaudis koera tulistamine. Teiseks peab **tulirelva, kasutamine olema kõige viimane võimalik kasutatav vahetu sunni vahend ultima ratio**. Iga muu vahendi kasutamine peab olema kas võimatu või õigel ajal võimatu. Kolmandaks **peab vahetu sunni rakendamisel tegema kõik, et tulirelva**

kasutamine ei ohustaks kolmandate isikute elu, kehalist puutumatust või muud kaalukat hüve.⁸⁶

KorS § 81 teises lõikega reguleeritakse tulirelvade kasutamist **isiku suhtes**. Kuna tegemist on kõige riivavama võimaliku vahendiga, mida haldusmenetluse raames isiku suhtes kasutada saab, siis on reguleeritud tulirelva kasutamise aluseid eriti täpselt. Esmalt sätestatakse kaks eeldust, mille samaaegne esinemine on tulirelva kasutamiseks vajalik. Tulirelva kasutamise eesmärk peab olema muuta isik **ründamis-, vastupanu- või põgenemisvõimetuks**, mingit muud eesmärki tulirelva kasutamisega olla ei saa. Teiseks ei ole tulirelva kasutamine isiku suhtes võimalik, kui vastupanu, põgenemist või rünnet on võimalik (sh õigel ajal) ära hoida, mis tahes muul viisil, nt looma või asja suhtes tulirelva kasutades.⁸⁷

Tulirelva kasutamine **isiku suhtes** KorS § 81 lõike 2 punkti 1 alusel on lubatud, et tõrjuda **vahetut ohtu elule** või **kehalisele puutumatusele**. Kehalise puutumatuse mõiste on defineeritud KorS-i § 5 lõikes 4, mille järgi on kehalise puutumatuse riive seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine. **Elu** on kaitstud sünnist surmani, PS §-st 16 tuleneb inimelu reservatsioonideta kaitse. Õigust elule võib pidada kõige olulisemaks põhiõiguseks, sest see on eelduseks kõigi teiste õiguste ja vabaduste kasutamisel. Oht elule on võimalik nii tegevuse kui tegevusetusega. KorS § 81 lõige 2 punkt 2 sätestab tulirelva kasutamise isiku suhtes **vahetult eelseisva** või juba **toimuva vägivaldse esimese astme kuriteo** või sanktsioonina **eluaegset vangistust võimaldava kuriteo tõkestamiseks**. Tulirelva kasutamise aluseks toodud eriti ohtlike kuritegude loendiga püütakse ühelt poolt tagada proportsionaalsus, kuid ühtlasi seab abipolitseinikule ja politseiametnikule kohustuse teada erinevate kuritegude toimepanemise eest ette nähtud sanktsioone ja hinnata kuriteo sisu. KorS § 81 lõige 2 punkt 3 sätestab tulirelva kasutamise isiku suhtes, et **kinni pidada kahtlustatav, süüdistatav või süüdimõistetu** või **takistada tema põgenemist**, kui temalt võib seaduse alusel võtta vabaduse või on see temalt seaduse alusel võetud seoses **esimese astme vägivaldse kuriteo toimepanemisega** või kuriteo toimepanemisega, mille eest võib talle **karistusena mõista eluaegse vangistuse**. Sekkumine on käsitletav kriminaalmenetlust tagava vahendina, mistõttu jääb sekkumise alast välja näiteks KorS-i alusel kinnipidamine, st kainenema toodud isiku põgenemise peatamiseks ei ole lubatud kasutada tulirelva. Põgenenud isiku kinnipidamine tähendab, et tegu (põgenemine) on juba toime pandud ja isik tuleb tabada. Teo ettevalmistamise staadiumis tulirelva kasutamise loa annab lause osa „takistada põgenemist“.⁸⁸

Lõige 2 täpsustab, et abipolitseinik, kes osaleb politseitegevuses politsei ülesandel **iseseisvalt** võib isiku suhtes kasutada tulirelva korrakaitseseaduse § 81 lõike 1 ja lõike 2 punktide 1 ja 2 alustel ja korras. See tähendab, et kui III astme abipolitseinik osaleb politsei tegevuses iseseisvalt, siis ei ole tal õigust tulirelva kasutada selleks, et kinni pidada kahtlustatav, süüdistatav või süüdimõistetu või takistada tema põgenemist, kui temalt võib seaduse alusel võtta vabaduse või on see temalt seaduse alusel võetud seoses esimese astme vägivaldse kuriteo toimepanemisega või kuriteo toimepanemisega, mille eest võib talle karistusena mõista eluaegse vangistuse.

Lõike 3 kohaselt võib abipolitseinik, kes osaleb politseitegevuses koos politseiametnikuga politseiametniku korraldusel kasutada isiku suhtes püssi kui esineb vahetu kõrgendatud ohu tõrjumise erakorraline vajadus. See säte ei luba abipolitseinikul iseseisvalt püssi

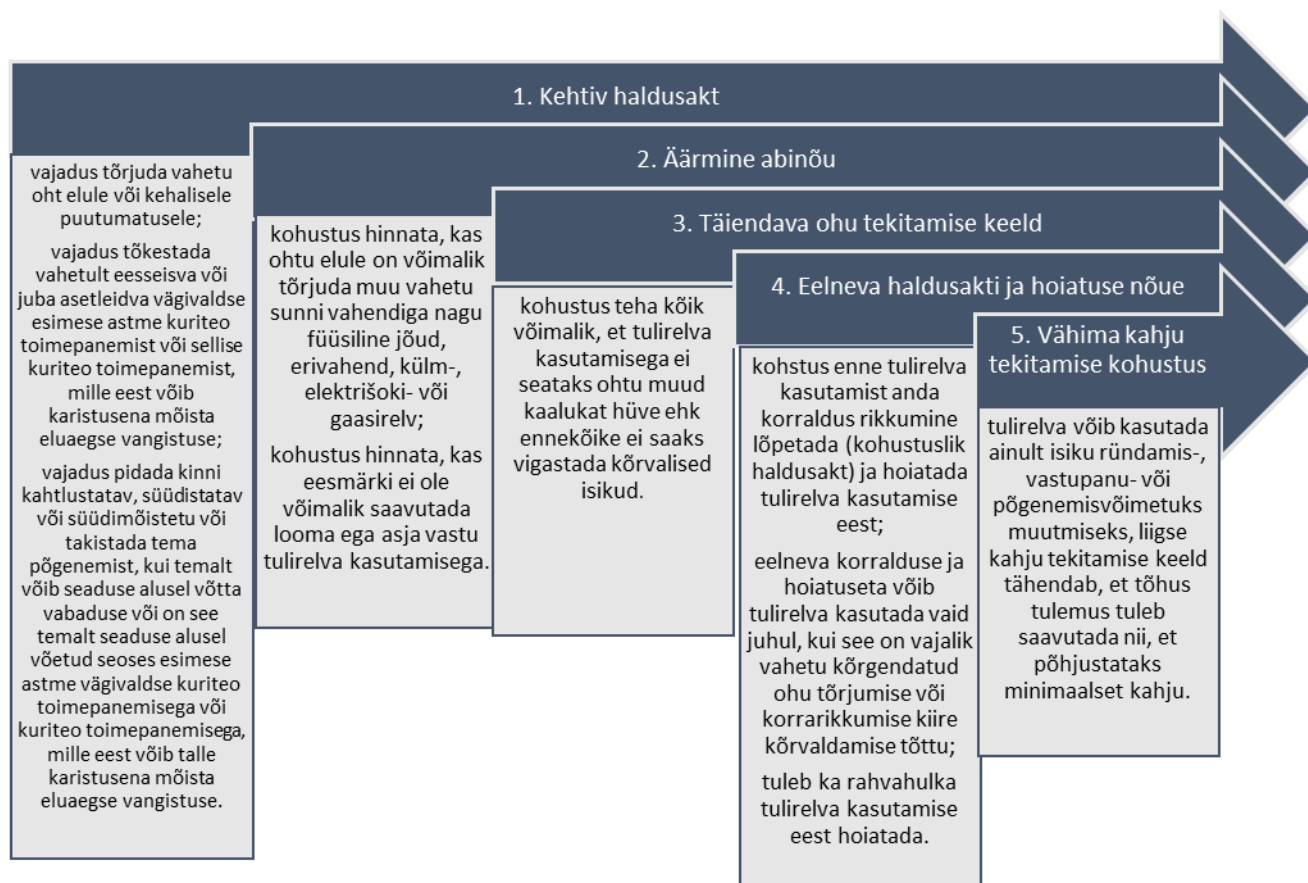
⁸⁶ Sealsamas, lk 416.

⁸⁷ Sealsamas, lk 418 - 419.

⁸⁸ Sealsamas, lk 417 - 422.

kasutada ning seab ranged piirangud selle kasutamisele, nõudes politseiametniku juhendamist ja erandlikku olukorda. Selline oht võib hõlmata olukordi, kus on otsene oht inimese elule, tervisele või avalikule korrale, näiteks relvastatud rünnak.

Järgnevalt on skeem, abipolitseiniku poolt tulirelva kasutamise lubatavuse kohta isiku

suhtes⁸⁹:

3. jagu. Abipolitseinikule lubatud relva ja laskemoona käitlemine

Käesolevas jaos reguleeritakse abipolitseinikule lubatud relvade käitlemine, abipolitseinikule elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse andmine, õiguse peatamine, kehtetuks tunnistamine ja taastumine.

Eelnõu § 31 reguleerib abipolitseinikule lubatud relva ja laskemoona käitlemist.

Lõikes 1 defineeritakse abipolitseinikule lubatud relva käitlemine. Sätte kohaselt on käitlemine uue APoIS eelnõu tähenduses abipolitseinikule lubatud relva ja selle laskemoona

⁸⁹ Koostatud korrakaitseaduse kommenteeritud väljaande põhjal, LK 249-250

väljastamine, hoidmine, kandmine, kasutamine, hooldamine, tagastamine ja edasitoimetamine.

Lõike 2 järgi kohaldatakse harjutusrelva käitlemisele käesolevas seaduses tulirelvade käitlemise kohta kehtestatud nõudeid. Seega, kuigi harjutusrelv ei ole päris tulirelv, käsitletakse seda samasuguse rangusega, et tagada turvalisus ja korrektsed kasutusreeglid. See tähendab, et ka harjutusrelva käitlemisel lähtutakse näiteks järgmistest põhimõtetest – relva loetakse laetuks, isegi kui on tead, et see on harjutusrelv, relva ei suunata kunagi inimese või muu sihtmärgi poole, mida ei soovi hävitada ning sõrm on päästiku kõrval, mitte päästikul, kuni ei ole vajadust sihtida ja lasta.

Lõige 3 näeb ette, et PPA peadirektor peab kehtestama korra, millega määratakse kindlaks II ja III astme abipolitseinikule lubatud relva, laskemoona, erivahendi väljastamine (punkt 1); relva, laskemoona, erivahendi käitlemine nõuded (punkt 2); relva, laskemoona, erivahendi üle arvestuse pidamine (punkt 3); relva, laskemoona, erivahendi ja nende hoiutingimuste kontroll (punkt 4); elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse andmise ja kehtetuks tunnistamise täpsem kord (punkt 5); elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse peatamise või peatumise täpsem kord (punkt 6); elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse taastamise või taastumise täpsem kord (punkt 7). See tähendab, et PPA sisemise korraga nähakse ette täpsemad reeglid, põhimõtted ja protsessid. Nt see, milliseid põhimõtteid peab abipolitseinik tulirelva käitlemisel ja käsitlemisel järgima, kuidas veenduda tulirelva tehnilises korrasolekus, millistest relvaga seotud juhtudest, keda ja kuidas teavitada, jms. Kehtiv APoIS näeb ette, et abipolitseinikule väljastatud erivahendi ja relva väljastamise, hoidmise, tagastamise ning relva kandmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Uue APoIS eelnõuga reguleeritakse, et vastava korra kehtestab PPA, seda põhjusel, et tegemist on asutuse siseste tööprotsessidega, mida ministril ei ole mõistlik kehtestada. Seda enam, et ajas võivad protsessid muutuda, sõltuvalt tehnoloogia arengust või ümbrisevatest riskidest.

Eelnõu § 32 reguleerib abipolitseinikule elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse andmist.

Võrreldes kehtiva APoIS-iga ei muudeta olemasolevaid põhimõtteid abipolitseinikule elektrišoki- ja tulirelva andmise õiguse kohta, kuid lisatakse täiendav alus. See tähendab, et elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse võib anda PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega II ja III astme abipolitseinikule:

Punkt 1 kohaselt, kellel tervises seisund ei välista elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse. Kehtiv APoIS § 12 sätestab, et abipolitseinikule antakse luba abipolitseiniku ülesande täitmise ajal elektrišokirelva või tulirelva kandmiseks PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega juhul, kui abipolitseinikul ei ole füüsilist puuet, mis välistab vastavat liiki relva kandmise õiguse.

Punkt 2 järgi, kes on läbinud vastavat liiki relvale ettenähtud väljaõppe. Kehtiv APoIS § 8 sätestab, et abipolitseinik, kellel on abipolitseiniku ülesande täitmisel vajalik kanda tulirelva, peab lisaks esmaõppele läbima tulirelvaõppe ning abipolitseinik, kellel on abipolitseiniku ülesande täitmisel vajalik kanda elektrišokirelva, peab lisaks esmaõppele läbima elektrišokirelva õppe. Väljaõppe on käesoleva eelnõu §-s 16 täpsemalt reguleeritud. Tulirelva kandmise õigus politseiametnikule antakse sama loogika alusel, ehk siis politseiametnik või politseikadett peab olema läbinud vastava relvakoolituse ning tema tervises seisund ei välista tulirelva kandmist.

Punkt 3 kohaselt, kelle suhtes ei ole ilmnunud asjaolusid, mis annavad alust eeldada, et ta ei sobi enda või teise isiku turvalisust ohustava eluviisi või käitumise tõttu relva omama. Võrreldes kehtiva APoS-iga on tegemist täiendava nõudega. See tingimus tähendab, et abipolitseiniku eluviis ja käitumine ei tohi viidata sellele, et ta võib kujutada endast ohtu endale või teistele.

Eelnõu § 33 reguleerib abipolitseiniku elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse peatamist, peatumist ja kehtetuks tunnistamist.

Kehtiva APoS § 12 lg 2 alusel **peatakse** abipolitseinikul elektrišokirelva või tulirelva kandmise õigus PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega juhul, kui: 1) abipolitseinikul tuvastatakse tervisekontrolli käigus ajutise iseloomuga füüsiline puue, mis välistab vastavat liiki relva kandmise õiguse; 2) abipolitseinik ei soorita edukalt käesoleva kohustuslikku laskmisarvestust või 3) abipolitseiniku poolt on elektrišokirelva või tulirelva kasutamisega põhjustatud isiku surm või tekitatud isikule tervisekahjustus või varaline kahju või on rikutud tulirelva käitlemise nõudeid. Kehtiv APoS näeb ette, et abipolitseiniku õigus kanda abipolitseiniku ülesande täitmise ajal elektrišokirelva või tulirelva **tunnistatakse kehtetuks** kui: 1) abipolitseinikul tuvastatakse tervisekontrolli käigus füüsiline puue, mis välistab vastavat liiki relva kandmise õiguse, või 2) on tuvastatud abipolitseiniku põhjendamatu elektrišokirelva või tulirelva kasutamine või käitlemise nõuete oluline rikkumine. Uue APoS eelnõuga reguleeritakse abipolitseiniku elektrišoki- ja tulirelva kandmise selliselt, et teatud aluste esinemisel õigus peatatakse ja teatud juhtudel see peatub. **Õigus peatatakse** – see tähendab, et PPA teeb **teadliku ja ametliku otsuse** peatada abipolitseiniku relvakandmise õigus teatud asjaolude ilmnemisel. **See on aktiivne ja sihipärane otsus.** **Õigus peatub** – see tähendab, et relvakandmise õigus kaob automaatselt teatud juhtudel **ilma eraldi otsuseta**. See on passiivne ja vahetu tagajärg, mis ei nõua ametlikku menetlust või otsust. Kui peatamise või peatumise õiguslikud alused on ära langenud, siis tuleb nimetatud haldusakt kehtetuks tunnistada haldusmenetluse seaduse alusel.

Lõike 1 kohaselt abipolitseiniku elektrišoki- või tulirelva kandmise õigus peatatakse PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega juhul, kui:

punkt 1 kohaselt PPA teenistuja hinnangul võib abipolitseinik olla ajutiselt tervises seisundis, mis takistab kanda elektrišoki- või tulirelva või, mis on ohtlik abipolitseinikule endale või teisele isikule.

Näide: Politseiametnik, kes on mitme vahetuse jooksul koos abipolitseinikuga politseitegevuses osalenud, märkab, et abipolitseinik võib olla emotsionaalselt häiritud või stressis. Ta on erinevatel väljakutsetel raskustes oma emotsioonide kontrollimisega ning reageerib olukordadele agressiivselt. Emotsionaalselt häiritud inimene võib langetada impulsiivseid otsuseid ja käituda viisil, mis võib olukorda pingestada. Politseiametnik teavitab vastavalt PPA sisemisele korrale oma kahtlusest ja siis saab PPA otsustada, kas on vaja peatada abipolitseiniku relvakandmise õigus.

Punkti 2 kohaselt PPA teenistuja hinnangul võib abipolitseiniku elektrišoki- või tulirelva käsitsemine olla ohtlik abipolitseinikule endale või teisele isikule.

Näide: Abipolitseinikuga koos patrullitegevuses olnud politseiametnik märkas, et abipolitseinik käsitses tulirelva ohtlikult, näiteks võttis väljakutset lahendades ilma mõjuva põhjuse relva välja. Politseiametnik teavitab vastavalt PPA sisemisele korrale oma tähelepanekust ja siis saab PPA otsustada, kas on vaja peatada abipolitseiniku relvakandmise õigus.

Lõige 2 näeb ette need juhud, kui II ja III astme abipolitseiniku elektrišoki- või tulirelva kandmise õigus peatub. Nendeks olukordadeks on:

Punkti 1 kohaselt, kui abipolitseinik ei soorita käesoleva seaduse § 16 lõike 5 nimetatud lasketesti kalendriaasta jooksul. Lasketesti regulaarsel sooritamisel hinnatakse abipolitseiniku oskust relva täpselt ja turvaliselt käsitseda, tema reageerimiskiirust ja võimet kiiresti hinnata olukorra tõsidust. Relva käsitsemine on oskus, mis nõuab regulaarset harjutamist ning iga-aastane lasketest näitab seda, kas abipolitseinik on suuteline täpselt sihtima ja ohutult tulistama ka pingelistes olukordades. Sama põhimõte on ettenähtud ka politseiametnikele.

Punkt 2 kohaselt, kui abipolitseiniku staatus on peatatud. Kui isik ajutiselt ei ole enam abipolitseinik, siis tagastab ta PPA väljastatud vara ja vahendid ning on igati loogiline, et ajal, mil ta ei ole abipolitseinikuna riigivõimu esindaja, ei saa ta ka PPA väljastatud elektrišoki- ja tulirelva kanda ega kasutada. Elektrišoki- või tulirelva kandmise õigus peatatakse kuni peatamise aluseks olnud asjaolu äralangemiseni. Täpsemalt on reguleeritud see siseministri määrusega ning protseduur ise PPA sisemise korraga. See tähendab, et abipolitseinik ei tohi elektrišoki- või tulirelva kanda ega kasutada seni, kuni kõrvaldatakse konkreetne põhjus, mille tõttu relvakandmise õigus peatati. Seega relvakandmise õigust ei tühistata jäädavalt, vaid ajutiselt, kuni lahendatakse konkreetne probleem, näiteks tervisemure, oskuste puudumine või muu piirang.

Lõige 3 sätestab, et abipolitseiniku õigus kanda elektrišoki- või tulirelva tunnistatakse kehtetuks PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega juhul, kui punkt 1 alusel abipolitseinikul tuvastatakse püsiv tervises seisund, mis välistab elektrišoki- ja tulirelva kandmise õiguse. See tähendab, et abipolitseiniku tervislik seisund seab püsivalt ohtu tema enda elu või tervise teiste isikute elu või tervise ja avaliku korra. Õiguse kehtetuks tunnistamine on põhjendatud ja vajalik meede, et tagada ohutus. See hõlmab nii füüsilist kui ka vaimset tervist, mis on relva ohutuks käsitlemiseks hädavajalik.

Punkt 2 alusel abipolitseiniku staatuse lõppemisel. Selguse mõttes on vaja välja tuua, et kui isik enam ei ole abipolitseinik, siis tema õigus kanda elektrišoki- või tulirelva tunnistatakse kehtetuks.

Eelnõu § 34 reguleerib abipolitseinikule lubatud tulirelva ja laskemoona kandmise ning nende hoidmist elu- või asukohas.

Kehtiva APoS-i järgi abipolitseinikule väljastatud erivahendi ja relva väljastamise, hoidmise, tagastamise ning relva kandmise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Määruse järgi võib abipolitseinik erandkorras PPA peadirektori või tema volitatud ametniku loa alusel talle väljastatud erivahendit või relva hoida alaliselt oma elukohas. Sellisel juhul peab tagama erivahendi, relva ja laskemoona säilimise nii, et on välistatud nende sattumine kõrvalise isiku kätte. Relva kandmise kohta näeb määrus ette, et abipolitseinik kannab gaasirelva ja külmrelva vastavates hoidikutes ning tulirelva ja elektrišokirelva kabuuris ning abipolitseinikul on keelatud anda relv kõrvalise isiku kätte või jätta see valveta. Muudatuse tulemusel saab uue APoS-iga seadusega olema selgelt reguleeritud tulirelva ja laskemoona kaasas kandmine väljaspool selle hoiukohta, abipolitseinikul tekib õigus hoida teatud juhtudel lisaks elukohale tulirelva ja laskemoona kindlaksmääratud asukohas.

Lõige 1 defineerib tulirelva ja laskemoona kandmise, mis käesolevas seaduse tähenduses on tulirelva ja laskemoona kaasas kandmine väljaspool selle hoiukohta. See tähendab tulirelva ja laskemoona kandmist nii PPA territooriumil kui ka avalikus kohas. Uue APoS eelnõu § 22 kohaselt on sätestatud, et abipolitseiniku vormiriietust kandev abipolitseinik, kes osaleb politsei tegevuses peab kandma tulirelva nähtaval. Erariietes abipolitseinik, kes osaleb

politsei tegevuses, kannab tulirelva üldjuhul varjatuna, välja arvatud juhul, kui ta on selgelt identifitseeritav.

Lõige 2 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinik võib kanda tulirelva ja laskemoona politsei tegevuses osaledes ja väljaõppes (punkt 1) ning politsei tegevusse või väljaõppesse minnes ja sealt tulles (punkt 2). Abipolitseiniku tulirelva kandmise reeglid on kehtestatud selleks, et tagada nii tema enda, politseinike kui ka avalikkuse turvalisus. Tulirelv on suur vastutus ja selle lubamine vaid kindlates olukordades aitab vältida väärkasutust ning võimalikke ohtlikke olukordi. Seetõttu on seaduses täpselt määratletud, millal ja kuidas abipolitseinik tohib tulirelva ja laskemoona kanda. Käesoleva seaduse § 54 kohaselt on ette nähtud väärteokaristus abipolitseinikule, kui ta kannab talle PPA poolt väljastatud relva ja laskemoona ebaseaduslikult, st väljaspool politsei tegevust või väljaõppes osalemist.

Abipolitseinik võib kanda tulirelva ja laskemoona politsei tegevuses osaledes ja väljaõppes. See tähendab, et tal on õigus kanda tulirelva ainult siis, kui ta on vahetult seotud politsei tegevuses osalemisega või väljaõppega. See piirang on vajalik, et vältida olukordi, kus relva kantakse väljaspool neid vajadusi. Politsei tegevusse kuuluvad kõik ülesanded, mida abipolitseinik võib uue APoS järgi täita. Abipolitseinikud peavad läbima regulaarselt tulirelva treeningud, et tagada nende valmisolek ja oskus relva käsitseda. Seega on abipolitseinikul õigus tulirelva kanda ja kasutada, kui ta nt lasketiirus harjutab tulirelva käsitlemist ja sihtimist.

Abipolitseinik võib kanda tulirelva ja laskemoona ka politsei tegevusse või väljaõppesse minnes ja sealt tulles. See tähendab seda, et kui abipolitseinik läheb kodust otse politseijaoskonda või koolitusele, võib tal relv kaasas olla või kui ta naaseb politsei tegevusest või treeningult koju, võib relv olla temaga. Kuid sellisel juhul peab ta lähtuma relvakandmise üldistest põhimõtetest. Abipolitseinik ei tohi seega PPA väljastatud tulirelva kanda või kasutada oma eraelus, nt kui ta käib poes, kinos või sõpradega kohtumas.

Lõige 3 näeb ette, et II ja III astme abipolitseinikul, kellele on käesoleva seaduse § 32 alusel antud tulirelva kandmise õigus, on PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega lubatud hoida tulirelva ja laskemoona abipolitseiniku elu- või asukohas. Sellisel juhul peab tagama tulirelva ja laskemoona säilimise nii, et on välistatud nende sattumine kõrvalise isiku kätte. See tähendab, et abipolitseinik, kellel on õigus kanda tulirelva, võib PPA otsusel hoida tulirelva ja laskemoona oma elu- või asukohas. Sellise loa annab PPA peadirektor või tema volitatud ametnik, kes eelnevalt veendub, et hoiukoht vastab nõuetele ja abipolitseinik on usaldusväärne ja talle võimaldatakse hoida relva elu- või asukohas. See ei ole automaatne õigus – iga juhtum vaadatakse eraldi läbi. See on vajalik eelkõige järgmistel juhtudel, kui abipolitseinik elab politseijaoskonnast kaugel, kuna see võimaldab tal tõhusamalt politsei tegevuses osaleda.

Näide: kui abipolitseinik X elab Vändras ja tal ei ole õigust tulirelva kodus hoiustada, asub lähim jaoskond, kus ta saab relva hoida, Pärnus. Sellisel juhul peab ta politseitöös osalemiseks esmalt sõitma ligikaudu 50 km Pärnusse relva järele, seejärel tagasi Vändrasse tööülesandeid täitma ning pärast vahetuse lõppu viima relva uuesti Pärnusse ja alles seejärel koju naasma. Selline logistika on ajakulukas ning võib takistada abipolitseiniku tõhusat kaasamist politseitöösse.

Elukoht tähendab abipolitseiniku ametlikku elukohta (elamu või korter). Elukoha puhul on eeldus, et isik viibib seal püsivalt ja omab täielikku kontrolli selle koha üle. **Asukoht** tähendab kohta, kus isik ajutiselt viibib või, kus ta võib pikemaajaliselt elada, kuid mis ei ole tingimata tema püsiv elukoht. Näiteks on abipolitseinikul suvekodu või maakodu, kus ta

viibib regulaarselt. Asukoht ei pruugi olla püsiv elukoht, kuid see on koht, kus abipolitseinik viibib pikemaajaliselt või regulaarselt. Üldjuhul hoitakse abipolitseinikule väljastatud tulirelva ja laskemoona PPA relvaruumis, seega elu- või asukohas hoidmise otsustamisel vaadatakse iga üksik juhtum eraldi läbi. Abipolitseinik, kes hoiab tulirelva ja laskemoona oma elu- või asukohas, peab tagama, et relv ja laskemoon ei satuks volitamata isikute nt pereliikmete, eriti laste, külaliste, või teiste kõrvaliste isikute kätte ning relv oleks kindlalt ja õigesti hoiustatud. Relva ei tohi hoida nt avatud riiulis, laua peal, voodi all või lihtsalt sahtlis. Abipolitseiniku elu- või asukoha muutumise korral on ta kohustatud viivitamata sellest teavitama Politsei- ja Piirivalveametit. Relva hoidmise luba antakse abipolitseinikule kindlaks määratud aadressile, mille puhul on PPA hinnanud relva hoiutingimuste vastavust nõuetele. Elukoha muutudes tuleb veenduda, et uus asukoht vastab samadele nõuetele. Kui PPA ei ole elukoha muutumisest teadlik, võib relv viibida kohas, kus selle hoidmine ei ole turvaline.

Lõige 4 näeb ette, et PPA peadirektori või tema volitatud ametnik võib kehtestada lisanõudeid tulirelva ja laskemoona hoidmisel abipolitseiniku elu- või asukohas. See tähendab, et PPA saab kehtestada täiendavaid tingimusi või piiranguid, kuidas ja kus võib teenistusrelva ja laskemoona hoida. See säte annab PPA-le võimaluse kehtestada nõudeid, mis aitavad vähendada riski tulirelva ja laskemoona sattumist kõrvaliste isikute kätte ja relva käsitlemise ohutust. Näiteks võib PPA kehtestada, et tulirelva tuleb hoida tühjaks laetuna või relv peab olema lukustatud relvakapis või, et laskemoon tuleb hoida relvast eraldiseisvalt. Lisanõuded aitavad vältida ohtlikke olukordi, kus relv võib sattuda kõrvaliste isikute kätte.

Eelnõu § 35 reguleerib abipolitseinikule lubatud tulirelva ja laskemoona edasitoimetamist.

Kehtiv APoS ei reguleeri täpselt tulirelva ja laskemoona edasitoimetamist. Kuna praktikas on tekkinud aga probleem, siis on vaja selgelt ette näha, kuidas toimub tulirelva ja laskemoona edasitoimetamine.

Abipolitseiniku tulirelva ja laskemoona edasitoimetamine on vajalik reguleerida eelkõige nende olukordade jaoks, kus abipolitseinik peab näiteks teise piirkonda liikuma, et seal järgmisel päeval politsei tegevuses osaleda. Sellisel juhul ei kannata ta tulirelva, vaid transpordib seda ühest asukohast teise, ehk tegemist on edasitoimetamisega.

Näide: abipolitseinik X elab Tartus, kuid osaleb järgmise päeva varahommikul politsei reidil Pärnus. Kuna ta liigub juba eelmisel õhtul Pärnusse, on tal õigus tulirelv ja laskemoon koos endaga Pärnusse toimetada. Ta pakib relva nõuetekohaselt, eraldab laskemoona ning transpordib need Pärnusse, PPA hoonesse. PPA hoonesse jõudes annab ta relva ja laskemoona üle relvurile või paigutab need selleks ettenähtud hoiukohta.

Lõige 1 defineerib tulirelva ja laskemoona edasitoimetamise, mis käesoleva seaduse tähenduses on selle transport ühest kohast teise ilma eesmärgita tulirelva ja laskemoona vahepeal kasutada. See tähendab tulirelva ja laskemoona füüsilist liigutamist ühest kohast teise ilma kavatsuseta neid vahepeal kasutada. Sätte tähenduses ei tohi edasitoimetamise ajal relva kasutada laskmiseks, harjutamiseks või muuks tegevuseks, mis ei ole seotud selle transportimisega. Kui abipolitseinik võtab kodust kaasa tulirelva ja laskemoona ning läheb otse politseijaoskonda, et kohe politsei tegevuses osaleda, siis loetakse see relva kandmiseks. Kui aga abipolitseinik viib relva ja laskemoona kodust teise maakonda, kus ta osaleb politsei tegevuses alles järgmisel päeval, siis käsitletakse seda relva ja laskemoona edasitoimetamisena.

Lõige 2 järgi peab II ja III astme abipolitseinik tulirelva ja laskemoona edasitoimetamisel tagama tulirelvarelva säilimise ja välistama sellele kõrvalise isiku juurdepääsu. Edasitoimetatav tulirelv peab olema tühjaks laetud ning pakitud viisil, mis välistab relva kohese kasutuselevõtu. See tähendab, et tulirelv ja laskemoon peavad olema turvaliselt hoitud - relv ei tohi sattuda kõrvaliste isikute kätte ega kaotsi minna, relv peab olema transportimise ajal selliselt pakitud või hoiustatud, et see ei oleks kohe kättesaadav ega kasutatav, laskemoon peab olema relvast eraldi ning samuti turvaliselt hoiustatud. Relva ei tohi jätta järelevalveta ega kohta, kust kõrvaline isik võiks selle hõlpsasti kaasa võtta. Kokkuvõttes tähendab see, et abipolitseinik peab relva ja laskemoona transportimisel järgima rangeid turvanõudeid, hoidma seda alati oma kontrolli all ja vältima igasugust võimalust, et kõrvalised isikud võiksid sellele ligi pääseda või selle üle kontrolli saada.

Lõige 3 kohaselt võib PPA peadirektori või tema volitatud ametnik kehtestada lisanõudeid abipolitseinikule tulirelva ja laskemoona edasitoimetamise kohta. Relvade ja laskemoona transportimine peab toimuma viisil, mis vähendab riski nende sattumiseks valedesse kättesse (nt vargus, kaotsimine). PPA võib kehtestada erinevaid lisanõudeid, näiteks relva peab transportima ainult lukustatud transpordikohvris või selleks ettenähtud kastis. Võib kehtestada, et relva võib transportida ainult politsei transpordivahendiga või ainult koos teise abipolitseiniku või politseiametnikuga. Samuti võib PPA kehtestada lisanõudeid relva ja laskemoona edasitoimetamise registreerimise või teavitamise kohta.

Eelnõu 5. peatükk. Kriisirolliga abipolitseinik

Kriisirolliga abipolitseiniku regulatsioon jõustus 2022. aastal politsei ja piirivalve seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse (eriteenistuste ühtlustamine) eelnõu raames. Uues APoS eelnõus on suures osas jäetud põhimõtted samaks, on vaid täpsustatud abipolitseiniku vabastamine kriisirollist. Käesolevas peatükis on paragrahvide selgitamisel kasutatud eriteenistuste ühtlustamine eelnõu seletuskirjas toodud selgitusi ja näiteid. PPA-s on 31.12.2024. aasta seisuga kokku 1235 abipolitseiniku, kellest kriisirolli on võtnud 156.

Eelnõu § 36 reguleerib kriisirolli määramise abipolitseinikule.

Paragrahv 36 lõike 1 kohaselt võib kriisirolli määrata abipolitseinikule, kes annab nõusoleku toetada politseid kriisiolukorras politsei ülesannete täitmisel (edaspidi *kriisi lahendamise*), ja kellel on ülesande täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused.

Muudatuse väljatöötamine on tingitud sellest, et hädaolukorra riskianalüüsi koostamise ja riigikaitse planeerimise käigus on tuvastatud, et PPA isikkoosseis ei ole piisav, et erinevate kriiside korral täita vajalikud mahus kriitilisi põhiülesandeid, nagu näiteks piiri valvamine, massilise korratuse ohjamine ja objekti kaitsmine. PPA-s on praegu teenistuses selline hulk politseiametnikke, mis võimaldab täita politsei ülesandeid olukorras, kui erakorralisi sündmusi ei toimu või on nende kestus lühiajaline. Nii igapäevaste ülesannete täitmiseks kui ka lühiajaliste erakorraliste sündmuste lahendamiseks on PPA-l võimalik kaasata abipolitseinikke. Kui aga lahendatav sündmus muutub pikaajaliseks, võib see tekitada probleeme, sest kehtivas õiguses puudub regulatsioon, mis kindlustaks abipolitseinikule töösuhte ja sotsiaalsed tagatised, kui ta riigi huvides osaleb kriisi lahendamisel.

Kriisirolli võtmise võimaluse loomise eesmärk on valmistada ette ja tagada PPA-le vajalik lisatööjõud, et tulla kriisiolukorra lahendamisel toime tavapärasest mahukamate ülesannetega, ennekõike avaliku korra kaitse, sh massiohje, objektikaitse ja -valvega ning piirivalvega. Kriisirolli saab määrata abipolitseinikule, kes on läbinud vastava väljaõppe ja on andnud nõusoleku kriisi lahendamisel politseile appi tulla. **Nõusoleku andmine paneb**

abipolitseinikule kohustuse kriisi ajal politseid abistada lähtuvalt talle määratud kriisirollist. Kuna aga kriisirolli määramine põhineb vabatahtlusel, siis saab abipolitseinik kriisirollist igal ajal loobuda. Lisaks võib teatud juhtudel kriisirolliga abipolitseiniku staatus peatuda.

Lõikes 2 tuuakse välja abipolitseiniku pädevus, kellele on määratud kriisiroll. **Abipolitseiniku, kellele on määratud kriisiroll, pädevuses on kriisi lahendamise ajal politsei toetamine uue APoS eelnõu § 4 lõigete 1-3 kohaselt.** See tähendab, et abipolitseinik, kes on võtnud endale täiendava kohustuse PPA-d kriisis aidata, tema pädevus ei välju abipolitseiniku tavapärasest pädevusest.

Lõikes 3 sätestatakse, et kriisirolli ei saa määrata abipolitseinikule, kes on nimetatud riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale. See tähendab, et sellistel ameti- või töökohtadel olevad abipolitseinikud ei saa PPA kriisirolli võtta. Piirangud on vajalikud, et tagada nii elutähtsate teenuste tagamise järjepidevus kui ka Kaitseväge sõjaaja üksuste puutumatus. Selliselt saab riigikaitseülesannetega asutus või ettevõtte arvestada sellega, et kriisi korral ei lähe tema teenistuja või töötaja täitma politsei ülesandeid, vaid täidab riigikaitselisi ülesandeid oma alalisel ameti- või töökohal.

Kui abipolitseinik, kellel on määratud PPA kriisiroll, nimetatakse näiteks alalise tööandja juures riigikaitsealise töökohustusega ametikohale või ta otsustab ise minna riigikaitsealise töökohustusega ametikohale, siis tema kriisirolli staatus peatub. See tähendab, et abipolitseinik ei pea täitma kriisirollist tulenevaid kohustusi ja ta saab kriisi korral kaasuda politsei tegevustesse, kui tal on selleks aega ja tahet ning tema riigikaitsealise töökohustusega ametikoht seda võimaldab.

Lõige 4 näeb ette, et PPA-l on enne abipolitseinikule kriisirolli määramist ja enne kriisirolli jätkumist käesoleva seaduse § 37 lõike 3 alusel õigus saada töötamise registrist teavet isiku töötamise kohta riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal ning kaitseväekohustuslaste registrist teavet isiku nimetamise kohta sõjaaja ametikohale.

PPA-l pole andmeid sõjaaja ametikohale või riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale määratud isikutest. Seetõttu nähakse ette, et PPA-l on enne abipolitseinikule kriisirolli määramist õigus saada töötamise registrist ja kaitseväekohustuslaste registrist teavet abipolitseiniku riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale nimetamise kohta. Selliselt antakse PPA-le õigus kontrollida ega abipolitseinik, kes soovib endale kriisirolli, pole juba määratud riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale või sõjaaja ametikohale. Sarnane õigus antakse PPA-le ka siis, kui abipolitseinik, kelle kriisirolli staatus peatub, soovib kriisirolli staatust taastada, st ka sellisel juhul on PPA-l õigus saada registritest infot selle kohta ega isik ei ole enam riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Sõjaaja ametikohale nimetamise osas toimub teabevahetus kaitseväekohustuslaste registri kaudu. PPA kontrollib, kas isik on nimetatud sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale või mitte (päring isikukoodi põhine ja vastus jah/ei). Pärast kriisirolli määramist esitab PPA omakorda teabe isikule kriisirolli määramisest. See teave jääb kaitseväekohustuslaste registrisse, et vältida isiku nimetamist sõjaväelise auastmega sõjaaja ametikohale.

Eelnõu § 37 reguleerib kriisirolli võtnud abipolitseiniku staatuse erisused.

Lõikes 1 reguleeritakse kriisirolli staatuse peatumine seoses isiku sõjaaja ametikohale nimetamisega, riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale asumisega või alalise tööandja juures ameti- või töökohale riigikaitsealise töökohustuse määramisega. Staatuse peatumine on vajalik, kuivõrd isik ei saa olla korraga kriisirolliga abipolitseinik ja riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal. **Staatuse peatumiseks peab isik esitama PPA-le vastavasisulise avalduse.**

Kui PPA kriisirolliga abipolitseinik asub riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohale, siis on see isiku enda otsus ja selles osas eelnõu erisusi või piiranguid ette ei näe. Seda ka juhul, kui isiku alalise tööandja juures määratakse tema ameti- või töökoht riigikaitsealiseks. Sõjaaja ametikohale nimetamiseks ei ole isiku nõusolekut vaja ja selles osas nähakse lõikes 2 ette ka erisus.

Lõike 2 kohaselt saab sõjaaja ametikohale kriisirolliga abipolitseiniku nimetada vaid juhul, kui see on vältimatult vajalik julgeoleku tagamiseks. See tähendab, et üldjuhul ei saa PPA kriisirolliga abipolitseinikku sõjaaja ametikohale nimetada. Kriisirolliga abipolitseinikutest koosnev PPA reserv on laiapindse riigikaitse seisukohalt oluline tegur sisejulgeoleku tugevdamiseks. Kriisirolliga abipolitseinikud panustavad riigikaitse taites korrakaitsele ehk politsei ülesandele, nende pädevus on eelnõus ka selgelt määratletud. Laiapindne riigikaitse eeldab peale sõjalise riigikaitse ka sisekaitse tugevdamist. Kriisirolliga abipolitseinike mõtte ei ole dubleerida sõjalist riigikaitset, vaid kindlustada kriisi olukorras PPA ülesannete täitmine. Kuivõrd kriis võib aset leida ka olukorras, kus sõjaline riigikaitse peab keskendumisele oma põhitegevusele, on kriisirolliga abipolitseinike kindlustatus PPA jaoks väga vajalik. Oluline on, et PPA saaks abipolitseinikud vastavalt nende kriisirollidele välja õpetada ja kriisi lahendamise eesmärgil kasutada. Kui kriisi lahendamise ajal oleks võimalik PPA poolt väljaõpetatud kriisirolliga abipolitseinikud nimetada sõjaaja ametikohale, ei saaks nad kriisi lahendamisele panustada ja nende väljaõpetamine, varustamine ei täidaks eesmärki. Kriisirolliga abipolitseinike eesmärk on tagada PPA-le muudest kohustustest vabastatud reserv kriiside lahendamiseks ja seetõttu nähaksegi eelnõuga ette põhimõtte, et üldjuhul kriisirolliga abipolitseinikku sõjaaja ametikohale ei nimetata. Kriisirolli märke on näha ka kaitseväekohustuslaste registris.

Lõige 2 näeb samas ette ka erisuse. Nimelt on abipolitseiniku, kellele on määratud PPA kriisiroll, nimetamine sõjaaja ametikohale lubatud, kui see on vältimatult vajalik riigi julgeoleku tagamiseks. Sõnastus s.o „riigi julgeoleku tagamiseks“ on jäetud üldiseks, kuivõrd pole mõistlik ega ka võimalik kõiki olukordi sellise erandi kohaldamiseks ette näha. Riigi julgeoleku tagamine tähendab oma olemuselt nii siseturvalisuse tagamist kui ka riigi iseseisvuse ja sõltumatuse tagamist. Julgeolekupoliitika alustes, mis on heaks kiidetud Riigikogu poolt, on sõnastatud Eesti julgeolekupoliitika eesmärk, põhimõtted ja tegevussuunad. *Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, rahva ja riigi kestmine, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ja elanikkonna turvalisus. Eesti viib julgeolekupoliitikat ellu põhiõigusi ja -vabadusi järgides ning põhiseaduslike väärtusi kaitstes.* Eeltoodust tulenevalt lähtub Eesti riigikaitse laiast käsitusest, mille kohaselt riigikaitse koondab sõjalised ja mittesõjalised võimed, tegevused ja ressursid nii avalikust, era- kui ka kolmandast sektorist, ning Eesti julgeolekupoliitika põhineb avaral julgeolekukäsitusel, mis hõlmab kõiki julgeolekut mõjutavaid suundumusi ja julgeoleku kindlustamiseks olulisi valdkondi⁹⁰. Riigi julgeoleku tagamine ei tähenda seega riigi kaitsmist vaid sõjaliste ohtude ja riskide eest, vaid ka väliste poliitiliste, majanduslike ja ühiskondlike ohtude ja riskide ning nende koosmõjude eest. Nimetatud erand on vajalik

⁹⁰ Riigi Teataja. "Eesti julgeolekupoliitika alused" heakskiitmine, [Eesti julgeolekupoliitika alused](#).

eelkõige selleks, et riik saaks vältimatu vajaduse korral siiski vajalike teadmiste ja oskustega isiku ehk kriisirolliga abipolitseiniku julgeoleku tagamise eesmärgil nimetada sõjaaja ametikohale (nt piloodi oskustega isik vms). Sõjaaja ametikohale nimetamisest tuleb esimesel võimalusel teavitada PPA-d. See tähendab, et isik peab sel juhul samuti esitama PPA-le vastavasisulise avalduse kriisirolli staatuse peatumiseks. Peatatud kriisirolliga abipolitseinik võib jätkata talle käesoleva seadusega ettenähtud ülesandeid. Põhjendatust saab kinnitada (näiteks e-kirjaga) see asutus, kuhu kriisi lahendamise ajal abipolitseinikku, kellele on määratud PPA kriisiroll, vajatakse.

Lõike 3 kohaselt kriisirolli staatus jätkub, kui isik vabastatakse riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohalt või tema ameti- või töökohta ei loeta enam riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohaks või kui isik vabastatakse sõjaaja ametikohalt. Isik peab selleks esitama PPA-le vastavasisulise avalduse. PPA-l on omakorda õigus kontrollida töötamise registri või kaitseväekohustuslaste registri kaudu, ega isik pole enam riigikaitseliku töökohustusega ameti- või töökohal või sõjaaja ametikohal.

Eelnõu § 38 reguleerib kriisirolliga abipolitseiniku töö- või teenistussuhte erisusi.

Lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse abipolitseinikule, kellele on määratud PPA kriisiroll, õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest, kui ta kaasatakse kriisi lahendamisse. Õigus keelduda töö tegemisest või teenistusülesannete täitmisest antakse ajaks, kui ametnik või töötaja asub abipolitseinikuna vastavalt oma kriisirollile kriisi lahendama.

TLS-i § 19 kohaselt on töötajal õigus keelduda töö tegemisest, kui ta kasutab puhkust, on ajutiselt töövõimetu ravikindlustusseaduse tähenduses, esindab seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud juhtudel töötajaid, osaleb streigis, on ajateenistuses või asendusteenistuses või osaleb õppekogunemisel või tal on muu töölepingus, kollektiivlepingus või seaduses ettenähtud põhjus. Muudatuste kohaselt sätestatakse kriisirolliga abipolitseiniku õigus keelduda töö tegemisest, kui ta ei saa täita tööülesandeid kriisiolukorra lahendamise tõttu. Muudatus kehtestatakse nii avaliku teenistuse töötajate kui ka erasektori töötajate kohta. Käesolev õiguslik alus on TLS § 19 kohaldamiseks.

ATS-i § 83 sätestab, et ametniku avaliku võimu teostamise õigus peatub ametniku soovi korral juhul, kui ametisse nimetamise õigusega isik on sellega nõus, puhkuse ajaks, ajutise töövõimetuse ajaks, aja- või asendusteenistuses viibimise, õppekogunemise või mobilisatsiooni ajaks, distsiplinaarmenetluse ajaks või mõnel muul seaduses sätestatud alusel, arestis või vahi all viibimise ajaks ning muudel juhtudel, kui ametnik on seaduse alusel ajutiselt vabastatud teenistusülesannete täitmisest. Kuna ametnik ei saa siinses eelnõus kirjeldatud juhtumite korral teostada avalikku võimu, seetõttu tuleb seadust täiendada uue avaliku võimu teostamise õiguse alusega. Samuti on ametnik ajutiselt vabastatud sel hetkel tööülesannete täitmisest.

Lõikes 3 sätestatakse, et lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhul esitab töötaja tööst keedumise ja ametnik avaliku võimu teostamise õiguse peatamise avalduse tööandjale. Pärast seda, kui Vabariigi Valitsus teeb otsuse kriisirolliga abipolitseinike kaasamiseks, annab PPA vastavatele abipolitseinikele sellest teada ja kutsub nad kriisi lahendamiseks politseid abistama.

Lõike 4 kohaselt võib kriisirolliga abipolitseinikule, kes osaleb kriisi lahendamisel, maksta hüvitist. Kui kriisirolliga abipolitseinik kaasatakse kriisi lahendamisse ega saa samal ajal teha oma põhitööd, ei ole tööandjal kohustust maksta talle ka töötasu. Selleks, et isiku ega

tema perekonna sissetulek ei väheneks ajal, kui ta kaasatakse kriiside ajal politseid abistama, kehtestatakse seaduses võimalus maksta kriisirolliga abipolitseinikule hüvitist. Sellise võimaluse loomisega suurendatakse abipolitseinike osalust riigi abistamisel erinevate kriiside ajal, et tagada inimeste turvalisus ja avalik kord. Hüvitist makstakse üksnes sel juhul, kui kriisirolliga abipolitseinik kutsutakse kriisi ajal politseid abistama ning isiku töö- või teenistussuhte tööandjaga peatub. Kuna tasu maksmise eelduseks on isiku osalemine kriiside ajal PPA tegevuses, maksab kriisirolliga abipolitseinikule hüvitist PPA. **Hüvitise arvutamise aluseks võetakse viimane Statistikaameti avaldatud keskmine brutokuupalk.** Kriisirolliga abipolitseinikena kaasatud isikutele makstakse Eesti keskmist palka. Statistikaameti andmete kohaselt oli 2024. aasta kolmandas kvartalis keskmine brutopalk 1959 eurot.

Lõikes 5 sätestatakse tööandja õigus nõuda varalise kahju hüvitamist, kui abipolitseinik, kellele on määratud PPA kriisiroll, keeldub töö tegemisest alalise tööandja juures, et ta saaks osaleda kriisi lahendamisel. Tööandja saab kahju hüvitamist nõuda üksnes juhul, kui tekkinud kahju on põhjuslikus seoses sellega, et töötaja ei ole kriisirolliga abipolitseinikuna kriisi lahendamise ajal täitnud tööülesandeid. Kui kriisirolliga abipolitseinik keeldub kriisi lahendamise ajal ja Vabariigi Valitsuse otsuse alusel töö tegemisest oma alalise tööandja juures, on tööandjal õigus nõuda kahju hüvitamist. Tekkinud kahju peab olema otseses seoses töötaja tööst keeldumisega. Tööst keeldumise ja kahju tekkimise seost peab tõendama tööandja.

Näide: Mööblit tootva väikeettevõtte töötaja, kes on abipolitseinik ja kellele on määratud PPA kriisiroll, keeldub 10 tööpäeva vältel töö tegemisest tööandja juures, et osaleda VV valitsuse otsusega kriisi lahendamisel PPA tegevuses. Mööbliettevõttel jääb seetõttu tootmata mitu diivanit, mis oli plaanitud toota nende kümne tööpäeva jooksul töötaja poolt, kes keeldus töö tegemisest seoses PPA kriisirolliga ja millel on juba ka ostjad olemas. Diivanid jäävad tootmata ja ostjate tellimus täitmata, seega ka mööbliettevõtjal raha saamata. Sellisel juhul on tal õigus pöörduda riigi poole saamata jäänud tulu hüvitamiseks.

Kriisirolli regulatsiooni loomisel arvestati Justiits- ja Digiministeeriumi kooskõlastusmärkust, mille kohaselt „ei pea erasektori tööandja panustama ega taluma avalike ülesannete täitmise kaasevat koormust rohkem kui minimaalselt hädavajalik ning siis, kui avalik huvi ületab igal konkreetsel juhul ettevõtte huvi. Kui kriisi lahendamiseks n-ö oma töötaja loovutamise kaaseb ettevõttele kahju, tuleb riigil see hüvitada (riigivastutus õiguspäraselt tekitatud kahju eest). Põhitöökoha tööandja garantiid on eelnõust puudu.

Eriteenistuste ühtlustamise eelnõu ettevalmistamisel loeti tööandja garantiiks see, et kriisirolliga abipolitseinik kaasatakse kriisi lahendamisesse Vabariigi Valitsuse otsusel. Need ongi juhtumid, kus avalik huvi ületab ettevõtte huvi ja tööandja tagatiseks peaks olema juba see, et otsust ei tee kriisirolliga abipolitseinik ega isegi PPA juht, vaid Vabariigi Valitsus. Tööandjate Keskliit ei esitanud eelnõu kohta märkusi, kuigi see esitati neile kooskõlastamiseks kahel korral. Õigusselguse tagamiseks ja juhuks, kui kriisirolliga abipolitseinik kaasatakse kriisi lahendamise olukorras, kus võib juhtuda, et avalik huvi ei ületa igal juhul erahuvi, täiendatakse eelnõu võimalusega küsida kahju hüvitamist, kui see on tekkinud seetõttu, et kriisirolliga abipolitseinik keeldus töö tegemisest alalise tööandja juures.

Eelnõu § 39 reguleerib kriisirolliga abipolitseiniku kaasamist politsei tegevusse.

Lõike 1 kohaselt otsustab valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul kriisirolliga abipolitseinike kaasamise kriisi lahendamiseks Vabariigi Valitsus korraldusega kuni 30 kalendripäevaks. Kuna kriisirolliga abipolitseinike kutsumine kriiside lahendamisesse

mõjutab tööandjaid, on oluline, et otsustustasand oleks kõrgem kui asutuse juhi tasand. Kui kriisi lahendamise tõttu ei saa kriisirolliga abipolitseinik oma tavapärasest tööd teha, otsustab eelnõu kohaselt kriisirolliga abipolitseiniku kaasamise Vabariigi Valitsus valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Kriisirolliga abipolitseinikul tekib siis õigus keelduda töö tegemisest või peatub põhiametikohal tema õigus teostada avalikku võimu, ilma et tööandja saaks keelata oma töötajal või ametnikul selle õiguse kasutamist. Kuna seetõttu võib tööandjal olla keerukam kindlustada mõne tööloigu või teenuse toimimine, need võivad ajutiselt isegi katkeda, on tähtis, et otsus kaasata kriisirolliga abipolitseinik, oleks väga hoolikalt läbi mõeldud. Vabariigi Valitsuse otsustustasand tagab, et sellise vabatahtliku ressursi kaasamine ei saa toimuda kergekäeliselt.

Kriisirolliga abipolitseinike kaasamine ei tähenda seda, et vaid nemad hakkavad kriisi lahendama. Igasuguste kriiside lahendamine on riigi ülesanne, mida tuleb esimesena täita riigi enda tuumikressursi raames. Kuna PPA tuumikressurss on optimeeritud ja mõeldud pigem tavaolukordade lahendamiseks, on tavapärasest suuremat ressursi nõudva või pikaajalise kriisi korral vaja lisaressursi. Näiteks eriolukorra väljakuulutamine 2020. aastal ja COVID-19 kriis näitas, et lisajõude on PPA-le vaja. COVID-19 kriis tõi välja ka selle, et sama kriisi lahendamisse kaasatud erinevad vabatahtlikud, kes täitsid samalaadset ülesannet, said ebavõrdse kohtlemise osaliseks. Näiteks oli Kaitseliidu liikmele ette nähtud riigi poolt keskmise palga hüvitamine, kuid abipolitseinikele sellist hüvitist ette nähtud ei olnud. Sellised erisused ja vabatahtlike ebavõrdne kohtlemine ei aita kriisi lahendamisele kaasa.

Kriisirolliga abipolitseinikke saab kriiside lahendamisse kaasata eelkõige siis, kui on selge, et PPA enda ressursist jääb väheks ja teiste partnerite kaasamine pole võimalik või pole võimalik vajalikus mahus, et kriis lahendada.

Valdkonna eest vastutava ministri ettepanekus selgitatakse, miks on kriisirolliga abipolitseinikke kriisi lahendamisse vaja kaasata ja mis ülesannete täitmisesse. Ministri peab omakorda vastava ettepaneku ehk info ja vajaduse viima PPA. PPA oskab kõige paremini hinnata, kas tegemist on sellise kriisiga, mille vältel tuleb toime tulla tavapärasest suurema mahuga ülesannete täitmisega ja mis vajab vastava väljaõppe saanud lisaressursi kaasamist.

Lõike 2 kohaselt vaatab Vabariigi Valitsus käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaja saabumisel otsuse üle. Kui kriisirolliga abipolitseinike kaasamine kriisi lahendamiseks on endiselt vajalik, määrab Vabariigi Valitsus korraldusega uue tähtaja, mis ei või olla pikem kui 30 kalendripäeva.

Kuna mistahes kriisi korral ei ole võimalik ette näha, kui kaua see kestab, on esialgu võimalik kriisirolliga abipolitseinikke kaasata kriisi lahendamisse kuni 30 päevaks. Kui saabub kaasamise esialgses otsuses märgitud tähtaja lõpp, vaatab Vabariigi Valitsus otsuse uuesti üle ja vajaduse korral pikendab kriisireservi kaasamist 30 päeva võrra.

Tähtaja seadmine on oluline tööandjale, kes peab oma töö korraldamiseks teadma, kui kaua tema töötaja võib tööülesannete täitmisest eemal olla. Arvestades tööandja vajadusega ettevõtte või asutus töös hoida, kaasatakse kriisirolliga abipolitseinik kriisi lahendamisesse üldjuhul 30 päevaks. Kui selgub vajadus kriisireservi kaasamist pikendada, kaasatakse kriisi ajal politsei ülesannete täitmisesse üldjuhul mõni teine abipolitseinik, kellele on määratud kriisiroll. See tähendab, et kriisirolliga abipolitseinik, kes esialgu kaasati kriisi lahendamisse, saaks pärast 30 päeva möödumist asuda täitma töö- või teenistusülesandeid oma alalise tööandja juures. Alalise tööandja juures oleks seejärel õigus keelduda tööst sellel töötajal või avaliku võimu teostamise õigus peatub sellel ametnikul, kes kaasatakse kriisi lahendamisesse järgmiseks 30 päevaks.

Lõike 3 kohaselt tuleb Vabariigi Valitsuse korralduses tuua välja ülesanded, mille täitmisse kriisirolliga abipolitseinikke on vaja kaasata, kaasamise tähtaeg, kaasatavate isikute arv või ülempiir, ülesannete täitmise territoorium ja vajaduse korral muud andmed.

Eelnõu § 40 näeb ette abipolitseiniku vabastamise kriisirollist. Tegemist on uue sättega, mida varasemalt kriisirolli regulatsiooni luues seaduses ei ole välja toodud.

Lõige 1 näeb ette, et PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega vabastatakse abipolitseinik kriisirollist, kui ta esitab sellekohase avalduse (**punkt 1**), ei täida käesoleva seaduse § 16 lõikes 6 sätestatud väljaõppe kohtustust (**punkt 2**) või ei osale mõjuva põhjusega käesoleva seaduse § 39 lõikes 1 nimetatud juhul kaasamise korral politsei tegevusse (**punkt 3**).

Kuna kriisirolli võtmine abipolitseinikele on võimalus, mitte kohustus, siis on tal igal ajal õigus sellest rollist ka loobuda. Küll aga näeb APoS ette, et kui ta ei täida vabatahtlikult võetud kohustust, saab PPA ta sellest rollist ise vabastada. Sellisel juhul jätkab ta abipolitseinikuna tegusemist, aga ilma kriisirollist tuleneva kohustusega ja töö- või teenistussuhte erisusteta.

Abipolitseinik, kes ei ole kolme aasta jooksul osalenud kriisirolli kvalifikatsiooni tagamiseks ettenähtud erialasel koolitusel vabastatakse kriisirollist, kuna PPA ei saa olla kindel, et abipolitseinikul on jätkuvalt oskused ja teadmised kriiside lahendamiseks. Regulaarne koolitus tagab, et abipolitseinikud on valmis kriisilukordadeks, omades vajalikke oskusi ja teadmisi. Ühtlaselt koolitatud meeskond suudab kriisilukorras kiiresti ja koordineeritult tegutseda, mis ei ole ilma perioodilisel kriisiväljaõppel osalemata võimalik.

Kriisiüksusesse kuuluv abipolitseinik on andnud lubaduse PPA-d kriiside korral aidata. Selle tagamiseks vabastab PPA taotlusel Kaitseressursside Amet PPA kriisirolli soovivareservväelasest abipolitseiniku Kaitseväge sõjaaja ametikohalt. Juhul, kui sõjaaja ametikohalt vabastatud abipolitseinik võtab PPA kriisirolli ning ei ilmu kriisi korral VV korraldusel kriisirolli täitma, on ta vähendanud PPA kriisiüksuse võimekust ülesandeid täita ning samal ajal ei ole tal riigikaitse kohustust reservväelasena. Seetõttu tuleb ta vabastada PPA kriisirollist ning edastada vastavasisuline info Kaitseressursside Ametile, et talle vajadusel panna riigikaitse kohustus reservväelasena. Kui kriisirolliga abipolitseinikul on mõjuv põhjus mitte ilmuda, siis teda ei vabastata kriisirollist. Mõjuva põhjuse näited võivad olla tervislik seisund, perekondlik hädaolukord (nt lähedase ootamatu haigestumine või õnnetus) või muu põhjus, mis on piisavalt tõsine ja õigustatud. Mitte mõjuv põhjus on selline, mis ei ole piisavalt kaalukas ega õigusta puudumist. Siin on mõned näited, mis tavaliselt ei kvalifitseeru mõjuvaks põhjuseks: „Ma magasin sisse.” „Ei viitsinud tulla.” „Ilm oli halb.” „Unustasin, et peab tulema.” „Pidin sõbra sünnipäeval olema.” Jne

Lõige 2 täpsustab, et kriisirollist vabastatud abipolitseinikul on kohustus tagastada Politsei- ja Piirivalveametile esimesel võimalusel talle kriisi lahendamiseks väljastatud vara, relvad ja erivahendid. Kui abipolitseinik on kriisirollist vabastatud, tähendab see, et tema kriisirollist tulenevad kohustused on lõppenud. Relvad ja erivahendid, mis talle väljastatud on, on mõeldud konkreetseks ülesandeks ning nende enda valduses hoidmine ilma vajaduseta ei ole põhjendatud. Abipolitseinikule, kellele on määratud massiohje kriisiroll, väljastatakse näiteks massiohje varustus, mis tuleb tal tagastada, kui ta kriisirollist vabastatakse. Samuti saavad kriisirolliga abipolitseinikud erinevat üleelamisvarustust, mis on mõeldud kriisis hakkama saamiseks. Seda varustust on piiratud hulk ning juhul, kui abipolitseinik seda ei tagasta, siis ei saa seda kasutada ka teised kriiside lahendamisel osalevad inimesed.

Eelnõu 6. peatükk. Abipolitseiniku hüved ning tagatised

Käesolev peatükk käsitleb abipolitseinike ergutamist, kulude hüvitamist, lisapuhkust ning võimalikke kompensatsioone vigastuste või hukkamise korral.

Eelnõu § 41 näeb ette abipolitseiniku ergutamise.

Selle paragrahvi kohaselt võib silmapaistvate teenete eest abipolitseinikku ergutada politsei ja piirivalve seaduse 5. peatüki 8. jaos sätestatud korras ja Politsei- ja Piirivalveametile antud õiguste ja kohustuste osas. Ergutamise põhimõtteid võrreldes kehtiva ApolS-iga muudetud ei ole. Politsei ja piirivalve seaduses on politseiametnikule ettenähtud ergutused ning erandkorras võib neid ergutusi kohaldada ka nende isikute autasustamisel, kes ei ole politseiametnikud. Kuna PPVS näeb ette võimaluse politseiväliste isikute ergutamiseks, siis ei ole vaja luua iseseisvat sätet abipolitseiniku seadusesse ja piisab viitest PPVS-i, mis sätestab ergutuse liigid ja ergutuse kohaldamise õiguse põhimõtted.

Eelnõu § 42 reguleerib võimalusi abipolitseinikule kulude hüvitamiseks. Võrreldes kehtiva ApolS-iga kulude hüvitamise põhimõtteid muudetud ei ole, korrigeeritud on vaid sõnastust.

Lõike 1 kohaselt võib PPA hüvitada abipolitseinikule vajalikud kulud. Lõikes 1 on kasutatud sõnastust „PPA võib hüvitada kulud“, st PPA ei pea hüvitama kõiki kulutusi. Kuna vabatahtlike tegevuse eeldus on vaba tahe, siis ei pea PPA alati kõiki kulusid hüvitama. Samuti ei pea PPA hüvitama ebamõistlikult suuri kulutusi, vaid kulude hüvitamise kord ja põhimõtted on enne kokku lepitud. Kulude hüvitamine on mõistlik põhjusel, et abipolitseinikud panustavad oma aega ja energiat riigi heaks, ilma tasu saamata. Mõistlik on hüvitada kulud, mis tekivad neil seoses abipolitseiniku staatuse saamise või politsei tegevuses osalemisega, mis ilma abipolitseiniku staatusega jääks neil olemata. Kui nad peavad kandma täiendavaid kulusid lisaks vabatahtlikule tööle (nt transpordikulud politseijaoskonda), võib see pärssida nende soovi vabatahtlik olla. Hüvitamine näitab, et nende panust väärtustatakse. Kulude hüvitamine aitab tagada, et abipolitseinikud saaksid keskenduda oma dokumentide esitamisele, ülesannetele või koolitusel osalemisele ega peaks muretsema täiendava rahalise väljamineku pärast.

Punkti 1 kohaselt võib hüvitada kulud, mis on tekkinud abipolitseinikule politsei tegevuses osalemises. Siia alla lähevad näiteks transpordi kulud, mis tekivad abipolitseinikul, kui ta tuleb politseitegevusse osalema. See võib olla nii ühissõiduki piletikulu, isikliku sõiduki, takso, sõidujagamisteenuse või rendiauto kasutamisega kaasnenud kulu. Vajalikud kulud võivad olla ka muud kulud, mis on tekkinud seoses politseitegevuses osalemisega näiteks toitlustuskulud, sidekulud, ravi- ja ravimikulud (sh vaimne tervis), vaktsiinile tehtud kulud. Ravi- ja ravimikuludena hüvitatakse need kulud, mis on tekkinud seoses tööõnnetusega (sh õnnetusjuhtum) politseilise tegevuse käigus ning mida ravikindlustuse seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohaselt Eesti Tervisekassa ei hüvita (visiiditasu, omaosalus ravimi maksumusest ja voodipäevatasu). **Punkti 2 kohaselt võib hüvitada kulud, mis on abipolitseinikul tekkinud seoses tervisekontrolliga.** Seda eelkõige juhul, kui abipolitseinik läbib tervisekontrolli perearsti, mitte töötervishoiuarsti juures. **Punkti 3 kohaselt võib abipolitseinikule hüvitada väljaõppega seoses tekkinud kulud,** eelkõige võivad need olla transpordi-, majutuse- ja toitlustus kulud. Näiteks, kui väljaõpe toimub kaugel, peab abipolitseinik katma kütusekulud, et sinna jõuda või liikuma ühistranspordiga. **Punkti 4 kohaselt võib abipolitseinikule hüvitada tema välislähetusega tekkinud kulud,** nagu näiteks välislähetusega seotud sõidu- ja majutuskulud ning muud lähetuse eesmärgiga seotud

kulud. Lähetusega seotud täpsemad reeglid ja lähetuste vormistamise, kulude hüvitamise ja aruandevormid kehtestab PPA.

Lõige 2 näeb ette volitusnormi, et PPA poolt hüvitatavate kulude liigid, hüvitiste suuruse määramise ja maksmise korra kehtestab PPA peadirektor. See tähendab, et PPA korraga kehtestatakse abipolitseinikule hüvitatavate kulude hüvitamise põhimõtted, ulatus ning hüvitise taotluse menetlemise kord PPAs. Oluline on ka asjaolu, et kulusid hüvitatakse abipolitseinikele eelarve võimaluste korral.

Lõige 3 täpsustab, et kokkuleppel PPAGA võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud kulud hüvitada kohalik omavalitsus.

Eelnõu § 43 reguleerib tasustamata lisapuhkuse hüvitamise abipolitseinikule.

Võrreldes kehtiva ApolSga ei muudeta regulatsiooni ja kehtima jäävad samad põhimõtted.

Lõike 1 kohaselt on abipolitseinikul õigus saada väljaõppes osalemise ajaks tööandjalt kalendriaastas tasustamata lisapuhkust kuni 15 päeva. Abipolitseinikule võimaldatakse tasustamata lisapuhkus väljaõppes osalemise ajaks. Lisapuhkuse saamiseks tuleb tööandjale esitada PPA taotlus, millest nähtub, et lisapuhkust taotletakse PPA korraldatud väljaõppes osalemiseks. Selline võimalus on oluline, et abipolitseinikul oleks võimalik, ilma kartuseta kaotada oma töö, osaleda vastavas väljaõppes. Teiselt poolt on oluline, et tööandjal oleks teada, et ühe aasta jooksul on tal kohustus lubada enda töötaja PPA juurde väljaõppele, mis saab kokku maksimaalselt olla 15 kalendripäeva. Sarnane regulatsioon on ka Kaitseliidu seaduses, mille järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus struktuuriüksuse juhi kirjalikul taotlusel saada ühe aasta jooksul kuni 30 kalendripäeva tasustamata lisapuhkust tegevliikmele sõjaväelise väljaõppe andmiseks, kaasamiseks korrakaitseorgani ülesannete ja Kaitseväge ülesannete täitmisesse.

Lisaks on abipolitseinikul politsei ja piirivalve seaduse § 77 lõikes 1 nimetatud juhtudel õigus saada abipolitseiniku ülesannete täitmiseks tööandjalt tasustamata lisapuhkust kuni 30 päeva. PPVS § 77 lõike 1 alusel tähendab see seda, et abipolitseinik osaleb abipolitseiniku ülesannete täitmisel järgmistel juhtudel:

- 1) riigi julgeoleku tagamiseks;
- 2) riigikaitse vajadusel;
- 3) inimelu päästmiseks, päästetööde teostamiseks ja inimeste otsinguks;
- 4) loodusõnnetuse, tulekahju, avarii või katastroofi ennetamiseks või selle tagajärgede kõrvaldamiseks;
- 5) edasilükkamatu teenistusülesande täitmiseks, mida selle iseärasuste tõttu ei ole võimalik katkestada või lõpetada;
- 6) massilise korratuse ärahoidmiseks ja lõpetamiseks;
- 7) muudel seaduses sätestatud juhtudel.

Nimetatud juhtumite korral võib PPA-l olla vajadus lisatööjõu järele ja abipolitseinikud on kõige pädevamad sellistes situatsioonides politseid abistama. Abipolitseinikud on saanud asjakohase väljaõppe ja tegutsevad ka tavapärasel olukorras vabatahtlikena politseid abistades. Selle sättega on loodud võimalus kaasata abipolitseinikud ettenägematutel ja erakorralistel juhtumitel politsei ülesannete täitmisesse, tagades samal ajal abipolitseinikule toetuse maksmise. Lisaks aitab see kaasa PPA valmidusele kiiremini reageerida kriisile või selle puhkemisele ning hoida ära või takistada selle süvenemist.

Teisalt on tööandjale oluline teada, millistel juhtudel on ta kohustatud lubama oma töötaja puhkusele abipolitseiniku ülesannete täitmiseks. Tööandjal on oluline teada, et tema töötajal on õigus saada lisapuhkust sel juhul, kui riik vajab abi erandkorras ja erakorralise sündmuse lahendamiseks, s.t tegemist peab olema suure rahutuse, loodusõnnetuse, metsapõlengu või muu kriisiga. Tööandjat ei kohustata andma oma töötajale lisapuhkust abipolitseiniku tavapäraste ülesannete täitmisel osalemiseks.

Lisapuhkuse saamiseks esitab abipolitseinik tööandjale PPA peadirektori või tema volitatud isiku taotluse. Abipolitseinikule lisapuhkuse ja selle eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise täpsem kord kehtestatakse määrusega.

Lõige 2 sätestab, et käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud lisapuhkuse taotluse peab esitama tööandjale **mõistliku aja jooksul** enne väljaõppele või ülesande täitmisele asumise aega. „Mõistlik aeg“ on mitmetasandiline avatud mõiste, mida sisustatakse vastavalt konkreetsele olukorrale ja asjaoludele. Olenevalt asjaoludest ja olukorrast peetakse mõistliku aja all silmas pigem tunde kui päevi.

Lõige 3 näeb ette, et Politsei- ja Piirivalveamet **võib maksta** abipolitseinikule ja tema kirjalikul taotlusel käesoleva paragrahvi lõike 1 alusel antud lisapuhkuse eest hüvitist. Tööandja ei pea lisapuhkuse ajal säilitama oma töötajale keskmist tasu, kuid vajaduse korral hüvitab PPA abipolitseinikule puhkuse ajal saamata jääva tasu. Hüvitise saamiseks peab abipolitseinik esitama PPA-le taotluse. Kui taotleja on õigustatud toetust saama, võetakse hüvitise arvutamise aluseks abipolitseiniku palk, mida maksab talle tema tööandja. Toetuse ülempiiriks on viimane Statistikaameti avaldatud keskmine brutokuupalk. Sarnane regulatsioon on ka KaLS-is, mille järgi on Kaitseliidu tegevliikmel õigus struktuuriüksuse juhi kirjalikul taotlusel saada ühe aasta jooksul kuni 30 kalendripäeva tasustamata lisapuhkust tegevliikmetele sõjaväelise väljaõppe andmiseks ja korraldamiseks ning kaasamisel korrakaitseorgani või Kaitseliidu teatud ülesannete täitmiseks.

Enamik abipolitseinikke on tööealised inimesed, kellel on pere, lapsed ja rahalised kohustused. Abipolitseinik on vabatahtlik ja tavapärases olukorras täidab ta politsei ülesandeid ilma selle eest tasu saamata oma vabast ajast. Sellisel juhul saab vabatahtlik täita tööülesanded oma alalises töökohas ja saada selle eest tasu ning abipolitseiniku tegevuses osaleda näiteks laupäeval, kui tal tööpäeva ei ole. Kui aga riigil tekib vajadus kaasata abipolitseinikud politsei ülesannete täitmisesse ka sellel ajal, kui abipolitseinik peaks täitma oma tavapäraseid ülesandeid põhitöökohal, peab riik tagama ka selle, et abipolitseinikul oleks võimalik täita oma rahalised kohustused näiteks võlausaldajate ees. See tähendab, et riik peaks abipolitseinikule sel ajal maksma hüvitist, mis tagaks abipolitseiniku ja tema perekonna võetud kohustuste täitmise ja igapäevase toimetuleku ilma selle kvaliteedi languseta. Isegi juhul, kui abipolitseiniku palk või töötasu alalise tööandja juures on suurem, kui Eesti keskmine palk, on väljaõppes või politsei tegevuses osalemine riigi julgeoleku tagamiseks või riigikaitse vajadusel vms juhul nii harvad ja lühiajalised, et lisapuhkuse ajal väiksema sissetuleku saamine ei mõjuta abipolitseiniku elu oluliselt.

Lõike 4 kohaselt käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud hüvitist ei maksta, kui tööandja säilitab töötajale või ametnikule tema senise töötasu või palga. See välistab isiku topelt tasustamise lisapuhkuse ajal. PPA poolt abipolitseinikule lisapuhkuse taotlemise ja selle eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise korra kehtestab siseminister määrusega.

Eelnõu § 44 näeb ette abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele tekkinud varalise kahju hüvitamise.

Võrreldes kehtiva ApolS-iga, siis abipolitseinikule varalise kahju hüvitise maksmise põhimõtteid ei muudeta. Abipolitseinikud osalevad samasugustes ohtlikes olukordades nagu politseiametnikud. Politseiametnikele on seadusega tagatud kaitse ja varalise kahju hüvitamine seoses tööülesannete täitmisega, mistõttu on õiglane, et ka abipolitseinikud saavad oma panuse eest võrdväärset kohtlemist. Varalise kahju hüvitamine abipolitseinikule, kes osaleb politseitegevuses, on vajalik, et tagada tema õiglane kohtlemine ja kaitse ülesannete täitmisel tekkivate kahjude eest. Hüvitamise eesmärk on pakkuda abipolitseinikule turvalisuse tunnet ja kindlust, et tema isiklik vara on kaitstud, kui ta oma kohustusi täites peaks sattuma kahju saamise olukorda.

Lõige 1 näeb ette, et politsei tegevuses osalemisel **abipolitseinikule või käesoleva eelnõu § 45 lõikes 1 nimetatud isikutele** tekitatud otsese varalise kahju hüvitab riik. Abipolitseiniku perekonnaliikmele tekitud varalise kahju hüvitamine on oluline, kuna politseitegevuses osalemine ei mõjuta alati ainult abipolitseiniku, vaid ka tema lähedasi. Perekondlikule varale tekitatud kahju hüvitamine annab abipolitseinikule lisakindluse, et tema vabatahtlik tegevus ei avalda negatiivset mõju perekonna varalisele olukorrale. Kahjutasu nõutakse süüdiolvalt isikult sisse regressi korras, see näitab, et riik seisab abipolitseiniku eest. Riik võtab vastutuse selle eest, et abipolitseinik ei kannataks politsei tegevuses osalemise tõttu talle põhjustatud kahjude all, kuid nõuab kahju hüvitamist tegelikelt süüdlastelt.

Politsei- ja Piirivalveametil on tagasinõudeõigus süüdiolva isiku suhtes, kes vastutab kahju põhjustamise eest, mille tõttu tekkis abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele otsene varaline kahju. Kahjust arvatakse maha hüvitis, mida on makstud kindlustusandjate poolt sama kindlustusjuhtumi eest või toetus või hüvitis, mida on maksnud riik või kohaliku omavalitsuse üksus abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele.

Lõike 2 järgi kehtestab varalise kahju hüvitamise tingimused ja korra valdkonna eest vastutav minister määrusega. Seega muudatuse tulemusel antakse kahju hüvitamise tingimused ja korra kehtestamise volitus Vabariigi Valitsuse asemel siseministrile.

Lõikes 3 määratletakse juhtumid, kus hüvitist ei maksta, et vältida tahtliku väärkäitumise või ohtlikus olukorras riskantse tegevuse toetamise ohtu. **Punkti 1** kohaselt ei maksta hüvitist, kui abipolitseinik on pannud toime süüteo, mis on põhjuslikus seoses otsese varalise kahju saamisega. Sellisel juhul on tegemist abipolitseiniku enda vastutuse ja mitte politseitegevuses osalemisega seotud kahjuga. **Punkti 2** kohaselt, kui abipolitseinik on pannud toime enesetapu või enesetapukatse, sest need tegevused on otseselt seotud isiku enda käitumisega, mitte politseitegevuses osalemisega. **Punkti 3** kohaselt, kui abipolitseinik on pannud toime enesevigastuse, mis ei ole põhjuslikus seoses haigusliku seisundiga ega tulenenud teiste isikute õigusvastasest käitumisest. **Punkt 4** kohaselt, kui abipolitseinik on joobeseisundis, see keeld on oluline, kuna politseitegevuses osalemine joobeseisundis on vastuolus nii seadusega kui ka eetiliste nõuetega.

Eelnõu § 45 reguleerib hüvitist abipolitseiniku hukkamise, surma ja töövõime vähenemise korral.

Võrreldes kehtiva APolS-iga, siis abipolitseinikule hüvitise maksmise põhimõtteid ei muudeta. Abipolitseinikud võivad politsei tegevuses osaledes puutuda kokku ohtlike olukordadega, mis on seotud nt kuritegevuse tõkestamise või avaliku korra kaitsega. Sellistes olukordades võivad abipolitseinikud sattuda ründe alla või saada vigastusi. Hüvitise maksmine tagab, et kui abipolitseinik kannatab politsei tegevuses osaledes, siis on tal ja tema lähedastel kindlustunne, et saadud kahjud korvatakse osaliselt või täielikult. Hüvitis vähendab ka rahalisi muresid, mis võivad kaasneda ootamatute meditsiiniliste ja sissetulekuga seotud

probleemidega.

Lõikes 1 sätestatakse, et kui abipolitseinik hukkub või sureb politsei tegevuses osaledes õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel, makstakse tema lapsele, vanemale, lesele või abieluga sarnanevas suhtes olevale elukaaslasele ning perekonnaseaduse tähenduses tema ülalpidamisel olnud teisele isikule ühekordset hüvitist.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui abipolitseinikul tuvastatakse politsei tegevuses osalemisega seotud õnnetusjuhtumi või tema vastu toimepandud ründe või tema poolt süüteo tõkestamise või ohu tõrjumise tagajärjel saadud vigastuse või tekkinud haiguse tõttu töövõimetoetuse seaduse alusel osaline või puuduv töövõime või ajutine töövõime kaotus, millega ei kaasnenud osalist või puuduvat töövõimet, siis makstakse talle hüvitist.

Lõikes 3 sätestatakse, et kui abipolitseinik on saanud viga või haigestunud seoses politsei tegevuses osalemisega tema vastu toimepandud ründe, tema poolt süüteo tõkestamise, päästesündmuse lahendamise või ohu tõrjumise tagajärjel, kannab tema ravi- ja ravimikulud riik (PPA või ravikindlustuse kaudu), näiteks omaosaluse suurus või hambaravi, mis pole kaetud ravikindlustusega. Samasugune põhimõte on ka politseiametnike puhul, kuna abipolitseinik täidab riigi turvalisuse tagamise funktsioone koos politseiametnikuga, siis on kohane, et neile kehtiksid samad garantiid.

Lõike 4 kohaselt käesoleva paragrahvi lõigetes 1, 2 ja 3 nimetatud juhtudel makstakse hüvitist samadel alustel ja korras, mis on ette nähtud hüvitise maksmisel avaliku teenistuse seaduse §-des 49 ja 49¹ sätestatud juhtudel, arvestades käesolevas paragrahvis sätestatud erisusi. APoS-i järgi on abipolitseinik isik, kes vabatahtlikult oma vabast ajast osaleb politsei tegevuses seaduses sätestatud alustel ja korras. Abipolitseinikud abistavad politseiametnikke ning nende tööülesanded ja ka nende täitmisega seotud riskid on sarnased, mistõttu on juba kehtivas APoS-is võrdsustatud abipolitseinike ja politseiametnike hüvitiste regulatsioonid. See on abipolitseinike suhtes õiglane ja võrdne kohtlemine. Lisaks annab see abipolitseinikule kindlustunde, et kui temaga midagi juhtub, siis riik hoolitseb tema enda või tema lähedaste eest. See aga omakorda võib olla motivaator abipolitseinikega liituda. APoS-i on jäetud ainult erisused, mis on tingitud sellest, et abipolitseinik ei ole PPA-ga teenistussuhtes, vaid tegutseb politseis vabatahtlikuna. Näiteks ei maksta talle abipolitseiniku ülesannete täitmise eest palka.

Nii nagu ametnikule või tema perekonnaliikmele hüvitise määramisel, arvestatakse ka abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele hüvitise määramisel sellega, kas abipolitseinik hukkus või sai viga õnnetusjuhtumi või tema suhtes toime pandud vägivalga tagajärjel. Abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele kohaldatakse hüvitise maksmisel samu põhimõtteid ametnikele hüvitise maksmisega.

Näiteks eristatakse ATS-is hüvitise maksmisel töövõime vähenemise või kaotuse korral **õnnetusjuhtumi tagajärjel** hüvitise maksmisest töövõime vähenemise või kaotuse korral ametniku vastu **toimepandud ründe tagajärjel**. Viimasel juhul makstakse ametnikule töövõime osalise kaotuse korral kuni kaheksa aasta keskmine palk ja töövõime täieliku kaotuse korral kuni 13 aasta keskmine palk. Õnnetusjuhtumi tagajärjel makstakse ametnikule osalise töövõime korral tema kahe aasta keskmine palk, puuduva töövõimekorral seitsme aasta keskmine palk. Arvestatud on, et nii nagu politseiametnikul on ka abipolitseinikul tööülesandeid ohtlikum täita kui muudel aladel, s.t on suurem oht, et keegi abipolitseinikku ründab.

Lõike 5 kohaselt võetakse abipolitseiniku perekonnale või abipolitseinikule hüvitise maksmisel aluseks abipolitseiniku keskmine palk või töötasu, mida maksis või maksab talle tema tööandja. Hüvitise ülempiir on kolmekordne Statistikaameti avaldatud viimane keskmine brutokuupalk. Kuna abipolitseinik ei ole ametnik, kelle hüvitise maksmise aluseks olevat palka reguleerib ATS, siis täpsustatakse abipolitseiniku hüvitise aluseks olevat palka või töötasu APoS-is. Hüvitise ülempiiri on aga sätestatud selleks, et ei tekiks olukorda, kus abipolitseiniku, kes võib alati ülesande täitmisest keelduda, sotsiaalgarantiid on suuremad kui politseil.

Abipolitseiniku hukkimise või surma korral võetakse aluseks sama palk, mis võetakse aluseks ka teiste võrreldavate rühmade puhul. Nii võetakse vabatahtliku päästja hukkimise või surma korral aluseks vabatahtliku päästja kümne aasta palk, ametniku hukkimise või surma korral võetakse aluseks hukkunud või surnud ametniku kümne aasta keskmine palk. Ametnike hulka loetakse nii politseiametnikud, päästeteenistujad, prokurörid kui ka vanglaametnikud.

Lõike 6 kohaselt võetakse abipolitseinikule või tema perekonnale hüvitise maksmisel aluseks politseiametniku põhipalgavahemiku madalaim määr, kui abipolitseiniku palk või töötasu alalise tööandja juures on väiksem politseiametniku põhipalgavahemiku madalaimast määrast.

Lõige 7 näeb ette sätte selle kohta, mis palk võetakse aluseks, kui abipolitseinik ei ole enne hukkimist või viga saamist töötanud. Sel juhul võetakse aluseks hukkimise või vigastada saamise ajal kehtinud töötasu alammäär. Sama regulatsioon on ka vabatahtliku päästja kohta, mille kohaselt võetakse hüvitise arvutamise aluseks hukkimise või vigastada saamise ajal kehtinud palga alammäär, kui päästetööl osalev vabatahtlik päästja ei töötanud hukkimisele või vigastada saamisele eelnenud ajal.

Lõikes 8 täpsustatakse, et abipolitseiniku hukkimise või vigastuse saamise hüvitiste maksmisega seotud kulud kaetakse riigieelarvest Siseministeeriumi eelarve kaudu.

Eelnõu 7. peatükk. Abipolitseiniku distsiplinaar- ja varaline vastutus

Kehtiv APoS näeb ette abipolitseinikule vastuste üksnes abipolitseiniku tunnistuse ja eritunnuse ebaseadusliku kasutamise eest. Abipolitseinik vabastatakse, kui ta ei vasta APoS §-des 4 ja 5 ning § 8 lõikes 4 sätestatud tingimustele või, kui ta käitub abipolitseinikule sobimatult, sealhulgas rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt. Muid vastutuste liike ei ole ettenähtud ning puuduvad menetluslikud normid järelevalve teostamise kohta. Uue APoS eelnõuga nähakse ette distsiplinaarjärelevalve abipolitseiniku tegevuse üle. Selgelt reguleeritud järelevalve võimaldab PPA-l saada ülevaate abipolitseinike tegevuse õiguspärasusest ning tuvastada võimalikke õigusvastaseid tegusid. Lisaks kaitseb see abipolitseinikke riigipoolse omavoli eest, näiteks alusetut abipolitseiniku staatusest vabastamist.

Eelnõu § 46 reguleerib abipolitseiniku distsiplinaarvastutust.

Lõike 1 kohaselt loetakse distsiplinaarsüüteks APoS tähenduses abipolitseiniku kohustuste süüliste rikkumist. Sätte eesmärk on ühtlustada abipolitseiniku distsiplinaarvastutuse alus ATS-iga, määratledes, et distsiplinaarsüütegu on abipolitseiniku kohustuse süüline rikkumine. ATS tunnistab distsiplinaarsüüteks teenistuskohustuse süülise rikkumise (ATS § 69).

Lõike 2 kohaselt kohaldatakse käesolevas seaduses ettenähtud distsiplinaarmenetlusele avaliku teenistuse seaduse sätteid, arvestades käesoleva seaduse erisusi. Sättega tagatakse, et distsiplinaarmenetluse läbiviimisel järgitakse ATS-i menetlusgarantiisid (eesmärk, algatamine, selgitusõigus, tõendite kogumine, tähtajad, proportsionaalsus, pädevus), kohandades neid APoS-i erisustega.

Lõike 3 kohaselt on distsiplinaarkaristused punkti 1 järgi kirjalik noomitus ja punkti 2 järgi abipolitseiniku staatusest vabastamine. Sättes nimetatud karistused –noomitus ja staatusest vabastamine – on kohandatud ATS-i kolmest liigist (noomitus; põhipalga vähendamine; teenistusest vabastamine). Kuna abipolitseinik ei saa ametipalga tähenduses tasu, ei ole palga vähendamine APoS-i kontekstis kohaldatav, seetõttu jäetakse see liik välja.

Eelnõu § 47 reguleerib abipolitseiniku varalise vastutuse.

Lõike 1 kohaselt, kui abipolitseinik on abipolitseiniku kohustuse süülise rikkumisega tekitanud Politsei- ja Piirivalveametile varalist kahju, on ta kohustatud selle kahju hüvitama käesoleva paragrahvi lõigetes 2–5 nimetatud ulatuses. Põhimõtte tuleneb (ATS) § 80 lg 1-st, mis reguleerib ametniku varalist vastutust, sama loogika laiendatakse abipolitseinikule, sest ta täidab avalikku ülesannet ja tegutseb riigi nimel.

Lõige 2 sätestab, kui kahju on tekitanud mitu isikut ühiselt, vastutab iga isik oma süüle vastavas ulatuses. Kui kahju on põhjustanud mitu abipolitseinikku või abipolitseinik ja politseiametnik koos, rakendatakse süüle vastavat vastutust. ATS § 80 lg 2 sätestab sama põhimõtte ametnikele.

Lõige 3 sätestab, et kui abipolitseinik on abipolitseiniku kohustust rikkunud tahtlikult, vastutab ta tekkinud kahju eest täies ulatuses. Kui kahju ei ole tekitatud tahtlikult, ei tohi nõutav hüvitis ületada kuuekordset kahju tekitamise kuule eelnenud Statistikaameti avaldatud viimast kuu keskmist brutopalka. Kui rikkumine on toime pandud hooletuse tõttu, on hüvitise maksimumiks seatud kuuekordne Statistikaameti avaldatud keskmine brutokuupalk, mis vastab ATS § 80 lg 3 regulatsioonile. Eesmärk on vältida, et abipolitseinik satuks ebaproportsionaalse finantskoormuse alla väiksemate rikkumiste korral.

Lõige 4 sätestab, et kui abipolitseinik on kohustust rikkunud hooletuse või raske hooletuse tõttu, vastutab ta tekkinud kahju eest ulatuses, mille määramisel arvestatakse: **Punkti 1 alusel süü vormi.** Süü vorm tähendab, kas tegemist oli hooletuse, raske hooletuse või tahtlusega. Abipolitseiniku vastutuse ulatus peab sõltuma sellest, kui suur oli rikkumise raskus. **Punkti 2 kohaselt talle antud juhiseid.** Abipolitseiniku tegevus sõltub juhistest, mida talle on konkreetse olukorra lahendamisel antud. Kui juhised olid täpsed ja arusaadavad, peab ta neid järgima. Kui juhised olid ebaselged või puudulikud, võib see vähendada tema vastutust. Ei saa panna täit vastutust abipolitseinikule, kui kahju tekkis selle tõttu, et juhised olid valed või ebaselged. **Punkti 3 alusel tema teadmisi ning oskusi.** Arvesse võetakse abipolitseiniku väljaõppe taset ja isiklike oskusi. Ei saa eeldada sama taset teadmisi kui kutseliselt politseiametnikult, kuid abipolitseinik peab rakendama seda, mida ta on koolitusel õppinud. **Punkti 4 alusel abipolitseinikuks oleku aega.** Arvestada tuleb, kui kaua isik on olnud abipolitseinik. Pikaajalise kogemusega inimeselt võib oodata suuremat teadlikkust ja tähelepanelikkust kui alles hiljuti liitunud. Praktika ja kogemus suurendavad iseseisvust ja oskust hinnata olukordi õigesti. **Punkti 5 alusel eelnevat abipolitseiniku käitumist politsei tegevuses.** Tuleb vaadata, kas isik on varasemalt olnud kohusetundlik ja järginud reegleid või on tal olnud korduvalt rikkumisi. Süsteemne hooletus või korduvad rikkumised viitavad sellele, et isik ei võta oma kohustusi piisava tõsidusega, mis suurendab vastutuse ulatust. **Punkti 6 kohaselt PPA võimalusi kahjusid vältida.** Ka PPA enda korralduslikke võimalusi

tuleb arvesse võtta. Kui kahju tekkis seetõttu, et PPA ei loonud piisavaid tingimusi kahju vältimiseks (nt ei andnud vajalikku varustust või koolitust), siis ei saa vastutust täiel määral abipolitseinikule panna. Abipolitseinik tegutseb alati PPA juhtimisel ja ressursse kasutades, seega tuleb hinnata ka organisatsiooni rolli.

Lõikega 5 sätestatakse, et käesolevas paragrahvis sätestatud kahju hüvitamise korrale kohaldatakse avaliku teenistuse seaduse §-i 81. See tähendab, et kahju hüvitamise menetlus toimub ATS alusel: kahju hüvitamise otsuse teeb ametiasutus motiveeritud otsusega, isikul on õigus esitada selgitusi, ning otsus on vaidlustatav halduskohtus. Sellega tagatakse õiguskindlus ja abipolitseiniku põhiõiguste kaitse.

Eelnõu 8. peatükk. Abipolitseiniku astme ülendamine ja alandamine ning staatuse peatamine ja staatusest vabastamine.

Kehtiv õigus ei määratle abipolitseiniku staatusest vabastamist. Kehtiv APoS ei võimalda PPA-l kasutada kaalutlusõigust abipolitseiniku staatusest vabastamise otsustamisel, st abipolitseinik vabastatakse staatusest imperatiivselt, kui ta rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või tegutseb muul viisil õigusvastaselt. Nimetatud sõnastus jätab liiga laia tõlgendusruumi ning kuna puuduvad selged menetlusnormid abipolitseinike järelevalveks, võib see minna vastuollu võrdse kohtlemise põhimõttega. Uue APoS-iga nähakse ette abipolitseiniku vabastamisel kaalutlusõigus ja luuakse täiendavad vabastamise alused. Lisaks ei ole kehtivas APoS võimalust abipolitseiniku staatuse peatamiseks. Kuna uue APoS-iga luuakse uus kolme- astmeline abipolitseinike süsteem, siis nähakse selgemini ette ka astmete ülendamine ja alandamine.

Eelnõu §-ga 48 reguleeritakse abipolitseiniku astme ülendamine.

Kehtivas APoS-is sellist regulatsiooni ei ole. Õigusselguse mõttes on uue APoS-iga reguleeritud, kuidas toimub abipolitseiniku kõrgemale astmele viimine.

Lõike 1 kohaselt on abipolitseiniku astme ülendamise õigus Politsei - ja Piirivalveameti peadirektoril või tema volitatud ametnikul, kelle otsusega viiakse abipolitseinik senisest kõrgema astmele.

Lõike 2 kohaselt I abipolitseiniku astmelt II abipolitseiniku astmele ülendamiseks peab abipolitseinik vastama järgmistele nõuetele:

- 1) ta peab olema vähemalt keskharidus või erandkorras peab ta olema keskhariduse omandamisel;
- 2) ta peab olema läbinud abipolitseiniku tervisekontrolli ja sooritanud kehalise ettevalmistuse katsed;
- 3) ta peab olema edukalt läbinud II astme abipolitseiniku väljaõppe.

Lõike 3 kohaselt II abipolitseiniku astmelt III abipolitseiniku astmele ülendamiseks kehtivad järgmised nõuded:

- 1) ta peab valdama eesti keelt vähemalt C1 tasemel;
- 2) tal peab olema vähemalt ühe aasta pikkune II astme abipolitseiniku staaž;
- 3) ta peab olema politseitegevuses osalenud vähemalt 100 tundi;
- 4) ta peab olema edukalt läbinud III astme abipolitseiniku väljaõppe.

Oluline on märkida, et mitte iga II astme abipolitseinik, kes on täitnud minimaalsete tundide ja staaži nõude, ei ülendata automaatselt III astmele. Tegemist ei ole kohustusega, vaid võimalusega abipolitseinikele, mida saavad realiseerida vaid parimad ja kõige pühendunud abipolitseinikud.

Lõike 4 kohaselt ei ülendata abipolitseiniku astet kehtiva distsiplinaarkaristuse korral, sest distsiplinaarkaristus viitab sellele, et isik on rikkunud oma kohustusi või käitunud ebaeeskujulikult. Kui isikul on kehtiv karistus, tähendab see, et tema käitumine ei olnud hetkel vastavuses politseitöö eetika ja nõuetega.

Eelnõu §-ga 49 reguleeritakse abipolitseiniku astme alandamine.

Lõige 1 sätestab, et abipolitseiniku astme alandamine on Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega abipolitseinikule senisest madalama astme andmine. Kehtivas APoS-is sellist regulatsiooni ei ole. Kuid õigusselguse mõttes on uue APoS-iga täpsustatud, millistele tingimustele korral ja kuidas toimub abipolitseiniku madalamale astmele viimine.

Lõige 2 sätestab, et II astme abipolitseinik alandatakse I astme abipolitseinikuks, kui ta ei soovi politsei tegevuses osaleda II või III astme abipolitseinikuna ja on esitanud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vastava avalduse. Säte on vajalik, kuna abipolitseiniku tegevus põhineb vabatahtlikkusel. Kui II astme abipolitseinik ei soovi enam aktiivselt osaleda politsei tegevuses kõrgema astme ülesannetes, mis nõuab regulaarselt väljaõppel osalemist ja oma teadmiste ja oskuste säilitamist, annab see säte võimaluse jätkata I astme abipolitseinikuna.

Lõige 3 sätestab, et III astme abipolitseinik alandatakse II astme abipolitseinikuks, kui ta ei ole täitnud käesoleva seaduse § 16 lõikes 6 nimetatud kohustust (punkt 1) ja ei soovi politsei tegevuses osaleda III astme abipolitseinikuna ja on esitanud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vastava avalduse (punkt 2).

Käesolev lõike punkt 1 näeb ette, et PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega alandatakse III astme abipolitseinik II astme abipolitseinikuks PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega, kui ta ei ole sooritanud arvestust oma kvalifikatsiooni tagamiseks iga kolme aasta järel eelmise arvestuse sooritamisest alates, milleks on tal kohustus vastavalt käesoleva seaduse § 16 lõikele 6. III astme abipolitseiniku astme alandamine II astmele on vajalik, kui ta ei ole sooritanud ettenähtud arvestust iga kolme aasta järel. III astme abipolitseinikul, kes osaleb politsei tegevuses iseseisvalt on suurem vastutus, kui politseiametnikuga koos tegutseval abipolitseinikul. Selleks, et ta saaks talle antud ülesandeid korrektselt täita ja võtta vastu otsuseid, peab ta olema kursis viimaste seadusemuudatuste, politseitaktikate ja erivahendite kasutamise oskustega ning seda saab ta kinnitada iga kolme aasta tagant arvestusega. Sama lõike punkt 2 kohaselt alandatakse III astme abipolitseinik II astme abipolitseinikuks, kui abipolitseinik ei ole enam valmis osalema politsei tegevuses III astme õiguste ja kohustustega. Sellisel juhul võib ta taotleda oma astme alandamist ning tal tuleb selleks esitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis avaldus (nt digiallkirjastatud dokument, e-kiri vms).

Lõige 4 sätestab, et III astme abipolitseinik alandatakse I astme abipolitseinikuks, kui ta ei soovi politsei tegevuses osaleda II astme abipolitseinikuna käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud juhul ja on esitanud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vastava avalduse. Astme alandamine toimub ainult juhul, kui abipolitseinik esitab selleks kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis avalduse. Kuna abipolitseinike tegevus on vabatahtlik, peab süsteem võimaldama neil kohandada oma osalemise astet vastavalt nende soovidele ja võimalustele. See säte loob selge mehhanismi, kuidas III astme abipolitseinik saab vähendada oma panust, ilma et ta peaks abipolitseiniku staatusest loobuma.

Eelnõu § 50 sätestab abipolitseiniku staatuse peatamise.

Kehtivas APoS-is ei ole sätestatud võimalust peatada abipolitseiniku staatus. Samas võib ette tulla olukordi, kus abipolitseinik ei saa teatud perioodil politseitöös osaleda, näiteks terviselikel põhjustel, raseduse tõttu või perekondlike sündmuste ja põhitöö muutuste tõttu. Praegune APoS regulatsioon on tekitanud aga praktikas mitmeid probleeme.

Näiteks ajutiselt mitteaktiivne abipolitseinik on kohustatud igal aastal läbima täiendkoolituse ning kui talle on väljastatud relv, peab ta vähemalt kord aastas sooritama laskmisarvestuse. Samuti peab tal olema kehtiv tervisetõend, mida tuleb uuendada iga kolme aasta tagant. Kui ta neid nõudeid ei täida, tuleb ta seaduse kohaselt abipolitseiniku staatusest vabastada. See ei ole aga õiglane ega praktiline, sest elus tuleb ette perioode, mil aktiivne panustamine ei ole alati võimalik. Seetõttu nähakse **uues APoS-is ette võimalus peatada abipolitseiniku staatus**, vabastades ta sel perioodil abipolitseinikuna kehtivatest kohustustest ja tal puudub õigus osaleda politsei tegevustes või tegutseda muul viisil PPA nimel. Sarnane regulatsioon on ka kaitseliidu seaduses, mille § 29 sätestab, et Kaitseliidu liikmelisust saab ajutiselt peatada. Abipolitseiniku staatuse peatamist võib võrrelda kõrgkoolis võetava akadeemilise puhkusega, mis võimaldab ajutiselt kohustustest vabastada, kuid jätab võimaluse hiljem tagasi pöörduda. Kuna abipolitseiniku staatuse peatamine on ajutine, siis peatatud staatusega isikul ei ole õigust osaleda politseitegevuses, kasutada PPA vara ega esineda abipolitseinikuna. Peatumise perioodiks peab isik tagastama kogu talle kasutusse antud PPA vara, välja arvatud õppes osalemise ajaks.

Lõike 1 kohaselt abipolitseiniku staatus peatakse PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega, kui abipolitseinik **punkti 1** alusel on kriminaalasjas kahtlustatav või süüdistatav ning **punkti 2** kohaselt on esitanud sooviavalduse abipolitseiniku staatuse peatamiseks. Seega peatatakse abipolitseiniku staatus, kui prokuratuur esitanud abipolitseinikule süüdistuse raskes kuriteos osalemise eest ja asi on antud kohtusse, kuid otsust ei ole veel tehtud. Näiteks, kui kahtlustatakse abipolitseinikku varguses, siis võib tema staatuse peatamine olla vajalik, et tagada, et politsei tegevuses osalevad ainult laitmatu mainega isikud. Staatuse peatamine kestab kuni menetluse lõpuni. Teisalt täidab see kriminaalmenetluse seadustikus § 7 sätestatud süütuse presumptsiooni eesmärki, mille kohaselt ei käsitleta kedagi kuriteos süüdi olevana enne, kui tema kohta on jõustunud süüdimõistev kohtuotsus. Abipolitseiniku enda esitatud sooviavaldus staatuse peatamiseks võib olla tingitud sellest, et ta ei saa politseitegevuses osaleda, kuna on näiteks lapseootel, plaanib ajutiselt minna elama välismaale või on trauma tõttu pikemalt haiguslehel. Siia all kuuluvad ka need olukorrad, kui abipolitseinik on politseikadett ja ta vormistataks praktika ajal politseiametnikuks, siis ei saa ta samal ajal olla abipolitseinik ning tema staatuse saab peatada.

Lõige 2 näeb ette, et abipolitseiniku staatuse võib peatada Politsei-ja Piirivalveameti peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega, kui abipolitseinik **punkt 1** alusel suunatakse käesoleva seaduse § 14 lõikes 2 sätestatud tervisekontrolli ning **punkti 2** järgi käesoleva seaduse § 46 lõikes 2 nimetatud distsiplinaarmenetluse ajaks. Kui käesoleva paragrahvi **lõige 1** sätestab, et abipolitseiniku staatus peatatakse automaatselt, siis **lõike 2** kohaselt on PPA-l kaalutusõigus, kas staatus peatada või mitte. See paindlikkus võimaldab individuaalset juhtumipõhist hindamist, võttes arvesse abipolitseiniku üldist panust, käitumist ning nt täiendkoolituse ja arvestuse mitte läbimise põhjuseid. Teatud juhtude võib abipolitseiniku staatuse peatamine olla vajalik ka juhul, kui abipolitseinik suunatakse täiendavasse tervisekontrolli, et tuvastada, kas tema tervises seisund vastab abipolitseinikule ette nähtud tervisenõuetele. Distiplinaarmenetluse ajaks võib olla vajadus staatust peatada mitmel juhul. Kui abipolitseiniku staatust ei peatataks, võib ta mõjutada tõendite kogumist,

tunnistajaid. Ajutine eemaldamine aitab vältida võimalikke manipuleerimiskatseid. Kui abipolitseiniku süüdistatakse tõsisest rikkumises, võib tema staatuse mittepeatamine kahjustada politsei usaldusväärsust ja tekitada avalikkuses kahtlusi organisatsiooni erapooletuse suhtes. Distsiplinaarmenetluse all oleva abipolitseiniku kohalolek võib põhjustada pingeid töökeskkonnas ning häirida teiste tööd.

Lõige 3 näeb ette, et abipolitseiniku staatuse peatumise ajaks on abipolitseinikul mitmeid kohustusi ja piiranguid, mis on vajalikud, et tagada tema ajutine eraldatus politseistruktuurist. Nimetatud piirangud ja kohustused on kehtestatud võimalike eksituste või väärkäitumise ennetamiseks. **Punkti 1** kohaselt on keelatud osaleda politsei tegevustes või tegutseda muul viisil PPA nimel, see tähendab, et ta ei saa täita abipolitseiniku ülesandeid. **Punkti 2** kohaselt on keelatud kasutada abipolitseiniku tunnistust, ametimärki, vormiriietust, välja arvatud õppes osalemisel. Keeld vähendab riski, et abipolitseinik tegutseks eksitavalt politsei nimel ajal, kui tema staatus on peatatud. Abipolitseiniku vormiriietuse kandmise vajadus võib tekkida abipolitseinikel, kelle staatus on peatatud nende enda soovil, kuid kes soovivad siiski osaleda treeningutel, mis vastavad nende oskustele ja pädevusele. **Punkti 3** alusel on kohustus tagastada talle väljastatud vara, relvad ja erivahendid, välja arvatud õppes osalemise ajaks. Kui abipolitseinikule on väljastatud nt tulirelv, teleskoopnui, kuulivest, taskulamp, sülearvuti, mobiiltelefon või muud varustuselemendid, peab ta need staatuse peatamise ajaks tagastama PPA-le. Tagastamise kohustus aitab ennetada riske, et varustus satub valedesse kättesse või seda kasutatakse ebaseaduslikult. **Punkt 4** kohaselt ei ole abipolitseinikul kohustust läbida talle ettenähtud õpet ega sooritada arvestusi. Üldjuhul saab abipolitseiniku soovi alusel olema tema staatuse peatamine seotud sellega, et tal ei ole võimalik isiklikel põhjustel (tervis, pikaajaline lähetus jms) politseitegevustes osaleda, mistõttu ei ole võimalik ka väljaõppes osaleda. **Punkti 5** kohaselt ei ole abipolitseinikul kohustust läbida perioodilist tervisekontrolli. Tervisekontroll on oluline tagamaks, et abipolitseinik on füüsiliselt ja vaimselt võimeline oma ülesandeid täitma. Kuid staatuse peatamise ajal ei ole vajalik, et ta läbiks perioodilisi tervisekontrolle, kuna ta ei osale aktiivselt politsei tegevuses. **Punkti 6** kohaselt ei ole kohustust täita kehalise ettevalmistuse nõudeid. Politseiametnikud ja abipolitseinikud peavad vastama ettenähtud kehalise ettevalmistuse nõuetele, et olla valmis füüsiliselt pingutavaks tegevuseks. Staatuse peatamise ajal ei ole abipolitseinikul kohustust neid nõudeid täita, kuna tal ei ole ajutiselt PPA-ga seotud ülesandeid, mida täita.

Eelnõu § 51 reguleerib abipolitseiniku staatusest vabastamist.

PPA andmetel vabastatakse igal aastal abipolitseiniku staatusest keskmiselt 200–250 isikut. Järgnev tabel annab ülevaate viimase 4 aasta vabastamise põhjustest. Tabelist on näha, et üldjuhul toimub vabastamine abipolitseiniku enda algatusel. Kõigist vabastatud abipolitseinikest on olnud läbivalt abipolitseiniku algatusel vabastatud 80-85 protsenti. Erandiks oli vaid 2023. aasta, kui see määr oli 95 protsenti, sest tavapärasest vähem oli töandja algatusel vabastamisi. PPA 2023 strateegia-aasta analüüsi põhjal on abipolitseinike algatatud lahkumiste põhjusteks töö- ja pereelu ühitamise keerukus, kõrge vanus, tervislikud põhjused, kolimine ning teisele tööle või õppima asumine. Umbes kolmandiku jagu omal algatusel lahkujatest siirdub politseiametnikuks, kuna abipolitseinik peab enne politseiametnikuks astumist esitama avalduse abipolitseiniku staatuse lõpetamiseks. PPA algatusel vabastamiste puhul on valdavalt tegu nõuetele mittevastavusest tulenevate vabastamistega, aga ka usalduse kaotusest jms tööks vajalike väärtuste puudumisest tingitud vabastamistega. Muul põhjusel vabastamised on tingitud abipolitseiniku surmast.

Tabel 5. Abipolitseinike vabastamise põhjused (allikas PPA)

Vabastamise liik	2021	2022	2023	2024
------------------	------	------	------	------

Vabastamised muul põhjusel	1	2		1
Vabastamised PPA algatusel	52	41	9	32
Vabastamised abipolitseiniku algatusel	224	179	161	183
KOKKU	277	222	170	216
<i>Vabastatud abipolitseinik läks ametnikuks</i>	72	64	72	52

Abipolitseiniku staatuse vabastamise menetlust toimub vastavalt haldusmenetluse põhimõtetele. Vabastamise aluseks on juhtumid, kus abipolitseinik on käitunud õigusvastaselt, rikkunud talle pandud kohustusi või väärkasutanud oma õigusi. Haldusmenetluses järgitakse olulisi põhimõtteid, nagu uurimiskohustus, eesmärgipärasus, efektiivsus ning kaalutusõiguse kasutamine otsuse tegemisel. Haldusorgan peab menetluse käigus teavitama abipolitseinikku tema õigustest ja kohustustest, tutvustama asjaga seotud dokumente ning võimaldama tal esitada selgitusi, vastuväiteid ja arvamusi. Kui tuvastatakse, et abipolitseinik on toime pannud teo, mis tingib tema staatusest vabastamise, koostatakse selle kohta otsus (haldusakt). Isikul on õigus vaidlustada otsus esitades vaide või kaebuse halduskohtusse. Kui abipolitseinik vabastatakse staatusest, ei ole tal enam õigust politsei tegevuses osaleda ning talle ei laiene abipolitseiniku eetilised nõuded ega kohustused. Erandiks on siiski avaldamisele mittekuuluva teabe hoidmise kohustus, mis säilib ka pärast staatuse lõppemist.

Võrreldes kehtiva APoS-iga võimaldatakse PPA-l kohaldada abipolitseiniku staatusest vabastamisel kaalutusõigust. Kehtiv APoS sätestab, et abipolitseinik vabastatakse ilma kaalutlemata, kui ta käitub sobimatult, rikub avalikus kohas käitumise nõudeid, tegutseb õigusvastaselt või ei vasta seaduses sätestatud nõuetele. Muudatuse eesmärk on võimaldada politseil hinnata iga juhtumit eraldi ja võtta arvesse kõiki asjaolusid enne lõpliku otsuse tegemist. Lisaks nähakse uue APoS-iga ette täiendavad alused abipolitseiniku vabastamiseks.

Kui isik on abipolitseiniku staatusest vabastatud, ei tohi ta politsei tegevuses osaleda ega täita abipolitseiniku ülesandeid, kuna tal puuduvad selleks vajalikud õigused. Staatuse vabastamise otsuse teeb politseiametnik, PPA peadirektor või tema poolt volitatud ametnik. Kuna tegemist on kaalutusotsusega, peab enne staatusest vabastamise otsustamist abipolitseinikule andma võimaluse esitada oma arvamus ja vastuväited, järgides haldusmenetluse seadusest tulenevaid põhimõtteid.

Sisekaitseakadeemia korrakaitse õppetooli lektor Silva Kirsimägi on koostanud analüüsis „Abipolitseiniku õiguslikust vastutusest“⁹¹ samuti sellele probleemile tähelepanu juhitud:

Abipolitseinikuna tegutseva isiku põhiseaduslike õiguste kaitse seisukohalt peab vabastamine olema üheselt selge, põhjendatud ja arusaadav. Kui abipolitseinik käitub õigusvastaselt, siis õigusvastase teo kindlakstegemiseks on tarvis õigusselguse põhimõttest tulenevalt selgeid menetluslikke reegleid, et tagada menetlusaluse isiku ärakuulamisõigus, järgida uurimis- ja proportsionaalsuse põhimõtteid ning rakendada kaalutusõigust. [...] **Abipolitseiniku seaduse § 42 punkt 3 sätestab imperatiivselt, et abipolitseinik vabastatakse abipolitseiniku staatusest PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega, kui ta rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt.** Sõnastus „muul viisil õigusvastaselt“ lubab õiguse rakendajal väga laialdast tõlgendusruumi ning arvestades, et *de lege lata* puuduvad abipolitseiniku järelevalve menetlust reguleerivad normid, on autor seisukohal, et abipolitseiniku staatusest vabastamine võib rikkuda ka võrdse kohtlemise põhimõtet.

⁹¹ Kirsimägi, Silva 2020. [Abipolitseiniku õiguslikust vastutusest](#). – Riigikogu Toimetised 42, lk 201–208.

Väljastada ei saa, et politseiliste ülesannete täitmisel koos tegutsevad ja sama õigusrikkumise (näiteks ülemäärase jõu kasutamine) toime pannud politseiametniku ja abipolitseiniku suhtes tehtavad õiguslikud otsused on erinevad. Kui politseiametniku puhul määratakse distsiplinaarkaristus sõltuvalt süü vormist, siis abipolitseiniku puhul tuleb ta abipolitseiniku staatusest vabastada õigusvastase käitumise korral ehk siis igasuguse õigusvastase käitumise korral. On selge, et abipolitseinik peab olema seaduskuulekas, aga kas saab lugeda põhjendatuks, et iga rikkumisega peab kaasnema staatusest vabastamine, liiatigi veel, kui abipolitseiniku staatusest vabastamist reguleerivaid menetluslikke norme pole sätestatud.⁹²

Kehtiv APoS § 42 lg 1 sätestab, et abipolitseinik vabastatakse: 1) abipolitseiniku algatusel; 2) tema mittevastavuse korral APoS §-des 4 ja 5 ning § 8 lõikes 4 sätestatud tingimustele (kutsesobivus, tervisenõuded, teovõime, karistus jm); 3) seoses abipolitseinikule sobimatu käitumisega, sealhulgas kui abipolitseinik rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või käitub muul viisil õigusvastaselt, või 4) abipolitseiniku surma korral.

Lõige 1 näeb ette, et abipolitseinik vabastatakse abipolitseiniku staatusest PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega. Lõikes üks on obligatoorsed staatusest vabastamise alused, st PPA-l puudub diskretsiooniõigus. **Punkti 1 kohaselt vabastatakse abipolitseinik, kui ta esitab sellekohase avalduse.** Kuna abipolitseinik tegutseb vabatahtlikult, on tal igal ajal õigus ja võimalus omal soovil abipolitseiniku staatusest loobuda. Selleks peab ta esitama kirjaliku avalduse taasesitamist võimaldavas vormis. Avalduse esitamisel arvatakse isik PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega abipolitseinike nimekirjast välja ning teda ei kaasata edaspidi politsei tegevustesse. **Punkti 2 kohaselt vabastatakse abipolitseinik, kui tema osas on jõustunud tahtlikult toime pandud kuriteo kohta süüdimõistev kohtuotsus.** Abipolitseiniku roll eeldab laitmatut mainet ja usaldusväärust. Süüdimõistev kohtuotsus võib kahjustada usaldust mitte ainult konkreetse abipolitseiniku, vaid ka PPA vastu tervikuna. Abipolitseinikud on seaduste täitmise ja korrakaitse eestvedajad. Kui abipolitseinik ise rikub seadust, ei saa ta täita oma rolli seaduskuulekuse eeskujuna. Avaliku teenistuse seadus näeb samuti ette ühe distsiplinaarkaristuse liigina ametist vabastamise. **Punkt 3 kohaselt vabastatakse abipolitseinik, kui talle on määratud käesoleva seaduse § 46 lõikes 3 punktis 2 nimetatud distsiplinaarkaristus.** Võrreldes kehtiva APoS-iga on tegemist uue alusega, kuna distsiplinaarmenetlust ei olnud varem abipolitseinikule ette nähtud. Distsiplinaarkaristusena vabastamine tähendab, et abipolitseiniku toimepandud teo raskusastet arvestades ei peeta võimalikuks isiku jätkamist abipolitseinikuna või tema teod ei ole kooskõlas PPA põhimõtetega.

Distsiplinaarsüüteo eest saab vabastada juhul, kui rikkumine on oluline (ATS § 75 lg 4). Rikkumine on oluline, kui see toob endaga kaasa usalduse kaotuse põhjusel, et rikkumise laadist tulenevalt võib arvata, et isik ei suuda ka edaspidi tagada oma kohustuste täitmist. Teenistuskohustuste olulise rikkumise mõiste on õiguslikult määratlemata ning selle täpse tähenduse peab distsiplinaarasja menetlemisel selgitama karistuse määramise õigust omav isik või asutus. Iga rikkumist tuleb käsitleda eraldiseisvana, võttes arvesse süüteo toime pannud isiku käitumist ja muid olulisi asjaolusid. Kui esineb mitu rikkumist samaaegselt, tuleb iga juhtumit hinnata eraldi ja otsustada selle kvalifikatsiooni üle konkreetsete asjaolude põhjal. Ainuüksi asjaolu, et on toime pandud mitu rikkumist, ei tähenda automaatselt, et need koos

---

⁹² Sealsamas 2020, lk 207–208.

moodustavad olulise rikkumise. Kui puudub mõni muu tõhus lahendus usalduse taastamiseks, on vabastamine viimane meede (*ultima ratio*), mida võib pidada proportsionaalseks.⁹³

Seadusandja on olulisuse kriteeriumi praktilise rakendamise hõlbustamiseks määratlenud teatud juhtumid, mille puhul ametiasutus võib eeldada rikkumise olulisust (ATS § 75 lg 6). Selle sätte eesmärk on vähendada ametiasutuse jaoks seaduse rakendamise keerukust ning võimaldada rikkumise olulisust lihtsustatud korras eeldada. **Olulisuse eeldamise alused distsiplinaarsüütegudes:**

- **Tahtlik rikkumine** - kui rikkumine on toime pannud tahtlikult, võib ametiasutus eeldada selle olulisust, kuna see viitab usalduse kadumisele ja teenistuskohustuse täitmise võimatusele.
- **Vältav rikkumine ja varasemad samalaadsed rikkumised** - kui isikul on kehtiv distsiplinaarkaristus ja rikkumine on kas vältav või samalaadne varasemate rikkumistega, võib eeldada rikkumise olulisust.
- **Oluline varaline kahju ametiasutusele** - kui süülise rikkumise tõttu tekib ametiasutusele varaline kahju, hinnatakse selle olulisust rahalise suuruse järgi. Oluliseks loetakse kahju, mis ületab kehtiva kuupalga alammäära kümnekordselt, ja suureks kahjuks peetakse kahju, mis ületab seda sajakordselt.
- **Oluline kahju ametiasutuse mainele** - kui rikkumine kahjustab oluliselt ametiasutuse mainet, võib see olla aluseks rikkumise olulisuse eeldamiseks.
- **Oluline kahju teistele isikutele või avalikule huvile** - kui rikkumine põhjustab olulist kahju teistele ametnikele, töötajatele, kolmandatele isikutele või avalikule huvile, saab seda samuti käsitleda olulisena.⁹⁴
-

Punkti 4 kohaselt vabastatakse abipolitseinik tema surma korral. Abipolitseiniku vabastamine surma korral tähendab, et abipolitseiniku staatus lõpeb automaatselt juhul, kui isik sureb. See on formaalne menetlustoiming, mille eesmärk on ajakohastada abipolitseinike nimekirju ja vältida olukorda, kus surnud isik jääks registritesse abipolitseinikuna. See on puhtalt administratiivne toiming, millel puudub täiendav menetluslik kaalutusõigus.

Lõige 2 näeb ette, et abipolitseiniku võib vabastada PPA peadirektori või tema volitatud ametniku otsusega. **Punkti 1** alusel kui ta ei vasta abipolitseinikule ettenähtud nõuetele (käesoleva seaduse §-is 5 nimetatud). **Punkti 2** kohaselt kui ta ei täida käesoleva seaduse §-s 16 nimetatud kohustust.

Punkt 1 näeb seega vabastamise võimaluse juhul, kui abipolitseinik ei vasta talle ettenähtud nõuetele. Eelkõige saavad need nõuded, millele abipolitseinik enam ei vasta, olla näiteks järgmised:

- Abipolitseinik käitub selliselt, mis kahjustab Politsei - ja Piirivalveameti mainet ja ohustab teiste isikute turvalisust või riigi julgeolekut või avalikku korda.

Näide: Abipolitseinik osaleb avalikul koosolekul ja väljendab end agressiivselt, solvates rahvahulka ning kasutades oma abipolitseiniku staatust ära, et alusetult korraldusi jagada ja ähvardada inimesi, kes tema nõudmistele ei allu. Selline käitumine kahjustab politsei mainet, kuna avalikkus tajub, et politsei esindaja kohtleb inimesi üleolevalt.

- Abipolitseinik käitub selliselt, et ei ole enam usaldusväärne.

⁹³ Lang, Kaire; Pärnamägi, Illimar; Sarapuu, Ebe. 2013. [Avaliku teenistuse seaduse käsiraamat](#), lk 242.

⁹⁴ Sealsamas, lk 243.

Näide: Abipolitseinik avaldab korduvalt ja avalikult vaateid, mis lähevad vastuollu politsei missiooni ja väärtustega, näiteks toetab ebaseaduslikku tegevust või süstemaatiliselt õhustab politsei usaldusväärust avalikkuse silmis.

- Abipolitseinikule määratakse karistuse tahtlikult toimepandud kuriteo eest. Karistatuna tahtliku kuriteo eest ei saa abipolitseinik olla enam usaldusväärne riigivõimu esindaja, kuna tema teod on vastuolus politsei ülesannetega.
- Abipolitseiniku tervises seisund ei võimalda tal osaleda politsei tegevuses. Politseitegevuses osalemine eeldab füüsilist ja vaimset vastupidavust. Kui abipolitseinikul on tõsine terviseprobleem, mis takistab teda politsei abistamisel, võib tema seisund seada ohtu nii tema enda kui ka avalikkuse turvalisuse.
- Abipolitseiniku kehaline ettevalmistus ei võimalda tal osaleda politsei tegevuses. Politsei tegevuses osaledes, eelkõige patrullis, on oluline, et abipolitseinik oleks füüsiliselt võimeline kiiresti reageerima ja tegutsema olukordades, mis nõuavad jõudu ja vastupidavust. Kui kehaline ettevalmistus on ebapiisav, võib abipolitseinik enda ja teiste turvalisuse ohtu seada, sest tal puuduvad vajalikud füüsilised võimed kiireks ja tõhusaks sekkumiseks.

Punkt 2 näeb vabastamise võimaluse juhul kui abipolitseinik ei täida ettenähtud väljaõppe ja arvestuse kohustusi. Uue APoS eelnõu § 16 sätestab II ja III astme abipolitseinike kvalifikatsiooni tagamiseks vajalikud koolitused ja testid. Kohustuste täitmata jätmine võib olla aluseks abipolitseiniku staatusest vabastamisele, kuna see mõjutab otseselt tema suutlikkust täita ülesandeid ning tagada avalikku turvalisust. Abipolitseinikud tegutsevad koostöös politseiametnikega. Kui politseiametnikud osalevad regulaarselt nt turvaktika ja vahetus sunni täiendõppel, siis abipolitseinikud osalevad nimetatud õppel vabatahtlikult. See tähendab, et politseiametnik võib sattuda patrulltoimkonda koos abipolitseinikuga, kes ei ole turvaktika ja vahetu sunni täiendõppel osalenud ja on läbinud vastava õppe ainult baasväljaõppe käigus, mis võib viia selleni, et ettearvamatu keerulise juhtumi lahendamine seab ohtu abipolitseiniku enda või politseiametniku elu või tervise, kuna abipolitseinik ei ole kursis kehtivate turvaktika nõuetega või ei mäleta baasväljaõppel omandatud või tema oskused ei ole kinnistunud.

- **Turvaktika ja vahetu sunni täiendõpe:** II ja III astme abipolitseinikud peavad läbima selle igal aastal.
- **Lasketest:** II ja III astme abipolitseinikud, kellel on tulirelva kandmise õigus, peavad lasketesti sooritama vähemalt kord aastas.
- **Kvalifikatsiooni arvestus:** III astme abipolitseinik peab iga kolme aasta järel sooritama arvestuse oma kvalifikatsiooni kinnitamiseks.
- **Kriisirolliga abipolitseinike erialaõpe:** Kui abipolitseinikule on määratud kriisiroll, peab ta lisaks läbima erialaõppe vähemalt üks kord kolme aasta jooksul.

Kui abipolitseinik ei täida ülalnimetatud väljaõppe ja arvestuse kohustusi, võib see olla aluseks teenistusest vabastamisele. Abipolitseiniku tegevus eeldab pidevat kvalifikatsiooni ja oskuste säilitamist. Politsei tegevuses osalemine nõuab pidevalt uuenevate töövõtete, õigusaktide ja meetodite tundmist.

Eelnõu 9. peatükk. Vastutus

Eelnõu § 52 näeb ette vastutuse abipolitseiniku vormirietuse, tunnistuse ja ametimärgi ebaseadusliku kasutamise korral.

Kehtiv APoS näeb ette väärteo korras karistuse abipolitseiniku tunnistuse ja eritunnuse ebaseadusliku kasutamise eest. Viimase viie aasta jooksul on selle rikkumise eest alustatud väärteomenetlust kahel korral. Uue APoS eelnõuga lisatakse juurde keeld ebaseaduslikult kasutada abipolitseiniku vormiriietust ja ametimärki. Selle sätte kohaselt karistatakse keeldu rikkunud isikut rahatrahviga kuni kolmsada trahviühikut või arestiga.

Abipolitseiniku vormiriietus on riietus, mida ta kannab politseitegevuses osalemisel, politsei esindamisel ja väljaõppes. Sisuliselt on tegemist politseiametniku vormiriietusega, millel on abipolitseiniku eraldusmärgid ja sellist komplekti nimetatakse uue APoS eelnõu kohaselt abipolitseiniku vormiriietuseks. Politseiametniku vormiriietust kandes peab abipolitseinik kandma abipolitseiniku eraldusmärke. Abipolitseiniku vormiriietuse kirjelduse ja eraldusmärgid kehtestab siseminister. Vormiriietuse kandmise reeglid kehtestab aga PPA peadirektor. On oluline, et abipolitseiniku vormiriietust ei kuritarvitata ning ei tekitata (maine)kahju PPA-le. Abipolitseiniku eraldusmärkideks on nt varrukaembleem, sõna „ABIPOLITSEINIK” vormiriietusel ja (ohutus)vestil ning abipolitseiniku tunnus õlakukattel. Tunnistuse all mõeldakse dokumenti, mis tõendab abipolitseiniku pädevust. Abipolitseiniku ametimärk on komplektis tunnistusega, mis on sarnane politseiametniku ametimärgiga. Nii tunnistuse kui ametimärgi vorm kehtestatakse uue APoS seaduse alusel antud siseministri määrusega.

Abipolitseiniku vormiriietuse, tunnistuse ja ametimärgi kasutamine peab olema selgelt reguleeritud, neid ei tohi kasutada muu isik kui see, kellele on antud selleks seadusega õigus. PPA on siseaktides kehtestanud⁹⁵, et vormiriietus antakse teenistujale ja abipolitseinikule, lähtudes teenistus- või tööülesannete iseloomust ja üksnes teenistus- või tööülesannete täitmiseks, kusjuures vormiriietust ei tohi müüa ega anda kolmandale isikule müügiks või muuks otstarbeks.

Politseiametniku vormiriietuse kandmise keelu saab tuletada KarS-i §-st 277, mille kohaselt on ametniku vormiriietuse ja ametitunnistuse ebaseaduslik kasutamine süütegu. Arvestades aga senist kohtupraktikat, ei ole KarS-i § 277 piisav, et takistada politseiametniku vormiriietuse ja ametitunnistuse kasutamist isikul, kellel ei ole selleks õigust. Näiteks on Tallinna Ringkonnakohus toonud oma 29. märtsi 2015. aasta otsuses⁹⁶ välja, et karistamiseks ei piisa vaid KarS-i sättest ja vormiriietuse kirjeldusest, vaid selged peavad olema ka nõuded selle kohta, kes ja millistel tingimustel võib vormiriietust kanda, kuna kohtu hinnangul ei pruugi kõik vormiriietuse kandmise võimalused olla taunitavad, näiteks teatrietendus. Abipolitseinikule seevastu KarS § 277 ei laiene, mistõttu on vajalik eraldi see reguleerida.

Ebaseadusliku kasutamisenäe käsitatakse abipolitseiniku vormiriietuse, tunnistuse ja ametimärgi kasutamist viisil, mis võimaldab kasutajat pidada abipolitseinikuks. Abipolitseiniku vormiriietuse, tunnistuse või ametimärgi kasutamine on selle esitamine viisil, mis jätab mulje, et vastav isik on selle kasutamiseks õigustatud ning evib pädevust, millele see viitab. Abipolitseiniku vormiriietuse, tunnistuse ja eraldusmärgi kasutamine on ebaseaduslik, kui isikul puudub selleks üldse või antud olukorras õigus.⁹⁷ Sellest tulenevalt on karistatav tegu abipolitseiniku vormiriietuse, tunnistuse ja ametimärgi kasutamine isiku poolt, kellel selleks puudub õigus (isik, kes ei ole abipolitseiniku staatuses). Samuti mahub

⁹⁵ Näiteks PPA peadirektori 17. aprilli 2015. aasta käskkiri nr 1.1-1/116 „Vormiriietuse tellimise, väljastamise ja tagastamise kord“ ning PPA peadirektori 12. märtsi 2021. aasta käskkiri nr 23 „Abipolitseiniku kaasamise juhendi kinnitamine“, sealhulgas lisa 3 „Vormiriietused ja teenetemärkide kandmise põhimõtted“.

⁹⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 29. märtsi 2015. aasta otsus kohtuasjas nr [4-15-1971/20, p 15 ja 16](#).

⁹⁷ Vt ka KarS komm vln, § 277 komm 3.3-3.4.

kõnealuse koosseisu tunnuste alla abipolitseiniku käitumine, kes ületab oma pädevust ja volitusi ning tegutseb abipolitseinikuna ilma politseiametniku korralduseta st täidab ülesannet, kuid teeb seda üksi ja olemata saanud selleks politsei poolt konkreetset ülesannet. Ebaseaduslikuks kasutamiseks loetakse näiteks järgmised olukorrad:

Näide: Abipolitseinik annab oma tunnistuse sõbrale X, kes kasutab seda avalikus kohas, esitades end ekslikult abipolitseinikuna, et saada nt infot või kasutab tunnistust, et siseneda kellegi koju isikliku konflikti lahendamiseks.

Näide: Abipolitseinik kannab abipolitseiniku vormiriietust ja esitleb end abipolitseinikuna, et pääseda eravalduses asuvasse kohta (nt kinnisvaraga tutvumiseks või eraisiku ruumidesse tungimiseks).

Selleks, et PPA saaks abipolitseiniku vormiriietuse kasutamist tõhusamalt kontrollida ja vajadusel nende ebaseaduslikku kasutajat vääртеomenetluses karistada, on käesolevas eelnõus reguleeritud, millal on vormiriietuse kasutamine seaduslik, selleks on politseitegevuses või väljaõppes osaledes ning sinna minnes ja tulles, väljaspool seda PPA loal. Selgelt on fikseeritud ka see, et isikul, kes ei ole abipolitseinik ning kellel ei ole PPA luba abipolitseiniku vormiriietuse kandmiseks, on keelatud kasutada abipolitseiniku vormiriietust. Abipolitseinikul seevastu on keelatud anda talle väljastatud abipolitseiniku tunnistust, ametimärki, abipolitseiniku vormiriietust teisele isikule. PPA loal on aga võimalik kasutada abipolitseiniku vormiriietust teatud juhtudel isikutel, kes ei ole abipolitseinikud või ei osale otseselt politsei tegevuses, näiteks teatrietenduses või filmis.

Käesolevale vääртеole kohaldatakse KarS üldosa ja vääртеomenetluse seadustiku sätteid ning vääртеo kohtuväline menetleja on PPA. Süüteomenetluse eesmärgiks on koosseisupärase teo toimepannud isiku väljaselgitamine ja tema suhtes karistamisotsuse vastuvõtmine. Vääртеomenetluse algatamine toimub PPA-le laekunud info alusel või juhtudel kui tekib kahtlus, kas abipolitseiniku vormiriietust kandev isik ikka omab vastavat õigust.

Eelnõu § 53 näeb ette abipolitseinikule vastutuse talle PPA poolt väljastatud relva ja laskemoona kandmise eest joobeseisundis.

Selle sätte kohaselt karistatakse abipolitseinikku rahatrahviga kuni kakssada trahviühikut või arestiga, kui ta kannab talle PPA poolt väljastatud relva ja laskemoona joobeseisundis. Võrreldes kehtiva APoS-iga on tegemist uue sättega, mille koostamisel on võetud analoogiat KaLS regulatsioonist.

Uue APoS eelnõu § 27 lõike 2 kohaselt saab PPA väljastada abipolitseinikule järgmised relvad ja nende alaliigid: 1) tulirelva – püssi, püstoli, revolveri; 2) gaasirelva – gaasipihusti; 3) külmrelva – kumminuia, teleskoopnuia; 4) pneumorelva 5) elektrišokirelva; 6) harjutusrelva. Seega on karistatav tegu eelloeteatud relvade kandmine abipolitseiniku poolt, kui ta on joobeseisundis.

Joobeseisundi mõiste tuleb KorS-i § 36 lõikest 1, mille kohaselt on joobeseisund alkoholi, narkootilise või psühhotroopse aine või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud tervise seisund, mis avaldub väliselt tajutavas häiritud või muutunud kehalistes või psüühilistes funktsioonides ja reaktsioonides. KorS-i § 36 lõike 4 kohaselt on joobeseisundi liigid alkoholijoove ja narkootilise, psühhotroopse või muu joovastava aine tarvitamisest põhjustatud joove.

Sätte lisamine on oluline ohutuse tagamiseks, kuna joobeseisundis isik ei ole võimeline relva vastutustundlikult käsitlema. Relva vastutustundetu käsitlemine joobeseisundis võib põhjustada tõsiseid ohtusid nii abipolitseinikule endale, teistele inimestele kui ka PPA-le. Seda põhjusel, et isikul vähenevad füüsilised ja kognitiivsed võimed, suureneb oht valede otsuste tegemiseks, kasvab risk, et relva kasutatakse valesti või relv satub kõrvaliste isikute kätte. Käesoleva sätte alusel on karistatav nii see, kui abipolitseinik kannab PPA relva joobeseisundis politseitegevuses osaledes, kui ka väljaspool politseitegevuses osalemist. Teatud juhtudel on abipolitseinikel antud võimalus relva, sh tulirelva hoida oma elu- või viibimiskohas ka ajaks, mil ta osale politsei tegevuses. Kui avastatakse, et abipolitseinik, kes kannab tulirelva, on joobeseisundis, tuleb viivitamata kasutusele võtta abinõud temalt relva äravõtmiseks ning takistada tal relva edasi kandmist. Lisaks keelab RelvS-i § 50 relva ja laskemoona kandmise joobeseisundis.

Eelnõu § 54 näeb abipolitseinikule ette vastutuse, kui ta kannab PPA poolt väljastatud relva ja laskemoona ebaseaduslikult väljaspool politsei tegevuses või väljaõppes osalemist.

Selle kohaselt karistatakse abipolitseinikku rahatrahviga kuni kakssada trahviühikut või arestiga, kui ta kannab PPA väljastatud relva ja laskemoona ebaseaduslikult väljaspool politsei tegevuses või väljaõppes osalemist. Võrreldes kehtiva APoS-iga on tegemist uue sättega, mille koostamisel on võetud analoogia KaLS regulatsioonist. Käesoleva paragrahv täpsustab, et abipolitseinik tohib relva ja laskemoona kanda ainult politsei tegevuses või väljaõppes osaledes. See on vajalik relva leviku ja väärkasutamise piiramiseks. Politsei tegevuses osalemise alla käesoleva sätte tähenduses on ka sinna liikumine. See tähendab, et kui abipolitseinikul on luba hoida relva (nt tulirelva või teleskoopnuia) oma kodus, siis on tal õigus need kodust kaasa võtta, kui ta ülesandele liigub. Või, kui ta liigub treeningule ja koolitusele. Ebaseaduslikuks kandmiseks loetakse relva ja laskemoona kaasas kandmist olukordades, mis ei ole seotud politsei tegevuse või väljaõppega ega sinna minemise ja tulemisega. Sarnaselt käesoleva eelnõu §-s 53 ettenähtud relva mõiste sisustamisel, hõlmab ka antud paragrahv nii tulirelva, gaasirelva, külmrelva, elektrišokirelva kui harjutusrelva ebaseaduslikku kandmist.

Näide: Abipolitseinik kannab PPA väljastatud relva (nt teleskoopnuia) sõbra sünnipäeva peol, kuigi see pole seotud politsei tegevusega. Selline käitumine ei ole lubatud ja suurendab riski, et relv võib sattuda kõrvaliste isikute kätte.

PPA väljastatud relvad ja laskemoon on mõeldud ainult politsei tegevuses, koolitustel või treeningutel osalemisel kandmiseks ja kasutamiseks. Kui relva kantakse ebaseaduslikult, on oht, et seda kasutatakse nt juhuslikult või emotsionaalsetes olukordades või ähvardamiseks. Politsei väljastatud relvade ja laskemoona kasutamisele kehtivad selged piirangud. Karistused on vajalikud, et hoida abipolitseinikke vastutustundlikult järgimas seadust ja politsei juhiseid. Selle paragrahvi rikkumise eest määratav karistus on sarnane KaLS § 88-s sätestatud karistusega relva või laskemoona kandmise eest avalikul üritusel isiku poolt, kelle ülesanne ei ole avalikul üritusel relva või laskemoona kanda.

Eelnõu § 55 kohaselt on käesolevas peatükis sätestatud väärtegude kohtuväline menetleja PPA.

See tähendab, et PPA on asutus, kellele antakse õigus menetleda eeltoodud väärtegevusi.

Eelnõu 10. peatükk. Rakendussätted ja järelhindamine

Viimane peatükk koosneb uue APoS jõustumisega seotud ülemineku regulatsioonist ning teiste seaduste muudatusest.

1. jagu. Üleminekusätted

Eelnõu § 56 näeb ette üleminekusätted.

Lõike 1 kohaselt peab PPA kontrollima enne käesoleva seaduse jõustumist abipolitseinikuks võetud isikute vastavust käesoleva seaduse § -5 sätestatud nõuetele.

PPA peab kontrollima enne käesoleva seaduse jõustumist abipolitseinikuks võetud isikute vastavust uue seaduse § 5 nõuetele, et tagada, et kõik abipolitseinikud vastaksid kehtivatele nõuetele.

Kuna I astme abipolitseiniku nõuete osas võrreldes kehtiva APoS-iga muudatusi ei tehta, siis selles osas PPA-l täiendavat kontrolli ei ole. Küll aga nähakse ette, et II astme abipolitseinikul peab olema vähemalt keskharidus või ta on seda omandamas, kehtiva APoS kohaselt peab abipolitseinikul olema vähemalt põhiharidus. Seega tuleb kontrollida isiku haridustaset. Kui II astme abipolitseiniku kehalise ettevalmistuse ja tervisenõudeid ka muutuvad, tuleb kontrollida, kas need vastavad uue APoS nõuetele.

Kontrollimine on vajalik, kuna enne uue APoS jõustumist abipolitseinikuks saanud isikud on võetud varem kehtinud tingimuste alusel, mis ei pruugi vastata uutele nõuetele. Kontroll tagab, et nad vastavad ühtsetele ja ajakohastatud nõuetele. Abipolitseinike tegevus peab vastama seaduse nõuetele. Kui isik ei vasta nõutud haridus-, väljaõppe- või tervisenõuetele, võib see mõjutada tema võimet oma ülesandeid täita.

Kontroll võimaldab otsustada, kas isik võib jätkata **II või III astme abipolitseinikuna** või peaks jääma **I astme abipolitseinikuks**. Kui isik ei vasta nõuetele, saab ta valida, kas täita kehtestatud tingimused või loobuda abipolitseiniku staatusest. Kontroll tagab ka selle, et üleminek uuele süsteemile on selge, õiguspärane ja järjepidev.

Lõige 2 näeb ette, et käesoleva seaduse jõustumisel loetakse abipolitseinikuks nimetatud isik, kelle pädevus piirdub politsei abistamisega süüteoennetuses korrakaitseseaduse §-s 18 sätestatud alustel automaatselt I astme abipolitseinikeks, kui isik ei esita enne seaduse jõustumist kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis avaldust, milles ta loobub I astme abipolitseiniku staatusest.

See tähendab, et kui uus APoS jõustub, siis kõik need abipolitseinikud, kellel seni on olnud pädevus osaleda ainult ennetustegevustes, loetakse automaatselt I astme abipolitseinikeks. Ülemineminek tähendab, et abipolitseinik ei pea eraldi taotlust esitama. See tagab, et nende roll politsei abistamisel ei katke ning nad saavad jätkata oma tegevust ilma täiendava avalduse esitamist. Automaatne määramine lihtsustab protsessi ja vähendab töökoormust.

Kui isik ei soovi saada I astme abipolitseinikuks, siis peab ta enne seaduse jõustumist esitama kirjaliku avalduse või muus vormis, mis on taasesitatav, näiteks e-kiri. Kui isik esitab loobumisavalduse, siis ta ei muutu I astme abipolitseinikuks ja ta vabastatakse abipolitseiniku staatusest. See tagab, et ainult need, kes soovivad abipolitseinikuna jätkata, säilitavad oma staatuse.

Säte on vajalik, et tagada sujuv ja automaatne üleminek uuele õiguslikule raamistikule, vältides segadust ja administratiivset koormust nii abipolitseinikele kui ka PPA-le.

Lõike 3 kohaselt antakse enne käesoleva seaduse jõustumist abipolitseinikuks arvatud isikule I astme abipolitseiniku staatus, kui ta soovib jätkata politsei tegevuses osalemist II astme abipolitseinikuna, kuid ei vasta käesoleva seaduse §-s 5 sätestatud nõuetele (**punkt 1**), või kui ta ei soovi edaspidi politsei tegevuses osaleda II astme abipolitseinikuna ning on esitanud vastava avalduse (**punkt 2**).

See tähendab, et enne uue seaduse jõustumist abipolitseinikuks saanud isikutele antakse I astme abipolitseiniku staatus, kui nad ei vasta II astme abipolitseiniku uutele nõuetele või kui nad ise otsustavad mitte jätkata II astme abipolitseinikuna.

Seega, kui enne seaduse jõustumist abipolitseinikuks arvatud isik küll soovib uue APoS järgi II astme abipolitseiniku staatust, kuid ta ei läbi täiendavat väljaõpet, siis antakse talle I astme abipolitseiniku staatus ajaks, mil ta täiendava väljaõppe läbib, see on vajalik, et abipolitseinik ei kaotaks oma võimalust politsei tegevuses osaleda.

Või, kui tal on täiendav väljaõpe läbitud, kuid ei ole viie aasta jooksul omandanud keskharidust, alandatakse ta I astme abipolitseinikuks kuniks ta oma haridustaseme nõuetega vastavusse viib. See tähendab, et ta saab jätkata väiksema pädevusega, kuid ta ei pea abipolitseiniku staatusest loobuma.

Kui isik küll vastab II astme abipolitseiniku nõuetele, aga ei soovi uue APoS järgi jätkata II astme abipolitseinikuna, siis peab ta esitama kirjaliku avalduse ning sellisel juhul antakse talle I astme abipolitseiniku staatus.

Sättega tagatakse, et kõik abipolitseinikud, kes ei vasta II astme nõuetele, ei kaotaks täielikult oma staatust, vaid jätkaksid I astme abipolitseinikena. Kui isik ei vasta II astme nõuetele ega esita ka loobumisavaldust, saab temast automaatselt üleminekuga I astme abipolitseinik, kuna ta vastab I astme abipolitseiniku nõuetele. Sättega tagatakse sujuv üleminek uuele APoS-ile, õigusselgus ning abipolitseinike tegevuse järjepidevus, ilma et keegi kaotaks oma staatust ootamatult või ilma alternatiivse võimaluseta.

See säte tagab, et keegi ei jää ootamatult süsteemist välja, kõik saavad oma staatuse osas selguse ja üleminek uuele APoS-ile toimub sujuvalt, ilma liigse koormuseta. Samal ajal annab see võimaluse liikuda soovi korral või ajutiselt madalamale astmele kui ka abipolitseiniku staatusest loobuda.

Lõike 4 kohaselt enne käesoleva seaduse jõustumist abipolitseinikuks arvatud isik, kes soovib politsei tegevuses osaleda II astme abipolitseinikuna, peab läbima enne käesoleva seaduse jõustumist õppe, mis tagab tema vastavuse II astme abipolitseiniku väljaõppe nõuetele (**punkt 1**). Abipolitseinik peab viima oma haridustaseme vastavusse käesoleva seaduse nõuetega hiljemalt 2032. aasta 4. septembriks, kui ta ei vasta käesoleva seaduse § 5 lõikes 2 punktis 1 sätestatud nõudele (**punkt 2**).

See tähendab, et kõik, kes olid abipolitseinikud enne uue seaduse jõustumist ja soovivad jätkata II astme abipolitseinikuna, peavad vastama uutele nõuetele. Kui isikul ei ole keskharidust või ta ei ole seda omandamas, siis tal on viis aastat aega, et see haridustase omandada. Ehk siis, kui tal on ainult põhiharidus, peab ta kas gümnaasiumi või kutsekeskhariduse lõpetama viia aasta jooksul. Kui abipolitseinik ei täida seda nõuet ettenähtud aja jooksul, ei saa ta jätkata II astme abipolitseinikuna.

Vastavusse viimise periood on piisav, see võimaldab paindlikku ja realistlikku ajakava, mille jooksul abipolitseinikud saavad oma haridustaseme viia vastavusse uute nõuetega, ilma et see tekitaks liigset koormust või sunnitud katkestusi nende teenistuses. Kui isikul on ainult põhiharidus, saab ta selle aja jooksul lõpetada gümnaasiumi või omandada keskkhariduse kutseõppe kaudu. Gümnaasiumi päevane õpe kestab tavaliselt 3 aastat, kuid kui inimene õpib kaugõppes või õhtukoolis töötamise kõrvalt, võib see võtta kauem. Paljud abipolitseinikud võivad töötada täiskohaga mujal ning õppida ainult osalise koormusega, mistõttu lühem periood võiks neile liiga suure koormuse tekitada. Ülemineku periood annab võimaluse leida sobiv aeg hariduse omandamiseks ja töö- ning eraelu tasakaalustamiseks. Kui nõuded kehtestataks kohe, siis paljud senised abipolitseinikud ei saaks II astme abipolitseinikuna jätkata. Abipolitseinikud, kes ei soovi keskkharidust omandada, saavad otsustada, kas nad tahavad jätkata I astme abipolitseinikuna või loobuda abipolitseiniku staatusest, ilma et nad peaksid kohe langetama otsuse. Kui nõuded rakenduksid kohe või lühema aja jooksul, peaks PPA suure hulga abipolitseinike staatust kiiresti üle vaatama ja kontrollima, mis tekitaks töökoormuse.

PPA andmetel oli 2024. aastal põhiharidusega abipolitseinikke osakaal 11%. Keskkharidusega abipolitseinikke ca 57% (703 inimest), kõrgharidusega ca 22% (265 inimest), magistriskraadiga ca 10 % (129 inimest) ja doktorikraadiga alla 1% (7 inimest). Ligi pooled põhiharidusega abipolitseinikest on liitunud viimase viie aasta jooksul ja on vanusegrupis 18-25 aastat, suure tõenäosusega võib olla tegemist keskkharidust omandatavate isikutega. PPA-l on andmed isiku abipolitseinikuks liitumise hetke seisuga. Ülemineku säte mõjutab ligikaudu 65 abipolitseinikku, kellel on staaži rohkem kui viis aastat ja vanust rohkem kui 25 aastat. 65-st abipolitseinikust 16 on vanemad kui 46 aastat. PPA andmed näitavad, et enam on staažikaid (rohkem kui 10 aastat) abipolitseinikke meeste hulgas. Naised on pigem nooremad ja lühema staažiga.

Lisaks peavad isikud, kes soovivad jätkata II astme abipolitseinikuna olema enne seaduse jõustumist läbinud täiendava koolituse. See väljaõpe tagab, et nad oskavad täita II astme abipolitseiniku ülesandeid. Siin on PPA-l võimalus isiku varasemat õpi- töökogemust arvesse võtta. Täiendav väljaõpe tagab, et II astme abipolitseinikud saaksid ja oskaksid uue APoS eelnõu alusel politsei tegevuses osaleda, teaksid täpselt oma pädevusi, õigusi ja kohustusi. Enne, kui isikul ei ole läbitud täiendavat väljaõpet, ei saa ta II astme abipolitseinikuna tegutseda.

Lõike 5 kohaselt enne käesoleva seaduse jõustumist, abipolitseinik, kellele on antud ülesande iseseisvalt täitmise pädevus ja kes soovib osaleda politsei tegevuses III astme abipolitseinikuna peab läbima enne käesoleva seaduse jõustumist III astme abipolitseiniku väljaõppe, mis tagab tema vastavuse III astme abipolitseiniku väljaõppe nõuetele. **Lõike 6** kohaselt enne käesoleva seaduse jõustumist, abipolitseinikule, kellele on antud ülesande iseseisvalt täitmise pädevus ja kes soovib osaleda politsei tegevuses III astme abipolitseinikuna ja ei täida käesoleva paragrahvi lõikes 5 sätestatud, antakse II astme abipolitseiniku staatus, kui ta vastab käesolevas seaduses sätestatud II astme abipolitseiniku nõuetele.

See tähendab, et enne uue APoS jõustumist abipolitseinikuna tegutsenud isikud, kellel oli õigus teatud ülesandeid iseseisvalt täita, saavad valida kahe võimaluse vahel.

- Kas läbivad III astme abipolitseiniku väljaõppe – see tagab, et nende teadmised ja oskused vastavad uutele III astme abipolitseiniku pädevustele, mis eeldavad kõrgemat vastutust.

- Saavad II astme abipolitseinikuks – kui isik ei soovi või ei saa III astme väljaõpet läbida, võib ta jääda II astme abipolitseinikuks, kuid peab sealjuures vastama II astme abipolitseiniku nõuetele.

Enne uue APoS-i jõustumist tegutsenud abipolitseinikud on erineva kogemuse ja väljaõppega, mistõttu tuleb uue seaduse rakendamiseks läbida täiendav väljaõpe. Seda enam, et III astme abipolitseinikud täidavad ülesandeid iseseisvalt. Isikud, kes ei soovi või ei vasta III astme nõuetele, saavad jätkata II või I astme abipolitseinikuna, säilitades oma rolli politsei abistamisel, kuid väiksema pädevusega. Antud lõige aitab tagada, et abipolitseinikud on vastavalt oma oskustele ja väljaõppele õigel astmel ning et kõrgemal astmel tegutsevad isikud on selleks piisavalt ette valmistatud.

Lõike 7 kohaselt enne käesoleva seaduse jõustumist abipolitseinikuks arvatud isik, kes soovib osaleda politsei tegevuses abipolitseinikuna, peab vastavusse viima oma kutsesobivuse nõuded hiljemalt 2029. aasta 4. septembriks.

See tähendab, et kõik enne uue seaduse jõustumist abipolitseinikuks saanud isikud, kes soovivad pärast seaduse jõustumist jätkata politsei tegevuses osalemist II või III astme abipolitseinikuna, peavad hiljemalt 2029. aasta 4. septembriks vastama uutele kutsesobivuse nõuetele. Enne seaduse jõustumist värvati abipolitseinikke teiste kriteeriumide alusel (nt tervise- ja kehalise ettevalmistuse nõuded), uue APoS kohaselt on kavas määrusega kutsesobivuse nõudeid muuta. Eelkõige on see seotud tervise- ja kehalise ettevalmistuse nõuetega, mis on kavas viia samasugusteks kui politseiametnikel. Kui isik ei vasta uutele kutsesobivuse nõuetele kahe aasta jooksul, ei saa ta jätkata II või III astme abipolitseinikuna.

Ülemineku periood annab abipolitseinikele piisavalt aega, et vajadusel oma kehalist ettevalmistust parandada, et see vastaks uutele nõuetele. See aitab vältida olukorda, kus abipolitseinikud peaksid ootamatult oma staatusest loobuma. Lisaks, kui kõik abipolitseinikud peaksid oma kehalise ettevalmistuse nõuded kohe pärast seaduse jõustumist tõestama, tekiks liigne töökoormus PPA-le, kuna tuleks lühikese aja jooksul hinnata suure hulga inimeste sobivust. Kaheaastane üleminekuperiood võimaldab seda teha järk-järgult ja sujuvalt. Lisaks võimaldab kaheaastane üleminekuperiood abipolitseinikul ennast treenida, kui tal on kahtlus, et ta ei suuda kehtestatud nõudeid täita.

Lõige 8 kohaselt, kui abipolitseinik on enne käesoleva seaduse jõustumist läbinud õppe, mis vastab käesoleva seaduse § 15 lõigetes 1 ja 2 nimetatud õppe sisule ja mahule, siis loetakse käesolevas seaduses II astme abipolitseiniku väljaõppe läbimise nõue osaliselt või täielikult täidetuks.

See tähendab, et kui abipolitseinik on juba enne uue seaduse jõustumist läbinud koolituse, mille sisu ja maht vastavad uue seaduse § 15 lõigetes 2 sätestatud II astme abipolitseiniku väljaõppele, siis ei pea ta seda koolitust uuesti läbima. Seega loetakse tema väljaõppe nõue täidetuks ning ta võib jätkata abipolitseinikuna ilma täiendava õppe läbimiseta.

Kui isik on juba saanud vajalikud teadmised ja oskused, ei ole mõistlik teda uuesti samale väljaõppele saata. See säästab aega ja ressursse nii abipolitseinikule kui ka SKA-le ja PPA-le. Kui see säte puuduks, peaksid paljud juba koolituse läbinud abipolitseinikud uuesti õppima asuma. Säte annab selge suunise, et varem läbitud samaväärne koolitus kehtib edasi. Selle sätte abil saab keskenduda ainult nendele isikutele, kellel koolitus puudub või kes vajavad täiendõpet.

Lõike 9 kohaselt, kui abipolitseinik on läbinud tervisekontrolli enne käesoleva seaduse jõustumist, kehtib tema tervisetõend selle kehtivusaja lõpuni.

See tähendab, et kõik abipolitseinikud, kes on enne uue seaduse jõustumist läbinud tervisekontrolli ja kellel on kehtiv tervisetõend, ei pea uut tervisekontrolli kohe tegema, vaid nende olemasolev tervisetõend kehtib edasi kuni selle määratud kehtivusaja lõpuni.

Kui kõik enne seaduse jõustumist olnud abipolitseinikud peaksid kohe uuesti tervisekontrolli läbima, tekiks liigne koormus nii abipolitseinikele endile kui ka tervisekontrolli teostavatele asutustele. Kehtiva tervisetõendi tunnustamine tagab, et ainult need, kelle tervisekontrolli tähtaeg on lõppemas, peavad uuesti kontrolli minema.

See säte tagab, et enne APoLS jõustumist tehtud tervisekontrollide tulemused ei muutu kehtetuks, vaid kehtivad edasi kuni määratud kuupäevani. See aitab vältida liigset koormust ning võimaldab uutele nõuetele üleminekut ilma tarbetute takistusteta.

Eelnõu § 57-ga nähakse ette abipolitseiniku regulatsiooni järeelhindamine.

Siseministerium analüüsib hiljemalt 2030. aasta 11. septembriks abipolitseiniku regulatsiooni eesmärgi saavutamist ja rakendamisega kaasnenud mõjusid ning esitab vajadusel ettepanekud regulatsiooni muutmiseks.

2. jagu. Teiste seaduste muutmine ja kehtetuks tunnistamine

Eelnõu § 58-ga sätestatakse alkoholiseaduse muudatused.

Uue seadusega saavad abipolitseinikud õiguse teostada riiklikku järelevalvet alaealiste alkohoolsete jookide tarbimise piirangute üle samadel alustel, mis seni olid politseiametnike pädevuses. See tähendab, et abipolitseinikud võivad järelevalve teostamisel rakendada korrakaitseaduses sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Lisaks saavad abipolitseinikud õiguse viia läbi AS alusel kontrolltehingut juhtudel, kui muude meetmete abil ei ole võimalik või on oluliselt raskendatud alkoholiga kauplemise nõuete täitmise üle järelevalvet teostada. Nii suureneb abipolitseinike roll avaliku korra ja alaealiste kaitsel, võimaldades neil tõhusamalt ennetada ning tõrjuda alkoholi kättesaadavusega seotud rikkumisi.

Kehtiv AS § 49 lõige 5 kohaselt teostab **riiklikku järelevalvet alaealise alkohoolse joogi tarbimise piirangute üle** politseiametnik. **Muudatuse tulemusel saab selleks õiguse ka abipolitseinik.** Muudatuse eesmärk on tõhustada järelevalvet, suurendada politsei reageerimisvõimekust ja parandada alaealistele mõeldud kaitsemeetmete rakendamist. Abipolitseinike kaasamine annab võimaluse vähendada alaealiste alkoholitarbimise juhtumeid, kuna abipolitseinike kaasamine tähendab, et rohkemates kohtades ja kiiremini on võimalik reageerida alaealiste alkoholitarbimisele. Alkoholi tarvitamine alaealiste seas ei ole ainult nende endi probleem, vaid see mõjutab ka ühiskonda laiemalt. Alkoholijoobes alaealised võivad sattuda liiklusohtlikesse olukordadesse, vägivallajuhtumitesse või muude õigusvastaste tegude toimepanemise riskigruppi.

Tervise Arengu Instituut (edaspidi *TAI*) (2019), ESPAD uuringu⁹⁸ andmetel on alaealiste alkoholi tarvitamine Eestis küll vähenenud, kuid endiselt laialt levinud. 2019. aastal oli elu jooksul alkoholi proovinud 82% koolinoortest ning viimase aasta jooksul tarvitas seda 67%. Purjus olnud noorte osakaal langes 34%-ni, kuid märkimisväärne osa noortest tarbib alkoholi regulaarselt, kusjuures tüdrukud rohkem kui poisid. „Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis“ 2023 aastaraamatu⁹⁹ andmetel toimub alkoholi kättesaadavus alaealistele sageli sõprade, vanemate või teiste täiskasvanute kaudu ning enamik alaealisi peab alkoholi hankimist võrdlemisi lihtsaks.

Kehtiv AS § 49¹ lõige 3 kohaselt võib politseiametnik lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1¹⁰⁰ nimetatud erimeetmetele kohaldada riikliku järelevalve teostamiseks ka KorS §-des 37, 38, 39, 40, 42, 47 ja 48 sätestatud erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. Kuna abipolitseinik saab muudatuse tulemusel õiguse AS-i alusel riikliku järelevalve teostamiseks, siis **selle lõikega antakse ka abipolitseinikule õigus järelevalve raames KorS §-des 37, 38, 39, 40, 42, 47 ja 48 sätestatud erimeetme kohaldamiseks.** Seega saab abipolitseinik AS alusel järelevalvet tehes kontrollida ja tuvastada isiku joobeseisundit, toimetada isiku alkoholijoobe tuvastamiseks ametiruumi ja tervishoiuteenuse osutaja juurde ning joobeseisundis isiku kainenema. Samuti on tal AS-i alusel järelevalve raames õigus teha isikule turvakontrolli ja isiku läbivaatust. Sealjuures peab abipolitseinik lähtuma uues APoS-is neile meetmetele ettenähtud erisustest, nt ei tohi läbi vaadata isiku kehaõõnsused, isiku toimetamine toimub ainult politseiametniku korraldusel vms.

Kehtiva AS § 52 lõige 5 kohaselt on politseiametnikul õigus KorS §-s 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras hoiule võetud alkohol üle anda alaealise seaduslikule esindajale. Kuna abipolitseinik saab **muudatuse tulemusel õiguse AS alusel riikliku järelevalve teostamiseks, siis selle lõikega antakse ka abipolitseinikule õigus hoiule võetud alkohol üle anda alaealise seaduslikule esindajale.**

Kehtiva AS 52¹ lõige 5 kohaselt on kontrolltehing müügilepingu või muu võlaõigusliku tehingu tunnustega toiming, mille eesmärk on kontrollida õigusaktidega kehtestatud nõuetest kinnipidamist. Kontrolltehingut tegev **ametiisik** või kaasatud isik võib varjata isiku eest, kelle suhtes kontrolltehing tehakse, ja teiste isikute eest tehingu eesmärki. Kontrolltehingut tegev **ametiisik** ei pea ennast esitlema, samuti ei pea **ametiisik** kandma vormiriietust ega esitama ametitunnistust enne, kui kontrollteingu eesmärk on saavutatud. **Käesoleva lõikega antakse ka abipolitseinikule õigus kontrollteingu tegemisel varjata oma isikut ning ta ei pea ennast esitlema ega esitama ametitunnistust enne, kui kontrollteingu eesmärk on saavutatud.**

Seega tekib muudatuse tulemusena abipolitseinikule õigus viia läbi kontrolltehingut. Müügikohtadest alaealistele alkoholi kättesaadavuse keelab AS § 47: Alkohoolse joogi pakkumine, võõrandamine või üleandmine alaealisele on keelatud. Alkohoolse joogi valduse üleandmisel peab senine valdaja tuvastama valduse omandaja vanuse isikut tõendava dokumendi alusel. Isikut tõendava dokumendi alusel ei pea valduse omandaja vanust tuvastama, kui ta on ilmselgelt täisealine või tema isik on senisele valdajale teada. Kui

⁹⁸ Tervise Arengu Instituut. 2020. [Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: tubakatoodete, alkoholi ja narkootiliste ainete tarvitamine Eesti 15–16-aastaste õpilaste seas.](#)

⁹⁹ Tervise Arengu Instituut. 2023. [Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2023.](#)

¹⁰⁰ Korrakaitseorgan võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras.

valduse omandaja ei ole senisele valdajale teadaolevalt täisealine ning ta ei esita isikut tõendavat dokumenti, ei või senine valdaja anda alkoholse joogi valdust üle. Kontrolltehing võimaldab teha **järelevalvet alaealistele alkoholi müümise üle** nii, et kaotab ära vaidluse selles, kas alaealise müüdi alkoholi. Saades info, et müügikohas müüakse alaealistele alkoholi, on võimalik kiiresti reageerida ning kontrollida selle paikapidavust ja leida probleemile lahendus. Kontrollteingu regulatsioon on fikseeritud AS §-s 52¹. Kontrolltehing saab toimuda ainult ohu kahtlusel ning politseiametniku järelevalve all, kaasata võib vähemalt 16- aastase isiku tema ja vanema nõusolekul. Kontrolltehingut ei tohi rakendada ohu ennetamiseks. Kontrollteingu saab läbi viia siis, kui on info konkreetse müügikoha ehk kaupleva kohta. Kontrolltehingut saab läbi viia nii kauplustes, toitlustusasutustes (baarid, kohvikud, restoranid, tanklad), meelelahutusasutustes (ööklubid) kui ka avalikel üritustel (festivalid, laadad jne).

Kehtiva AS-i alusel toimub kontrolltehing politseiametniku, mitte abipolitseiniku järelevalve all. **Muudatuse tulemusel saab tehing toimuda ka abipolitseiniku järelevalve all.** Kontrolltehingut tegev abipolitseinik ega politseiametnik ei pea ennast esitlema, samuti ei pea kandma vormiriietust ega esitama ametitunnistust enne, kui kontrollteingu eesmärk on saavutatud. Seega politseiametnik või abipolitseinik siseneb enne või pärast alaealist ostukohta, et jälgida ostuprotsessi ning erinevate osapoolte käitumist võimalikult lähedalt. Politseiametniku või abipolitseiniku viibimine võimalikult kassa lähedal annab parima ülevaate teingu käigust ja müüja tegevusest ning aitab kiirelt lahendada võimalikke konflikte müüja ja alaealise vahel. Kontrollteingu protokollimine ja protokoll kätte toimetamine on kohustuslik. Kui kontrollteingu käigus selgub, et müüja müüb alaealisele alkoholi, ei ole tegemist süütega ning müüjat ei saa selle eest vastutusele võtta.

Abipolitseinik on siin politseiametnikule abiks kontrollteingu läbiviimisel. Otsuse kontrolltehingut teha teeb politseiametnik, kes vastutab selle eest, et selleks oleks piisav ohuhinnang ning kõik vajalikud ettevalmistused saavad tehtud ning, et kontrolltehing protokollitakse ettenähtud alustel. Nii nagu enne igat ülesannet, mille politseiametnik annab abipolitseinikule, tuleb ka kontrollteingu läbiviimisel abipolitseinikule selgitada õiguslike aluseid, konkreetseid samme ja reegleid. Abipolitseinikule alkoholi- ja tubakaseaduse alusel antav õigus osaleda kontrollteingu läbiviimisel on tingitud järgmistest asjaoludest:

- Abipolitseinike kaasamine võimaldab kasutada olemasolevaid ressursse paindlikumalt.
- Kontrolltehingud on sageli ajamahukad ja vajavad mitmekülgset lähenemist. Abipolitseinike kaasamine võimaldaks neid teha tihedamini ja laiemas mahus, parandades seeläbi ennetustegevust ja rikkumiste avastamist.
- Abipolitseinikud on juba koolitatud politsei ülesannete täitmiseks ning nende kaasamine annaks politseile võimaluse reageerida kiiremini ja paindlikumalt olukordades, kus kontrolltehingud on vajalikud.
- Mida laialdasemalt ja järjepidevamalt kontrolltehinguid tehakse, seda suurem on õigusrikkumiste ennetamise mõju. Abipolitseinike kaasamine toetaks politsei üldist strateegiat õiguskorraldajate avastamisel ja distsiplineerimisel.

2024. aasta andetel viis PPA üle-eestiliselt läbi ca 140 kontrolltehingut, mille tulemused näitavad, et pea 50% juhtudest müüakse alaealistele kas alkoholi- või tubakatooteid.

TAI uuring¹⁰¹ annab ülevaade sellest, kui palju müüakse noortele alkoholseid jooke ning tubaka- ja nikotiinitooteid vanust tõendavat dokumenti küsimata. 2022. aastal toimus TAI eestvedamisel 612 testostu üle Eesti, sh 459 alkoholsete jookide testostu jaekaubanduse müügikohtade ja toitlustusasutuste tavakassades (üle-Eesti), 30 alkoholsete

¹⁰¹ [alko_tubaka_testostlemine_2022.pdf](#)

jookide testostu suurte kaupluste iseteeninduskassades ning 123 tubaka- ja nikotiinitoodete testostu Tallinna jaemüügiastutustes. Testostud sooritasid 18–19-aastased noormehed ja neiud. **Noortelt ei küsitud dokumenti ja oldi valmis müüma 54,0%-l testostudest** ning 9,3%-l küsiti dokumenti, kuid saades eitava vastuse, oldi siiski valmis müüma. **36,6%-l testostudest küsiti noortelt dokumenti ja keelduti müügist.**

Kui **testostlemise**¹⁰² eesmärk on analüüsida alkoholi kättesaadavust noortele või joobes isikutele, siis **kontrollteingu** eesmärk on kontrollida alkoholi- ja tubakaseaduses kehtestatud nõuetest kinnipidamist.

Eelnõu § 59-ga sätestatakse karistusregistri seaduse muutmine.

Karistusregistri seaduses paragrahvi 20 lõike 1 punkti 17 loetelu täiendatakse abipolitseiniku seadusega. Politsei- ja Piirivalveametil abipolitseiniku seaduse § 5, politsei ja piirivalve seaduse §-s 7⁵⁹, päästeseaduse §-des 36¹ ja 43² ja päästeteenistuse seaduse §-s 7² nimetatud taustakontrolli tegemiseks;“.

Muudatus on vajalik, kuna PPA peab isiku abipolitseinikuks nimetamisel veenduma, et abipolitseinikuks sooviv ise ei ole karistatud tahtlikult toime pandud esimese astme süüteo eest, olenemata karistusandmete kustutamisest. Seega PPA-l ka olema juurdepääs ka karistusregistri arhiivile. Nimetatud muudatusega luuakse selleks vastav õiguslik alus.

Eelnõu § 60-ga sätestatakse kohtute seaduse muutmine.

Kehtiva kohtute seaduse (edaspidi KS) § 126 lõike 1 kohaselt on kohtukordnik kohtuametnik, kelle ülesanne on tagada kohtus kord, toimetada isikutele kätte teateid ja kohtukutseid ning täita teisi kohtu kodukorras määratud ülesandeid, mis kuuluvad kordniku pädevusse. Kohtukordnikul on samad õigused, mis on abipolitseinikul abipolitseiniku seaduse § 12 ning 4. peatüki 2. jao, samuti korrakaitseaduse §-de 28 ja 30, § 32 lõigete 1–3, § 34, § 38 lõigete 1 ja 2, § 46, § 47 lõike 1 punktide 1, 2 ja 4 ning § 52 alusel politseil või muul korrakaitseorganil. Kuna kehtestatakse uus abipolitseiniku seaduse (APoS) terviktekst, muutub viide paragrahvile, mis käsitleb abipolitseinikule tulirelva ja elektrišokirelva kandmise õiguse andmist, peatamist ja kehtetuks tunnistamist. Seetõttu on vaja teha vastav muudatus ka KS-is. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 61-ga sätestatakse liiklusseaduse muutmine.

Käesoleva muudatusega nähakse ette abipolitseinikule samasugune õigus nagu politseiametnikul nõuda juhilt jalgrattajuhiloa või jalgratturi, pisimopeedijuhi või maastikusõidukijuhi juhtimisõiguse ja registreerimist tõendavate dokumentide esitamist. See tähendab, et abipolitseinik võib seaduses sätestatud juhtudel kontrollida dokumente ning juhil on kohustus need talle esitada samadel alustel, nagu ta peab esitama politseiametnikule.

Kehtiv LS § 148 lõige 2¹ sätestab selle, et kui juhil on kaasas isikut tõendav dokument, ei ole Eestis väljastatud jalgrattajuhiloa kaasas kandmine kohustuslik, kui jalgratturi või pisimopeedijuhi andmed on kantud liiklusregistrisse. Kui jalgratturi või pisimopeedijuhi andmeid ei ole kantud liiklusregistrisse, peab tal olema kaasas jalgrattajuhiluba ning ta peab

¹⁰² https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-03/157970106986_Alkoholsete_jookide_testostlemine_veebilinkidega.pdf

selle käesoleva paragrahvi lõigetes 1¹⁰³ või 2¹⁰⁴ nimetatud juhtimisõiguse tõendamiseks esitama politseiametniku või teise isiku nõudel, kelle pädevus selleks tuleneb seadusest.

Abipolitseinikud on juba praegu kaasatud liiklusjärelevalvesse. **Muudatuse tulemusel saavad abipolitseinikud õiguslikult pädeva volituse jalgratturilt või pisimopeedijuhilt juhiloa esitamist nõuda.** Hetkel seadus seda otsesõnu ei maini, mistõttu võib tekkida vaidlusi selle üle, kas abipolitseinikul on selline pädevus. Abipolitseinikud toetavad politseid ülesannete täitmisel, sh aitavad kaasa liiklusjärelevalve teostamisele. Kui abipolitseinikud saavad selgesõnaliselt õigus jalgrattajuhiluba kontrollida, saavad nad tõhusamalt panustada liiklusreeglite täitmise kontrollimisse, eriti piirkondades, kus politseiresurssi napib. Abipolitseinike kaasamine jalgratturite ja pisimopeedijuhtide kontrollimiseks vabastaks politsei ressursse tõsisemate rikkumiste lahendamiseks. Selle tulemusel muutub liiklusjärelevalve paindlikumaks ja efektiivsemaks.

Kehtiv LS 161 lõige 2 sätestab selle, et maastikusõidukijuhil peavad olema kaasas ning ta peab esitama politseiametniku või teise isiku nõudel, kelle pädevus selleks tuleneb seadusest: 1) juhtimisõigust tõendava dokumendi; 2) maastikusõiduki registreerimistunnistuse. **Muudatuse tulemusel saavad abipolitseinikud õiguse nõuda maastikusõidukijuhtidelt nende juhtimisõigust tõendavat dokumenti ja maastikusõiduki registreerimistunnistust.** Maastikusõidukitega liigeldakse tihti metsades, põldudel ja muudel aladel, kus tavapärane politseijärelevalve on keeruline. Piirkondades, kus on politsei jõudude nappus, saavad edaspidi aidata abipolitseinikud maastikusõidukite kontrollimisele kaasa. Maastikusõidukid on võimsad ja võivad põhjustada tõsiseid õnnetusi, kui neid juhivad ilma vastava juhiloata või kogenematud juhid. Kui abipolitseinikud saavad õiguse kontrollida dokumente, saab rohkem rikkumisi tuvastada ja ennetada. Kohalikes kogukondades on abipolitseinikud sageli esimesed sündmustele reageerijad.

Eelnõu § 62-ga sätestatakse maksukorralduse seaduse muutmine.

Kehtiva maksukorralduse seaduse (edaspidi MKS) § 29 punktis 26⁵ on sätestatud, et maksuhaldur võib avaldada maksusaladust sisaldavat teavet Politsei- ja Piirivalveametile abipolitseiniku seaduse § 42¹ lõikes 1 ja § 42³ lõikes 3 nimetatud isiku riigikaitsealise töökohustusega ameti- või töökohal töötamise kontrollimiseks. Kuna kehtestatakse uus APoS terviktekst, muutuvad ka viited kriisirolliga abipolitseinikke puudutavatele sätetele. Seetõttu on vaja vastavalt muuta ka MKS-i. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 63-ga sätestatakse meresõiduohutuse seaduse muutmine.

Meresõiduohutuse seaduse (edaspidi MSOS) paragrahvi 77¹ lõiget 2 täiendatakse pärast tekstiosa „Politseiametnik“ tekstiosaga „ja abipolitseinik“.

Kehtiv MSOS paragrahvi 77¹ lõige 2 sätestab, et politseiametnik võib lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud erimeetmetele kohaldada riikliku järelevalve teostamiseks

---

¹⁰³ Jalgratast tohib iseseisvalt sõiduteel juhtida vähemalt kümneaastane isik, kes on omandanud jalgratturi kvalifikatsiooni. 10–15-aastaselt isikul peab sõiduteel sõitmiseks olema jalgratta juhtimisõigus. Jalgratta juhtimisõigust tõendavaks dokumendiks on jalgrattajuhiluba või tõendatakse jalgratta juhtimisõigust liiklusregistri andmete alusel. Seadusliku esindaja või viimase nõusolekul muu täiskasvanud isiku vahetu järelevalve all võib sõiduteel jalgratast juhtida vähemalt kaheksa-aastane isik. Käesoleva lõike nõuded ei laiene õuealal liiklevale jalgratturile.

¹⁰⁴ Pisimopeedi võib juhtida vähemalt 14-aastane isik. 14- ja 15-aastaselt pisimopeedijuhil peab olema jalgratta juhtimisõigus.

korrakaitseaduse §-des 45, 52 ja 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras.

Eelnõu § 64-ga sätestatakse politsei- ja piirivalve seaduse muutmine.

PPVS § 45 muudatusega tagatakse, et abipolitseiniku tegevusest sündmuskohal ei peetaks ekslikult tõendiks tema jäetud jälgi ning kehtestatakse kohustus kanda ka abipolitseinike biomeetrilised andmed automaatse biomeetrilise isikutuvastuse süsteemi või süüteo menetluse biomeetriaregistrisse. Lisaks reguleeritakse nende andmete säilitamist ning laieneb siseministri määruse nr 12 kohaldamisala, millega hakatakse ühtselt reguleerima ka abipolitseinike daktüloskopeerimist ja DNA-proovide võtmist ning vastavate andmete kogumist, töötlemist ja edastamist.

PPVS § 108¹⁵ sätestab, et vabatahtliku merepäästja hukkamise, haigestumise või vigastada saamise korral ülesannete täitmise käigus kohaldatakse hüvitise maksmisel ja varalise kahju hüvitamisel abipolitseiniku seaduse §-des 38 ja 39 sätestatud. Kuna kehtestatakse uus APoS terviktekst, muutuvad ka viited hüvitise maksmise sätetele. Seetõttu on vaja vastavalt muuta ka PPVS-i. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 65-ga sätestatakse päästeseaduse muutmine.

Kehtiva PäästeS 38² lõike 1 kohaselt võib abidemineerija, kellel on RelvS-i §-s 34 sätestatud kehtiv relvaluba, demineerimistööl osalemisel kanda tulirelva. Sama paragrahvi lõike 3 punkti 2 järgi ei ole relvaluba vaja tulirelva kandmiseks ja kasutamiseks, kui abidemineerija on abipolitseinik, kellele on antud abipolitseiniku seaduse §-s 12 sätestatud alusel ja korras tulirelva kandmise õigus ning kes vastab abipolitseinikule esitatavatele tervisenõuetele. Kuna kehtestatakse uus APoS terviktekst, siis muutub abipolitseiniku tervisenõuete paragrahvi viide uues seaduses, mis tõttu on vaja muuta ka PäästeS-t. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 66 -ga sätestatakse relvaseaduse muutmine.

Kehtiva relvaseaduse (edaspidi RelvS) § 35 lõike 10 punktis 2 on sätestatud, et sama paragrahvi lõike 2 punktides 3 ja 4 ning lõikes 6 toodud nõudeid ei kohaldata abipolitseinikule, kellele on antud tulirelva kandmise õigus abipolitseiniku seaduse § 12 alusel ja korras ning kes vastab abipolitseinikuks asumisel kehtestatud tervisenõuetele. Kuna kehtestatakse uus APoS terviktekst, muutub viide abipolitseiniku tervisenõuete paragrahvile. Seetõttu on vaja teha vastav muudatus ka RelvS-is. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 67-ga muudetakse riigipiiri seadust.

RiPS-is tehakse vajalikud muudatused, et abipolitseinik saaks valvata riigipiiri ja teha piirikontrolli. Seejuures antakse talle käesoleva seletuskirja kolmandas osas kirjeldatud KorS-i erimeetmete kohaldamise õigus. Piirdutud on rangelt vajalikuga nagu on eespool kirjeldatud. Abipolitseinikul ei ole riigipiiri valvamisest või piirikontrolli tegemisest vajalik kohaldada KorS-i §-des 31, 50, 51 või 53 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid.

Täiendavalt on õigusselguse eesmärgil sätestatud, et abipolitseinik võib riigipiiri valvamisest või piirikontrolli tegemisest pidada välismaalase kinni välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses (edaspidi VRKS) ning väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses (edaspidi VSS) sätestatud alusel ja korras. Selline erisus RiPS-is ei ole vajalik PPA ametnikele, kellele on seadusandja andnud eriseadustes volitusi rakendada riikliku järelevalve

erimeetmeid riigipiiri valvamise ja piirikontrolli ülesannete täitmiseks muudel alustel kui on KorS-is sätestatud. Tegu on olukordadega, kus piirikontrolli käigus ilmneb, et välismaalane ei vasta Eestisse sisenemise tingimustele või patrull- ja vaatlustegevuse käigus avastatakse ebaseaduslikult riigipiiri ületanud välismaalane. Juhul, kui sellistel juhtudel esineb VRKS-is või VSS-is sätestatud alus välismaalase kinnipidamiseks, võib seda alust rakendada ka abipolitseinik. Täiendus on vajalik, sest käesoleva eelnõuga tehtavate muudatuste läbiv eesmärk on võimaldada iseseisvat pädevust teostaval abipolitseinikul tagada avalikku korda viisil, et tal oleks õigus rakendada hädavajalikke meetmeid korrarikkumise kõrvaldamiseks. KorS § 46 lõikes 1 sätestatud kinnipidamise alused ei anna volitust pidada kinni välismaalast, kes on ületanud riigipiiri ebaseaduslikult või kes üritab Eestisse piiripunkti kaudu siseneda ilma selleks õigust omamata. Seetõttu on eriseadustest tulenevate volituste andmine vajalik.

Vahetu sunni kohaldamisel ja erivahendi kasutamisel tuleb lähtuda ApolS-is sätestatust. Selguse huvides tuleb märkida, et abipolitseinikele ei anta piirikontrolli tegemisel reisidokumendi tembeldamise õigust, sest tembeldamine kaob Schengeni välispiiril eeldatavasti 2025. aasta sügisel, kui rakendub riiki sisenemise ja riigist lahkumise süsteem. Samuti on eespool selgitatud, et abipolitseinik ei tohi piirikontrollis teha sisenemiskeeldu. Kui riiki sisenemise tingimused ei ole täidetud, teeb sisenemiskeelu politseiametnik.

Eelnõu § 68-ga sätestatakse tubakaseaduse muudatused.

Muudatusega saavad abipolitseinikud õiguse teostada riiklikku järelevalvet alaealiste tubakatoodete tarbimise piirangute üle samadel alustel, mis seni olid politseiametnike pädevuses. See tähendab, et abipolitseinikud võivad järelevalve teostamisel rakendada korrakaitseaduses sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid. Lisaks saavad abipolitseinikud õiguse viia läbi TubS alusel kontrolltehingut juhtudel, kui muude meetmete abil ei ole võimalik või on oluliselt raskendatud tubakatoodetega kauplemise nõuete täitmise üle järelevalvet teostada. Nii suureneb abipolitseinike roll avaliku korra ja alaealiste kaitsel, võimaldades neil tõhusamalt ennetada ning tõrjuda tubaka kättesaadavusega seotud rikkumisi.

Kehtiv TubS § 32 punkti 6 kohaselt teostab riiklikku järelevalvet alaealisele kohaldatava tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote tarbimise keelu ja piirangute järgimise üle politseiametnik. **Muudatuse tulemusel saab abipolitseinik õiguse teostada riiklikku järelevalvet alaealiste tubakatoodete ja nendega seotud toodete tarbimise keelust ja piirangutest kinnipidamise üle, sh kontrollteingu läbiviimiseks.** Muudatus on vajalik selleks, et teha tõhusamat järelevalvet alaealiste seas tubakatoodete ja nendega seotud toodete (nt e-sigaretid) keelatud tarbimise ja omamise osas. Tubakatoodete varajane kasutamine suurendab sõltuvusriskide ja tervisekahjustuste tekkimist. Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamise uuring¹⁰⁵ näitab, et tavasigaretide tarvitamine on vähenenud, kuid samal ajal on kasvanud alternatiivsete toodete (e-sigaretid, nikotiinipadjad) kasutamine, eriti noorte seas, seda osaliselt tänu nende magusamaitsetele ja meeldivamatele variantidele. Uuring toob välja ka selle, et 7% küsitletud õpilastest tarvitavad tubaka- ja nikotiinitooteid iga päev või peaaegu iga päev. Mida nooremalt proovitakse, seda suurem on tõenäosus, et hakatakse regulaarselt tarvitama. Näiteks on e-sigaretti proovinud 1% 11-aastastest, 6% 13-aastastest ja 10% 15-aastastest. Uuring toob välja, et 61% õpilastest hangib tooteid sõpradelt, 38% diileritelt ja 43% kelleltki teiselt. Kolmandik 14–15-aastastest õpilastest hangib tubakatooteid kioskist, tanklast või tavapoest, kuigi see on Eestis seadusega keelatud.

¹⁰⁵ Balti uuringute Instituut. 2023. [Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamise uuring](#).

Tõhus järelevalve vähendab noorte võimalusi rikkumisi toime panna ning suurendab teadlikkust tubakatoote kahjulikkusest. Võimalus rikkumiste varajaseks märkamiseks aitab suunata noori tervislikumate valikute poole. Kuna abipolitseinikud tegutsevad ka väljaspool tavalist politseipatrulli, näiteks koolide ja noortekeskuste läheduses või erinevatel üritustel, suureneb järelevalve tõhusus. Seega saavad edaspidi abipolitseinikud seadusest tuleneva õiguse teha järelevalvet ja sekkuda olukordades, kus alaealised tarbivad või omavad tubakatooteid.

Kehtiv TubS § 33 lõike 3 kohaselt võib politseiametnik lisaks käesoleva paragrahvi lõikes 1¹⁰⁶ nimetatud erimeetmetele kohaldada riikliku järelevalve teostamiseks ka korrakaitseaduse §-des 47 ja 48 sätestatud erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras. Kuna abipolitseinik saab muudatuse tulemusel õiguse TubS alusel riikliku järelevalve teostamiseks, siis **selle lõikega antakse abipolitseinikule õigus järelevalve raames KorS §-des 47 ja 48 sätestatud erimeetme kohaldamiseks**. Seega saab abipolitseinik TubS alusel järelevalvet tehes teha turvakontrolli ja isiku läbivaatust. Sealjuures peab ta lähtuma uues APoS-is neile meetmetele ettenähtud erisustest, nt ei tohi läbi vaadata isiku kehaõõnsused. Kui III astme abipolitseinikud iseisesivalt patrullivad, siis saavad nad kasutada neid erimeetmeid ning ei pea ta alati ootama patrullpolitseiniku saabumist, vaid saab ise olukorra lahendada.

Kehtiv TubS § 33¹ lõike 4 kohaselt on politseiametnikul õigus korrakaitseaduse §-s 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetme kohaldamisel korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras hoiulevõetud tubakatoode ja tubakatootega seonduv toode üle anda alaealise seaduslikule esindajale. Kuna abipolitseinik saab muudatuse tulemusel õiguse tubakaseaduse alusel riikliku järelevalve teostamiseks, siis **selle lõikega antakse ka abipolitseinikule õigus hoiulevõetud tubakatoode ja tubakatootega seonduv toode üle anda alaealise seaduslikule esindajale**. See muudab järelevalvetoimingud sujuvamaks, tõhusamaks ja ressurside kasutamise mõttes optimaalsemaks.

Näide: III astme abipolitseinikud patrullivad pargis, kus märkavad 13-aastast Karli e-sigaretti kasutamas, nad võtavad nad selle korrakaitseaduse § 52 alusel hoiule. Tavaliselt peaksid nad ootama politseiametnikku või viima tubakatoote jaoskonda, kuid kuna Karl'i ema töötab lähedal, võtavad nad temaga kohe ühendust. Ema saabub mõne minutiga, abipolitseinikud annavad e-sigareti üle ja selgitavad olukorda.

Kehtiva TubS § 33² lõike 5 kohaselt on kontrolltehing müügilepingu või muu võlaõigusliku tehingu tunnustega toiming, mille eesmärk on kontrollida õigusaktidega kehtestatud nõuetest kinnipidamist. Kontrolltehingut tegev **ametiisik** või kaasatud isik võib varjata isiku eest, kelle suhtes kontrolltehing tehakse, ja teiste isikute eest tehingu eesmärki. Kontrolltehingut tegev **ametiisik** ei pea ennast esitlema ega kandma vormiriietust, samuti ei pea **ametiisik** esitama ametitunnistust enne, kui kontrolltehingu eesmärk on saavutatud. **Käesoleva lõikega antakse ka abipolitseinikule õigus kontrolltehingu tegemisel varjata oma isikut ning ta ei pea ennast esitlema ega esitama ametitunnistust enne kui kontrolltehingu eesmärk on saavutatud.**

Seega tekib muudatuse tulemusena abipolitseinikule õigus viia läbi kontrolltehingut. Müügikohtadest alaealistele tubakatoote kättesaadavuse keelab TubS § 28: Alaealisele on

---

¹⁰⁶ Korrakaitseorgan võib käesolevas seaduses sätestatud riikliku järelevalve teostamiseks kohaldada korrakaitseaduse §-des 30, 31, 32, 44, 49, 50, 51 ja 52 sätestatud riikliku järelevalve erimeetmeid korrakaitseaduses sätestatud alusel ja korras.

keelatud müüa ja müügiks pakkuda tubakatoode, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud toodet, tubakatoote kujuga sarnanevat toodet, tubakatoote sarnaselt kasutatavat toodet või selle osiseid. Selle keelu järgimiseks on müüjal kohustus nõuda ostjalt tema isikut tõendava dokumendi esitamist ning õigus keelduda eelmises lauses loetletud toodete müümisest, kui dokumenti ei esitata. Tubakatoote, tubakatoote tarvitamiseks mõeldud toote, tubakatoote kujuga sarnaneva toote, tubakatoote sarnaselt kasutatava toote või selle osiste müümisel peab müüja tuvastama ostja vanuse isikut tõendava dokumendi alusel. Isikut tõendava dokumendi alusel ei pea müüja ostja vanust tuvastama, kui ostja on ilmselgelt täisealine või kui ostjaks on müüjale teada täisealine isik. Kontrolltehing võimaldab teha **järelevalvet alaealistele tubakatoodete müümise üle** nii, et kaotab ära vaidluse selles, kas alaealise müüdi tubakatoode. Saades info, et müügikohas müüakse alaealistele tubakatoode, on võimalik kiiresti reageerida ning kontrollida selle paikapidavust ja leida probleemile lahendus. Kontrollteingu regulatsioon on fikseeritud TubS §-s 33². Kehtiva TubS alusel toimub kontrolltehing politseiametniku, mitte abipolitseiniku järelevalve all. **Muudatuse tulemusel saab tehing toimuda ka abipolitseiniku järelevalve all.** Kui kontrollteingu käigus selgub, et müüja müüb alaealisele tubakatoode, ei ole tegemist süüteoga ning müüjat ei saa selle eest vastutusele võtta.

Eelnõu § 69-ga sätestatakse tulumaksuseaduse muutmine.

Kehtiva tulumaksuseaduse (edaspidi TuMS) § 19 lõike 3 punktis 12 on sätestatud, et tulumaksuvabastus laieneb abipolitseinikule tehtud kindlustusmaksetele, kui need on seotud abipolitseiniku seaduse alusel abipolitseinikule määratud ülesannete täitmisega. Kuna kehtestatakse uus APoS terviktekst, muutub viide vastavale sättele, mille alusel abipolitseinikule ülesandeid määratakse. Seetõttu on vaja teha vastav muudatus ka TuMS-is. Sisulisi muudatusi selles osas ei tehta.

Eelnõu § 70-ga sätestatakse vangistusseaduse muudatus.

Eelnõu § 67 kohaselt täiendatakse **vangistusseaduse** (edaspidi VangS) paragrahvi 156 lõiget 4 pärast tekstiosa „tagaval politseiametnikul“ tekstiosaga „ja abipolitseinikul“.

Kehtiv VangS § 156 lõige 4 kohaselt on eelvangistuse ja aresti täideviimisel arestimaja juhil, kinnipidamistingimusi tagaval politseiametnikul ning arestimaja koosseisulisel teenistujal käesoleva seaduse 1.–5. peatükis sätestatud vastavad vangla direktori ning vanglaametniku õigused ja kohustused. Muudatuse tulemusel saab abipolitseinik õiguse tegutseda arestimajas sarnaselt politseiametnikule, kui tegemist on eelvangistuse ja aresti täideviimisega. See tähendab, et arestimajas võib ta osaleda kinnipeetavate järelevalves, turvalisuse tagamises ning distsipliini ja korra hoidmisel. Muudatus võimaldab abipolitseinikel abistada PPA-d kinnipidamisasutuste töös, kuid see toob kaasa ka suurema vastutuse ning vajaduse täiendava väljaõppe järele.

Eelnõu § 71-ga tunnistatakse abipolitseiniku seaduse kehtetuks.

Abipolitseiniku seadus tunnistatakse kehtetuks seoses tervikteksti kehtestamisega.

Eelnõu § 72-ga nähakse ette seaduse jõustumise tähtajad.

Lõike 1 kohaselt jõustub käesolev seadus 2027. aasta 4. septembril. Nii jäetakse nii piisav aeg, et uuendusteks valmistuda ja luua nendeks vajalikud eeldused.

Lõige 2 kohaselt jõustub käesoleva seaduse § 56 üldises korras.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga võetakse kasutusele uued terminid *I astme abipolitseinik*, *II astme abipolitseinik* ja *III astme abipolitseinik*.

See tähendab, et eelnõu toob sisse uue süsteemi, kus abipolitseinikud jaotatakse astmetesse – I, II ja III aste. Abipolitseiniku mõistet ei käsitleta enam ühetaolisena, vaid talle antakse erinev tase (aste), mis on olla seotud: tema väljaõppe mahuga, pädevustega (milliseid ülesandeid ta võib politseitöös täita ja kui iseseisvalt).

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele ja kooskõla põhiseadusega

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusaktidega.

Abipolitseinike regulatsioon puudutab riigi tuumikfunktsioonide – sh jõu rakendamise – võimalikku delegeerimist eraisikutele (vabatahtlikele). Abipolitseinikud ei ole avalikus teenistuses, kuid saavad siiski teatud avaliku õigusega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, näiteks relva kandmise ja vahetu sunni rakendamise võimaluse, mille puhul tuleb järgida selle kooskõla PS-iga. PS § 3 lõige 1 sätestab, et riigivõimu võib rakendada üksnes seaduste või selle alusel antud õigusaktide alusel. Lisaks PS § 3 lõikele 1 on abipolitseinike regulatsioon seotud ka PS preambulis sätestatud kohustusega tagada sisemine rahu ja sellest tuletatud avaliku korra tagamisega. Kuivõrd abipolitseinike tegevus mõjutab otseselt avalikku julgeolekut, peab kavandatav regulatsioon tagama, et abipolitseinike ülesanded oleksid reguleeritud õigusaktide tasandil.

Kuigi abipolitseinike kaasamine korrakaitsesse võib toetada riigi julgeoleku eesmärgi, peab kavandatud regulatsioon tagama, et abipolitseinike tegevus ei moonutaks võimude lahusust ega tooks kaasa olukorda, kus eraisikud teostavad avalikku võimu viisil, mis ei ole kooskõlas õigusaktidega. Seetõttu on abipolitseinike ülesannete ning sellega seotud õiguste ja kohustuste seaduslik reguleerimine hädavajalik, et tagada kooskõla põhiseaduse eesmärkide ja põhimõtetega. Abipolitseinike tegevus peab olema suunatud avaliku korra ja rahu kaitsmisele, et tagada isikute elu ja turvalisus.

Kavandatava eelnõu laiem eesmärk on muu hulgas kaitsta igaühe elu (PS-i § 16) ja tervist (PS-i § 28). Abipolitseinikel on oluline roll PS § 28 sätestatud tervise kaitse tagamisel, olles kaasatud politsei tegevusse. Abipolitseinikud, kes tegutsevad vabatahtlikult politsei tegevustes, aitavad tagada avalikku korda ja rahu, kuid nende tegevus ei ole otseselt seotud sotsiaalse abi osutamisega. Siiski on nende roll oluline, et hoida ära olukordi, mis võiksid viia sotsiaalsete probleemide tekkimiseni, sealhulgas avaliku korra rikkumiseni, mis võivad omakorda mõjutada isikute sotsiaalset heaolu. Seega võib öelda, et kuigi abipolitseinike peamine ülesanne on avaliku korra tagamine, on nende tegevus kaudselt seotud PS § 28 sätetega, sest nad aitavad ennetada olukordi, mis võiksid viia sotsiaalsete probleemide ja isikute abivajaduseni. Oluline on, et abipolitseinikud tegutseksid kooskõlas seadusega ja nende piires.

Lähtudes põhiseadusliku väärtuskorra ühtsuse ideest, tuleb pidada põhiõiguse riivet võimalikuks ainult juhul, kui selle põhjus tuleneb PS-ist:

[PS] nimetab avalikku korda §-des 26 ja 33, § 40 lõikes 3, § 45 lõikes 1 ning §-des 47 ja 130, kuid ei määratle selle mõiste sisu sõnaselgelt. Lisaks avaliku korra mõistele kasutab põhiseadus ka sisemise ja välise rahu mõisteid, mille kaitsmine on preambuli

kohaselt üks Eesti riigi põhiülesandeid. Välise rahu kaitsmine on riigi kaitsmine väljastpoolt lähtuvate, eelkõige sõjaliste ohtude eest (riigikaitsefunktsioon)¹⁰⁷. Sisemist rahu võib vaadelda mõistena, mis hõlmab ühelt poolt avaliku korra kaitsmist seda ähvardavate ohtude eest (kõnealuse eelnõuga avalikule korrale antavas laias tähenduses), teiselt poolt süütegude menetlemist kriminaal- ja väärteomenetlustes.¹⁰⁷

PS § 14 kohaselt on riik kohustatud tagama, et kõigil isikutel oleks võimalus oma õigusi kaitsta, sealhulgas juhul, kui nende õigusi on rikutud abipolitseinike tegevuse tõttu. Kavandatud eelnõu näeb ette distsiplinaarvastutuse ning kahju hüvitamise korra.

Riigikohus on möönnud, et riigi karistusvõim kuulub riigi nn tuumikfunktsioonide hulka ning et selle üleandmine eraõiguslikule juriidilisele isikule on üldjuhul välistatud ning samuti on kohus märkinud, et karistusvõimu delegeerimise keeld eraõiguslikule juriidilisele isikule puudutab otseselt ja vahetult vaid süüteomenetlusi ega laiene näiteks süüteomenetluste eelnevatele järelevalvelise iseloomuga haldustoimingutele. Seega võib järeldada, et üldine keeld riigivõimu delegeerimise osas on seotud eelkõige karistusvõimu delegeerimisega.

Lähtuvalt eelnevast tuleneb politsei tegevuse seaduslik alus PPVS-ist. Abipolitseinike tegevuse õiguslik ning meetmete rakendamise alus tuleneb APoS-ist ning loodava regulatsiooniga kehtestatakse meetmete rakendamise alused seaduses. Vastavalt APoS-ile on abipolitseinik isik, kes vabatahtlikult oma vabast ajast osaleb politsei tegevuses seaduses sätestatud alustel ja korras. Abipolitseinik ei kuulu politseiametnike koosseisu, kuid politsei tegevuses osalemise ajal on abipolitseinik riigivõimu esindaja, kelle seaduslikud korraldused on täitmiseks kohustuslikud. Õiguskantsler Indrek Teder oma arvamuses öelnud, et abipolitseinikel on teenistussuhte olemuslikult sarnane suhe ning abipolitseiniku teenitusuhe algab ja lõpeb avalik-õiguslikus suhtes antud haldusaktiga¹⁰⁸. Samuti on kehtivas seaduses ka sätestatud kodakondsuse, hariduse, vanuse ja ka kutsesobivuse nõuded, ette on nähtud abipolitseiniku kandidaadistaatus ning kaheastmeline väljaõpe, sätestatud on sotsiaalsed garantiid.

Avalik kord on KorS-i § 4 lõike 1 järgi ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitse. See tähendab, et avalik kord on õigushüvede kogum, mida kaitstakse korrakaitsevahenditega. Näiteks kuuluvad avaliku korra kaitse alla isikute õiguste ja vabaduste kaitse, kuritegude tõkestamine, tervise kaitse ja liiklusohutus. Riigikohtu kriminaalkolleegium¹⁰⁹ on määratlenud avalikku korda kui „tavade, heade kommetega, normidega või reeglitega kinnistatud isikutevahelisi suhteid ühiskonnas, mis tagavad igähe avaliku kindlustunde ja võimaluse realiseerida oma õigusi, vabadusi ja kohustusi“. Seega ei kehti avalik kord mitte ainult avalikus kohas, vaid laieneb kõigile elusfääridele: isiku subjektiivsete õiguste ja vabaduste kaitsele, ühiskonna turvalisusele, avaliku võimu toimimisele jne.

Avaliku korra kaitsega iseenesest ei kaasne isiku põhiõiguste riivet. Riivehaldus kaasneb aga, kui ülesannete täitmiseks rakendatakse vajalikke meetmeid. Meetmete all mõeldakse toiminguid, mis riivavad isiku põhiõigusi. Meetme **riive ulatus** sõltub konkreetsest ülesandest ja meetme olemusest. Küll aga ei kaasne riive automaatselt iga meetmega. **Meetme sobivus ja vajalikkus** tähendab, et korrakaitsetegevus peab olema eelkõige tõhus, st oht tuleb kõrvaldada võimalikult kiiresti ja lõplikult. Ühe ja sama ohu kõrvaldamiseks võib sobida mitu

¹⁰⁷ Korrakaitse seaduse eelnõu 49 SE [seletuskiri](#), lk 18.

¹⁰⁸ [Õiguskantsleri märgukiri: Arvamus abipolitseiniku seaduse eelnõule](#), Nr 18-1/100992/1003598, lk 2

¹⁰⁹ Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 28. märtsi 2002. aasta otsus nr [3-1-1-28-02](#) ja 18. septembri 2003. aasta otsus nr [3-1-1-102-03](#).

meedet. Avaliku korra kaitseks tuleb kasutada mitmest võrdsest sobivast meetmest seda, mis koormab üksikisikuid ja avalikkust kõige vähem. **Meetme proportsionaalsus** tähendab, et meede ei tohi olla ebaproportsionaalselt koormav ega muul viisil ebamõeldukas, arvestades meetme eesmärki.¹¹⁰ Ajaliselt on meede proportsionaalne nii kaua, kui ei ole langenud ära selle rakendamise vajadus või on arusaadav, et sellega pole enam võimalik eesmärki saavutada.

- 1) **PS-i § 19 lõikes 1** on toodud igaühe **õigus vabale eneseteostusele**, mis hõlmab sisuliselt kogu inimtegevust. PS-i kommenteeritud väljaandes on selgitatud, et eneseteostusvabadus hõlmab vaba enesemääramist, eneseväljendust ja enesekujutamist ning tegutsemisvabadust ehk vabadust teha või jätta tegemata seda, mida isik soovib. Õigus vabale eneseteostusele konkretiseerib inimväärikuse kaitse põhimõtet. Eneseteostusvabaduse kasutamisel peab austama ja arvestama ka teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.¹¹¹

Õigust vabale eneseteostusele riivab iga negatiivne mõjutus riigivõimu poolt. Riigivõimu sekkumine vaba eneseteostuse õigusesse ei tähenda automaatselt PS rikkumist. Õigust vabale eneseteostusele nagu teisigi põhiõigusi tohib piirata kooskõlas PS-ga. Piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust.¹¹²

Riigikohus on asunud seisukohale, et:

PS § 19 tagab igaühele vaba eneseteostuse õiguse tingimusel, et austatakse ja arvestatakse kolmandate isikute õigusi, põhiseaduslikku korda ning häid kombeid.¹¹³

Samuti on Riigikohus nimetanud õiguse eneseteostusele lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõiguseks ja nõustunud, et seda võib piirata mis tahes põhjusel, mis ei ole PS-iga otseselt keelatud.¹¹⁴

Vaba eneseteostuse põhimõte avaldub selles, et inimesed saavad vabatahtlikult panustada ühiskonna turvalisusse. Abipolitseinike regulatsioon võimaldabki eri huvidega isikutel seda teha, ning riik soodustab sellist osalust. Kuna aga abipolitseinike tegevus võib kaasa tuua teiste põhiõiguste riiveid ning nad tegutsevad avaliku võimu toetajana riigi nimel, tuleb nende volitustele kehtestada selged piirid. See on vajalik, et vältida ülemäärast sekkumist teiste isikute õigustesse ja vabadustesse.

Abipolitseinike regulatsioon on seotud ka PS § 29 lõikes 1 sätestatud õigusega vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. See võimaldab isikutel, kellel ei ole võimalik töötada politseinikuna – näiteks varasema karjäärivaliku, elumuutuste või muude põhjuste tõttu –, panustada oma teadmiste, oskuste ja sisemise motivatsiooniga turvalisuse tagamisse vabatahtliku tegevuse kaudu.

¹¹⁰ Korrakaitseseaduse eelnõu 49 SE [seletuskiri](#), lk 29–30.

¹¹¹ Vallikivi, Hannes 2020. II peatükk, § 19. – [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#), lk 270–272 p-d 1, 3 ja 4.

¹¹² Sealsamas, lk 275 p 11.

¹¹³ Riigikohtu kriminaalkolleeegiumi 24. septembri 2009. aasta otsus nr [3-1-1-67-09](#), p 13.3.

¹¹⁴ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleeegiumi 17. detsembri 2019. aasta otsus nr [5-19-40/36](#), p 53; Riigikohtu üldkogu 14. mai 2014. aasta otsus nr [3-2-1-79-13](#), p 28; Riigikohtu tsiviilkolleeegiumi 13. jaanuari 2010. aasta otsus nr [3-2-1-152-09](#), p 11.

- 2) **PS-i §-s 20** on sätestatud igaühe **õigus vabadusele ja isikupuutumatus**ele. Vabaduse võib võtta ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras, sealhulgas selleks, et hoida ära kuritegu või haldusõigusrikkumine või toimetada sellises õigusrikkumises põhjendatult kahtlustatav pädeva riigiorgani ette või vältida tema pakkuminekut või pidada kinni nakkushaige, vaimuhaige, alkohoolik või narkomaan, kui ta on endale või teistele ohtlik. PS-i §-s 20 on käsitletud seega väga intensiivset sekkumist. Õigus vabadusele, sealhulgas turvalisusele, on üks peamisi inimõigusi, sest sellest oleneb paljude teiste õiguste ja vabaduste kättesaadavus ning nende õiguste kasutamine. Riigikohus on asunud seisukohale, et õigus vabadusele on PS-i üks olulisemaid põhiõigusi.¹¹⁵ Oluline on, et vabaduse võtmine on avaliku, s.o riigi- või munitsipaalvõimu tegevus.¹¹⁶ PS-i § 20 lõike 2 järgi saab sellise põhiõiguse riive põhjendus olla üldistatult teiste isikute õiguste ja vabaduste ning avaliku korra kaitse.
- 3) **PS-i § 26** kohaselt on igaühel **õigus perekonna- ja eraelu puutumatus**ele. Riigiasutused ning nende ametiisikud ei tohi kellegi perekonna- ega eraellu sekkuda muidu, kui seaduses sätestatud juhtudel ja korras tervise, kõlbluse, avaliku korra või teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, kuriteo tõkestamiseks või kurjategija tabamiseks.
- 4) **PS-i §-s 32** on sätestatud **omandipõhiõigus**. Omandit võib omaniku nõusolekuta võõrandada ainult seaduses sätestatud juhtudel ja korras üldistes huvides. Omandipõhiõigus hõlmab nii omandipuutumatust ja omandi kaitset kui ka isiku õigust oma omandit vabalt vallata, kasutada ja käsutada. PS-i kommenteeritud väljaandes on selgitatud:

Omandipõhiõigusesse sekkumine on [---] avaliku võimu niisugune käitumine, mis teeb põhiõiguse kasutamise õiguslikult või faktiliselt võimatuks või keeruliseks [---] Omandipõhiõiguse riive võib toimuda omandi kitsendamise või omandi sundvõõrandamise kaudu.¹¹⁷

Riigikohus on märkinud, et ka omandipõhiõigus on lihtsa seadusereservatsiooniga, st üldjuhul võib seda piirata mis tahes eesmärgil, mis ei ole PS-iga vastuolus.¹¹⁸

- 5) **PS § 33** – igaühe kodu on puutumatu ning kellegi eluruumi, valdusse ega töökohta ei või tungida ega neid ka läbi otsida. Kodu mõiste hõlmab lisaks eluruumile, kus inimene alaliselt või peamiselt elab, ka suvilaid ja haagissuvilaid, laiemalt ka ameti- ja äriruume. Kodu puutumatust riivavad lisaks sissetungimisele, läbiotsimisele ja väljatõstmisele ka pealtkuulamis- ja jälgimisseadmete abil eluruumis, valduses või töökohas toimuva jälgimine ilma neisse kohtadesse sisenemata;
- 6) **PS-i § 34** annab igaühele, kes viibib seaduslikult Eestis, **õiguse vabalt liikuda**. Õigus vabalt liikuda hõlmab nii ühest kohast teise liikumist kui ka teatud kohas viibimist. Seda õigust võib piirata seaduses sätestatud juhtudel ja korras teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitseks, riigikaitse huvides, loodusõnnetuse ja katastroofi korral, nakkushaiguse leviku tõkestamiseks, looduskeskkonna kaitseks, alaealise või vaimuhaige järelevalvetuse ärahoidmiseks ning kriminaalmenetluse tagamiseks. Nii PS-i § 34 kui ka 20 lubab kehtestada piiranguid isiku vabadusele liikuda. PS-i §-s 34 on loetletud hulk liikumisvabaduse piiramise aluseid, sealhulgas teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitse.

¹¹⁵ Riigikohtu üldkogu 10. aprilli 2012. aasta otsus nr [3-1-2-2-11](#), p 48.

¹¹⁶ Kolk, Tim 2020. II peatükk, § 20. – [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#), lk 280 p 4.

¹¹⁷ Ots, Maivi, Aleksei Kelli, Peeter Roosma 2020. II peatükk, § 32. – [Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne](#), lk 455 p 16.

¹¹⁸ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 17. märtsi 2012. aasta otsus nr [3-4-1-25-11](#), p 37.

Näiteks võib joobeseisundis mootorsõiduki juhi juhtimisõiguse peatamine, mis piirab tema liikumisvabadust, olla kohane meede, et kaitsta teiste inimeste elu, tervist ja omandit.¹¹⁹

Lisaks nii nagu PPA tegevuse põhialusega peavad ka abipolitseinikud oma tegevuses ja meetmete kohaldamisel lähtuma seaduslikkuse, proportsionaalsuse ja otstarbekuse põhimõttest. Samuti tuleb abipolitseinikul haldusmenetluse seaduse § 8 lg 1 tulenevalt kohustus haldusülesannete täitmisel järgida haldusmenetluse seaduse põhimõtteid, nagu näiteks isikute põhiõiguste ja vabaduste austamine, tegutsemine eesmärgipäraselt ja efektiivselt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebameeldivusi isikutele. Samuti ei tohi KorS-is sätestatud riikliku järelevalve meetmete kohaldamisel kalduda kõrvale rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtetest, näiteks ebainimliku ja julma kohtlemise keelust.

Seega eelnevale tuginedes peab abipolitseiniku otsus meetme rakendamiseks olema:

- 1) **seaduslik** – otsuse tegemisel ei tohi ületada seaduse seadusega antud volitusi;
- 2) **proportsionaalne** – otsus peab olema kaalutletud, proportsionaalne, kohane ja vajalik eesmärgi saavutamiseks, saavutatav eesmärk peab olema võrdeline isikule tekitatava põhiõiguste riivega; näiteks kui meede ei aita enam eesmärki saavutada või esineb alternatiivne meede, lasub korrakaitseorganil kohustus ise meetme rakendamine lõpetada või asendada see õiguspärase ning proportsionaalse meetmega.
- 3) **otstarbekas** – eesmärgi saavutamiseks tuleb kasutada isiku põhiõigusi kõige vähem riivavat viisi. Meetmeid kasutatakse nende isikute suhtes, kellest oht lähtub või kes on ise ohustatud. Kui isik ei ole ohustatud ega ise enda tegevusega ohtu ei kujuta, siis ole abipolitseinikul õigust ka isiku põhiõigusi riivata.

Tagamaks, et abipolitseinikud oskaksid põhiõiguseid võrdväärselt politseiametnikega rakendada, parendatakse uue APoS-iga abipolitseiniku väljaõppesüsteemi. Abipolitseinike väljaõppe süsteem muutub osaks politseihariduse mudelist. Abipolitseiniku õigused ja meetmete kasutamine saab olema seotud tema poolt läbitud väljaõppega. Luuakse uus baasõpe, mis on kõigile kohustuslik ja annab esmase arusaama PPA-st kui organisatsioonist ning tema ülesannetest. Meetme rakendamise õiguse saamiseks tuleb aga abipolitseinikul läbida valdkonnale spetsialiseeritud teooriaõpe ning vastav praktiline õpe, mis tagab talle ülesannete täitmiseks vajalikud teadmised ja oskused. Vastava õppe läbimine on vältimatu, et saada lisavolitused. Samuti on abipolitseinike tegevuse üle ette nähtud distsiplinaarjärelevalve ning neile kohaldub kohtulik kontroll, seda küll läbi PPA tegevuse kontrolli. Vastavalt APoS-ile vastutab abipolitseiniku tegevuses osalemise ajal PPA, sealhulgas siis, kui abipolitseinik rakendab meetmeid või kohaldab vahetut sündi, kuna ta tegutseb PPA nimel. Isiku õigus nõuda enda õiguste ja vabaduste rikkumise lõpetamist võimaldab kohtuvõimul kontrollida täidesaatva riigivõimu ohutõrjeõiguslikku tegevust. Kohtu sisuline kontroll politsei- ja korrakaitseorganite ohutõrjeõigusliku tegevuse üle tagab seda, et politsei- ja korrakaitseorgani ebaseaduslikku tegevust piiratakse ning seeläbi vähendatakse riigivõimu omavoli ohtu.

6. Seaduse mõjud

6.1 Abipolitseiniku pädevuse ja tegutsemisvaldkondade laiendamine

---

¹¹⁹ Riigikohtu üldkogu 27. juuni 2005. aasta otsus nr [3-4-1-2-05](#), p 58.

Eelnõuga antakse järgmised võimalused:

- **Laiendatakse abipolitseiniku pädevust** - senise avaliku korra kaitse ja turvalise ühiskonna tagamise asemel on abipolitseinikku võimalik kaasata laiemalt PPA tegevustesse (nt isikut tõendavate dokumentide taotluse vastuvõtmisel ja väljastamisel; füüsilise ja juriidilise isiku relvaloa ning turvamise tegevusloa taotluse vastuvõtmisel ja väljastamisel; kinnipidamiskohas isiku kinnipidamisel ja kinni peetud isiku saatmisel; kriisi lahendamisel; merereostuse avastamisel ja piiriveekogu reostuse avastamisel ja likvideerimisel; otsingu -ja päästetöös; riigipiiri valvamisel ja piirkontrollil välja arvatud sisenemiskeelu otsuse tegemisel; riiklikus järelevalves turvategevuse seaduses ja RelvS-s ja VMS-s sätestatud nõuetele üle; süütegude menetluse välja arvatud jälitustoimingute läbi viimisel.)
- Seeläbi **tekivad abipolitseinikel paindlikumad võimalused PPA-d abistada.**
- **Luuakse võimalus kõikidel PPA töötajatel ja politseiametnikel abipolitseinikke kaasata.**

Muudatusega tekib abipolitseinikul võimalus abistada politseid mitte ainult avaliku korra kaitseks riiklikus järelevalves, vaid **politsei ülesannete täitmisel laiemalt**. Sealjuures tekib võimalus abistada PPA **toetavate tegevuste osutamisel**, kuna ka nende lõppeesmärk on, et politsei saaks oma riikliku järelevalve ülesandeid täita paremini ja kiiremini. Kaotades piirangu, et abipolitseiniku saab kaasata ainult politseiametnik, kasvab võimalike kaasajate arv.

6.1.1. Abipolitseinikud

2024. aasta lõpu seisuga oli PPA-s **1235 abipolitseinikku**, mis on elanikkonnast 0,08%. **Seega on sihtrühm väike.**

Sotsiaalne mõju

Kehtiv APoS võimaldab PPA-l abipolitseinikke kaasata piiratud valdkondades, st abipolitseinik saab abistada eelkõige avaliku korra üle järelevalves, eelkõige välitööl. Edaspidi saab abipolitseinik valida rohemate valdkondade vahel, kuhu panustada. See tõstab abipolitseiniku pikaajalist motivatsiooni osaleda aktiivselt politsei tegevuses ning võimaldab parimal moel kasutada abipolitseiniku teadmisi ja oskusi PPA tegevuse toetamiseks.

Valdkondade mitmekesisus võimaldab tegutseda abipolitseinikuna erinevas eas ja erinevate võimetega inimestel. Seega mõjutab muudatus positiivselt erinevate sotsiaalsete rühmade, näiteks noorte, vanemaealiste, naiste, puudega isikutega ning erinevate ametite, oskuste ja teadmistega inimeste võimalust hoida vabatahtlikuna oma aktiivsust ja heaolu ning aitab vähendada ka sotsiaalset tõrjutust. Osalemisvõimaluste paindlikkus ja mitmekesisus aitab paremini ühildada vabatahtlikku tegevust töö- ja pereeluga.

Mõju ulatus	Keskmine	Abipolitseinikel tekib täienevaid valdkondi, kuhu panustada, sellega seoses võib neil tekkida vajadus omandada uusi oskusi ja teadmisi, kuid vabatahtlikuna panustamise olemus ei muutu. On valdkondi ja ülesandeid, mida abipolitseinik saab täita, ilma et ta läbiks täiendavas mahus väljaõppe. Abipolitseinike roll laieneb, mis võib tähendada suuremat vastutust.
Mõju sagedus	Keskmine	Kokkupuude on regulaarne aga mitte igapäevane. Abipolitseinikuna tegutsemine on vabatahtlik. Seega sõltub suuresti mõju ulatus ja sagedus sellest, millistesse valdkondadesse ja mil määral abipolitseinik panustada soovib ja saab.

Mõju iseloom	Positiivne	Muudatusega ei seata otseselt uusi kohustusi, vaid laiendatakse valikuvõimalusi politsei tegevuses osalemiseks.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Võib kaasneda risk, et abipolitseinike kaasamine uutesse valdkondadesse paneb kohustuse läbida täiendav väljaõpe. 2023. aasta algul abipolitseinike seas läbiviidud küsitlusel toetas enamik vastajaid (82%) ettepanekut suurendada abipolitseiniku väljaõppe mahtu, et omandada politseiametnikuga sarnane kvalifikatsioon ja pädevus, et võrdse partnerina politsei ülesandeid täita.
Kokkuvõttes on mõju abipolitseinikele oluline.		

Koormuse suurenemine: abipolitseinike laiem kaasamine PPA tegevustesse toob kaasa täiendava väljaõppe vajaduse, kuna uued ülesanded, eeldavad spetsiifilisi teadmisi ja oskusi. See tähendab abipolitseinikele rohkem koolitusi.

6.1.2. PPA

2024. aasta lõpu andmetel töötas **PPA-s 4646 inimest**, kellest 3813 olid politseiametnikud (82%) ja 833 muud teenistujad (18%). Hinnanguliselt on neid PPA politseiametnikke ja teenistujaid, kes kaasaksid abipolitseinike uue APoS-iga loodud võimaluste raames politsei töösse mitte rohkem kui 50% isikukoosseisust. Seda tulenevalt töö iseloomust (nt süütemenetlus, organisatsiooni juhtimine, sisekontroll, siseaudit jms) ja reaalsest vajadusest.

Et hinnata PPA vajadust ja valmidust kaasata abipolitseinikke suuremas mahus või teistel viisidel, peeti 2022. aasta kevadel kõigis prefektuurides aruteluseminarid ja viidi läbi küsitlus PPA teenuseomanike seas. Küsitlusele vastajatest **61% peab vabatahtlikke oma teenuse osutamisel vajalikuks, kuid ainult 39% on seni neid kaasanud**. Ülesannetena, kuhu on vajadust ja huvi vabatahtlikke kaasata, nimetati näiteks toetavaid tegevusi, kinnipeetavate ja kainestusmajas kainenajatega, piiripatrulli, migratsioonivaldkonna kontrollkäike ja reide, arendustegevust, koolitusi ja treeninguid ning tööd teenindussaalis. **Seega on sihtrühma suurus keskmine.**

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

- 1) Positiivse mõjuna saab tuua esile, et suure tõenäosusega toob abipolitseiniku pädevuse ja tegutemisvaldkondade laiendamine juurde abipolitseinikke ning olemasolevad abipolitseinikud saavad mitmekesisemalt panustada politsei tegevusse. Selle tulemusel saab **PPA oma ülesandeid paindlikumalt täita**. Usaldus politsei vastu on seotud vabatahtlike laiapõhjalise kaasamisega. Mida mitmekülgsem ja paindlikum suudab PPA olla, seda suurem osa ühiskonnast saab kaasuda.
- 2) **Muudatusel on mõningane mõju PPA töökorraldusele.** Abipolitseinikule mitmekesisemate ja paindlikumate osalemisvõimaluste loomisel tuleb tagada PPA võimekus abipolitseinikke rakendada. See toob kaasa näiteks vajaduse arendada abipolitseinike paremaks haldamiseks IT-süsteeme ja uuele väljaõppe süsteemile ülemineku, motivatsioonile, kuluhüvitistele jne. Kuivõrd töökorralduse muudatus täiendab pigem olemasolevat töökorraldust ja see on ühekordne, on mõju pigem keskmine. PPA-le kaasnevad aga lisakulud.
- 3) Abipolitseiniku pädevuse ja tegutemisvaldkondade laiendamisega tekib suurem koormus abipolitseinike rühmajuhitidele, kelle ülesanne on koordineerida abipolitseinike kaasumist

politsei tegevusse. Seetõttu on vaja iga 60 abipolitseiniku kohta ühte täiskohaga rühmajuhti. Kui on 60 abipolitseiniku, siis on tegemist juba üsna suure inimhulgaga, keda tuleb juhtida, motiveerida, korraldada. Täiskohaga rühmajuht vastutab rühma tegevuse eest nii sisemiselt (distsipliin, väljaõpe, motivatsioon) kui ka väliselt (aruandlus, tegevuse tulemuslikkus).

- 4) PPA töötajatel ja politseiametnikel, kes ei ole varasemalt abipolitseinikke kaasanud oma valdkonna tegevustesse, tekib vajadus enesearendamiseks (nt kuidas toimub abipolitseiniku kaasamine, mis on abipolitseiniku pädevused, kohutused, õigused ning kaasaja kohustus abipolitseiniku juhendamine jms), et tagada oskused abipolitseiniku kaasamiseks. Oluline, et abipolitseinikke kaasatakse neisse tegevustesse, kuhu vastava astme abipolitseinik tohib kaasuda. Ja teisalt, et ei antaks ülesannet, mida ei tohi täita, see teadmine peab olema nii abipolitseinikul kui kaasajal.
- 5) Võib eeldada, et pärast muudatust on vaja korraldada lisaseminare või -koolitusi PPA ametnikele ja abipolitseinikele. Täiendada tuleb ka PPA pakutava abipolitseinike väljaõppe sisu ja mahtu.

Mõju ulatus	Keskmine	Muudatused nõuavad investeringuid, organisatsiooniliste protsesside kohandamist ja koolituste läbiviimist, kuid nendega ei kaasne kohanemiskulusi. Abipolitseinike pädevuse laiendamine võimaldab olemasolevatel politseiametnikel keskenduda prioriteetsematele ülesannetele, suurendades organisatsiooni paindlikkust ja efektiivsust. Muudatuse tulemusel saavad abipolitseinikud täita mitmeid ülesandeid, mis varem olid piiratud üksnes politseiametnikega. Täiendavad muudatused ei vaja lisa kohanemist, st ei looda uut vabatahtluse süsteemi, vaid toimub olemas oleva parendamine. Suurenev koormus rühmajuhtidele on märkimisväärne, kuid see mõjutab vaid väikest osa organisatsioonist (seotud 0,5% kogu PPA töötajatest).
Mõju sagedus	Keskmine	Muudatused hõlmavad regulaarset, aga mitte igapäevast politseitegevust ja nende integreerimine tööprotsessidesse toimub vastavalt vajadusele.
Mõju iseloom	Positiivne	Muudatusega ei seata otseselt uusi kohustusi, vaid pigem laiendatakse kaasamisvõimalusi. Muudatuse mõju PPA-le on otseselt seotud sellega, millises mahu on abipolitseinikel võimalik panustada ja milline on PPA vajadus abipolitseiniku kaasamiseks. Muudatuse laiem positiivne mõju on see, et PPA saab endale rohkemates valdkondades appi kvalifitseeritud abipolitseinikke, kes aitavad täita PPA põhiülesandeid otseselt või kaudselt.
Ebasoovitavate mõjude risk	Keskmine	Politseiametnikud, kes ei ole varem abipolitseinikke kaasatud, võivad vajada täiendavat koolitust, juhendmaterjale ja juhendamist, et mõista abipolitseinike rolli, pädevusi ja ülesandeid, seeläbi nende töökoormus ajutiselt tõuseb, samas abipolitseinikest saadav täiendav tugi aitab politseiametnikul töökoormust vähendada. Kui politseiametnik või PPA töötaja ei täienda oma teadmisi, võib see tekitada segadust ja halvendada koostööd abipolitseiniku ja politseiametniku või PPA töötaja vahel. Maandamise meetmena saavad need PPA ametnikud, kellel on kogemusi abipolitseinike kaasamisel tegutseda mentoritena ja nõustada vähemkogenud kolleege, näiteks regulaarsed arutelud või töötoad, kus jagatakse kogemusi ja praktikaid. PPA peab tagama, et abipolitseinikud on piisavalt koolitatud ja et nende tegevust jälgitakse kvaliteedi tagamiseks. PPA-l tuleb selgelt määratleda, mida abipolitseinikud tohivad ja ei tohi teha, et vältida ülemäärast või ebapiisavat vastutust.

Mõju siseturvalisusele

6.2.1. Sihtrühm: Eesti elanikud. 2025. aasta alguse seisuga elas Eestis 1 369 285 inimest¹²⁰. Sihtrühm on seega **suur**.

Positiivse mõju saavutamiseks peab riik võtma tõhusaid meetmeid oma elanike turvatunde tagamiseks ja riskide maandamiseks. Abipolitseinike tegevus politsei kõrval aitab parandada inimeste üldist turvatunnet ning aitab maandada ja ennetada siseturvalisust ohustavaid riske ning nendega kaasnevaid ühiskondlikke tagajärgi. Seda eelkõige põhjusel, et see aitab rohkem tagada politsei kohalolu ja nähtavaust tänavatel ja kogukondades ja loob **tajutava turvalisuse**, mis aitab vähendada hirmu kuritegevuse ees. Samuti loob see PPA-l täiendava võimekuse reageerida väiksematele intsidentidele, mis võib ära hoida suuremate probleemide tekkimist.

Mõju ulatus	Keskmine	Elanikkond peab kohanema muutusega, kus abipolitseinik reageerib sündmusele või abistab isikut, kui varasemalt lahendas juhtumit peamiselt politseiametnik. Kui abipolitseinik on läbinud politseiametnikuga võrdväärse väljaõppe, ei tohiks Eesti elanikele olla märkimisväärset erinevust, kas juhtumit lahendab abipolitseinik või politseiametnik.
Mõju sagedus	Väike	Muudatus ei mõjuta Eesti elanike igapäevast elukorraldust ega senist tegevust ega eelda neilt sihiteadlikku ümberkohanemist. Samuti on Eesti elanike kokkupuude muutusega ebaregulaarne, sest kokkupuude politseiga ei ole igapäevane. Isik võib politseiga kokku puutuda mitmesugustes olukordades, nagu näiteks liiklusrikkumiste või -õnnetuste korral, kuriteo ohvrina, pealtnägijana või kahtlusalusena. Samuti võib politsei sekkuda avaliku korra tagamiseks üritustel või tänaval, tulla appi hädaolukorras või lahendada konflikte kodus või naabruskonnas.
Mõju iseloom	Positiivne	Mida rohkem on usaldusväärseid ja hea väljaõppega riigi esindajaid, kes saavad isikute turvalisust tagada ja reageerida kiirelt sündmustele, seda kõrgem on ka turvatunne ühiskonnas.

¹²⁰ Lisada viide

Ebasoovitavate mõjude risk	Keskmine	<p>Abipolitseinike pädevuse laiendamine võib küll aidata ressursside paindlikumal kasutamisel, kuid sellega kaasnevad olulised riskid, mis vajavad ennetamist läbi põhjaliku väljaõppe, selgete rollide määratlemise, regulaarse järelevalve ning isikute õiguste kaitsmise mehhanismide tugevdamise. Valeotsused, ülepingutatud jõukasutus või õiguste rikkumised võivad kahjustada inimeste turvatunnet ja usaldust politsei vastu.</p> <p>Eelkõige on oht, et abipolitseinik võib kasutada relva, käeraudu, sidumisvahendit, gaasipihustit või teleskoopnuia oskamatult või füüsilist jõudu määral, mis ei ole olukorda hinnates proportsionaalne. Et neid riske maandada ja tagamaks, et abipolitseinikud oskasid põhiõiguseid võrdväärselt politseiametnikega rakendada parendatakse uue APoS-iga abipolitseiniku väljaõppesüsteemi. Abipolitseiniku õigused ja meetmete kasutamine saab olema seotud tema poolt läbitud väljaõppega. Samuti on ka abipolitseinike tegevuse üle ette nähtud nii distsiplinaarjärelevalve ning neile kohaldub kohtulik kontroll, küll läbi kontrolli PPA tegevusele. Efektiivne riskide maandamine toetub sellele, et abipolitseinikud täidavad oma rolli kutseliste politseinike toetajatena, mitte asendajatena, kusjuures nende tegevus on seaduslikult raamitud, eetiline ja läbipaistvalt juhitud.</p> <p>Kokkuvõttes on mõju positiivne ja oluline. Abipolitseiniku tegevus politsei kõrval mõjub positiivselt elanike turvatundele ja elukeskkonna turvalisusele.</p>
-----------------------------------	-----------------	---

6.2. Luua abipolitseinikele paremad võimalused KorS-i meetmete kohaldamiseks

Muudatusega laiendatakse abipolitseinikule lubatud KorS-i meetmete ulatust, tänu millele saab PPA tagada järjest enam siseturvalisust. Iseseisvalt tegutsevad III astme abipolitseinikud saavad edaspidi politseiametniku korraldusel paremad võimalused neil antud ülesandeid täita ja seeläbi abistada isikuid. Abipolitseinikule, kes tegutseb koos politseiametnikuga, siis temale lubatud meetmed sarnanevad samuti rohkem politseiametnikule lubatutega, et nende koostegevus tõhustuks. Täpsemalt on lk 106-109 toodud abipolitseinikele lubatud meetmete ülevaade.

6.2.1. Abipolitseinikud

Iseseisva pädevusega abipolitseinike oli 2024. aasta lõpu seisuga 366. Aasta jooksul osalesid iseseisva pädevusega abipolitseinikud politsei tegevuses kokku 7551 tundi, see on marginaalne osa võrreldes kogu panustatud tundidega. 2024 aastal osalesid abipolitseinikud patrulltegevuses ca 107 000 tundi (kokku koos teiste tegevustega oli abipolitseinike panus ca 135 000 tundi).

Sotsiaalne mõju

Abipolitseiniku motivatsiooni tõstab see, et ta saab paremini politseid abistada, ta tunneb, et temast on päriselt ka abi, mitte ei ole ta ainult politsei tegevuse vaatleja. KorS meetmete volituste laiendamine III astme abipolitseinikul iseseisva tegutsemise puhul suurendab tõenäoliselt abipolitseinike huvi ja soovi oma kodukohas enam politseid abistada. Seda eelkõige nendes piirkondades, kuhu politsei ei pruugi ennetavalt jõuda.

Võib kaasneda risk, et volituste laiendamise tõttu seatakse kohustus läbida suuremas mahu väljaõpe. Samas 2023. aasta algul abipolitseinike seas läbiviidud küsitlusel toetas enamik

vastajaid (82%) ettepanekut suurendada abipolitseiniku väljaõppe mahtu, et omandada politseiametnikuga sarnane kvalifikatsioon ja pädevus, et võrdse partnerina politsei ülesandeid täita.

Mõju ulatus	Suur	III astme abipolitseinikud saavad iseseisvalt kasutada rohkem meetmeid, mis tähendab suuremat vastutust ja võimalust keerulisemates olukordades sekkuda. Koos politseiametnikuga tegutsevate abipolitseinike volitused suurenevad samuti, mis parandab nende efektiivsust ja võimaldab paremat koostööd. Kui abipolitseinik teeb valesti kaalutletud otsuse või ületab volitusi, võib see tuua kaasa kaebusi või distsiplinaarmedeid. Laienenud volitused tähendavad, et abipolitseinikud vajavad rohkem koolitusi, mis võib olla ajamahukas ja nõuda täiendavaid ressursse. Võimalus rohkem aidata politseitöös võib tõsta abipolitseiniku motivatsiooni.
Mõju sagedus	Keskmine	Kokkupuude on regulaarne, aga mitte igapäevane. Abipolitseinikuna tegutsemine on vabatahtlik. Seega sõltub mõju ulatus ja sagedus suuresti sellest, millise karjäärimudeli keegi valib. Aktiivsemad abipolitseinikud võivad puutuda uute meetmetega kokku igal patrullkorral või ülesande täitmisel. Harvem tegutsevad abipolitseinikud peavad siiski olema teadlikud oma uutest volitustest ja nende kasutamisest.
Mõju iseloom	Positiivne	Abipolitseinikul on võimalus ohuolukordadele efektiivsemalt reageerida ning see läbi suurendada turvatunnet ning abipolitseinike motivatsiooni oma kogukonnas probleeme lahendada.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Negatiivse iseloomuga mõjud on vähesed. Abipolitseinikele tekib suurem vastutus, kui ka risk eksida. Seega peavad abipolitseinikud oskama õigesti hinnata, millal ja kuidas uusi volitusi kasutada. Ebasoovitavate mõjude riski vähendamiseks on vajalikud järgmised tegevused: <ul style="list-style-type: none"> • Koolituste läbiviimine enne uute meetmete rakendamist. • Järelevalve ja tagasiside süsteemi loomine, et ennetada eksimusi ja anda tuge. • Teavitustegevused elanikkonnale, et selgitada abipolitseinike laienenud volitusi. Kui need meetmed rakendatakse, võib abipolitseinike roll muutuda tõhusamaks, professionaalsemaks ja väärtuslikumaks, tugevdades kogu siseturvalisuse süsteemi. Kui muudatust toetatakse selgete juhiste, koolituste ja pideva toe abil, on sellele pigem positiivne mõju . Kui süsteem ei ole korralikult ette valmistatud, võib see tekitada probleeme .
Kokkuvõttes on mõju abipolitseinikele oluline.		

Koormuse suurenemine: KorS-i meetmete volituste laiendamine toob abipolitseinikele kaasa suurema vastutuse ja vajaduse omandada täiendavaid teadmisi ning oskusi, et tagada meetmete korrektne rakendamine. Eriti III astme abipolitseinike puhul, kes saavad iseseisvalt tegutseda, suureneb vajadus keerukate olukordade lahendamiseks, mis eeldab põhjalikumalt väljaõpet, sh õiguslike ja taktikaliste koolituste läbimist. Kui abipolitseinik teeb eksliku otsuse või ületab oma volitusi, võib see kaasa tuua kaebusi ja vajaduse osaleda distsiplinaarmenetlustes, mis omakorda suurendab halduslikku koormust nii abipolitseinikele kui ka PPA-le.

Koormuse vähenemine: samas võib koormus teatud aspektides väheneda, kuna laiienenud volitustega III astme abipolitseinikud saavad iseseisvamalt tegutseda ja lahendada olukordi ilma, et iga sekkumine vajaks politseiametniku otsest juhendamist või kohalolu. Kui koolitus ja ettevalmistus on piisavalt põhjalikud, võivad abipolitseinikud tegutseda enesekindlamalt ja iseseisvamalt, mis vähendab riski, et nende tegevus vajab hilisemat korrigeerimist või täiendavat selgitust.

6.2.2. PPA

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Abipolitseinike volituse laiendamise üks eeldusi on suurendada abipolitseinike väljaõppe sisu ja mahtu. Võib eeldada, et pärast muudatust on vaja korraldada lisaseminare või -koolitusi PPA ametnikele ja abipolitseinikele. Täiendada tuleb ka PPA pakutava abipolitseinike väljaõppe sisu ja mahtu.

Mõju ulatus	Keskmine	Muudatus võib vähendada politseinike töökoormust, kuna osa tegevusi saab delegeerida abipolitseinikele. Abipolitseinikud saavad tegeleda lihtsamate juhtumitega, jättes keerulisemad juhtumid politseinikele. Reageerimine korrariikumistele saab olema tõhusam ja kiirem, kuna abipolitseinikud ei ole enam nii piiratud oma tegevuses. Samas peab PPA tagama, et abipolitseinikud kasutavad uusi volitusi õigesti ja seaduslikult. PPA peab rohkem jälgima abipolitseinike tegevust ja nende õiguspärasust, ehk siis tõhustama järelevalvet. PPA peab investeerima rohkem aega ja ressursse abipolitseinike koolitamisest ja praktikas juhendamisse.
Mõju sagedus	Suur	PPA puutub muudatuste tagajärgedega kokku regulaarselt ja tihti. Abipolitseinikud osalevad patrullides ja muudes tegevustes regulaarselt. Iga päev on abipolitseinikud abis Eesti eri paikades.
Mõju iseloom	Positiivne	Muudatused annavad PPA-le paremad võimalused luua turvaline elukeskkond ja täita oma ülesandeid. Muudatuse mõju PPA-le on otseselt seotud sellega, millises mahus on abipolitseinikel võimalik panustada ja milline on PPA vajadus abipolitseinikke kaasata.

Ebasoovitavate mõjude risk		<p>Kui abipolitseinikud ei saa piisavat koolitust, võivad nad rakendada meetmeid valesti. Kui abipolitseinik ei kohalda meedet lubatud ulatuses võib see viia kaebuste või õigusrikkumisteni, mis kahjustavad politsei mainet ning see võib tekitada negatiivset meediakajastust ja usalduskriisi. Abipolitseinike pädevuse laiendamine ja lubatud riikliku järelevalve erimeetmete lisandumine võib suurendada kaebuste arvu, mis abipolitseinike tegevuse peale esitatakse. See omakorda mõjutaks lisaks PPA-le ka halduskohtuid. Riskide maandamiseks peab PPA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tagama, et abipolitseinikud saavad enne volituste laienemist täiendkoolituse, kus käsitletakse korrakaitsemeetmete õiguslikku alust ja nende rakendamist, jõu kasutamise reegleid ja proportsionaalsuse põhimõtteid ning reaalse olukordade lahendamist; • looma süsteemi, kus politseinikud saavad anda tagasisidet abipolitseinike töö kohta, et teha kindlaks, kas nad täidavad oma ülesandeid nõuetekohaselt; • süsteemselt kontrollima, kuidas abipolitseinikud oma volitusi kasutavad; • avalikkusele selgitama, millised volitused on abipolitseinikel ja kuidas nad saavad isikuid aidata. <p>Kui riskide maandamismeetmed rakendatakse korralikult, saab muudatus parandada politsei töö tõhusust ja turvalisust, säilitades usaldusväärsuse ja kvaliteedi.</p>
	Keskmine	
Kokkuvõttes on mõju PPA-le oluline.		

6.3. Suurendada abipolitseiniku väljaõppe mahtu ja täiendada väljaõppe sisu

Muudatuste tulemusel suureneb abipolitseiniku väljaõppe maht, samas tekib võimalus spetsialiseerumisele, mis annab abipolitseinikele võimaluse saada valitud tegevusvaldkonnas põhjalikum väljaõpe. Abipolitseinikul on võimalik omandada kõrgem tase vastavalt läbitud väljaõppele. Mida põhjalikum on väljaõpe ja suurem kogemuste pagas, seda paremini saavad abipolitseinikud politseid abistada. Abipolitseinike väljaõppe muutub osaks politsei hariduse mudelist, varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine võimaldab abipolitseinikel lihtsamalt jätkata õpinguid politseiametnikuks saamiseks.

6.3.1. Abipolitseinikud

Igal aastal lisandub ca 180–220 abipolitseinikku, kuid samas suurusjärgus abipolitseinike ka lahkub. Lahkujatest ca 25% asuvad õppima politseiametnikuks. **Seega on sihtrühm väike. Järgnevas tabelis on täpsem ülevaade.**

Tabel 6. Abipolitseinike arv, liitumine ja vabastamine, allikas PPA.

	2020	2021	2022	2023	2024
Abipolitseinike arv kokku	1236	1186	1109	1184	1235
Värvatud aasta jooksul	344	229	188	250	305
Vabastatud aasta jooksul	215	277	222	170	216
Vabastatud läks PPA ametnikuks	69	72	64	72	52

Sotsiaalne mõju

Positiivsed mõjud: Suurem väljaõppe maht ja spetsialiseerumisvõimalus annavad abipolitseinikule rohkem oskusi ja pädevusi, mis suurendab nende enesekindlust ja võimekust reaalsetes olukordades politseid abistada. Võimalus lihtsamalt jätkata õpinguid politseiametnikuks saamisel annab karjääriperspektiivi ja muudab abipolitseiniku rolli atraktiivsemaks. Spetsialiseerumise võimalus tähendab, et abipolitseinik saab tegeleda just teda huvitava valdkonnaga.

Võimalikud negatiivsed mõjud: Kui väljaõppe muutub liiga koormavaks, võib vabatahtlike huvi väheneda, eriti nende seas, kes soovivad panustada vaid piiratud mahu. Lisanduv ajakulu väljaõppele võib olla keeruline ühildada eraelu ja põhitööga. Kui väljaõppeks on vaja rohkem oma aega ja ressursse panustada, võib see muutuda vabatahtlikele kulukaks (näiteks transpordikulud, töölt puudumine).

Mõju ulatus	Keskmine	Kõigil abipolitseinikel ei teki samas mahu väljaõppe läbimise vajadust, vaid säilib isiku vaba tahe. Suurem väljaõppe maht ja spetsialiseerumise võimalus muudavad abipolitseinike rolli olulisemaks ning võivad tõsta nende oskuste ja kogemuste taset. Muudatus on suunatud spetsiifilisele sihtrühmale, kuid muudab nende rolli ja arenguvõimalusi.
Mõju sagedus	Keskmine	Abipolitseinikud ei puutu muudatusega kokku iga päev, küll aga teatud regulaarsuse ja reeglipärasusega. Mõju püsib ja kumuleerub ajas, sest uued liitujad läbivad süsteemi järk-järgult ja vanad abipolitseinikud kohanevad uute nõuetega.
Mõju iseloom	Positiivne	Muudatus annab võimaluse kujundada süsteemselt oma vabatahtliku karjääri ning arendada tunnustatud haridusasutuses on teadmisi ja oskusi.
Ebasoovitavate mõjude risk	Keskmine	Võimalikud probleemid sõltuvad sellest, kuidas süsteem praktikas rakendatakse. Abipolitseinike jaoks võib muutuda keeruliseks ühildada mahukam väljaõppe oma igapäevaelu ja põhitööga, mis võib tekitada loobumist. Selle riski maandamiseks tuleb luua paindlikum õppevorm kui politseiametnikel, sealhulgas väljaõppe kestus ja e-õppe võimalus, ning jätta võimalus panustada praegusega samas mahu baasõppe läbimisel toetavatesse ja tugiteenustesse. Abipolitseinike seas läbiviidud küsitlus näitas, et enamik vastajatest (82%) toetab väljaõppe mahu suurendamist. Eelistatud õppekoormuseks nimetati kõige sagedamini 100–300 tundi (38%) ja kuni 100 tundi (33%). Ülemineku perioodi keerukus: kui süsteem ei ole sujuvalt üles ehitatud, võib see tekitada segadust ja rahulolematust praeguste abipolitseinike seas, kes ei pruugi olla valmis koheselt uut süsteemi omaks võtma. Kui sellega kaasnevad soodustused ja paindlikkus, saab riske vähendada, kuid kui muudatus on liiga jäik ja nõudlik, võivad negatiivsed mõjud realiseeruda.
Kokkuvõttes on mõju abipolitseinikele ja abipolitseinikuks astuda soovijatele oluline, kuid pigem positiivne.		

Koormuse suurenemine: abipolitseinike väljaõppe mahu suurendamine ja spetsialiseerumisvõimaluse loomine toob kaasa täiendava ajakulu ja kohustusi nii abipolitseinikele kui ka koolitusasutustele. Suurem koolitusmaht nõuab vabatahtlikelt rohkem aega ja pühendumist, mis võib olla keeruline ühildada põhitöö, pereelu ja muude kohustustega. Kui väljaõppe muutub väga intensiivseks, võib see vähendada vabatahtlike huvi, eriti nende seas, kes soovivad panustada piiratud mahu ja ei soovi läbida mahukaid

koolitusprogramme. Lisaks võib kulude suurenemine, näiteks transpordikulud ja võimalik töölt puudumine, tekitada takistusi madalama sissetulekuga vabatahtlikele.

Koormuse vähenemine: spetsialiseerumine võimaldab vabatahtlikel keskenduda neile huvipakkuvatele valdkondadele, mis vähendab vajadust läbida ebavajalikke koolitusi. Kui väljaõpe muutub osaks politseihariduse mudelist, võimaldab see varasemate kogemuste ja õpingute arvestamist, mis võib lühendada koolituste kestust ja vähendada dubleerimist. Lisaks võib süsteem pakkuda karjääriperspektiivi politseiametnikuks saamisel, mis motiveerib osalejaid ja vähendab väljalangevust.

6.3.2. Sisekaitseakadeemia

Sisekaitseakadeemia on Eestis ainus õppeasutus, kus õpetatakse sisejulgeoleku valdkonna spetsialiste. Ümmarguselt õpib koolis 1000 õpilast.¹²¹ Sisekaitseakadeemias töötab 249 inimest. Sisekaitseakadeemia politsei- ja piirivalvekolledžis korraldab täiendusõpet kolm töötajat ja otseselt õppetööd umbes 35 õppejõudu¹²². **Seega on sihtrühm väike, kuna muudatus puudutab ainult ühte õppeasutust.**

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Uue väljaõppesüsteemi loomine mõjutab peamiselt Sisekaitseakadeemia ja PPA tööd ning nendevahelist koostööd. Kuna Sisekaitseakadeemia on siseturvalisuse valdkonna hariduskeskus, on loogiline, et ka abipolitseinike väljaõpet hakkab edaspidi korraldama SKA. Täna viib SKA läbi eelkõige I astme koolitusi abipolitseiniku kandidaatidele. Muudatus tagab abipolitseinikele ja politseiametnikele ühtsetel alustel kvaliteetse ja ajakohase väljaõppe. Sisekaitseakadeemia jaoks tähendab see uue võimekuse loomist ning võimalikke muudatusi töökorralduses. Tuleb ette valmistada uus väljaõppeprogramm, tagada kvalifitseeritud koolitajad, vajalikud õpperuumid ja õppevahendid. Samuti toob muudatus kaasa lisakulutusi, mis on seotud nii uue süsteemi loomise kui ka selle elluviimisega, sealhulgas õppejõudude, ruumide ja varustuse kuludega. SKA on valmis võtma juhtrolli abipolitseinike väljaõppe korraldamisel ja läbiviimisel, eeltööd uue õppesüsteemi loomiseks on käivitunud.

Mõju ulatus	Suur	SKA on keskne asutus, mis vastutab politsei- ja piirivalvealase väljaõppe eest, seega muudatuse mõju on neile otsene ja ulatuslik. Kui abipolitseinike väljaõpe muutub suuremaks ja spetsialiseeritumaks, tähendab see SKA-le täiendavat koormust õppekavade muutmisel, uute kursuste väljatöötamisel ja koolituste korraldamisel. SKA peab kohandama oma ressursse (õppejõud, õppevahendid, koolituskohad), et pakkuda vajalikku erialast väljaõpet uutele ja juba tegutsevatele abipolitseinikele. Muudatus mõjutab seega otseselt SKA õppekorraldust ja ressursijaotust ja värbamistaktikaid, kuna tuleb teha muudatusi senises õppekorralduses ja struktuuris ning see eeldab sihiteadlikku kohanemist.
-------------	------	---

¹²¹ [Sisekaitseakadeemia](#), lk 2 ja 4 [slaidid].

¹²² Andmed pärinevad Sisekaitseakadeemiast.

Mõju sagedus	Keskmine	SKA peab hakkama tegema muudatusi õppekavas ja koolitussüsteemis, et kohanduda uue väljaõppemudeliga. See võib tähendada lisatööd õppekorraldajatele ja õppejõududele. Kui süsteem on rakendatud, toimub pidev mõju uute abipolitseinike koolitamisel ning täiendõppe pakkumisel. Mõju avaldub järk-järgult ja muutub püsivaks, kuid kõige suurem töö ja ressursikulu toimub esimestel aastatel pärast muudatuse rakendamist.
Mõju iseloom	Positiivne	SKA muutub veel kesksamaks tegutsejaks siseturvalisuse personali ettevalmistuses – lisaks kutselistele politseinikele koolitatakse nüüd ka vabatahtlikke. SKA pedagoogiline võimekus ja metoodiline pagas kasvab. SKA-l on võimalik näidata oma panust ühiskonda, sest abipolitseinikud on sageli esimesed kontaktisikud kogukonnas – akadeemia koolitab seega ka laiemat ühiskondlikku rolli kandvaid inimesi.
Ebasoovitavate mõjude	Keskmine	Kui abipolitseinike väljaõpe muutub mahukamaks, võib see suurendada SKA töökoormust, vajades lisapersonali ja ressursse. Muudatus nõuab struktuurseid ja organisatsioonilisi kohandusi. Riskide maandamiseks vajab SKA aega ja ressursse, et välja töötada uued õppemoodulid.
Kokkuvõttes on mõju Sisekaitseakadeemia jaoks oluline, kuid soovitud. Kokkuvõttes on muudatus SKA jaoks suurte võimalustega, kuid vajab strateegilist planeerimist ja ressursitarka rakendamist, et vältida ülekoormust ja kvaliteediküsimusi.		

6.3.3. PPA

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Süsteemne ning politseiametnikega sarnane väljaõpe tõstab abipolitseinike pädevust, võimaldades seeläbi PPA-l tõhusamalt reageerida süütegudele ning ennetada ja tõkestada nende toimepanemist. See tugevdab ka abipolitseinike kuvandit ühiskonnas ning suurendab nii nende kui ka PPA usaldusväärust. PPA jaoks on oluline, et abipolitseinike väljaõpe vastaks tegelikele tööülesannetele. Kuna väljaõppe lahutamatu osa on ka praktika, peab PPA tagama, et abipolitseinikel oleks sel ajal asjakohane ja motiveeritud juhendaja. See aga toob kaasa lisakulutusi, mis on seotud praktika juhendajate koolitamise ja tasustamisega.

Mõju ulatus	Keskmine	PPA on peamine kasusaaja, kuna muudatuse eesmärk on suurendada abipolitseinike pädevust. Kuna igal aastal jääb 75–115 politseiametniku kohta täitmata, võib spetsialiseerunud ja kõrgema väljaõppe saanud abipolitseinikest kujuneda oluline järelkasvuallikas. Kasvab PPA ja abipolitseinike usaldusväärus ühiskonnas, kuna paremini koolitatud abipolitseinikud on paremad turvalisuse tagamisel. Praktikaga seotud nõuded suurendavad PPA vastutust, kuna tuleb tagada, et igal abipolitseinikul oleks asjakohane ja motiveeritud juhendaja. See toob kaasa täiendava koormuse nii personalile kui ka eelarvele.
Mõju sagedus	Keskmine	Kokkupuude on reeglipärane, aga mitte igapäevane. PPA peab kohandama oma töökorraldust, et väljaõppe uus struktuur rakenduks sujuvalt ning praktikajuhendajatele oleks tagatud piisavad koolitus- ja tasustamismehhanismid. Suurem koormus tekib üleminekuperioodil, mil PPA peab investeerima juhendajate koolitamisega ja uue töökorralduse rakendamisse.

Mõju iseloom	Positiivne	Kui SKA saab olema peamiseks abipolitseinike peamiseks õppeasutuseks, siis see vähendab see PPA koolituskoormust ning PPA saab endale võtta appi ühtlasema ettevalmistusega abipolitseinikke.
Ebasoovitavate mõjude risk	Keskmine	<p>Kui PPA ei leia piisavalt motiveeritud praktika juhendajaid või kui politseiametnike töökoormus tõuseb juhendamiskohustuste tõttu, võib see kahjustada väljaõppe kvaliteeti. Praktikajuhendajate koolitamine ja tasustamine tekitab täiendava eelarvelise koormuse, mida tuleb katta kas olemasolevatest ressurssidest või täiendava riikliku rahastuse kaudu. Kui muudatused rakenduvad liiga kiiresti, võib see häirida PPA sisemist töökorraldust, tekitades ajutiselt kaootilist olukorda ja lisakoormust. Muudatus nõuab täiendavat rahastust, personali ettevalmistust ja hoolikat juhtimist, et vältida segadust ning motivatsioonilangust.</p> <p>Riskide maandamiseks tuleb tagada piisav rahastus juhendajate koolitamiseks ja tasustamiseks, et vältida juhendajate puudust ja ülekoormust. Vaja on motiveerida politseiametnikke juhendajatena tegutsema, pakkudes lisatasusid, karjääriboonusid või töökoormuse tasakaalustamist. Vajalik on tihe koostöö Sisekaitseakadeemiaga, et tagada sujuv väljaõppe ja värbamise üleminek ning vältida segadust süsteemis. PPA peaks regulaarselt hindama uue süsteemi efektiivsust, et tagada praktika ja väljaõppe kvaliteedi säilimine.</p>
Kokkuvõttes on mõju PPA-le oluline. Muudatus on PPA jaoks strateegiliselt kasulik, kuid vajab põhjalikku planeerimist, lisarahastust ja läbimõeldud elluviimist, et vältida juhendajate ülekoormust, koordineerimisprobleeme ja motivatsiooniprobleeme.		

6.4. Selge järelevalve abipolitseiniku tegevuse üle

Muudatuse tulemusel nähakse ette, et PPA hakkab läbi viima distsiplinaarmenetlust abipolitseinike tegevuse üle, kehtiv APoLS ei näe selgelt ette järelevalvet abipolitseiniku tegevuse üle.

6.4.1. Abipolitseinikud

Sotsiaalne mõju

Reguleeritud järelevalve toob kaasa **ühtsed ja läbipaistvad reeglid**, mis aitavad vältida ebaselgeid või ebaõiglasi otsuseid. Kui eksimuste eest kehtivad selged tagajärjed, on abipolitseinikud paremini teadlikud oma vastutusest ning sellest, mida neilt oodatakse. Kui abipolitseinike tegevust kontrollitakse sarnaselt politseinikele, aitab see kaasa nende **tõsiseltvõetavusele ja usaldusväärsele**. Järelevalve võimaldab välja selgitada need abipolitseinikud, kes ei täida oma kohustusi korrektselt, mis tõstab **üldist usaldust abipolitseinike vastu** nii avalikkuse kui ka politsei enda seas. Kui järelevalve toob välja teatud **tüüpvigu või eksimusi**, võib see aidata kaasa paremate koolitusprogrammide loomisele.

Mõju ulatus	Keskmine	Abipolitseinike tegevuse suhtes rakendatakse selgemat kontrolli. Muudatus võib mõjutada abipolitseinike motivatsiooni, kui distsiplinaarmed on liiga karmid või ebaselged.
-------------	----------	--

Mõju sagedus	Keskmine	Kokkupuude on regulaarne, aga mitte igapäevane. Muudatus võib mõjutada kõiki abipolitseinikke. Tõenäoliselt mõjutab see eelkõige neid abipolitseinikke, kes on aktiivsemad ja tegelevad rohkem avaliku korra tagamisega.
Mõju iseloom	Positiivne	Selgelt reguleeritud järelevalve annab abipolitseinikule teadmise, mida temalt oodatakse ning millised on tema õigused ja piirid. Samuti aitab see vältida subjektiivset või ebavõrdset kohtlemist – kõik abipolitseinikud alluvad samadele reeglitele ja neid on võimalikult vastutusele võtta samadel alustel.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Negatiivse iseloomuga mõjud on vähesed. Abipolitseinikud võivad tunda, et neile seatakse samad nõuded kui täistööajaga politseinikele, mis võib vähendada nende soovi kaasa lüüa. Ebasoovitavate mõjude vältimiseks saab rakendada järgmisi meetmeid: <ul style="list-style-type: none"> • Selged reeglid ja õiglane menetlus, et abipolitseinikud ei tunneks, et neid karistatakse ebaõiglaselt. • Teadlikkuse tõstmine, et abipolitseinikud teaksid täpselt, mida neilt oodatakse ja mis võib kaasa tuua sanktsioone. • Tunnustada ja premeerida häid abipolitseinikke, et näidata, et süsteem ei ole ainult karistamiseks, vaid ka toetamiseks.
Kokkuvõttes on mõju abipolitseinikele oluline.		

Koormuse suurenemine: abipolitseinikud võivad sattuda olukorda, kus nad peavad oma tegevust põhjendama ja võimalike eksimuste korral läbima distsiplinaarmenetluse, mis võib olla ajakulukas ja tekitada stressi.

Koormuse vähenemine: kuigi uus järelevalvesüsteem suurendab kontrolli, võib see pikemas perspektiivis vähendada segadust ja ebamäärasust, kuna abipolitseinikud saavad selged juhised ja reeglid oma tegevuse kohta. Kui abipolitseinikel on parem arusaam oma vastutusest ja võimalikest tagajärgedest, võib see ennetada eksimusi ning vähendada vigade tõttu algatatud menetluste hulka.

6.4.2. PPA

Neid ametnikke, kes abipolitseiniku üle järelevalvet tegema hakkavad on maksimaalselt 100. Seega on sihtrühm väike.

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

PPA saab rakendada **standardseid distsiplinaarmetmeid**, mis tähendab, et kõik võimalikud rikkumised lahendatakse **sama süsteemi järgi**. See aitab vältida olukordi, kus erinevad piirkonnad või juhid rakendavad erinevaid reegleid. Kui abipolitseinike tegevus on korrektselt reguleeritud, võib see **vähendada tarbetuid konflikte või eksimusi**.

Kui **PPA hakkab tegema distsiplinaarjärelevalvet abipolitseinike tegevuse üle**, toob see kaasa **muudatusi politsei töökorralduses**. Võib tekkida vajadus **luua eraldi järelevalveüksus** või määrata konkreetseid ametikohti, kes vastutavad abipolitseinike kontrollimise ja distsiplinaarmenetluste eest. Kui abipolitseinike rikkumisi tuleb menetleda sarnaselt politseinike distsiplinaarküsimustega, suureneb töökoormus. Politseinikele tuleb anda juhiseid ja koolitust, kuidas abipolitseinike tegevust hinnata ning millal ja kuidas rakendada distsiplinaarmetmeid. Et vältida distsiplinaarprobleeme, peaks PPA pakkuma **rohkem koolitusi ja juhiseid** abipolitseinikele.

Kui distsiplinaarjärelevalve rakendatakse tõhusalt ja tasakaalustatult, võib see parandada politsei ja abipolitseinike koostööd, tõsta töö kvaliteeti ja professionaalsust. Kuid kui see toob kaasa liiga palju bürokraatiat ja lisakoormust, võib see halvendada politsei töökorraldust ja vähendada abipolitseinike motivatsiooni.

Mõju ulatus	Suur	PPA saab lisakohustuse abipolitseinike tegevuse üle järelevalve teostamiseks. See võib muuta PPA ressursside kasutust. Politseiametnike distsiplinaarmenetlusi viivad läbi sisekontrollibüroo ametnikud. Kui ka abipolitseinike järelevalve saab nende ülesandeks, võib see muuta nende töökoormust. Vajalik võib olla täiendav koolitus politseinikele, kes hakkavad järelevalvet abipolitseinike üle tegema, kuna abipolitseinike distsiplinaarsüüteo on teatud määral teistsugused kui politseiametnike omad, seda seoses nende vabatahtliku staatuse ja piiratud volitustega.
Mõju sagedus	Keskmine	Kokkupuude on regulaarne, aga mitte igapäevane. PPA peab regulaarselt kontrollima ja sekkuma, kui avastatakse rikkumisi või ebakõlasid. Kui rikkumiste arv on madal, võib mõju jääda marginaalseks ja lihtsalt lisada uue protseduuri juba olemasolevale süsteemile. Kui abipolitseinike rikkumisi esineb sageli, võib see põhjustada protsessi ülekoormuse ja venitada menetluste lahendamist. Regulaarne järelevalve võib ennetada suuremaid distsiplinaarprobleeme, kuna abipolitseinikud teavad, et nende tegevus on jälgitav. See võimaldab varakult avastada sobimatut käitumist, vältides tõsisemaid intsidente.
Mõju iseloom	Positiivne	Tõhus järelevalve aitab ennetada olukordi, kus abipolitseinik võiks ületada oma pädevusi või tegutseda ebaõigesti ning objektiivsed alused abipolitseinike vastutusele võtmiseks.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Negatiivse iseloomuga mõjud on vähesed. PPA-le tähendab muudatus lisakoormust. Kui politsei ei ole ette valmistatud abipolitseinike distsiplinaarmenetluste kiireks lahendamiseks, võivad need venida, tekitades lisakoormust ja halvendades organisatsiooni töö efektiivsust. Ebasoovitavate mõjude kaasnemise riski maandamiseks: PPA peaks kehtestama kiire ja tõhusa menetlussüsteemi, et rikkumised saaksid lahendatud selge ajaraamistikuga. PPA peaks enne muudatuse rakendamist analüüsima, kui palju täiendavat tööjõudu ja rahalisi vahendeid selleks vaja läheb. Vajadusel võib taotleda täiendavaid ressursse. PPA peaks selgitama, et järelevalve ei ole karistamiseks, vaid õiglasema ja professionaalsema töökorralduse loomiseks. Ebasoovitavate mõjude riski saab kõige paremini maandada selgete reeglite, koolituste, koostöömehhanismide ja paindliku rakendamise kaudu. Kui muudatused tehakse läbimõeldult ja kaasatakse kõiki osapooli, siis vähenevad konfliktid, bürokraatia ja võimalikud vastasseisud.
Kokkuvõttes on mõju PPA-le oluline. Kui abipolitseinikke kontrollitakse süsteemselt ja õiglaselt, võib see suurendada politseinike enda usaldust abipolitseinike vastu. Kui abipolitseinike tegevus on paremini juhitud ja kontrollitud, saavad nad politseile rohkem tuge pakkuda ilma lisariskideta. Politsei usaldusväärsus suureneb, kuna ka vabatahtlikud alluvad selgele kontrollile.		

6.5. Abipolitseiniku staatuse peatamine ning paindlikum vabastamine

Praegune APoS ei võimalda PPA-l abipolitseiniku vabastamisel kaalutusõigust, mistõttu vabastatakse abipolitseinik imperatiivselt, kui ta rikub avalikus kohas käitumise nõudeid või tegutseb muul viisil õigusvastaselt. Muudatuse tulemusel saab vabastamine olema paindlikum. Samuti puudub kehtivas APoS-is võimalus ajutiselt peatada abipolitseiniku staatus. Siiski võib esineda olukordi, kus abipolitseinik ei saa teatud perioodil politseid abistada. Seetõttu näeb uus APoS ette võimaluse staatuse ajutiseks peatamiseks, vabastades abipolitseiniku sel perioodil kehtivatest õigustest ja kohustustest.

6.5.1. Abipolitseinikud

Aastatel 2021 kuni 2024 on kokku abipolitseiniku staatusest vabastatud 885 abipolitseinikku, kellest 747 avaldasid selleks ise soovi ning 138 juhul oli see PPA algatusel.

Sotsiaalne mõju

Positiivsed mõjud: Abipolitseinik ei kaota oma staatust automaatselt väiksemate rikkumiste korral. Selle asemel hinnatakse olukorda eraldi. Kui abipolitseinik ei saa teatud perioodil politsei tegevuses osaleda (tervise, töökoormuse vms tõttu), ei pea ta oma staatust täielikult kaotama. Muudatus soodustab abipolitseinike püsimist PPA-s.

Potentsiaalsed negatiivsed mõjud: Kuna vabastamisel tekib kaalutusõigus, võib see tekitada abipolitseinikes ebakindlust, kas neid koheldakse võrdselt.

Mõju ulatus	Väike	Paindlikum vabastamise kord annab abipolitseinikele rohkem õiguskaitset, kuna varasema automaatse vabastamise asemel on võimalus PPA-l kasutada kaalutusõigust. See võimaldab paremini arvestada rikkumise raskusastet ning asjaolusid. Staatuse peatamise võimalus toetab abipolitseinikke, kellel tekivad isiklikud, tervislikud või tööalased takistused, ilma et nad peaksid lõplikult oma rollist loobuma. Muudatus soodustab pikaajalist pühendumist, kuna abipolitseinikud ei pea ajutiste takistuste tõttu staatust täielikult kaotama ning saavad pausilt naasta.
Mõju sagedus	Väike	Sihtrühm puutub muudatusega kokku ebaregulaarselt ja harva. Kui muudatus on rakendatud, toimub mõju individuaalselt, sõltuvalt konkreetsetest juhtumitest, kus abipolitseinikud vajavad staatuse peatamist või kaalutusõigust vabastamisel. Mõju ei ole igapäevane.
Mõju iseloom	Positiivne	Paindlik peatamise võimalus annab abipolitseinikule võimaluse ajutiselt kõrvale jääda, suurendades seeläbi rahulolu, vähendades läbipõlemist. Paindlikum vabastamine võimaldab sujuvalt lõpetada koostöö abipolitseinikega, kes ei vasta ootustele või ei sobitu rolli, säilitades organisatsiooni usaldusvääruse ja tõhusa töökorralduse.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Muudatusega ei seata otseselt uusi kohustusi, vaid luuakse õigusselgus ja paindlikkus. Kuid vaja on selget regulatsiooni ja läbipaistvaid otsustuskriteeriume, et vältida subjektiivsust ja kuritarvitusi nii staatuse peatamisel kui vabastamisel.
Kokkuvõttes on muudatuse mõju abipolitseinikele väheoluline. Muudatus mõjutab abipolitseinikke pigem positiivselt, kuna see loob paindlikuma ja õiglasema süsteemi, võimaldades individuaalset kaalumist ja ajutist staatuse peatamist.		

Koormuse suurenemine: kui abipolitseinik on olukorras, kus ta soovib oma staatust ajutiselt peatada, võib tal tekkida vajadus esitada vastavad taotlused ning põhjendada oma soovi, mis võib olla ajakulukas ja nõuda täiendavat suhtlemist PPA-ga.

Koormuse vähenemine: uus regulatsioon vähendab abipolitseinike koormust olukordades, kus neil on ajutine takistus politseitöös osalemiseks. Kui varem võis ainus lahendus olla täielik vabastamine, mis tähendas hiljem uuesti kandideerimist ja võimalikku täiendõppe läbimist, siis nüüd saavad nad oma staatuse ajutiselt peatada ja vajadusel hiljem jätkata ilma bürokraatliku koormuseta.

6.5.2. PPA

Mõju riigiasutuste töökorraldusele

Muudatus annab PPA-le võimaluse ajutiselt peatada abipolitseiniku staatus, mis võimaldab hoida jätkuvalt organisatsioonis neid abipolitseinike, kes mingi põhjusel ei saa ajutiselt politsei töös osaleda. Samuti muutub abipolitseiniku staatuse lõpetamise regulatsioon paindlikumaks. On selge, et abipolitseinik peab olema seaduskuulekas, kuid iga rikkumine ei pea automaatselt kaasa tooma staatuse lõppemist.

Mõju ulatus	Keskmine	Staatuse peatamise võimalus vähendab PPA tööjõukaotust, kuna abipolitseinikud ei pea püsivalt lahkuma, kui nad ei saa ajutiselt panustada. Paindlik vabastamise kord annab PPA-le võimaluse läheneda abipolitseinike vabastamisele paremini juhtumipõhiselt. See tagab õiglasema personalijuhtimise, vähendades olukordi, kus väärtuslikud abipolitseinikud peavad väikeste rikkumiste tõttu lahkuma.
Mõju sagedus	Väike	PPA puutub muudatusega kokku ebaregulaarselt, juhuslikult ja harva. PPA peab välja töötama uued juhised ja protseduurid vabastamise ja staatuse peatamise rakendamiseks. Kui uus süsteem on paigas, toimub mõju situatsioonipõhiselt, sõltuvalt konkreetsetest juhtumitest, kus abipolitseinikel on vaja staatuse peatamist või vabastamise korral kaalutlusõigust. Muudatuse mõju ei ole igapäevane, kuid see on püsiv ja avaldub vastavalt vajadusele.
Mõju iseloom	Positiivne	Paindlikum vabastamine ja peatamine võimaldab politseil paremini juhtida vabatahtlike koosseisu, hoida motiveeritud ja sobivad isikud ning seeläbi säilitada usaldust organisatsiooni vastu.
Ebasoovitavate mõjude risk	Väike	Muudatusega ei seata otseselt uusi kohustusi, vaid pigem luuakse paindlikumad võimalused vabastada isikabipolitseiniku staatusest ja peatada abipolitseiniku staatus ajutiselt. Kui PPA ei sätesta selgeid kriteeriume, võib see tekitada ebavõrdset kohtlemist, kus mõned rikkumised viivad vabastamiseni ja teised mitte. PPA peab looma mehhanismi, kuidas jälgida ja hallata ajutiselt peatatud abipolitseinike staatust ning teha kindlaks, millal nad saavad abipolitseinikuna jätkata. Riskide maandamiseks on vaja selgeid juhiseid ja kriteeriumid vabastamise ja staatuse peatamise rakendamiseks, et vältida subjektiivsust ja tagada läbipaistvus. Sama oluline on kommunikatsioon abipolitseinike ja PPA sisemiste struktuuridega, et süsteem toimiks ühtselt ja sujuvalt.
Kokkuvõttes on mõju PPA-le väheoluline, aga positiivne. Muudatus annab PPA-le suurema paindlikkuse ja parema personali planeerimise võimaluse, kuid vajab hoolikat		

Koormuse suurenemine: PPA peab haldama ka nende isikute taotlusi, kelle staatus on peatatud. Kuigi tegemist on infotehnoloogilise küsimusega, tekitab see asutusele siiski teatud koormuse.

Koormuse vähenemine: Teisest küljest ei ole peatatud staatusega abipolitseinikud “kadunud hing” – pärast staatuse taastamist on tegemist juba väljaõppe saanud ja varustusega isikuga, kes saab uuesti tegutsemist jätkata. Võib esineda vajadus teadmiste värskendamiseks, kuid nullist alustama ei pea.

Mõju isikuandmete töötlemisele. Uus APoS regulatsioon annab selgema ülevaate abipolitseiniku õigustest ning suurendab andmesubjektide teadlikkust sellest, kes ja kuidas nende andmeid töötleb. Selline andmetöötlus on vajalik turvalisuse tagamiseks ning kattub suures osas politseiametnike õigustega. Uus seadus on selles osas märksa läbipaistvam.

Kui abipolitseinik osaleb politsei tegevus, tekib küsimus, kuidas kohaldub talle isikuandmete kaitse seadus (edaspidi *IKS*), mis tugineb õiguskaitseasutuste direktiivile (EL 2016/680). Oluline on mõista, et *IKS* ei käsitle abipolitseiniku eraldiseisva andmetöötlejana, vaid tema tegevus toimub alati PPA kui pädeva asutuse raamistikus. Praktikas tähendab see, et andmete töötlemise õiguslik alus, eesmärgid ja vastutus lasuvad PPA-l kui vastutaval töötlejal, samal ajal kui abipolitseinik tegutseb volitatud isikuna politseiametniku juhendamisel ja vastutusel. Abipolitseinikule kehtivad ranged konfidentsiaalsus- ja lojaalsuskohustused: ta tohib andmeid kasutada ainult abipolitseiniku ülesannete täitmiseks ning nende ebaseaduslik avaldamine või väärkasutamine toob kaasa nii distsiplinaar kui ka võimaliku karistusõigusliku vastutuse. Seega kohaldub õiguskaitseandmete kaitse raamistik abipolitseinikule sisuliselt samal viisil nagu politseiametnike puhul, kuid juriidiline vastutus andmetöötluse eest lasub PPA-l.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

PPA ja SKA tegevuste loetelu muudatuste edukaks rakendamiseks koos eeldatava kuluga:

- **Õiguslik ettevalmistus – uute juhiste ja sisekorra reeglite väljatöötamine.** PPA peab koostama ja uuendama sisemised juhised ja korrad, sh põhimäärused. Seadusega on vaja kooskõlla viia näiteks abipolitseinike kaasamise juhend, abipolitseinike kulude hüvitamise kord, relvastuse kord, välislähetuste kord, mõõdetevuse kvaliteedijuhtimissüsteemi käsiraamat, politsei andmekogu põhimäärus. Lisaks on vaja veenduda, et olemasolevad juhendid või sisekorrad on kooskõlas uue seadusega nagu näiteks piirkondliku politseitöö juhend, välitöö kord, migratsioonijärelevalve menetlemise juhend, arestimaja sisekorra eeskiri jne.
- **Väljaõppe uuendamine** – eesmärk on tagada abipolitseinike teadmiste ja oskuste vastavus laienenud pädevustele. **PPA ülesandeks on toetada SKA-d uute koolitusprogrammide ja õppematerjalide väljatöötamisel**, pakkudes sisulist ekspertiisi ja sisendit koolituste vajaduspõhiseks kujundamiseks. **SKA vastutab uue väljaõppe tervikliku ülesehituse loomise eest**, sealhulgas koolitusprogrammide sisu ja mahu väljatöötamise eest, arvestades abipolitseinike laienenud ülesandeid. Samuti on SKA ülesanne koostada vajalikud õppematerjalid.

Abipolitseinike väljaõppesüsteemi uuendamine toob kaasa järgmised eeldatavad kulud:

- **Väljaõppesüsteemi arendus:** ca 65 000 € (ühekordne)
- **I astme e-õpe:** ca 2860 € aastas
- **II astme väljaõpe:** ca 30 000 € aastas + majutus ja toitlustus
- **III astme väljaõpe:** ca 4000 € aastas + majutus ja toitlustus
- **Tulirelva baaskoolitus:** kuni 33 000 € aastas
- **Elektrišokirelva koolitus:** kuni 10 200 € aastas

1. Väljaõppesüsteemi arendus

SKA esialgse prognoosi kohaselt on abipolitseinike väljaõppesüsteemi ühekordseks arendamiseks vajalik investering ligikaudu **65 000 eurot**. Tegemist on arendusprojektiga, mille eesmärk on uuendada väljaõppe sisu ja struktuuri, et vastata muutuvale julgeolekukeskkonnale ning ühiskonna ootustele. PPA on eraldanud SKA-le aastatel 2024 ja 2025 väljaõppesüsteemi arenduse ettevalmistavateks tegevusteks kokku **umbes 100 000 eurot**.

2. Esimese astme väljaõpe

Esimese astme väljaõpe kavandatakse **täielikult e-õppena**, võimaldades paindlikku ja kulutõhusat osalemist. SKA arvutuste kohaselt on ühe koolitusgrupi (ehk ühe kursuse) maksumus **715 eurot**. Kui eeldada, et aastas viiakse läbi neli koolitust, on **aastane kogukulu** ligikaudu **2860 eurot**.

3. Teise astme väljaõpe

Teise astme väljaõpe koosneb e-õppest, kontaktõppest ning praktikast. Eelduste kohaselt sisaldab II astme õpe **80 kontakttundi** ning täiendavalt **30 tundi praktikat ja e-õpet**. E-õppe hinnaks arvestatakse samuti **715 eurot** ühe koolitusgrupi kohta. Kontaktõppe maksumuseks on SKA arvutanud **ligikaudu 4400 eurot** 25 osalejaga grupi kohta. Antud hind ei sisalda majutust ega toitlustust.

Seega kujuneb ühe koolitusgrupi (25 osalejat) kogukuluks II astme väljaõppel ligikaudu **5000 eurot** (e-õpe + kontaktõpe). Kui aastas koolitatakse 150 abipolitseinikku, on vajalik kuue grupi koolitamine, mille puhul aastane kogukulu on **30 000 eurot**, millele lisanduvad majutuse ja toitlustuse kulud. Majutuse hind SKA juures on hetkel keskmiselt **20 eurot öö kohta inimese kohta**.

4. Kolmanda astme väljaõpe

Eelduste kohaselt sisaldab õpe **20 kontakttundi** ning täiendavat e-õpet. Õppe struktuur on sarnane teise astme omaga – kombineeritakse e-õpet ja auditoorne õpe.

E-õppe maksumus jääb samuti **715 euro** tasemele koolitusgrupi kohta. Kontaktõppe maksumus 25 osalejaga grupi kohta on **umbes 1100 eurot**, millele lisanduvad vajadusel majutus- ja toitlustuskulud. Seega kujuneb ühe koolitusgrupi kogukuluks **ligikaudu 2000 eurot**. Kui kolmanda astme väljaõppe läbib aastas 50 abipolitseinikku (ehk kaks gruppi), on aastane kulu **4000 eurot**, millele lisanduvad majutus- ja toitlustuskulud.

5. Tulirelva baaskoolitus

SKA on hinnanud ühe 25 osalejaga koolitusgrupi maksumuseks **5500 eurot**. Antud hind ei sisalda majutust ega toitlustust. Kui aastas koolitatakse 75 abipolitseinikku (ehk kolm gruppi), on kogukulu **16 500 eurot**. Kui koolitus läbitakse 150 inimese poolt (kuus gruppi), on kogukulu **33 000 eurot**. Tegelik maksumus sõltub osalejate arvust ning koolituse korralduslikest aspektidest, sh majutuse ja toitlustuse kestvusest.

PPA korraldab täna ise tulirelva baaskoolitusi, mille maksumus 10-le abipolitseinikule on ligikaudu 2700 eurot, ilma toitlustuseta. Kui sama loogika alusel koolitada 75 abipolitseinikku, oleks prognoositav kogukulu umbes 20 250 eurot.

6. Elektrišokirelva koolitus

SKA on hinnanud ühe Koolituse maksumus 25 osalejaga grupi kohta **1700 eurot**, ilma majutuse ja toitlustuseta. Kui koolitus läbitakse 75 inimese poolt, jaguneb see kolme gruppi ning kogukuluks kujuneb **5100 eurot**. Kui koolitatakse 150 abipolitseinikku, on kuluks **10 200 eurot**. Sarnaselt teistele väljaõppevormidele sõltub lõplik kulu osalejate arvust ning majutuse ja toitlustuse korraldusest.

PPA korraldab täna ise elektrišokirelva koolitusi, mille maksumus 10-le abipolitseinikule on ligikaudu 2000 eurot, ilma toitlustuseta. Kui sama loogika alusel koolitada 75 abipolitseinikku, oleks prognoositav kogukulu umbes 15 000 eurot.

Täpsemad kulud sõltuvad tegelikust osalejate arvust, koolitusformaatide valikust ja korralduslikest teguritest (sh laskemoona valikust). Tuleb rõhutada, et tegemist ei ole täielikult uute kuludega. PPA on ka täna sarnaste tegevuste jaoks vahendeid ette näinud. Seega muudatused ei tähenda täiesti uute kuluartikli lisandumist, vaid pigem olemasoleva kulu mahu suurendamist ja ulatuse laiendamist. Seega saab öelda, et planeeritavad kulud on juba PPA varasematest eelarvetest osaliselt kaetud, kuid nüüd vajavad need suuremat ressursi.

- **Praktikasüsteemi arendamine SKA ja PPA koostööna.** Abipolitseinike väljaõppesse lisandub praktikaperiood, mille eesmärk on toetada vajalike pädevuste kujunemist ja uude rolli sisseelamist. Praktika läbiviimiseks on vajalik tagada piisav arv motiveeritud ja pädevaid juhendajaid, kes saavad abipolitseinikele pakkuda sisulist tuge ja tagasisidet. Kuigi politseikadettide jaoks on SKA-s ja PPA-s juba välja kujunenud praktikasüsteem, ei ole hetkel teada, kas seda saab täies mahu või osaliselt rakendada ka abipolitseinike väljaõppes. Samuti pole selge, kas olemasolevaid praktikajuhendajaid saab kasutada ka abipolitseinike juhendamiseks või tuleb luua eraldi juhendamismudel. Võib tekkida vajadus eraldi praktikajuhendajate koolitamiseks. Lisaks tuleb välja töötada konkreetsed praktikatingimused ja -nõuded, mis arvestavad abipolitseinike erinevate spetsialiseerumissuundadega ning võimaldavad praktikaperioodidel omandatud teadmisi ja oskusi siduda nii teooria kui ka reaalse tööülesannetega.

1. Abipolitseiniku praktika juhendamise kulud

Arvestades, et igal aastal alustab väljaõpet keskmiselt 243 abipolitseinikku ning kui praktika kestab 30 tundi, kujuneb juhendamistasu kogukuluks hinnanguliselt 9769 eurot aastas ($243 \times 30 \times 1,34 \text{ €}$). Kui abipolitseinike väljaõppega alustab igal aastal 150 inimest, siis kujuneb juhendamistasu kogukuluks ca 6000 eurot.

Juhendamine eeldab teadlikku ettevalmistust ja täiendavat töömahtu politseiametniku põhitöö kõrval, mistõttu tuleb maksta juhendajatele täiendavat tasu. Võrdlusena makstakse Sisekaitseakadeemia kadettide praktikajuhendajatele kuni 225 eurot kuus, mis põhineb tunnitasul 1,34 eurot. Kuna abipolitseinike praktikajuhendamise kulusid ei ole seni PPA eelarves eraldi planeeritud, on tegemist täiesti uue kuluartikliga.

- **Ressursiplaneerimine ja tehnilised arendused – rahastuse, varustuse ja IT-süsteemide arendamine.** Vajalik võib olla täiendava rahastuse ja ressursside taotlemine. Abipolitseinike paremaks haldamiseks vabatahtlike portaali arendamine.
- **Kommunikatsioon ja motivatsioon – teavitus, tunnustamine.** On vajalik ellu viia terviklik kommunikatsiooni- ja motivatsioonitegevuste plaan. Eesmärk on selgitada seadusemuudatuste sisu ja mõju abipolitseinikele, politseiametnikele ning avalikkusele, et tagada nende ühtne arusaam ja toetav hoiak. Selleks tuleb PPA eestvedamisel korraldada sihtrühmapõhiseid infopäevi ja kohtumisi, kus tutvustatakse abipolitseinike uusi rolle, õigusi ja ootusi. Samal ajal tuleb üle vaadata ja ajakohastada motivatsioonisüsteemid, mis võiksid hõlmata tunnustamist (nt teenete medalid, tänukirjad), soodustusi, isikliku arengu võimalusi ning paindlikke osalemisviise, et pakkuda abipolitseinikele sisulist ja tähenduslikku panustamisvõimalust. Teavitustöö peab toimuma nii digitaalsete kui ka füüsiliste kanalite kaudu, kasutades selleks infomaterjale, videoid ja KKK-d, mis teevad muudatused lihtsalt mõistetavaks. Lisaks tuleb pidevalt koguda tagasisidet, et vajadusel täiustada tegevusi ja tagada muudatuste sujuv rakendamine.
- **III astmelise abipolitseinike süsteemi käivitamine.** Uue kolmeastmelise abipolitseinike süsteemi käivitamiseks on vajalik selge ja hästi juhitud üleminekuplaan, mis tagab sujuva liikumise senisest süsteemist uuele. Esmalt tuleb koostada ülemineku tegevuskava, mis hõlmab olemasolevate abipolitseinike oskuste ja kogemuste hindamist eesmärgiga määrata neile sobiv staatus uues astmelises süsteemis. Oluline on luua mehhanism, mis võimaldab paindlikku ja motiveerivat üleminekut – näiteks võimaldades abipolitseinikul soovi korral oma astet tõsta läbi täiendkoolituste või jääda sobivale astmele ilma staatuse või osalusvõimaluste vähenemiseta. Süsteem peab toetama kõigi olemasolevate abipolitseinike kaasatust ja hoidma ära motivatsiooni langust. Samuti tuleb tagada, et üleminek toimuks etapiviisiliselt, vältides liigseid halduslikke koormusi nii vabatahtlikele kui ka PPA-le.
- **Tervisekontrolli kulud**

Tervisekontrollide kogukulu prognoositavalt 59 500 – 130 900 eurot aastas. Uue regulatsiooni kohaselt peab enne II astme abipolitseinikuks saamist isik läbima esmase tervisekontrolli ning edaspidi perioodilised kontrollid. Kontrolli hakkab läbi viima PPA lepingupartnerist töötervishoiuarst või perearst ning kulud kaetakse PPA eelarvest. Tervisekontrolli maksumus sõltub töö iseloomust, politseiametnikel on see: kontoritöötaja puhul keskmiselt 100 eurot, välitöötajate puhul kuni 220 eurot.

Esmase tervisekontrolli kulude prognoosi aluseks on keskmiselt 243 uut liitujat aastas, mille korral jääb aastane kogukulu vahemikku **24 300 €** ($243 \times 100 \text{ €}$) kuni **53 460 €** ($243 \times 220 \text{ €}$). Perioodilise tervisekontrolli vajadus tekib igal aastal ligikaudu 352 abipolitseinikul. Vastavalt jääb perioodilise tervisekontrolli aastane kogukulu vahemikku **35 200 €** ($352 \times 100 \text{ €}$) kuni **77 440 €** ($352 \times 220 \text{ €}$). Täpne summa sõltub abipolitseinike arvust, töö iseloomust ja tervishoiuteenuste hindadest, kuid on selge, et võrreldes varasemaga kasvavad kulud märkimisväärselt. Seetõttu on vajalik kavandada riigieelarvesse püsiv ja sihtotstarbeline

rahastus, mis kataks nii esmase kui perioodilise tervisekontrolli kulud ning tagaks seadusest tulenevate nõuete täitmise, samuti abipolitseinike ohutuse ja heaolu.

Tegemist ei ole täiesti uue kululiigiga, kuna kehtiva APoS järgi peab abipolitseinik juba täna läbima esmase tervisekontrolli ning perioodilise tervisekontrolli kulu hüvitab PPA osaliselt kindlasummalise süsteemi alusel. Seega on vastav kuluartikkel PPA eelarves olemas, kuid kavandatava regulatsiooni muudatuste tõttu suureneb kulude maht. 2023. ja 2024. aasta andmed näitavad, et praktiliselt kõik abipolitseinikud, kellel tervisetöend aegub, taotlevad ka hüvitist. Aastatel 2025–2028 aegub suur hulk tervisetöendeid (nt 2025. aastal 350, 2026. aastal 293, 2027. aastal 400), mis toob kaasa märgatava kulude kasvu võrreldes varasemate aastatega.

8. Rakendusaktid

Eelnõu jõustumisel seadusena tunnistatakse kehtetuks 2011. aastal jõustunud APoS. Selle tõttu muutuvad kehtetuks APoS-i alusel kehtestatud järgmised määrused:

- 1) siseministri 1. juuli 2022. aasta määrus nr 21 „Abipolitseiniku ankeedi vorm“;
- 2) siseministri 26. septembri 2023. aasta määrus nr 17 „Abipolitseinikule ja abipolitseiniku kandidaadile lisapuhkuse ning selle eest makstava hüvitise taotlemise ja väljamaksmise kord ning kriisirohke abipolitseinikule kriisi lahendamises osalemise eest makstava hüvitise ulatus ning selle taotlemise ja väljamaksmise kord“;
- 3) siseministri 12. detsembri 2022. aasta määrus nr 50 „Abipolitseinikule väljastatud erivahendi ja relva väljastamise, hoidmise, tagastamise ning relva kandmise kord“;
- 4) siseministri 27. augusti 2019. aasta määrus nr 26 „Abipolitseiniku eritunnused ning eritunnuste ja tunnistuse kirjeldus“;
- 5) siseministri 1. juuli 2022. aasta määrus nr 20 „Abipolitseiniku ja abipolitseinikuks astuda soovija tervisekontrolli tingimused ja kord, abipolitseinikuks saamist välistavate tervisehäirete ja abipolitseiniku ülesande täitmisel tulirelva ja elektrišokirelva kandmist välistavate füüsiliste puuete loetelu ning tervisetöendi sisu ja vormi nõuded“;
- 6) siseministri 12. detsembri 2010. aasta määrus nr 64 „Abipolitseiniku kandidaadi ja abipolitseiniku väljaõppe nõuded ning arvestuse sooritamise kord“;
- 7) siseministri 21. detsembri 2010. aasta määrus nr 68 „Abipolitseiniku kutsesobivuse nõuded“;
- 8) Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 2010. aasta määrus nr 187 „Abipolitseiniku ülesande täitmise tõttu abipolitseinikule või tema perekonnaliikmele tekitatud otsese varalise kahju hüvitamise tingimused ja kord“.

Lisaks tuleb muuta kahte järgmist määrust:

1. siseministri 30. mai 2014. aasta määrus nr 19 „Tõendusliku alkomeetri ja indikaatorvahendi kasutamise ning nende kasutamise dokumenteerimise kord“;
2. Vabariigi Valitsuse 19. juuni 2024. aasta määrus nr 87 „Nõuded isiku väljahingatavas õhus etanoolisisalduse mõõtmise protseduurile ja mõõtetulemuste töötlemisele“.

9. Seaduse jõustumine

Seadus on kavandatud jõustuma 2027. aasta 4. septembril. Seaduse jõustumise kuupäeva seadmisel on võetud arvesse eelkõige uue redaktsiooni mõju PPA-le ja Sisekaitseakadeemiale, kes on kohustatud vaatama oma tegevused üle ja vajaduse korral tegema muudatusi, ning võimalike arendusprojektide väljatöötamist ja aega, mis kulub abipolitseinike ning PPA töötajate koolitamisele.

10. Eelnõu koostölastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Abipolitseiniku seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus esitati koostölastamiseks ja arvamuse avaldamiseks ministeeriumidele ja teistele huvirühmadele. Väljatöötamiskavatsuse kohta esitatud tagasisidega on eelnõu koostamisel osaliselt arvestatud.

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu koostölastamiseks Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ja Digiministeeriumile, Kaitseministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooni ministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Andmekaitse Inspeksioonile, Eesti Abipolitseinike Kogule, Kaitsepolitsei ametile, PPA-le, Päästeametile, Riigikohtule, SKA-le ja Õiguskantsleri Kantseleile.

Lauri Hussar
Riigikogu esimees
Tallinn, ... 2025

Algatab Vabariigi Valitsus 2025